

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Азербайджанське науково-виробниче об'єднання гідротехніки і меліорації

Варненський університет менеджменту

**Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького**

ЗБІРНИК ТЕЗ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«ФІЛОСОФСЬКІ ОБРІЇ СЬОГОДЕННЯ»

19 листопада 2020 р.

Херсон – 2020

Редакційна колегія:

Варнавська І. В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Черемісін О.В., доктор історичних наук, професор;
Черненко Н. І., кандидат педагогічних наук, старший викладач;
Чепок Р. В., кандидат педагогічних наук, доцент

Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Філософські обрії сьогодення» 19 листопада 2020 р. Херсон: ХДАЕУ, 2020. 142 с.

У збірнику вміщені тези та доповіді учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Філософські обрії сьогодення». У матеріалах авторів акцентовано увагу на філософському осмисленні сучасного соціокультурного простору, проблемах пізнання й освіти у вимірах філософського аналізу, філософській рефлексії особистості та інших актуальних філософських проблемах сучасності. Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, усім зацікавленим філософськими дослідженнями. За виклад, зміст, достовірність і грамотність опублікованих матеріалів відповідальність несуть автори.

@ Херсонський державний
аграрно-економічний університет, 2020

ЗМІСТ

Аверчева Н.О. ВПРОВАДЖЕННЯ КЕЙС-МЕТОДІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	7
Алещенко Л.О. МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	10
Алієва І.В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ- ЕКОНОМІСТІВ	13
Афанасьєва Ю.І., Варнавська І.В. СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ	14
Біла Т.А., Охріменко О.В., Ляшенко Є.В. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	19
Бойко В.О. ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ У СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ	22
Бокшань Г. І. МІФОЛОГІЧНІ СЦЕНАРІЇ В РОМАНІ МАРЛЕН ГАУСГОФЕР «ЗА СТИНОЮ»	25
Боліла С.Ю. ЗМІСТОВНА СУТНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	27
Боровік Л. В. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	29
Варнавська І. В. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	31
Власенко І.М., Варнавська І.В. АСПЕКТИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ	33
Виноградова Т. І. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА ЗА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	35
Волошин М.М., Волошина В.М. РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	39
Галайда Ю.Ю., Литовченко О.І. ЕМПІРИЗМ ТА РАЦІОНАЛІЗМ У ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ	41
Гончарський І. Л. ПОЧАТКИ СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	43
Дереш В.С., Саніна К.А. ВИЯВИ АУТОАГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	46
Дмітрієва Н. С. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	48
Євтушенко О. Т., Мінаков Р. В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА У КОНТЕКСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	51

УКРАЇНИ	
Каранда В. О.	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	54
Капліна А. І.	
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	55
Карнаушенко А. С.	
ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	58
Ковтун Д. М.	
ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ СТРУКТУРИ СВІДОМОСТІ, ЇЇ ФУНКЦІЇ ТА РІВНІ	60
Костючков С. К.	
ПАНДЕМІЯ КОРОНОВІРУСНОЇ ХВОРОБИ: БІОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	63
Крюкова Т., Чепок Р.В.	
РОЗВИТОК КОМПОНЕНТІВ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА»	65
Кузнєцова В.	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ	66
Кучеренко А.А.	
ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ	68
Лишевська В.М.	
МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ СПОРТИВНОЮ АКРОБАТИКОЮ	71
Лишевська В. М., Петрушкевич І. І.	
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ (ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ)	74
Лишевська В. М., Шаповал С. І.	
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	76
Логінова А. О. Кітов М. Г.	
РОЛЬ НАУКИ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	78
Макарчук В.Р.	
ПОНЯТТЯ ІДЕАЛЬНОГО У ФІЛОСОФІЇ	80
Макухіна С. В.	
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	81
Мельниченко А., Боровік Л. В.	
ВИХОВАННЯ У ВУЗІ: ВИДИ, ЗАСОБИ І МЕТОДИ	83
Мороз О.С., Боровік Л. В.	
ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР МЕТОДУ НАВЧАННЯ ТА МОТИВАЦІЯ	85
Морозова О.Г., Морозов Р.В.	
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ СУБ'ЄКТ	87
Немченко К.В., Варнавська І.В.	
ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	89
Непша О.В., Гришко С.В.	
РОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ	91
Павлусів Н. М.	
КОРОНОКРИЗА У СВІТЛІ КАНТІВСЬКОЇ «СУПЕРЕЧКИ ФАКУЛЬТЕТІВ»	93

Polishchuk G.V. ОРГАНІЗАЦІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА В ПРОЦЕСІ ДІАЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ.	95
Протасов В.В. БІНАРНЕ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ З ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ТЕМУ «СКЛАДАННЯ ФОРМИ 1- ОПТ »	96
Прохорова Л.А., Непша О.В. ГЕОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ТЕХНОГЕНЕЗ	98
Проценко А.А., Котова О.В., Суханова Г.П. РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	100
Пулавська В.В., Пулавський А.А., Дегтярьова В.М. ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ СПОРТИВНОЇ ОСВІТИ	103
Ргіщева В.С. ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ	105
Саракун Л.П. МАРГІНАЛЬНІСТЬ ЯК МОДУС СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ	109
Сложинська В., Ковтун В.А. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА БІРЖОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ	111
Смоленська О.М., Варнавська І.В. КЕЙС-МЕТОД У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	114
Смолінська О.Є., Прончак М. В. ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ НАУКОВОГО , ПОЛІТИЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	115
Столяров О.Я. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА, ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ЕНЕРГЕТИЦІ.	117
Терьохіна К.В., Варнавська І.В. ЗАСОБИ І МЕТОДИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ СЕРЕДНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	119
Ференц В.Г. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ	121
Ходанич Ю.М. РОЗУМІННЯ «ІСТИНИ» В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ	123
Черненко Н.І.	

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ	126
Чернозуб О.В., Варнавська І.В. СУТНІСТЬ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ	128
Чичков А.Г. ЛЮДИНА І МАЙБУТНЄ (ЧИТАЮЧИ І.КАНТА)	131
Chornomord Ye. Ye. INDEPENDENT WORK OF THE STUDENTS DURING DISTANCE LEARNING USING THE LAST INFORMATION TECHNOLOGY	133
Шаповал С.І. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХОЛОГІЙ У СФЕРУ ТУРИЗМУ	135
Відомості про авторів	138

ВПРОВАДЖЕННЯ КЕЙС-МЕТОДІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

На сучасному етапі реформування вищої освіти в Україні актуалізуються питання впровадження у початковий процес інтерактивних методів навчання. Серед проблем, що вимагають ґрунтовного рішення, одне з найважливіших місць займає формування економічного мислення, практична переорієнтація і поглиблення економічної освіти. Здобувачі освіти повинні навчитися продуктивно мислити, приймати нестандартні рішення, вміло оперувати набутими знаннями на практиці. Для цього необхідним є впровадження нестандартних форм і методів навчання, а саме активних, інтерактивних методів – проблемного метода, метод кейсів (метод Case Studies), метод «мозкової атаки», ділові, рольові ігри тощо.

Становлення спеціалістів у сфері економіки та активний розвиток їх загальнонаукових і професійних компетентностей передбачає поєднання на заняттях теоретичних знань і практичних ситуацій, що передбачає кейс-метод. Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним і ефективним в реалізації сучасних завдань системи вищої освіти.

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю розробки методичних рекомендацій для практичних занять, що відповідають сучасним умовам ведення господарської діяльності аграрних підприємств.

Кейс-метод (англ. Case method, метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації і передбачають: дослідження ситуації, виявлення суті проблем, пошук можливих рішень і вибір найкращого з них.

Суть методу полягає в використанні конкретних випадків, ситуацій, тексти яких називаються «кейсом» для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу або теми навчальної дисципліни. Кейси (ситуаційні вправи) мають чітко виражений характер і мету. Як правило, вони пов'язані з проблемою або ситуацією, яка існувала чи і зараз існує. Це завжди моделювання певної економічної ситуації, і те рішення, що знайде учасник кейса, може служити як відбиттям рівня компетентності і професіоналізму учасника, так і реальним рішенням проблеми. В залежності від цілей, на які спрямовано використання кейс-методу, типу конкретної ситуації виділяють також: кейс-потреби, кейс-вибір, кризовий кейс, конфліктний кейс, кейс-боротьба, інноваційний кейс [1].

Бізнес-кейс - це спеціально підготовлений навчальний матеріал, який відображає конкретну проблемну бізнес-ситуацію, що вимагає управлінських рішень з боку менеджменту компанії. У ході занять викладач направляє студентів до пошуку таких рішень. За словами Джеймі Андерсона, професора зі стратегічного менеджменту в TiasNimbas Business School[en], Нідерланди, успішність бізнес-кейсу залежить від трьох критеріїв: достатній обсяг первинних і статистичних даних; участь топ-менеджера компанії в ході написання кейса; наявність захоплюючої бізнес-ситуації, що дозволяє застосувати різноманітні методи аналізу при пошуку рішення.

В даний час найбільшого поширення набули бізнес-кейси, написані по північноамериканських компаніях, так як саме тут зародилася культура ситуаційного аналізу. Однак з кінця 90-х років

діяльну роль в написанні кейсів починають приймати професори європейських шкіл, відчуваючи нестачу національних ілюстрацій до бізнес-завдань. Завдяки міжнародним зв'язкам діяльно включаються в цей процес і азіатські школи. Так, наприклад, INSEAD, європейська бізнес-школа, розташована у Франції і Сінгапурі, є визнаним лідером в написанні бізнес-кейсів з міжнародних ринків. У 2008 році INSEAD перемогла в семи з дев'яти категоріях ECCH European Case Award [2].

У наукових публікаціях Гай О.М., Захарової Є.Ю. визначено особливості та структуру кейс-методів, їх значення у розвитку професійних компетентностей, розширенні пізнавальних здібностей в аналізі й використанні академічної інформації

Основні етапи кейс-метода: пред'явлення кейсу викладачем; індивідуальне вивчення кейсу кожним членом групи; розробки варіантів індивідуальних рішень; обговорення варіантів індивідуальних рішень в кожній підгрупі; підготовка до обговорення і дискусії [4].

Кейсом, при викладанні дисципліни «Аналіз господарської діяльності», може бути, наприклад, оцінка рівня платоспроможності підприємства, де студентові необхідно не тільки обчислити рівень платоспроможності на основі наявного балансу, провести розрахунки ліквідності, а й проаналізувати чинники, що обумовлюють зниження платоспроможності та обрати оптимальні рішення щодо удосконалення структури активу балансу, повернення боргів і зниження поточних зобов'язань підприємства. Для цього необхідно задіяти і набуті знання, знати формули для розрахунків, вміти працювати в команді, аргументувати свою точку зору, аналізувати інформацію.

Якщо група студентів ділиться на малі робочі групи, необхідно дати різні ситуації для вирішення кейсу, а якщо ні - всім однакові. Викладач контролює роботу малих груп, допомагає, уникаючи прямих консультацій. Студенти можуть використовувати допоміжну літературу, підручники, довідники. Кожна мала група обирає «спікера», який на етапі презентації рішень висловлює думку групи. У ході дискусії можливі питання до виступаючого, виступи і доповнення членів групи, викладач слідкує за ходом дискусії і шляхом голосування обирається спільне вирішення проблемної ситуації. На етапі підведення підсумків викладач інформує про вирішення проблеми в реальному житті або обґрунтовує власну версію і обов'язково оприлюднює кращі результати, оцінює роботу кожної малої групи і кожного студента.

Використання даного методу апробовано під час викладання практичних занять з дисципліни. Методичні рекомендації до проведення практичних занять за темою «Аналіз оборотних активів підприємства» на основі застосування методу Case Studies.

На початку заняття за темою «Аналіз оборотних активів підприємства» викладач актуалізує поняття, на основі яких студенти будуть проводити відповідні розрахунки, зокрема: Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), Середньорічна вартість: оборотних активів, виробничих запасів, готової продукції і товарів, поточної дебіторської заборгованості. Крім того, студенти називають інформаційні джерела, на основі яких виберуть дані для розрахунку. За необхідності викладач відображає таблиці з вихідними даними на екрані, або включає їх до кейсу.

Групу студентів викладач поділяє на дві мікрогрупи, кожна з яких отримує кейс із ситуаційним завданням. Попередня підготовка студентів передбачає повторення теоретичного матеріалу за наступними питаннями.

Після вивчення теми здобувачі повинні:

- *розрізняти*: поняття оборотні засоби, фонди обігу, нормовані і ненормовані оборотні активи, матеріальні і нематеріальні активи;
- *характеризувати*: виробничий, операційний та фінансовий цикл підприємства;
- *встановлювати, розраховувати і обґрунтовувати*: показники оборотності активів підприємства та наслідки прискорення або уповільнення обертання коштів підприємства.

– *аналізувати і робити висновки*: за яких умов доцільно вкладати кошти в оборотні засоби, товари, поточні фінансові інвестиції; як впливають чинники на оборотність активів, які джерела формують оборотні активи підприємств; способи стимулювання продуктивності праці.

Мета заняття: Закріпити теоретичні знання з теми «Аналіз оборотних активів підприємства», набути практичні навички економічного аналізу оборотних активів, підвищити зацікавленість здобувачів до вивчення економічних явищ, пов'язаних використанням оборотних активів в діяльності суб'єктів господарювання; розвинути здатність застосовувати набуті знання для розв'язання нестандартних ситуацій; розвивати логіку мислення, можливості обґрунтування висновків.

Обладнання: правила гри, кейси кожної з груп, призи, комп'ютерне та програмне забезпечення Microsoft Power Point, Excel.

Етапи заняття.

I. Підготовчий етап: розбивка на групи та самостійна робота груп; підготовка аудиторії до проведення практичного заняття; завантаження комп'ютерних програм-кейсів (під час заняття використовується комп'ютерне забезпечення, що дозволить більш гнучко використовувати наочний матеріал і відображати результати кейсів).

II. Основна частина: організаційний момент; привітання; налаштування студентів на робочий процес, перевірка присутності учнів, повідомлення теми, мети, завдань заняття, мотивація навчальної діяльності.

Кейс 1. «Аналіз показників оборотності оборотних активів»

Зміст завдання: визначити показники оборотності активів підприємства та наслідки прискорення або уповільнення обертання коштів підприємства. Сформулювати висновки.

Кейс 2. «Аналіз показників наявності та використання матеріальних оборотних активів». Зміст завдання: проаналізувати показники наявності та використання матеріальних оборотних активів. Сформулювати висновки.

За необхідності, після презентації і оголошення результатів проведеного дослідження, викладач надає кожній групі пакети тестових завдань, який містить 10 одновибіркових тестів за темою. Отримана оцінка за тести додається до загальної кількості балів.

Таким чином, треба визначити, що застосування викладачем кейс-методу з одного боку стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі студентів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого - дає можливість викладачу самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал. На нашу думку, на основі переваг ситуативна методика стане домінуючою у навчальному процесі ЗВО. Але вже в наш час в її розвитку спостерігається поєднання накопиченого міжнародного досвіду з національною методичною специфікою. При підведенні підсумків заняття викладач відзначає важливі аспекти теми, які були розкриті в процесі роботи кожної групи, виділяє найбільш активних і підготовлених студентів, підсумовує бали і визначає можливості і перспективи використання даного методу у наступних темах.

Висновки. Кейс-методи мають важливе значення у сучасній системі вищої освіти, активно впроваджуються при викладанні економічних дисциплін. Методичне забезпечення кейс-методу потребує поєднання теоретичних надбань, практичних ситуацій, передового досвіду підприємств, теоретичного забезпечення дисциплін професійної підготовки. Розрізняють різні види кейсів, використання яких у навчальному процесі дозволить активізувати не тільки освітню діяльність студентів, а й поглиблення професійних компетентностей викладача.

Проведені дослідження свідчать, що кейс-метод не потребує великих матеріальних і часових витрат, допускає варіативність навчання. Проблемна ситуація може бути висвітлена як при вивченні нової теми у викладанні теоретичного матеріалу так і використовуватися з метою узагальнення та

систематизації матеріалу. Як інтерактивний метод навчання кейс-метод ефективний у використанні при вивченні економічних дисциплін професійного спрямування.

Література

1. Іванов С.В., Мостенська Т.Л., Федулова І.В., Рибачук-Ярова Т.В. Використання кейс-методів у навчальному процесі. *Наукові праці НУХТ*. 2012. № 43. С. 107-112.
2. Кейс-метод. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. (дата звернення 20.10.2020).
3. Шумська С. Є., Бучинська Т. В. Використання кейс-методу у професійному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. №2(8). С. 277-280.
4. Гай О.М., Захарова Є.Ю. Інтерактивні методи викладання економічних дисциплін у вищих навчальних закладах в контексті забезпечення якості підготовки вітчизняних фахівців. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету Економічні науки*. Вип. 27. 2015. С. 36-42.
5. Павленко О.О., Акальмаз Р.В. Використання методу case studies у навчальному процесі із застосуванням НІТ. URL: https://novyn.kpi.ua/2005-2/08_Pavlenko.pdf. (дата звернення 10.10.2020).

Алещенко Л. О.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Однією з основних складових економіки в усьому світі є підприємництво. Саме воно формує умови для ефективного економічного розвитку і зростання, що веде до зниження рівня безробіття та створює умови для збільшення кількості робочих місць. Досвід усього світу показує, що саме малий і середній бізнес відіграє основну роль у забезпеченні зайнятості населення і економічного зростання. Тому досить складна ситуація у світі та складний стан економіки в країні збільшили потребу в формуванні саме цих форм підприємництва. Вирішенням цієї проблеми може стати активне залучення в бізнесову сферу нового покоління підприємців - покоління молодих людей, сучасних, здатних динамічно розвиватися, активно функціонувати в бізнесі в умовах невизначеності, швидко адаптуватися до змін, реагувати на виклики та шукати нестандартні рішення складних ситуацій в економіці та в цілому в розвитку суспільства [1].

В свою ж чергу туристична сфера у світовій економіці є досить привабливим видом фінансової діяльності, яка приносить високі та стабільні прибутки. Тому саме цей сегмент світового господарства може стати дуже привабливим для розвитку молодіжного підприємництва.

Реалізація поставлених стратегічних завдань в туристичній галузі України можлива лише на основі визначення пріоритетних напрямів впровадження молодіжного бізнесу в сферу туризму, розробки організаційно-економічного механізму ефективної співпраці суб'єктів туризму та органів влади з врахуванням регіональних конкурентних переваг і наявного потенціалу. Цим обумовлена актуальність обраної теми публікації.

У Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року зазначено, що для раціонального і ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів України необхідно сформувавши туристично-рекреаційний простір шляхом створення та

забезпечення функціонування зон розвитку туризму та курортів і розробити, впровадити та запропонувати споживачеві конкурентоспроможний національний туристичний продукт [2].

У Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років сфері туризму у реалізації стратегічної цілі «Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів» у якості операційної цілі виступає «Туристично-рекреаційна індустрія для оздоровлення, відпочинку та інтелектуально-духовного збагачення людей». Передбачено розвиток рекреаційних можливостей Херсонської області розвиватимуться гармонійно – як Азовські, так і Чорноморські регіони узбережжя. Також через розвиток зеленого туризму відбуватиметься розширення надання послуг на території Нижньодніпровського національного парку. Розвиток туристичної сфери враховуватиме гранично допустимий рівень антропогенного навантаження на територію. Розвиток туризму ґрунтуватиметься на використанні культурного та рекреаційного потенціалу області.

Ціль досягатиметься шляхом подовження туристичного сезону в рекреаційних зонах, покращення якості туристичних послуг через впровадження сертифікації послуг на основі міжнародних стандартів, розвитку нових туристичних комплексів, створення умов для промоції туристичного продукту.

Важливою складовою буде забезпечення доступності туристичних об'єктів завдяки запровадженню багатомовної системи ознакування та навігації на Херсонщині, ознакуванню та маркуванню маршрутів активного туризму, впорядкуванню знакових пам'яток історії та культури Степового Причорномор'я, забезпеченню їх інфраструктурою для відвідування туристами.

Очікувані результати:

- діятиме мережа інформаційної підтримки туристичної галузі;
- буде впроваджено систему стандартизації закладів розміщення;
- планується проведення ознакування туристичних маршрутів;
- подовження туристичного сезону від травня до жовтня;
- має бути створена база підготовки кадрів для розвитку туристичної галузі, а саме молодого покоління, котре зможе вивести її на новий рівень [3].

Для послуг туристів розроблено більше 90 туристичних маршрутів по території Херсонщини різного спрямування та для різних вікових категорій, найпопулярнішими з яких є: науково-пізнавальні маршрути по біосферному заповіднику «Асканія-Нова», пішохідні маршрути по одній із найбільших піщаних пустель Європи - «Олешківські піски», відвідування святині українського козацтва, пам'ятника історії національного значення - Кам'янської Січі, об'єктам історико-культурної спадщини обласного центру та іншим історичних місцях.

Також в області активно розвивається водний туризм, сільський зелений, винний, екологічний, історико-культурний, гастрономічний, подієвий.

Туристичні пропозиції задовольняють попит на атмосферні тури на будь-який смак та для будь-якої вікової категорії, і в будь яку пору року. Це і кайтінг, і яхтинг, байдарки, прогулянки на квадро циклах, рибалка, полювання, театр під відкритим небом, відвідування «долини тюльпанів», подорожування козацькими шляхами та багато інших туристичних атракцій.

Туризм, відпочинок, лікування та оздоровлення набувають все відчутнішого значення в соціально-економічному розвитку Херсонщини. Але, значна частина природних територій, об'єктів культурної спадщини та туристичної інфраструктури непристосована відповідно до міжнародних вимог для туристичних відвідувань, а туристичні послуги в усіх секторах індустрії туризму в більшості не відповідають вимогам щодо якості обслуговування [4].

Надання туристичних послуг в області забезпечують 14 туроператорів, понад 100 туристичних агентів та близько 60 екскурсиводів, які обслуговують відвідувачів музеїв, заповідників, культурно-історичних комплексів. Проведений аналіз продемонстрував, що цього більш, ніж не достатньо для

активного розвитку туризму, тому цей напрям може стати пріоритетним для розвитку молодіжного підприємництва.

Отже, для активного та успішного розвитку туристичного бізнесу та молодіжного підприємництва в цьому вважаємо за потрібне введення наступних заходів:

1. Створити умови для промоції туристичного продукту:
 - формування та просування бренду, маркетингова політика;
 - промоція Херсонщини туристичної;
 - створення мережі регіональних туристично-інформаційних центрів;
 - розвиток туристичного бренду Херсонської області.
2. Покращити якість туристичних послуг:
 - підвищення якості підготовки фахівців у галузі гостинності;
 - сприяння впровадженню державних, міжнародних стандартів в туристичній сфері;
 - сприяння розробленню та запровадженню багатомовної системи ознакування та навігації на Херсонщині;
 - сприяння ознакуванню та маркуванню маршрутів активного туризму;
 - впорядкування знакових пам'яток історії та культури Степового Причорномор'я, забезпечивши їх інфраструктурою для відвідування туристів.
3. Подовжити туристичний сезон:
 - подовження курортного сезону;
 - підтримка сільського зеленого туризму;
 - забезпечення організаційної, інформаційної та промоційної підтримки наявних фестивалів та івент-заходів, що проходять не в літній період.
4. Створити умови для розвитку внутрішнього туризму:
 - інфраструктурне забезпечення рекреаційних територій області;
 - екологічні стежки Херсонщини;
 - формування та просування кейсів туристичних пропозицій (магніти) орієнтованих на внутрішнього туриста (Кластери «Соляна дорога», «Таврійське екооздоровлення», Проекти «Tavria SPA Resort»);
 - розвиток еногастрономічного туризму.
5. Підтримка крафтових виробництв:
 - впровадження проектів з виробництва крафтової продукції (сири, бринза, в'ялене та сушене плодово-овочівництво, маринади, джеми, вино, снеки фруктові та овочеві, табак, спеції, устриці, равлики, цвіркуни тощо);
 - оздоровче харчування на основі насіння олійних культур;
 - створення агротуристичної карти області;
 - створення стимулів до вирощування екологічно чистої продукції і відмови від ГМО;
 - впровадження органічного землеробства.
6. Сприяти розвитку підприємництва, у тому числі в сільській місцевості:
 - фінансова підтримка суб'єктів молодіжного бізнесу шляхом компенсації відшкодування відсоткових ставок за кредитами;
 - популяризація соціально відповідального бізнесу (проведення заходів щодо підвищення рівня дисципліни сплати податків; введення ефективних інноваційних інструментів комунікації з бізнесом, що сприятимуть зростанню рівня поваги до нього)

Література:

1. Жосан Г.В. Визначення стейкхолдерів молодіжного підприємництва Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial: Colección de documentos científicos «ΛΟΓΟΣ» con actas de la Conferencia Internacional Científica y Práctica (Vol. 1), 24 de abril de

2020. Barcelona, España: Plataforma Europea de la Ciencia. P. 48-52 <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/24.04.2020/280>

2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету міністрів України № 168 від 16.03.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80> (дата звернення 03.10.2020).

3. Стратегія розвитку Херсонської області на період 2021 - 2027 років. URL: <https://khoda.gov.ua/strateg%D1%96ja-rozvitku-2021-2027> (дата звернення 07.04.2020).

4. Відпочинок і туризм у Херсонській області у 2019 році: статистичний бюллетень. Головне управління статистики у Херсонській області, 2020. 54 с.

Алієва І. В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Основною метою сучасної системи освіти, зокрема, вищої, є підготовка талановитої, інтелектуальної особистості із високим рівнем сформованості фахових компетентностей. Важливу роль у вихованні відповідальних громадян, діяльність яких спрямована на інтелектуальний, політичний, соціально-економічний, культурний розвиток України, відіграє моральна культура майбутнього професіонала.

Внутрішньополітичні проблеми, нестабільність економічного розвитку, складна зовнішньополітична ситуація в державі, падіння загального інтелектуального рівня та соціальної відповідальності населення України породжують хибні уявлення у студентської молоді про ціннісні орієнтири майбутньої професійної діяльності. Не оминула така тенденція студентів-економістів, які вважають необхідними для майбутньої роботи такі особистісні якості, як безпринципність, корисливість, жорсткість, а іноді навіть ігнорують професійні знання та ділові якості. Такий підхід ускладнює у майбутньому професійну діяльність та кар'єрний розвиток.

Ця ситуація вимагає від закладів вищої освіти формування таких психолого-педагогічних умов, які б сприяли коригуванню морально-етичних якостей майбутніх економістів-практиків, підприємців, менеджерів, фінансистів та інших представників економічної галузі.

В українській педагогічній науці присвячено низку робіт, предметом вивчення яких є особливості формування психолого-педагогічних умов формування морально-етичних цінностей на етапі підготовки студентів-економістів у закладах вищої освіти. Узагальнення досвіду експериментальних досліджень авторів зазначених робіт є важливим при підготовці професійних економістів.

Бурдейна Л. І., кандидат педагогічних наук, дослідниця особливостей формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю, наголошувала на важливості демократизації сучасної системи освіти в Україні та ширшого залучення майбутніх студентів-економістів до різних сфер економічної діяльності суспільства [1, с. 96]. Обґрунтовуючи необхідність побудови освітнього процесу на основі знаково-контекстного навчання, вона наголошувала на необхідності залучення студентів до ціннісно-орієнтаційної діяльності. Дослідниця виділила чотири компоненти моральної культури майбутніх економістів: когнітивний, емоційно-мотиваційний, регулятивний та діяльнісно-практичний [1, с. 127].

Так як важливою складовою соціальної зрілості особистості є її ціннісні орієнтири та особистісні характеристики, що регламентують його професійну соціалізацію, важливим для

вивчення є дослідження кандидата педагогічних наук Михайлова О.В., фахівця у галузі формування соціальної зрілості студентів економічного профілю. Аналіз роботи вченого демонструє необхідність сприяти формуванню у студентів самоорганізованості та соціальної відповідальності [3, с. 9]. Він наголошує на спонуканні студентів-економістів до самостійної пізнавальної діяльності та їх активній участі у різних формах практичної діяльності в умовах вищих навчальних закладів, де науково-педагогічний колектив буде найкращим зразком соціальної зрілості особистості та носія морально-етичних цінностей [3, с. 10].

Дослідниця Коваль О.Є. експериментальним шляхом довела, що формування моральних цінностей майбутніх економістів має бути «спеціально організованим педагогічним процесом цілеспрямованого розвитку особистості» [2, с. 15]. Тому такий процес має бути організований із дотриманням відповідних умов: перегляд змісту психолого-педагогічних дисциплін, або навіть введення таких дисциплін у навчальні плани, з метою посилення його виховної складової; впровадження елементів рефлексивного навчання, у якому важливу роль відіграють викладачі (ментори); розширення виховної діяльності під час аудиторної роботи та позанавчальний час; застосування новітніх психолого-педагогічних технологій морального виховання, зокрема знаково-контекстне навчання [2, с. 15].

Таким чином, проаналізовані дослідження українських педагогів демонструють необхідність перегляду психолого-педагогічних методів та способів морально-етичного виховання студентів-економістів та організації його відповідно до наступних умов: перегляд освітньо-професійних програм підготовки економістів та поглиблення їх виховної складової; демократизувати освітній процес та широто залучати до різних форм не тільки освітнього процесу, а й виробничої та ціннісно-орієнтаційної діяльності закладів вищої освіти; урізноманітнити та розширити форми позанавчальної діяльності студентів.

Література

1. Бурдейна Л. І. Формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 Теорія та методика виховання. Тернопіль, 2005. 207 с.
2. Коваль О. Є. Формування професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів вищих навчальних закладів економічного профілю в процесі психолого-педагогічної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 Теорія та методика виховання». Тернопіль, 2011. 22 с.
3. Михайлов О. В. Формування соціальної зрілості студентів економічного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 Теорія та методика виховання. К., 2001. 20 с.

Афанасьєва Ю.І.,

Варнавська І.В.

Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Інноваційна діяльність в своїй найбільш передбачає систему взаємопов'язаних видів робіт, сукупність яких забезпечує появу дійсних інновацій:

- науково-дослідницька діяльність, спрямована на отримання нового знання про те, як щось може бути («відкриття»), і про те, як щось можна зробити («винахід»);

- проектна діяльність, спрямована на розробку особливого, інструментально-технологічного знання про те, як на основі наукового знання в заданих умовах необхідно діяти, щоб вийшло те, що може або повинно бути («інноваційний проект»);

- освітня діяльність, спрямована на професійний розвиток суб'єктів певної практики, на формування у кожного особистого знання (досвіду) про те, що і як вони повинні робити, щоб інноваційний проект втілювався в практиці («реалізація»).

Інноваційна освітня технологія – це комплекс із трьох взаємопов'язаних складових:

1. Сучасний зміст, яке передається навчаються, передбачає не стільки освоєння предметних знань, скільки розвиток компетенцій, адекватних сучасній бізнес-практиці. Це зміст має бути добре структурованим і представленим у вигляді мультимедійних навчальних матеріалів, які передаються за допомогою сучасних засобів комунікації.

2. Сучасні методи навчання – активні методи формування компетенцій, засновані на взаємодії учнів і їх залученні до навчального процесу, а не тільки на пасивному сприйнятті матеріалу.

3. Сучасна інфраструктура навчання, що включає інформаційну, технологічну, організаційну та комунікаційну складові, що дозволяють ефективно використовувати переваги дистанційних форм навчання.

На сьогодні освітній галузі застосовують найрізноманітніші педагогічні інновації. Це залежить, перш за все, від традицій і статусності установи. Проте, можна виділити такі характерні інноваційні технології.

1. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в предметному навчанні Впровадження ІКТ в зміст освітнього процесу має на увазі інтеграцію різних предметних областей з інформатикою, що веде до інформатизації свідомості учнів і розуміння ними процесів інформатизації в сучасному суспільстві (в його професійному аспекті). Суттєве значення має усвідомлення складається тенденції процесу інформатизації школи: від освоєння школярами початкових відомостей про інформатику до використання комп'ютерних програмних засобів при вивченні загальноосвітніх предметів, а потім до насичення елементами інформатики структури і змісту освіти, здійснення докорінної перебудови всього навчально-виховного процесу на основі використання інформаційних технологій. В результаті в шкільній методичній системі з'являються нові інформаційні технології, а випускники шкіл мають підготовку до освоєння нових інформаційних технологій в майбутньої трудової діяльності. Даний напрямок реалізується за допомогою включення в навчальний план нових предметів, спрямованих на вивчення інформатики та ІКТ. Досвід застосування показав: а) інформаційне середовище школи відкритого типу, що включає різні форми дистанційної освіти, істотно підвищує мотивацію учнів до вивчення предметних дисциплін, особливо з використанням методу проектів; б) інформатизація навчання приваблива для учня в тому, що знімається психологічна напруга шкільного спілкування шляхом переходу від суб'єктивних відносин "учитель-учень" до найбільш об'єктивним відносинам "учень-комп'ютер-вчитель", підвищується ефективність учнівської праці, збільшується частка творчих робіт, розширюється можливість в отриманні додаткової освіти по предмету в стінах школи, а в майбутньому усвідомлюється цілеспрямований вибір вишу, престижної роботи;

- в) інформатизація викладання приваблива для вчителя тим, що дозволяє підвищити продуктивність його праці, підвищує загальну інформаційну культуру вчителя.

У цей час можна з упевненістю стверджувати про кілька типів проектування.

Перш за все, це психолого-педагогічне проектування розвиваючих освітніх процесів в рамках певного вікового інтервалу, що створюють умови становлення людини справжнім суб'єктом власного життя і діяльності: зокрема, навчання – як засвоєння загальних способів діяльності; формування - як освоєння скоєних форм культури; виховання – як засвоєння норм гуртожитку в різних видах спільності людей.

Далі – це соціально-педагогічне проектування освітніх інститутів і розвиваючих освітніх середовищ, адекватних певних видів освітніх процесів; а найважливіше – адекватних традиціям, укладу і перспективам розвитку конкретної області України.

І, нарешті, власне педагогічне проектування – як побудова розвиваючої освітньої практики, освітніх програм і технологій, способів і засобів педагогічної діяльності. Тут виникає особливе завдання проектно-дослідницької діяльності щодо забезпечення переходу від традиційної освіти (традиційної школи, традиційних систем управління, традиційного навчання і виховання) до утворення інноваційному, який реалізує загальний принцип розвитку людини.

Так, в психології розвитку необхідне спеціальне проектування вікових нормативів (як певного комплексу індивідуальних здібностей дитини в конкретному віковому інтервалі) і критеріїв розвитку на різних етапах онтогенезу.

У педагогії розвитку – це проектування розвиваючих освітніх програм, адекватних віковим нормам, переведених на мову освітніх технологій. В освітній практиці – це проектування дитячо-дорослих спільнот в їх культурно-діяльній визначеності тобто проектування такого освітнього простору, де дане розвиток може бути здійснено.

Інакше кажучи, проектування системи розвивального і розвивається освіти можливо, якщо одночасно здійснюються: психологічне дослідження віково-нормативних моделей розвитку особистості, педагогічне конструювання освітніх програм і технологій реалізації цих моделей, співорганізація всіх учасників освітнього процесу, проектування умов досягнення нових цілей освіти і засобів вирішення завдань розвитку.

Прикладів проектної роботи, яка проводиться в сучасній освіті, можна нарахувати, кілька типів:

- на рівні окремого педагога – це проектування освітніх програм, що включають в себе навчальну, виховну, педагогічну підпрограми;
- на рівні керівника освітньої структури – це проектування типу освіти, забезпеченого системою конкретних освітніх програм;
- на рівні управління в освіті – це проектування програм розвитку освітніх структур різного типу, набір яких адекватний готівкового контингенту дітей, учнів, студентів;
- на рівні політики в освіті – це проектування освітньої системи як соціокультурної інфраструктури конкретного регіону або країни в цілому.

2. Особистісно-орієнтовані технології у викладанні предмету

Особистісно-орієнтовані технології ставлять у центр всієї шкільної освітньої системи особистість дитини, забезпечення комфортних, безконфліктних і безпечних умов її розвитку, реалізації її природних потенціалів. Особистість дитини в цій технології не тільки суб'єкт, але і суб'єкт пріоритетний; вона є метою освітньої системи, а не засобом досягнення будь-якої абстрактної мети. Виявляється в освоєнні учнями індивідуальних освітніх програм відповідно до їх можливостями і потребами.

3. Інформаційно-аналітичне забезпечення навчального процесу та управління якістю освіти школяра

Застосування такої інноваційної технології, як інформаційно-аналітична методика управління якістю навчання дозволяє об'єктивно, неупереджено простежити розвиток в часі кожної дитини окремо, класу, паралелі, школи в цілому. При деякій модифікації може стати незамінним засобом при підготовці класно - узагальнюючого контролю, вивченні стану викладання будь-якого предмета навчального плану, вивчення системи роботи окремо взятого педагога.

4. Моніторинг інтелектуального розвитку

Аналіз і діагностика якості навчання кожного учня за допомогою тестування і побудови графіків динаміки успішності.

5. Виховні технології як провідний механізм формування сучасного учня

Є невід'ємним фактором в сучасних умовах навчання. Реалізується у вигляді залучення учнів в додаткові форми розвитку особистості: участь в культурно-масових заходах за національними традиціями, театрі, центрах дитячої творчості та ін.

6. Дидактичні технології як умова розвитку навчального процесу ОУ

Тут можуть реалізовуватися як вже відомі і зарекомендували себе прийоми, так і нові. Це - самостійна робота за допомогою навчальної книги, гра, оформлення та захист проектів, навчання за допомогою аудіовізуальних технічних засобів, система «консультант», групові, диференційовані способи навчання – система «малих груп» і ін. Зазвичай в практиці застосовуються різні комбінації цих прийомів .

7. Психолого-педагогічний супровід впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес школи

Передбачається науково-педагогічне обґрунтування використання тих чи інших інновацій. Їх аналіз на методичних радах, семінарах, консультації з провідними фахівцями у цій галузі.

Таким чином, досвід сучасної російської школи має найширшим арсеналом застосування педагогічних інновацій в процесі навчання. Ефективність їх застосування залежить від сформованих традицій в загальноосвітньому закладі, здатності педагогічного колективу сприймати ці інновації, матеріально-технічної бази закладу.

Нові освітні стандарти вводять новий напрямок оціночної діяльності – оцінку особистих досягнень. Це пов'язано з реалізацією гуманістичної парадигми освіти і особистісно-орієнтованого підходу до навчання. Для суспільства стає важливим об'єктивувати особисті досягнення кожного суб'єкта освітнього процесу: учня, вчителя, сім'ї. Введення оцінки особистих досягнень забезпечує розвиток наступних компонентів особистості: мотивації саморозвитку, формування позитивних орієнтирів у структурі Я-концепції, розвиток самооцінки, вольової регуляції, відповідальності.

Тому в стандартах в підсумкову оцінку учня включається і накопичена оцінка, що характеризує динаміку індивідуальних освітніх досягнень протягом усіх років навчання в школі.

Як оптимального способу організації накопичувальної системи оцінки виступає портфоліо. Це спосіб фіксування, накопичення та оцінки робіт, результатів учня, які свідчать про його зусиллях, прогрес і досягнення в різних областях за певний період часу. Іншими словами - це форма фіксації самовираження і самореалізації. Портфоліо забезпечує перенесення «педагогічного наголосу» з оцінки на самооцінку, з того, що людина не знає і не вміє на те, що він знає і вміє. Значущою характеристикою портфоліо є його інтегративність, що включає кількісну і якісну оцінки, що передбачає співпрацю учня, педагогів і батьків в ході його створення, і безперервність поповнення оцінки.

Технологія портфоліо реалізує такі функції в освітньому процесі:

- діагностичну (фіксуються зміни і зростання (динаміка) показників за певний період часу);
- визначення мети (підтримує освітні цілі, сформульовані стандартом);
- мотиваційну (заохочує учнів, педагогів і батьків до взаємодії і досягненню позитивних результатів);
- змістовну (максимально розкриває весь спектр досягнень і виконуваних робіт);
- розвиваючу (забезпечує безперервність процесу розвитку, навчання і виховання від класу до класу);
- рейтингову (показує діапазон і рівень навичок і вмінь);
- навчальну (створює умови для формування основ кваліметрической компетентності);
- коригувальну (стимулює розвиток в умовно задаються стандартом і суспільством рамках).

Для учня портфоліо – це організатор його навчальної діяльності, для вчителя - засіб зворотного зв'язку і інструмент оціночної діяльності.

В даному контексті учнем слід вважати будь-якого студента, а вчителем - керівника процесу навчання.

Відомі кілька типів портфолію. Найбільш популярні такі:

- портфолію досягнень
- портфолію – звіт
- портфолію – самооцінка
- портфолію – планування моєї роботи

Принципова відмінність необхідно провести між поняттями «новація» та «інновація». Підставою такого розрізнення повинні бути конкретні форми, зміст і масштаб перетворювальної діяльності. Так, якщо діяльність короткочасна, не носить цілісного і системного характеру, ставить своїм завданням оновлення (зміна) лише окремих елементів певної системи, то ми маємо справу з новацією. Якщо діяльність здійснюється на основі деякого концептуального підходу, і її наслідком стають розвиток даної системи або її принципове перетворення – маємо справу з чимось особливим. Можна ввести ряд і більш конкретних критеріїв розрізнення цих двох понять.

Додаткові відмінності в понятійному апараті інноваційної діяльності можливо здійснити, якщо вибудувати схему повного циклу виникнення і реалізації будь-якої інновації в тій чи тій суспільній практиці:

- джерело інновацій (наука, політика, виробництво, економіка та ін.);
- інноваційна пропозиція (новація, винахід, відкриття, раціоналізація);
- діяльність (технологія) по реалізації новації (навчання, впровадження, трансляція);
- інноваційний процес (форми і способи вкорінення новації в практиці);
- новий тип або нова форма суспільної практики.

Варто виокремити типи умов забезпечення інноваційної освіти.

У науці ці перспективи пов'язані з більш масштабними, ніж сьогодні, підставами реалізації головних напрямків проектно-дослідницької діяльності; перш за все – ц гуманітарно-антропологічні підстави становлення і розвитку людини в просторі освіти. Тільки в цьому випадку можливі осмислені методологія проектування і дослідження інноваційної освіти; загальна теорія розвитку індивідуальної суб'єктності та дитячо-дорослих спільнот в освітніх процесах; технологія реалізації та експертизи різномасштабних інноваційних освітніх проектів.

Інноваційний потенціал освітнього закладу визначається при аналізі освітньої установи ще такими позиціями:

1. Спрямованість інновації на зміну освітніх потреб, адресованих освітній установі, соціального замовлення

- спрямована на зміну цілей, змісту, технології організації, підходів до оцінки освітніх результатів учнів;

- інтеграція викладання, навчання і оцінювання; об'єднання кількісної та якісної оцінки здібностей учня за допомогою аналізу різноманітних продуктів навчально-пізнавальної діяльності

- Рішення важливих педагогічних завдань:

- створити емоційно-комфортну освітнє середовище

- підтримувати високу навчальну мотивацію школярів

- заохочувати їх активність і самостійність

- розширювати можливості навчання та самонавчання

- розвивати навички рефлексивної та оціночної діяльності учнів

- формувати вміння вчитися - ставити цілі, планувати і організовувати власну навчальну діяльність

- розвивати комунікативні вміння і навички

- інформувати учнів та їх батьків про різні варіанти вибору освітнього маршруту

2. Орієнтація інновації на вирішення проблем освітньої установи

- Зміна способу навчання, пошук нових форм організації процесу навчання, зміна вимог до результативності, а в цілому – до якості освіти

- Форма безперервної оцінки в процесі безперервної освіти
 - Портфоліо вчителя – як альтернативна форма оцінки його професіоналізму і результативності роботи при проведенні експертизи на відповідність заявленої кваліфікаційної категорії
 - Активне залучення батьків до процесу навчання дітей і вчення дитини (більш адекватна оцінка як сильних, так і слабких сторін своєї дитини і більш активна співпраця зі школою)
3. Ресурсні можливості освітнього закладу
- Систематична робота по підвищенню кваліфікації вчителів
 - Досвід створення електронного портфоліо
 - Мережеве комп'ютерне оснащення кабінетів (3 комп'ютерні класи, персональні комп'ютери в кабінетах викладачів-предметників, адміністративна мережу)
4. Взаємозв'язок інновації з досягненнями і конкурентними перевагами освітнього закладу за період, що передував нинішньому інноваційному циклу розвитку

Література:

1. Войніленко Н.В. Удосконалення контрольних-оцінних процесів як фактор управління якістю початкової загальної освіти // *Світ науки, культури, освіти*. № 4 (23) 2010. С.148-150.
2. Котова С.А., Прокопеня Г.В. Система портфоліо для нової початкової школи // *Народна освіта*. № 5. 2010. С.185-191

*Біла Т.А.
Охріменко О.В.
Ляшенко Є.В.*

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розвиток системи вищої освіти в Україні вимагає підвищення якості навчального процесу. Показником успішного засвоєння знань є самостійність студентів і індивідуалізація навчання. Самостійну роботу на сьогоднішній день використовують у навчальних планах як невід'ємну складову процесу навчання, а поєднання індивідуального підходу з організацією самостійної роботи є дуже актуальним.

Метою роботи є аналіз самостійної роботи у професійній підготовці студентів-агрономів при вивченні дисципліни «Хімія» (Аналітична хімія) і пошук таких форм навчальної роботи, коли допомога і контроль з боку викладача привчатимуть студента самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю.

Самостійна робота – це форма вивчення студентами матеріалу в позааудиторний час. Метою самостійної роботи студентів може бути і закріплення знань, отриманих під час лекції, і узагальнення їх, самостійне засвоєння певних питань відповідної теми, розв'язання задач, оформлення таблиць тощо. Самостійна робота сприяє розвитку самостійності, виховує відповідальність, розвиває навички для професійної діяльності, яку доведеться виконувати майбутньому агроному протягом роботи у відповідній сфері. Самостійна робота привчає до самоконтролю і дає можливість студенту працювати, не побоюючись негативної оцінки з боку викладача. Нині відбувається перехід на багаторівневу підготовку спеціалістів, що вимагає визначення шляхів підвищення ефективності самостійної роботи студентів, форми і методів її організації [1, с.38].

Індивідуально диференційовані форми і методи організації самостійної роботи студентів утворюють відповідну систему занять студентів, що дає можливість розкрити їх творчі здібності,

вдосконалити їх майстерність. Тобто правильно організована система самостійної роботи студентів здатна підготувати фахівця, спроможного виконувати професійні завдання: пояснювати особливості складу природної води, виконувати хімічний аналіз зразків мінеральних добрив і прогнозувати наслідки впливу навколишнього середовища на рослини.

Самостійну роботу багато науковців розглядають як результат ефективної організації навчального процесу. Самостійна робота, як стверджує В. Буряк, це «метод навчання, який передбачає індивідуальну активність самих студентів при закріпленні отриманих знань» [2, с.50]. Н. Сидорчук самостійну роботу трактує як «виконання різних завдань навчального, дослідницького і самостійного характеру, що виступають в якості засобів засвоєння системи професійних знань, пізнавальної та професійної діяльності, а також формування навичок і вмінь творчої діяльності і професійної майстерності» [3, с.67]. Єдиного визначення для самостійної роботи немає і вона розглядається як метод, засіб; організаційна форма навчання; засіб залучення студентів до навчальної роботи з чітко сформованим завданням. На заняттях студенти самостійно вирішують завдання під керівництвом викладача, самостійно опрацьовують інформацію, усвідомлюють матеріал і включаються в творчу роботу, виявляють навички спілкування не тільки з викладачем, а і один з одним. За В.П. Беспальком сходження від незнання до творчого знання під час самостійної діяльності має чотири рівні майстерності: учнівський, виконавчий, експертний, творчий.

Кожному типу діяльності властивий різний ступінь самостійності. Для першого учнівського рівня притаманна повна нездатність студента діяти самостійно. Тому нас цікавлять наступні види діяльності – виконавчий, експертний та творчий. Виконавчий (репродуктивний) рівень – діяльність агронома з відтворення навчальної інформації на рівні пам'яті (рівень узагальнення прийомів та методів пізнавальної діяльності), але ніякої нової інформації на цьому рівні не створюється.

Експертний (продуктивний) рівень – продуктивна діяльність агронома із самостійного застосування набутих знань для розв'язування задач (рівень оперування набутими знаннями та вміннями); діяльність на цьому рівні збагачує агронома інформацією, що є новою тільки для нього.

Творчий рівень – самостійна діяльність агронома з перенесення знань при розв'язуванні задач у нових, нестандартних ситуаціях; здатність агронома добувати об'єктивно нову інформацію.

Самостійне оволодіння знаннями передбачає використання різних методів і прийомів – загальних і специфічних, чуттєвих і раціональних, змістових і формально логічних. Про кінцевий ефект самоосвітньої діяльності ми маємо право говорити тільки у тому випадку, коли особистість включає набуті знання у систему своїх дій, починає оперувати ними, застосовуючи ці знання в нових умовах, формуючи в себе певні вміння і навички, які характеризують практичний компонент готовності до самоосвіти. Теоретична готовність до самоосвіти включає в себе різноманітні знання, потрібні для орієнтації у самоосвітній діяльності, а саме: знання теорії самоосвіти; знання про методи пізнання; знання про методи і прийоми самоосвітньої діяльності.

У ряді публікацій неодноразово підкреслювалося, що тільки під час самоосвітньої діяльності реалізується здатність систематизувати, планувати і регулювати свою діяльність. Самостійність є важливою психологічною передумовою для здійснення самоосвітньої діяльності (і, відповідно, для формування самоосвітньої компетентності і характеризується розширенням пізнавальних задач, залученням додаткового теоретичного і практичного матеріалу в залежності від виникаючих наукових і професійних інтересів, схильностей і здатностей, від попередньої підготовки, усвідомлення своїх обов'язків і вміння працювати самостійно. Тому її основними ознаками є :

- а) володіння методами і прийомами роботи;
- б) ініціативність, творче ставлення до самоосвіти;
- в) здатність до самоконтролю на всіх етапах самоосвітньої діяльності;
- г) вміння планувати та організовувати самостійну пізнавальну діяльність;
- д) вміння своїми силами долати труднощі, що виникають [4, с.47]

Студенти молодших курсів не можуть самостійно управляти навчальною діяльністю і потребують керівництва викладача, тому що їм більше властива пізнавальна самостійність. Викладач повинен сформувати основні компоненти пізнавальної самостійності – це накопичення певного обсягу знань; набуття вмінь і навичок; розвиток самостійного мислення; формування інтересу до навчального предмета; вироблення цілеспрямованості.

Пізнавальна самостійність може виявлятися у виборі елементів змісту, що пізнається, відборі способів пізнання, визначені темпу або швидкості свого просування, прийняття рішень про час і місце реалізації пізнавальної діяльності. Пізнавальна самостійність є необхідною складовою самостійної діяльності агронома, її психологічним «стрижнем».

Ефективним способом формування у студентів потреб і мотивів до самостійної роботи є розвиток пізнавального інтересу до предмету «Хімія», оскільки діяльність, що має у своїй основі інтерес, найпродуктивніша. Тому викладач повинен викликати інтерес до навчальної дисципліни, до її змісту. Студент у цьому разі сам знаходитиме час для предмета, який йому сподобався і буде отримувати задоволення від результатів своєї діяльності.

За своєю суттю самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Проблемне завдання, яке вирішує студент, обумовлює процес самостійної роботи, при цьому необхідно враховувати, що навчання носить розвиваючий характер. Тому одна із основних вимог до завдань – поступове нарощування їх складності від рівня доступного тому, хто навчається, на початку роботи, до потрібного рівня наприкінці. Дотримання цієї вимоги робить навчання більш ефективним, викликає інтерес у тих, хто навчається, сприяє виникненню стійкої мотивації до вивчення предмета.

Самостійне оволодіння знаннями передбачає використання таких методів і прийомів – загальних і формально-логічних. Про кінцевий ефект ми маємо право говорити тільки у тому випадку, коли особистість включає набуті знання у систему своїх дій, починає оперувати ними, застосовуючи ці знання в нових умовах, формуючи в себе певні вміння і навички.

Під час вивчення дисципліни «Хімія» (аналітична, розділ «Якісний хімічний аналіз») студенти І курсу знайомляться з характерними частковими реакціями на катіони і аніони, дією групового реагенту та особливостями аналізу суміші катіонів і аніонів відповідних груп, набувають певних умінь і навичок. Кожний студент отримує індивідуальне завдання для самостійної роботи – проаналізувати суху речовину (мінеральне добриво) і назвати формулу речовини. Для самостійної роботи, насамперед, треба вивчити фізичні властивості речовини, звернути увагу на форму, величину і колір кристалів. Студент приймає і визначає завдання щодо подальшої діяльності, застосовуючи отримані знання з якісного аналізу. Одержаний зразок для аналізу студент розділяє на дві частини: одна для відкриття катіону, друга – для визначення аніону. Потім сіль переводять у розчин і проводять аналіз. Після відкриття катіону і аніону, записують відповідні рівняння реакцій та складають протокол проведення аналізу.

Студенти зацікавлені і проявляють наполегливість до виконання індивідуального завдання, прагнуть знайти найкоротший шлях його вирішення. Це сприяє формуванню інтересу до навчального процесу та виробленню цілеспрямованості.

Одним із головних аспектів цієї проблеми є розробка форм і методів організації самостійної роботи студентів [5, с.144]. Тому окрім використання новітніх методів аудиторної роботи на кафедрі розроблені методичні рекомендації для самостійного вивчення окремих тем з хімії, які не розглядаються при проведенні аудиторних навчальних занять. При цьому передбачається можливість проведення самоконтролю з боку студента у вигляді його відповідей на контрольні і тестові питання до кожної теми, розв'язання задач. Контроль самостійної роботи також включає перевірку конспекту, рефератів, контрольних питань і тестів та індивідуальних завдань. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений навчальним планом для засвоєння студентом в процесі

самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з матеріалом, який розглядався на лекціях і лабораторних заняттях.

Тенденція до зниження загального часу на аудиторні заняття і збільшення часу на самостійну роботу студента посилює і підвищує роль самостійної роботи у підготовці майбутніх фахівців-агрономів, тому що їм доведеться здійснювати самостійну діяльність з вирішення професійних завдань за межами вищого навчального закладу.

Таким чином, самостійна робота на сьогоднішній день є ефективною формою організації освітнього процесу, вона сприяє формуванню у студентів інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому спеціалістові. Самостійна робота виховує у студентів стійкі навички постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організаційності, випробовує його сили, перевіряє волю, дисциплінованість. Від сформованості вмінь і навичок у значній мірі залежить професіоналізм агрономів, темпи переробки і засвоєння ними наукової інформації, і в кінцевому підсумку – якість їх праці.

Література

1. Стілець С.І. Самостійна робота студентів як реалізація іноваційних процесів у системі освіти України. // *Трудова підготовка в сучасній школі*. 2012. №12. С. 38-41.
2. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів // *Вища школа*. 2001. №4-5. С. 48-52.
3. Сидорчук Н. Г. *Організація самостійної діяльності майбутніх учителів: теорія та технологія формування*. Житомир: Вид-во ЖДУ. 2004. 168 с.
4. Бухлова Н. В. Формування здатностей особистості до самонавчання // *Пед. скарбниця Донеччини* 2002 №1 С. 47–49.
5. Біла Т.А., Ляшенко Є.В., Охріменко О.В. Квазіпрофесійна діяльність як форма організації самостійної роботи студентів-екологів. II Міжнар. наук.-практ. конф. «*Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку*»: збірник матеріалів. Херсон. Олді-плюс, 2019. С. 144–147.

Бойко В.О.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ У СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ

Туризм, як частина процесу глобального розвитку та інтеграції, став одним із впливових чинників від яких залежить зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, покращення добробуту населення. Якщо 1950 року кількість туристів у світі налічувала 25 мільйонів, то в 1970 - 165, а в 2002 - 715 мільйонів. За даними UNWTO в 2019 році світова спільнота туристів налічувала 1,3 мільярда людей.

Потреба в подорожах є однією з основних потреб людини, однією з визначальних рис ментальності людської особистості. Туризм - «шляхетний вияв людської присутності у світі», зазначає В.Малахов. Якісну відмінність туристів від бродяг, волоцюг, фланерів, які переміщуються стихійно керуючись виключно «охотою до переміни місця» - виявляє відомий англійський філософ і соціолог З.Бауман. Турист переслідує конкретний пункт призначення, свідомо і регулярно шукає пригод, нових порівняно зі старими враженнями. «Турист бажає зануритися в незнайому, екзотичну атмосферу. І, головне, у туриста є точка відліку його мандрівних траєкторій - його Дім. Інша річ - бродяга, у нього немає конкретного пункту призначення. «Куди б не йшов бродяга, він усюди чужий і бездомний».

Потреба теоретичного осмислення масового туризму як різновиду людської діяльності і відпочинку, пов'язаного з відвідуванням місць, які викликають з різних причин певний інтерес, - зумовила появу філософії туризму як різновиду прикладної, насамперед соціальної, філософії.

Філософія туризму - це передусім філософське розуміння людини, яка «перебуває в полоні» туристичних подій. Філософський погляд на туризм вимагає перегляду традиційного розуміння туризму як суто «сектору туризму та відпочинку» та наголошує на ідеологічному, культурному, гуманістичному, когнітивному, етичному, естетичному та комунікативному значенні туризму як явища загальнолюдської культури. З цієї точки зору, основним предметом є не маршрути, проживання та харчування, а людина, яка подорожує, світ її інтересів, бажань, цінностей.

Прагнення мандрувати, пізнати і зрозуміти нове, долучитися до нього, розширити світ власного буття закладене в глибинах людської ментальності. Туризм є ефективним засобом реалізації людських цінностей, насамперед таких, як свобода, гідність, дружелюбність, щирість, толерантність тощо. Результатом навіть короткотермінових поїздок є поглиблення власних уявлень про власні цінності та ціннісний світ іншого. Туристська індустрія, з одного боку виступає споживачем певних природно-рекреаційних благ, тим самим призводить до збільшення навантаження на природне середовище, з іншого боку, туризм для підтримки та зростання попиту зацікавлений в збереженні природних ресурсів, пам'яток природи.

Важливою частиною філософії туризму є його моральна складова. Етика туризму - одна з форм професійної (прикладної) моралі для тих, хто професійно займається цим видом соціальної діяльності. Люди почали замислюватися про певні моральні норми та межі, в яких повинна розвиватися туристична діяльність задовго до того, як з'явилося саме явище «туризму». У поведінці звичайних туристів і професіоналів у туризмі (туроператор, турагент, керівник турфірми тощо) займають провідні позиції морально-психологічні характеристики. Сьогодні в галузі туризму зайнято понад 250 мільйонів людей, тобто кожен дванадцятий працівник у світі. Кожна порядна, добре вихована людина, зустрічаючись з незнайомцями, зазвичай намагається справити приємне враження, бути доброзичливою, гостинною, уважною. Інша справа, що для деяких учасників туристичних подій моральна культура є суто функціональною або демонстративною, оскільки грубе поведіння з клієнтом загрожує успішному туристичному бізнесу. Справжні фахівці в галузі туризму, представники «відповідального туризму», вважають, що туризм слід планувати і практикувати як «привілейований засіб» індивідуального та колективного вдосконалення.

Екологічна складова є важливою частиною філософії туризму. Людина є органічною частиною всієї екосистеми. Тяжіння міського жителя до незіпсованої природи цілком зрозуміло. Однак зростаючий тиск турпотоків на природне довкілля набуває загрозливого характеру. Згідно з прогнозами об'єми міжнародного туризму в найближчі двадцять років збільшаться у тричі. Відповідно зросте як екологічне навантаження, так і екологічна небезпека. Екотуризм є особливо важливими формами подорожей тому, що вони здатні, з одного боку, забезпечувати поступальний і сталий його розвиток з мінімізацією шкідливого наслідку, а з іншого, узгоджувати життєві потреби теперішніх і майбутніх поколінь, насамперед потребу у здоровому середовищі проживання. У сфері екотуризму знаходяться також лінії перетину соціо-економічних та культурних інтересів і попитів міського та сільського населення. Для сільських жителів, як, до речі, і для мешканців малих міст і селищ, екотуризм корисний насамперед тим, що він активно сприяє створенню робочих місць, розв'язанню проблеми зайнятості населення, вкрай актуальної для України.

Херсонщина – унікальна територія для туризму, відпочинку та рекреації, яка має достатньо переваг для формування та розвитку потужного курортнотуристичного комплексу. Область має широкий вихід до Дніпровської водної магістралі, і це єдина з областей України, яка має вихід одночасно до 2 морів - Чорного і Азовського. Саме на Херсонщині розташовані: єдина в Європі природна пустеля - Олешківські піски, найбільший у світі рукотворний ліс і навіть унікальні горні ландшафти посеред степу «Станіславські кручі». На Херсонщині екологічний туризм набирає обертів,

70 % населення проживає у місті. Тому сільський відпочинок приваблює все більше містян, які обирають для проведення відпустки не комфортні дороги готелі, а бюджетну сільську садибу з національним колоритом. У Херсонській області є величезний потенціал для розвитку сільського зеленого туризму. На території області діє 49 садіб сільського зеленого туризму. За рахунок розвитку сільського зеленого туризму підвищується матеріальний добробут та частково вирішуються проблеми зайнятості сільського населення.

Рішенням Херсонської обласної ради від 14 грудня 2018 року № 1095 затверджено обласну програму «Розвиток туризму та курортів у Херсонській області» на 2019-2021 роки, якою передбачено заходи щодо підтримки сільського зеленого та агротуризму, зокрема: сприяння проведенню сертифікації садіб та баз зеленого туризму (сертифікати відповідності послуг на проживання та харчування); проведення профконсультаційних та профорієнтаційних заходів за участі профільних асоціацій щодо популяризації відпочинку у сільській місцевості на Херсонщині, випуск щорічних спеціалізованих каталогів, висвітлення ЗМІ; формування програм перебування туристів на території області у будь-яку пору року.

Туризм у всьому світі є частиною сучасного життя. Але на сьогодні, здатність відновити географію туризму безпосередньо пов'язана з тривалою економічною кризою та нашою спроможністю компенсувати збитки, які країни втратили на туристичному ринку за попередні роки. Світ все ще стикається з серйозними проблемами - від довготривалої пандемії COVID-19 до обмеження пересування, все в умовах глобальної економічної рецесії. Країни світу вживають широкий спектр заходів для мінімізації наслідків пандемії та стимулювання відновлення туристичної галузі.

Відпочити, оздоровитися, пізнати нове і цікаве, духовно розвинутися і вдосконалитися, потоваришувати з іншими людьми це і є життєва філософська істина туризму.

Література:

1. Бойко В.О. Розвиток зеленого туризму у південному регіоні. Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції у 2 ч. 12-13 лютого 2020, Запоріжжя, Україна: ЗНУ. С. 65-68.

2. Бойко В. О., Ключник А. В., Півнюва Л. В. (2020). Зміцнення конкурентоспроможності підприємств екологічного (зеленого) туризму. *Вісник Херсонського Національного Технічного Університету*. №3. С. 213-222. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.3.28>

3. Ніколенко К.В., Булатова Т.С., Нога В.І. Філософія туризму в системі філософського знання. Актуальные проблемы современных наук: матеріали конференції. 2014. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/nikolenko.htm

4. Пазенок В.С. Філософія туризму в системі філософського знання. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки*. 2010. Вип.8. С.7-22.

5. Пазенок В.С. Філософія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2008. 280 с.

6. Філософія туризму і сфери обслуговування. URL: https://studwood.ru/1182373/turizm/filosofiya_turizmu_i_sferi_obsługovuvannya

МІФОЛОГІЧНІ СЦЕНАРІЇ В РОМАНІ МАРЛЕН ГАУСГОФЕР «ЗА СТИНОЮ»

Хоча роман австрійської письменниці М. Гаусгофер був написаний ще в 1963 році, до українського читача він дійшов у перекладі Н. Іванничук лише цього року. Сюжет твору настільки перегукується з реаліями сьогодення, що спонукає до його переосмислення в контексті новочасної доби. Теоретичною основою дослідження обрано концепцію Ю. Вишницької, викладену в монографії «Міфологічні сценарії в сучасному художньому та публіцистичному дискурсах», за якою міфосценарії – це «багатшарова структура з міфологемно спресованими традиційними сюжетами, образами й мотивами, що підпорядковуються певній функції-ролі: зберігати в собі сценарний код, постійно семантично автогенеруючись і відтворюючи гени прецедентних парадигм» [1, с. 35–36].

Уже на початку роману «За стіною» оприявнюються елементи міфосценарію кінця, в основі якого лежить есхатологічний сюжет. Героїня-оповідачка знаходить у гірському мисливському будиночку, до якого прибула зі сестрою та її чоловіком на відпочинок, стратегічні запаси харчових продуктів і речей першої необхідності, адже «тоді ширилося багато чуток про ймовірну атомну війну та її наслідки» [2, с. 10]. Цей міфосценарій у творі М. Гаусгофер виступає частиною дуалістичної моделі разом із міфосценарієм початку, яка є універсальною світоглядною моделлю.

М. Гаусгофер оригінально моделює у своєму романі есхатологічний сюжет: головну героїню від решти людей раптово відділяє загадкова невидима перепона, за якою всі зазнали миттєвої смерті: «Біля криниці стояв чоловік, завмерши з пригорщею води на півдорозі між цямринням й обличчям. <...> Але він так і не торкнувся долонею обличчя. Він взагалі не ворушився» [2, с. 17–18]. За стіною лише рослини залишилися живими. Стан, у якому завмерли всі живі істоти, був подібний до сну: «Дві корови лежали в траві по другий бік стіни. Я довго до них придивлялася, але не помітила, щоб їхні боки піднімалися й опускалися у такт диханню. Корови не здавалися мертвими, скоріше спали» [2, с. 31]. Тут можна завважити алюзію на міфологічні образи братів-близнюків Гіпноса і Танатоса, оскільки мотиви сну і смерті переплітаються.

У розгортанні сюжету роману «За стіною» оприсутнюються паралелі з біблійним міфосценарієм потопу, суттєво трансформованим письменницею: фермерський будиночок, в якому перебувала героїня-оповідачка, можна вважати аналогом ковчега, а її саму – жіночою версією образу Ноя. До помешкання жінки приходять звірі, яким вона надає притулок: модифікація мотиву порятунку відбувається шляхом заміни парних образів тварин на одиничні. З нею лишився пес Рись, який належав родині її сестри, згодом до будиночка прибилися корова і кішка. Останньою істотою, про яку дбала героїня-оповідачка, була біла ворона, що також можна розглядати як алюзію на біблійний міфосценарій потопу, адже в ньому присутній подібний орнітологічний образ.

Міфосценарій кінця репрезентовано на різних рівнях твору: сюжетному, мотивному та образному. Героїня-оповідачка усвідомлює, «яких велетенських масштабів сягнула катастрофа» [2, с. 40]. Вона багато розмірковує про те, що з нею сталося, артикуючи мотиви загибелі: «Припустила, що це якась новітня зброя, існування якої великим державам пощастило втримати в таємниці. Ідеальна зброя. Що нищить землю, убиває лише людей і тварин. Ліпше, звісно, було б, щоб зброя пощадила й тварин, але, мабуть, таке неможливо. Людство, споконвіку ведучи свої війни, ніколи не зважало на тварин. <...> Судячи з вигляду жертв, вони не страждали. З усіх найпекельніших винаходів людства цей видавався мені найгуманнішим» [2, с. 42].

Героїні-оповідачці властиві ознаки архаїчного міфомислення: вона вважає себе і тварин рівними, тому навіть полювання видається їй «бридким і навіть підлотним дійством» [2, с. 56]. Вона вбачає спільне між усіма живими істотами: «Ми – єдина велика родина; відчуваючись самотніми й нещасливими, радо приймаємо дружбу братів наших менших. Вони страждають від болю, як і ми; вони, як і ми, потребують їжі, тепла й трішечки ніжності» [2, с. 248]. У її снах тварини розмовляють людською мовою, а люди натомість із часом перестали снитися: «Люди, які населяли мої сни першої зими, зникли назавсім. <...> У снах люди ніколи не були до мене доброзичливими, у ліпшому випадку, були байдужі, а от звірина завжди приязна й життєрадісна» [2, с. 156]. З іншого боку, в уявленні героїні-оповідачки чітко оприсутнюється бінарна опозиція «людина–тварина», причому її значення тотожне протиставленню «чужий–свій».

Жінка в романі М. Гаусгофер більше схильна жити за міфологічним/циклічним часом, ніж за історичним/лінійним: «Я орієнтуюся у часі за сонцем, а якщо воно ховається за хмарами, то за прильотом і відльотом вороння й іншими прикметами. <...> Багато моїх знайомих ставилися до годинників, мов до ідолів, і мене це ніколи не дивувало. <...> Та я неохоче служила людському часові, рубаному на кавалки цоканням годинників, тому часто потрапляла в скрутне становище. Ніколи не любила годинників, усі мої годинники рано чи пізно в дивний спосіб ламалися або зникали» [2, с. 66]. У романі темпоральні мотиви також акцентовано змінами пір року, від яких дуже залежало виживання жінки на безлюдді.

Образ стіни в романі «За стіною» наділений просторовими і часовим характеристиками: невидимий мур відділяє героїню-оповідачку не лише від решти світу, що зазнав загибелі, а й від минулого життя, в якому вона марнувала свої дні на другорядні речі: «Стіна змусила мене почати нове життя, але по-справжньому мене хвилює те, що й раніше: народження, смерть, пори року, зростання і тлін» [2, с. 156]. У рефлексіях жінки оприсутнюються характерні для архаїчного міфомислення бінарні опозиції: «початок–кінець», «життя–смерть», «зростання–тлін». У впорядкуванні героїнею-оповідачкою життя в нових умовах простежуються ознаки облаштування власного «космосу», тоді як її попереднє існування асоціюється з хаосом.

Погоджуємося з Ю. Вишницькою в тому, що «домінантними міфологічними образними моделями є космогонічна та есхатологічна» [1, с. 133]. Відповідно, основу міфосценарію початку становлять космогонічні міфи. У романі М. Гаусгофер цей міфосценарій реалізується як освоєння нового простору. У сюжеті твору можна помітити всі його елементи, означені Ю. Вишницькою: «Образ/ізоморф креатора / локація креації / спосіб креації репрезентовані традиційними мотивами / власне креативне дійство / результат креації» [1, с. 105]. Героїня-оповідачка, опинившись на самоті після появи стіни, прилаштовується до незвичних реалій, вдаючись до вирощування городини, побудови приміщення для худоби. Виразним проявом міфосценарію початку можна вважати мотив народження: кішка кілька разів приводить кошенят, корова Белла отелюється, і жінка доглядає за нею та бичком.

З іншого боку, в сюжеті роману «За стіною» можна відстежити ознаки міфосценарію ініціації. Поява стіни символізує стадію відокремлення жінки від соціуму. Перебування в ізоляції спричиняє характерні для ритуалу переходу страждання: героїня-оповідачка втратила найближчих їй людей, у неї не було сумнівів щодо загибелі двох доньок і сестри з чоловіком. До психологічних випробувань додалися фізичні, адже жінці довелося займатися важкою роботою, пов'язаною з доглядом за худобою і обробкою землі, потерпати від нестачі продуктів харчування, складних погодних умов і хвороб. Мисливський будиночок із прилеглою до нього територією можна розглядати як ініціаційний локус. Ю. Вишницька згадує у своїй праці «про так звану ініціальну хворобу, коли обраний відчуває себе невпевненим і самотнім; цей стан ще підсилюється й символізмом містичної смерті, коли ініційований відчуває себе покинутим (одночасно і божественними, і демонічними силами) й приреченим на смерть» [1, с. 415]. Подібний стан переживала героїня-оповідачка в романі «За стіною». Результатом стадії випробування для неї стало отримання нового знання, «здобуття нової,

очищеної душі, що пізнала істину» [1, с. 421]. Однак, на жаль, третього етапу – повернення до спільноти в новому статусі – в романі не артикульовано. Фінал твору відкритий: невідомо, чи героїня-оповідачка зможе знову опинитися серед людей.

Таким чином, у романі М. Гаусгофер «За стіною» оприявнюються міфосценарії початку, кінця та ініціації, що виявляють дифузність контурів структури й ознаки трансгенності – здатності одного міфосценарію перетікати в інший. Інтерпретація цих міфосценаріїв дозволяє ідентифікувати аналізований твір як зразок неоміфологічної літератури.

Література

1. Вишницька Ю. Міфологічні сценарії в сучасному художньому та публіцистичному дискурсах. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 614 с.
2. Гаусгофер М. За стіною / М. Гаусгофер. Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. 296 с.

Боліла С.Ю.

*Херсонський державний аграрний університет
м.Херсон*

ЗМІСТОВНА СУТНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Сучасна економіка, яка характеризується динамічністю, масштабністю та багатовекторністю змін, визначається як економіка знань, в якій людський капітал стає основним виробничим ресурсом. Вимоги, які зараз висувуються до підготовки фахівців - бажання та здатність до постійного самонавчання та саморозвитку, саме тому такий підхід потребує навчання в сучасних умовах. Піклування про себе є і привілеєм, і обов'язком людини, що, з одного боку, забезпечує свободу, а з іншого примушує всіх людей навчатися та вдосконалюватися, що зумовлено, по-перше, потребами суспільства, а по-друге, потребами самого фахівця. Проблемам освіти присвячені праці багатьох науковців [1-4]. І в той же час. деякі аспекти проблем освіти здобувачів вищої освіти в напрямку підготовки фахівців галузевого рівня, в тому числі і управлінського циклу підготовки, досліджені не в повній мірі, що і зумовило актуальність обраної тематики досліджень.

Стратегічним завданням освіти в умовах економіки знань є оцінювання інтелекту, здібностей і можливостей кожної людини і створення таких умов навчання та виховання, які б допомагали у відповідності з отриманими результатами оцінки максимально ефективно реалізуватися кожній особистості. У вищій школі потрібно навчати, як мислити у глобальному світі і правильно та результативно набувати і застосовувати знання та набуті компетентності.

Однією з найбільш актуальних проблем освіти в Україні є проблема формування професійної культури майбутніх фахівців, їхньої конкурентоспроможності, адаптації до сучасних умов та вимог ринку праці. Освіта визначається як процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, як необхідна умова підготовки людини до життя і праці, як система цілеспрямованої дії на особистість з метою її адаптації до потреб суспільства. Потреби суспільства часто співвідносять з потребами держави, що призводить до ототожнення соціального замовлення з державним замовленням. Питання змісту вищої освіти можна розглядати в таких аспектах: освіта як спосіб вирішення життєвих проблем людини; проблемність, як характеристика подавання матеріалу, за якої знання передаються не у вигляді готового підсумку, певного «рецепту»; проблема, як вихід за межі конкретної певної галузі у більш широкі сфери науки, суспільного життя; зв'язок навчання з глобальними проблемами людини і людства.

Фактори забезпечення оперативності змісту навчання здобувачів вищої освіти включають в себе: відкритість; неперервне коригування освітніх програм, планів; врахування важливих запитів

студентів як особистостей та майбутніх фахівців, їхніх потреб; актуальність наукових знань, так і змін, які відбуваються у соціально-економічній і політичній ситуації країни. сучасне застосування інновацій у цій сфері освіти, яке можливе на основі: застосування дистанційної форми навчання; використання комунікаційно-інформаційних технологій, (оскільки ця сфера не може ефективно функціонувати і розвиватися без сучасного інформаційного забезпечення); створення баз даних; забезпечення сучасною технікою інформаційних потоків; використання комп'ютерних технологій та можливостей системи Інтернет. Для ефективності навчання здобувачів вищої освіти рекомендується дотримуватися певних правил: допомагати тим, хто навчає; виявляти освітні потреби; реалізовувати вже набутий досвід і здобуті знання для їх подальшого використання як засобу навчання; виявляти толерантність до можливих фізичних недоліків слухачів; навчати здобувачів вищої освіти ефективним технологіям навчання і самонавчання, які допоможуть сформулювати їм необхідні когнітивні вміння і навички як практичного, так і теоретичного характеру; використовувати методи навчання, які посилюють відчуття власної гідності і розвивають інші людські якості; створювати на заняттях комфортну психологічну атмосферу, що полягає у взаємодії андрагога і здобувача вищої освіти.

Інновації – сутність постіндустріального, інформаційного суспільства, постійні зміни якого проблематизують буття людини. Особливе значення цей феномен має для освітньої галузі України, у межах якої реалізуються програми підготовки як фахівців, так і громадян. Інноваційна діяльність в освітній сфері є принципово важливою відповіддю на виклики сучасності, що детерміновані переходом суспільства до інноваційного типу розвитку і зумовлюють гнучкість системи освіти, її відкритість до нового (у різних сферах людського життя), реалізацію конкурентоспроможних освітніх національних і транснаціональних проєктів. Імплементация освітніх інновацій є запорукою конкурентоспроможності національної освіти, її здатності формувати інноваційну людину.

Інновації в освіті визнаються не лише як кінцевий продукт застосування будь-якої новизни з метою внесення якісних освітніх змін й отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та іншого ефекту, а й як її постійне оновлення. Вони характеризуються новизною, спрямованою на якісне поліпшення освітнього процесу і результати, та відображаються в удосконаленні чи нових освітніх складових (мета, зміст, структура, форми, методи, засоби, результати), освітніх технологіях (дидактичні, виховні, управлінські), наукових і науково-методичних розробках, технічних засобах, нормативно-правових документах, що регламентують діяльність закладів вищої освіти та їх відносини з іншими інституціями.

Специфіка освітніх інновацій багатоаспектна: здійснюються переважно через інтеракцію суб'єктів педагогічної взаємодії; мають обов'язковий вплив на суб'єктів, що здобувають освіту; мотив отримання прибутку не є головною рушійною силою їх запровадження.

Інновації в освіті спрямовуються на розв'язання проблем: якісне покращення мотивації учасників навчального процесу (навчальні інновації); формування партнерських відносин між суб'єктами педагогічної взаємодії та особистісних цінностей у контексті із загальнолюдськими (виховні інновації); створення умов для прийняття самостійного оперативного й ефективного управлінського рішення (управлінські інновації). Інноваційна спрямованість змісту освіти також виявляється багатоаспектно, насамперед, у: державних стандартах вищої освіти; концепціях розвитку особистості, яка навчається; авторських навчальних освітніх програмах, підручниках, навчальних посібниках нового покоління; новій системі оцінювання навчальних досягнень і моніторингу якості освіти; розвитку творчих можливостей особистості як основи її подальшої інноваційної діяльності, конкурентоспроможності закладів й установ освіти, учасників навчально-виховного процесу; освітніх технологіях – упровадженні діалогових, діагностичних, активних, інтерактивних, дистанційних, комп'ютерних, мультимедійних, телекомунікаційних, тренінгових, проєктних, модульних, колективних (у малих групах), індивідуальних (самостійних); створенні особистісно орієнтованих навчальних планів і програм, де розвивальна функція освіти стає пріоритетною.

Основні проблеми інноваційної спрямованості змісту і технологій сучасної освіти полягають у: підтриманні інноваційної ініціативи, творчості, самодіяльності і самостійності об'єктів управління; переході від стихійних механізмів застосування інноваційних процесів до свідомо керованих, посиленні їх стійкості; інформаційній, матеріально-технічній, кадровій забезпеченості реалізації основних етапів інноваційних освітніх процесів; прогнозуванні зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному освітньому середовищі; прискоренні розвитку інноваційних процесів у закладах і установах освіти.

Таким чином, у процесі навчання здійснюється професійний та інтелектуальний розвиток здобувача, накопичуються сучасні знання, які необхідні в умовах постійного розвитку новітніх технологій. Як підсумок, необхідно зазначити, що для забезпечення мобільності змісту освіти здобувачів вищої освіти, її організаційні форми повинні передбачати механізм неперервного коригування освітніх програм, урахування запитів тих, хто навчається, сучасних наукових знань, що постійно змінюються, та змін соціально-економічної і політичної ситуації в суспільстві.

Література

1. Драйден Г., Вос Дж. Революція в навчанні: Навчальний посібник. Львів: Літопис, 2005. 542 с.
2. Журавчак Б.Б. Менеджмент освіти в Україні: сучасність і перспективи: Львів, 2009. 205 с.
3. Бондарчук Н.В., Булейко О.І. Інноваційні технології в освіті. *Педагогічний альманах*. Вінниця, 2011. Випуск 9. С.207 – 213.
4. Жовта Л. О. Використання інноваційних технологій навчання – запорука підготовки творчих спеціалістів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. Вип.5. С. 242-247.

Боровік Л. В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Ефективність освітнього процесу багато в чому визначається методикою викладання. Широке застосування уніфікованих методів і перехід на виключно письмовий контроль за оволодінням студентами предметів вивчення формально знижує роль викладача у процесі навчання. Між тим рівень підготовки й ефективність навчання знаходяться у прямій залежності від взаємодії ланки „викладач - студент”. У навчальному процесі обидві сторони мають відігравати творчу роль.

Важливо уникати так званого трафаретного навчання, спрямованого на розв'язання студентами певного типу задач, коли розвиток їхнього економічного мислення стає жертвою їхньої кількості. Студент повинен навчитися розбиратися не лише у змодельованих, а й реальних економічних процесах.

Суттєву роль у підготовці студентів виконує їхня самостійна робота, особливо розвиток навиків самостійного пошуку при виконанні рефератів, курсових та інших дослідницьких робіт. Тут важливість діяльності кафедр важко переоцінити.

Використання навчальної та допоміжної літератури може мати більший ефект, якщо за наявності певних умов активно впроваджувати у навчальний процес Інтернет. У цьому випадку межі спілкування студентів з викладачем розширюються у просторі та часі.

Пропозиція курсів і спецкурсів за вибором не повинна стати самоціллю. По- перше, будь-який вибір має знаходитися у руслі основного стержня підготовки, а по-друге, дисципліну за вибором слід

підбирати на одному рівні складності і за масштабом засвоєння, як альтернативної сторони, одного загального предмета вивчення.

Застосування зарубіжних моделей навчання досягає мети тоді, коли в аудиторії враховуються національні та культурні традиції основної маси студентів, коли у стандартних теоретичних ситуаціях вміло аналізуються явища національної економіки в цілому або окремого регіону.

Методика розглядається як система різних методичних прийомів та засобів, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності тих, хто вчиться. При цьому важливо підкреслити, що в економічному навчанні необхідна не тільки система знань та навичок, а й певний досвід творчої діяльності, соціально- економічного спілкування. В комплексі це повинно стимулювати спрямованість особистості на самоосвіту та вміння використовувати нові знання в нових ситуаціях. Таке завдання потребує широкого використання в практиці вивчення економічних дисциплін ігрових методик навчання як сучасних форм активізації навчальної діяльності.

Поняття «методика» має древньогрецьке коріння та перекладається як шлях дослідження, теорія, вчення. Звідси методика (у загальному сенсі) - галузь педагогічної науки, що досліджує закономірності навчання певного навчального предмета. У вузькому сенсі слова методика викладання - це оптимальне поєднання загальнодидактичних методів, прийомів і засобів навчання. Ці прийоми і засоби застосовуються в таких відомих Вам формах навчання, як лекції, уроки, семінари, практичні заняття, науково-дослідна робота, курсова робота, реферат, практика, випускна (дипломна) робота тощо. Проте використання цих форм завжди визначатиметься конкретними знаннями, навичками й уміннями, досвідом творчої діяльності та соціального спілкування, здібністю до самоосвіти ваших майбутніх студентів.

Проте було б невірним розглядати методику викладання тільки як суму методів, прийомів чи організаційних заходів. Це наука, що має свою теорію, практику, методологію. Тому підхід до неї має бути таким, як і до будь-якої науки. Що ж є предметом методики викладання як науки?

Предмет методики викладання - процес навчання тих, хто вчиться, та його закономірності. На основі вивчених закономірностей методика розробляє, з одного боку, засоби, способи та організаційні форми навчально-виховального процесу, а, з іншого - нормативні вимоги до діяльності педагога. Звідси очевидним є висновок про багаторівневий характер методики:

1- й рівень - це наука, що підпорядковує собі весь педагогічний процес на основі діалектичної взаємодії та взаємопроникнення педагогіки (теорії освіти) і дидактики (теорії навчання);

2- й рівень - вчення (наукова дисципліна) про методи навчання і виховання, закономірності навчання;

3- й рівень - закріплена сума прийомів та організаційних заходів щодо вивчення конкретної навчальної дисципліни.

Тому, поряд із теорією методики, існують як загальна методика викладання, так і специфічні (поодинокі) методики викладання групи дисциплін, окремої дисципліни, її розділів і навіть окремих тем. Так, у методиці проявляється органічне і діалектичне поєднання загального, особистого та одиничного.

Методика викладання суспільних наук покликана забезпечити високий теоретичний рівень викладання, сувору науковість, яскравість і дохідливість викладання матеріалу. Як сукупність певних прийомів, методика викладання нерозривно пов'язана зі змістом науки, що вивчається, та її методологією. На багатьох прикладах можна наочно прослідкувати взаємозв'язок методології і методики викладання. Так, нерозробленість методики неминує і негативним чином відбивається на методологічному рівні лекцій і семінарів, та навпаки.

Методика, яка в точному розумінні слова є вченням про методи навчання і виховання, являє собою частину загальної теорії освіти і навчання - дидактики, що розробляє весь комплекс питань щодо змісту, методів і форм навчання. Дидактика ж виступає як органічна складова частина педагогіки, предметом вивчення якої є освіта, навчання та виховання людей.

Поодинокі методики викладання окремих дисциплін є ланками загальної системи педагогічних наук. Вони включають в себе та використовують основні принципи педагогіки і дидактики стосовно викладання конкретних дисциплін.

Методика покликана забезпечити реалізацію принципів дидактики, а саме зв'язок теорії з практикою; систематичність і послідовність у підготовці фахівців; свідомість, активність і самостійність студентів у навчанні; поєднання індивідуального пошуку знань з навчальною роботою у колективі; поєднання абстрактного мислення з наочністю у викладанні; міцність засвоєння знань; доступність наукових знань; єдність навчання і виховання у всіх формах навчального процесу.

Наукові основи методики пронизують усі ланки навчально-виховної роботи. Ні одна з існуючих у вузівській практиці форм навчального процесу (лекції, семінарські заняття, самостійна робота, консультації, заліки, іспити, різні форми поза аудиторної роботи) не може бути визнана універсальною, здатною замінити інші. Тому з методичної точки зору не можна штучно роз'єднувати окремі ланки навчального процесу, необґрунтовано замінюючи їх іншими.

На кожній лекції, семінарі або практичному занятті потрібно вчитися у своїх педагогів методичній майстерності, але не забувати, що оригінальна, добре розроблена методика викладання - це одна з форм інтелектуальної власності, яка охороняється законом так само, як інші її форми.

Роль методики викладання економічних дисциплін недооцінюється. Дійсно, в практиці викладання економічних знань часто труднощі виникають не з приводу змісту економічних категорій та концепцій, а з приводу форм передачі, а головне, засвоєння цих знань на рівні мислення та поведінки людини. А це вже галузь методичних проблем навчання. Цікаво, що добре пам'ятають студенти тільки тих викладачів, які мали свою, нетрадиційну методику викладання і спілкування з ними.

Слід зауважити також, що підручники з основ економіки повинні описувати не лише економічні поняття та закономірності, зорієнтовані на інформативне навчання, а й мають містити сучасну психологічно обґрунтовану логіку і методику викладання навчального матеріалу, побудовану на особливостях психології мислення, навчання, діяльності та розвитку творчої особистості того, хто навчається. Викладач економіки повинен бути викладачем нового типу.

Література

1. Боровік Л. В. *Розвиток інноваційного мислення як основа підготовки сучасного професіонала* [Міжнародна інтернет конференція "II Шкловські читання "Проблеми сучасних природничо-математичних наук та методик їх викладання"] 28 жовтня 2020. С. 176–177.
2. Borovik L. The role of information in the development of the economy of the enterprise and its management in the periods of coronavirus and post-coronavirus pandemics [«The role of technology in the socio-economic development of the postquarantine world»]. Collective monograph, Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. С. 205 – 211. ISBN 978-83-957298-9-8

Варнавська І. В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Стан економіки будь-якої розвиненої країни в значній мірі визначається інтенсивністю припливу прогресивних науково-технічних ідей і швидкістю їх впровадження. У зв'язку з посилюється інформатизацією та інтелектуалізацією виробничих технологій швидкими темпами зростає обсяг спеціальної інформації – наукової, технічної, технологічної тощо. В умовах, що

відбуваються в країні соціально-економічних перетворень, значно зростають вимоги до якості підготовки фахівців.

Соціальні вимоги до системи освіти сформульовані в Концепції освіти: «Розвивається суспільству потрібні сучасно освічені, моральні, заповзятливі люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим почуттям відповідальності за долю країни».

Концепція модернізації освіти визначає і основну мету професійної освіти – це підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентноздатного на ринку праці, вільно володіє своєю професією і орієнтованого в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, здатного до постійного професійного росту, соціальної і професійної мобільності; задоволення потреб особистості в отриманні відповідної освіти.

Сформульовані вимоги до підготовки фахівців показують, що від того, яким випускник навчального закладу прийде в професійну діяльність, наскільки він виявиться підготовленим до активної творчої діяльності, чи будуть у нього сформовані потреби самовдосконалення і професійного зростання, залежить успішність і результативність його майбутньої професійної діяльності та життя у товаристві. В сучасних умовах найбільш досконалою формою професійної діяльності є перетворювальна, інноваційна, творча діяльність фахівця.

Виробництву сьогодні потрібні самостійні, творчі фахівці, ініціативні, підприємливі, здатні приносити прибуток, пропонувати і розробляти ідеї, знаходити нетрадиційні рішення і реалізовувати економічно вигідні проекти. А це неможливо виконати без звернення професійної освіти до особистісно-орієнтованої технології навчання і виховання студентів. У цих умовах технологія навчання, орієнтована на вручення і засвоєння готових знань, не може бути визнана раціональною і перспективною.

Необхідні нові технології освіти, пов'язані з формуванням інтелектуальної культури і піднесення творчих здібностей фахівця. Робота, що здійснюється в цьому напрямку, повинна базуватися на педагогічній технології, заснованій на концепції творчої діяльності. Успіх справи багато в чому зумовлюється кваліфікацією фахівців, їх здатністю творчо вирішувати складні науково-дослідні, дослідно-конструкторські та організаційні завдання.

Проблема формування таких фахівців вирішується основним чином поза межами науки – як фундаментальної, так і прикладної – в системі вищої освіти. Найважливіша мета сучасної освіти – надати фахівцеві не тільки необхідну підготовку, а й базу умінь і навичок для продовження навчання протягом усього професійного життя. Науково-технічний прогрес, що прокладає шлях цивілізації XXI століття, виходячи з усього, обіцяє роботу тим, хто зможе краще за інших розвинути свої вищі інтелектуальні здібності (здатність до аналізу, синтезу, оцінки, а також гнучкість розуму і творчість) і реалізувати себе як особистість.

Виховання творчо думаючих фахівців можливо через залучення студентів вищих навчальних закладів до науково-дослідницької роботи, участі у впровадженні її результатів у виробництво. Професійно-творча спрямованість навчання студентів передбачає знання основ методології і досвіду наукової творчості. Вона обумовлена не тільки характером їх майбутньої роботи, а й вимогами, що висуваються до майбутніх спеціалістів в умовах глибоких соціально-економічних перетворень: високий рівень умінь реалізовувати свої інтелектуальні можливості і творчий потенціал; компетентність і конкурентоспроможність майбутнього фахівця; здатність до саморозвитку.

В активно впроваджуються сьогодні у професійній освіті державних освітніх стандартах в загальних вимогах до рівня освіченості передбачається, що випускник повинен бути здатним до системного дії в професійній ситуації, до аналізу і проектування своєї діяльності, власних дій в умовах невизначеності, мати стійким прагненням до самовдосконалення (самопізнання, самоконтролю, самооцінки, саморегуляції і саморозвитку), прагнути до творчої самореалізації.

Наразі назріла необхідність розробки нової системи професійної підготовки майбутніх фахівців, навчання студентів основам науково-дослідницької діяльності.

Література

1. Микитюк Г. Ю. Вплив взаємин викладача і студентів на формування професійної ідентичності майбутніх вчителів // Психологія. Збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, Випуск 20, 2003. С. 255-260.

2. Психологія праці з професійної підготовки особистості / [За ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки]. Хмельницький: ТУП, 2001. 330 с

*Власенко І.М.
Варнавська І.В.,*

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

АСПЕКТИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Основна проблема, яка постає перед педагогом у процесі морально-етичного виховання студентів у сучасному навчальному закладі – це набуття молоддю помилкових установок, формування в її свідомості набору псевдоценностей, які принижують критичне сприйняття дійсності, відповідальність за свої вчинки і спричиняють виникнення помилкових ідеалів. До таких установок можна віднести: нездорову жорстокість, переконання, що все можна купити, споживацьке ставлення до життя, егоїзм і егоцентризм, брутальне ставлення до оточуючих, лінощі і прохолодне ставлення до навчання і праці та, нарешті, те, що по праву можна назвати бичем сучасного суспільства – комп'ютерну залежність. В останні роки про ці проблеми висвітлені у наукових дослідженнях, де зазначається, що в останньому випадку знижується інтерес до читання, здатність до самопізнання, бажання розширити свій світогляд, а життя парубка або дівчини концентрується в ілюзорному світі вигаданих героїв комп'ютерних ігор і віртуальної реальності, аж до того, що починає втрачатися грань між реальним і віртуальним. Більш того, подібний спосіб життя тягне за собою формування відверто вигадливих, збочених і абсурдних за своєю суттю переконань. На цих аспектах наголошували вчені, педагоги у своїх роботах: Н.П. Вайзман, В.І. Лозова, О.В. Черних. Так, О.В. Черних зазначав, що 13-річний Владислав К. відмовлявся відвідувати навчальні заняття в школі, обманював батьків, став схильний до побутової брехні аж до конфабуляції. Свої вчинки школяр пояснює тим, що «в школі не люблять тих, хто добре вчиться, називають їх «ботаніками» і можуть навіть побити», а на запитання вчителя про систематичні запізнення на заняття відповідає, що не «виспався», при цьому причина подібного стану в тому, що він уночі сидить за комп'ютером, грає у різні віртуальні ігри в соціальних мережах і переглядає Інтернет-сторінки. Наведений приклад переконливо показує, що ведення подібного способу життя згубно позначається не тільки на успішності, але і на здоров'я молодих людей, різко знижуючи потенційні можливості соціальної інтеграції.

Слід зазначити, що подібні явище з'явилися порівняно недавно: близько десяти-п'ятнадцяти років тому в зв'язку з широким розповсюдженням комп'ютерних технологій і мобільного зв'язку, коли, наприклад, мобільний телефон припинив бути лише засобом комунікації, набувши низку додаткових функцій. Безумовно, це не можна вважати негативним явищем, багато хто з цих функцій корисні, і розвиток високих технологій, поза всяким сумнівом, необхідно в суспільстві, однак існують ті цінності, які є непорушними, і без формування уявлення про які неможливо говорити про повноцінний розвиток особистості молодої людини. Це – моральні і морально-етичні цінності, які ще

прийнято називати неминучим. Але багатьма молодими людьми вони заперечуються, і це відбувається не внаслідок їх негативного сприйняття, а в силу того, що через явищ, описаних нами вище, у них відсутні уявлення про подібні цінності. Це стосується і студентів навчальних закладів системи середньої професійної освіти. На жаль, і в їх власній свідомості, і в свідомості їх батьків залишився стереотип, сформований в пізні роки правління радянської влади, про те, що в коледж або училище вступають лише ті, хто має негативні показники зі школи і не здатний вступити у виш. Звідси виникає і зневажливе ставлення до майбутньої професії, і до навчального закладу, і навчальний процес студентами сприймається як щось «примусове»: вони нерідко стверджують, що це, нібито, потрібно не їм, а батькам. Є й інший, не менш помилковий стереотип, згідно з яким необхідно отримати документ про освіту (з будь-якої спеціальності), і зробити це за всяку ціну, в тому числі і шляхом незаконних дій, таких, як, наприклад, підкуп викладачів та інших посадових осіб. Очевидно, що це не тільки суперечить закону, але і тягне за собою підрив кадрового потенціалу держави, якісної його підготовки і наступності фахівців. Отже, вельми проблематично говорити про якість підготовки фахівців з середньою спеціальною освітою поза усвідомлення ними моральних аспектів навчання і формування необхідних морально-етичних установок.

Не менш очевидно й те, що необхідно шукати якийсь дієвий вихід із цієї ситуації. На нашу думку, таким виходом може послужити прилучення їх до світу моральних цінностей у межах навчального процесу в навчальному закладі через мистецтво і виховання любові до прекрасного.

Д. Дідро свого часу писав: «Люди припиняють мислити, коли перестають читати». Перш за все, одним із видів мистецтва, з яким належить познайомитися студентам середньої професійної освіти, це – мистецтво слова, або літературне мистецтво. Дійсно, в межах більшості навчальних закладів передбачено викладання таких дисциплін, як література, історія літератури і факультативні курси, пов'язані з долученням до світу читання (особливо в коледжах гуманітарного профілю). Однак закон педагогічної науки свідчить, що для успішного виконання поставленої педагогічного завдання необхідно не примус в порядку пасивного виконання тих чи тих вказівок, а переконання, тобто створення в створенні студента уявлення про те, що це є для нього необхідною. Крім того, слідом за К.Д. Ушинського вважаємо, що формування переконання повинно відбуватися шляхом використання позитивного прикладу, поданого в тій формі, яка відповідає віковим і психологічним особливостям студента.

Іншим засобом залучення до морально-етичних цінностей є театральне мистецтво. Правда, слід зазначити, що це можливо лише в тих містах, де є професійні театри, однак екранізація і відтворення театральних постановок з електронних носіїв за своєю значимістю мало чим поступаються особистому відвідуванню вистави. Однак знову ж таки не можна не підкреслити, що студенти навчальних закладів ставляться до театального мистецтва вельми байдуже, і тому завдання педагога – використовувати метод переконання, для того, щоб студент зрозумів, що театр – це цікаво, і цікаво не педагогові, адміністрації навчального закладу і авторові постановки, а особисто студентів.

Ще одним засобом морального виховання є зустрічі з представниками творчої інтелігенції. Іноді подібні зустрічі називаються зустрічами з цікавими людьми. Це – поети, письменники, композитори, художники, люди, які присвятили улюбленій справі все своє життя. Крім того, позитивний вплив у частині виховання поваги до праці і обраної професії надають зустрічі з ветеранами праці, з представниками обраної професії, відвідування підприємств та організацій, в яких майбутньому випускнику, можливо, доведеться працювати. Такі заходи виховного впливу називаються навчальними екскурсіями, які передбачають не тільки особисте знайомство з роботою підприємства або організації, а й зустрічі з досвідченими співробітниками, представниками керівництва, бесіди з ними, в процесі яких у студента виникає справжній інтерес до своєї професії, бажання працювати за фахом і усвідомлення цінності цієї праці для суспільства.

І, нарешті, відзначимо, що глибоко позитивну роль в морально-етичному вихованні студентів навчальних закладів відіграє співпраця педагогів (і перш за все – куратора групи) і адміністрації

навчального закладу із батьками студентів. Адже в родині дитина отримує первинне моральне виховання, яке згодом знаходить своє продовження в процесі навчання в школі і навчальні заклади професійної освіти. Формами такого співробітництва є батьківські збори для студентів конкретної групи, що проводяться куратором цієї групи (не рідше одного разу протягом семестру), загальні батьківські збори, що проводяться адміністрацією коледжу (спільно з директором і його заступником із виховної роботи, а також завідувачами відділеннями і практикою). У деяких випадках можливе і проведення публічних лекцій для батьків.

Отже, морально-етичне виховання студентів має різноманітні форми, і їх систематичне, послідовне і комплексне застосування є запорукою успішного досягнення поставлених виховних цілей і завдань.

Література

1. Капустіна О.В. Активізація професійного самовизначення старшокласників // *Навчальні інновації та їх вплив на якість освіти*. Київ: КНЕУ, 2003. С. 437-438.

2. *Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді* : [монографія] / За ред. М.П.Тименка. Київ: Інститут педагогіки України, 2006. 268 с.

Виноградова Т.І.

*Херсонський державний аграрний університет
м. Херсон*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА ЗА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Складний і відповідальний період переживає український народ на теренах свого національного оновлення. У сучасних умовах діяльність у галузі навчання і виховання підрастаючих поколінь стає провідним чинником суспільного, духовного розвитку. Сучасний період Української держави вимагає докорінної перебудови процесу виховання молодого покоління. Одна з важливих проблем є виховання моральної відповідальності молоді в контексті підготовки майбутніх спеціалістів.

Проблема відповідальності – процес багатоплановий, складний і суперечливий. Тривалий час цим займались здебільшого етики та юристи. Проте, з часом діапазон поглядів на суть питання розширився: відповідальність почали розглядати як соціологічну, психологічну, культурологічну категорію, а пізніше як один з елементів комплексної системи виховання [3, 101].

Сьогодні особливої уваги, насамперед професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів освіти потребує студентська молодь, яка через кілька років становитиме «ядро» української національної інтелігенції. Майбутнє народу України залежить від змісту цінностей, знань, що закладаються у світоглядні орієнтації молодих людей та від того, якою мірою духовність стане основою їхнього життя.

Тому виховання свідомої дисципліни і відповідальності студентів за успішність навчання виступає способом формування культури взаємин між викладачем і студентом. На сьогоднішній день тенденція до зниження успішності є проблемою, яка з року в рік набуває все гострішого характеру і є перешкодою для якісного навчання. Подолання неуспішності - найважливіша задача практичної і теоретичної педагогіки. Не тільки рішення практичних і організаційних задач може забезпечити подолання неуспішності. Потрібні нові теоретичні знання про істоту самого явища, про ознаки і форми його прояву у сучасній вищій школі. Навчально-пізнавальний інтерес, з яким приходять учорашні школярі до університету, на жаль, від курсу до курсу падає. І хоча у студентів зростає

почуття обов'язку і відповідальності, важливий компонент мотивації їхньої навчальної діяльності - емоційний - залишається нереалізованим

Отримана інформація змушує серйозно задуматися, адже зменшується число студентів, яким сам процес навчання приносить радість, задоволення, і збільшується число студентів, яким не подобається вчитися. Позитивне ставлення до навчання в університеті у майбутніх спеціалістів не тільки не формується, але навіть губиться.

Причини, на наш погляд, криються в навчальному перевантаженні студентів, надмірній академічності подання теоретичної інформації, відсутності довірливих партнерських відносин між викладачем і студентом тощо. Метою статті є розкриття причин неуспішності студентів, пропусків занять, і шляхи їх усунення.

Ця тенденція має подвійну природу, що зумовлена самою суттю процесу навчання: з однієї сторони проблеми тих, кого навчають, - це студенти, і недоліки тих, хто навчає, - це викладачі.

Взаємозумовленість стосунків між викладачами і студентами породжує численні взаємозв'язки, які впливають із причин їх виникнення: якщо взяти до розгляду аспект виконавчої дисципліни і відповідальності, то такий взаємозв'язок зі сторони студентів буде виражатися в бездоганному відвідуванні занять, своєчасному виконанні і складанні заліків та іспитів, а з боку викладача – високими професійними якостями. Тоді зрозуміло, що пропуски занять без поважних причин будуть показником безвідповідального ставлення студентів до навчального процесу. Більш того, так звані пропуски з поважних причин часто викликають сумніви в їх достовірності і потребують додаткового ретельного розгляду.

Повертаючись до проблеми пропусків як вкрай негативного явища у навчально-виховному процесі, і розглядаючи причини виникнення, їх можна визначити так:

Першою причиною є недостатній професійний рівень викладача і низький рівень знань студентів. Зазначена причина породжує відверте небажання у студентів відвідувати ті заняття, де викладачі не можуть дати глибше розуміння матеріалу, ніж пропонує підручник, додаткова література або інші сучасні джерела інформації. З іншої сторони-низький рівень розвитку здібностей у студентів не дає можливості викладачу донести до них той рівень знань, який передбачений програмами навчальних дисциплін у відповідності з навчальним планом.

Шляхи вирішення цього конфлікту полягають у постійній праці викладача над поглибленням своїх знань, формуванням творчого складу мислення, розвитку такту, самовладання, набуття організаторських здібностей, терплячого відношення до студентів.

Друга причина зумовлена відсутністю у викладача прагнення до всебічного розвитку, а у студентів – до опанування знаннями. У цьому випадку розвиток інтересу до науки допоможе викладачеві стати цікавим для студента і принести користь в його особистісному становленні. Знайти спосіб пробудження у студентів потягу до знань і визначає високий рівень творчої діяльності викладача, індивідуальних здібностей навчати. До такої діяльності відносять залучення студентів до гурткової та практичної діяльності, до пошуку додаткової і корисної інформації з навчальних дисциплін, участі у конференціях, олімпіадах тощо.

Третя причина полягає у нелюбові до обраної професії або предмета викладачем і неправильний вибір навчального закладу та спеціальності студентом. Щоденна праця викладача – це навантаження на психіку, тому що перед викладачем часто постають складні завдання, які неможливо вирішити за короткий час. Це і значні затрати часу на підготовку до занять, і низька заробітна плата, і не престижність професії на даний час тощо. Нерідко це призводить до педагогічних криз. Тільки захоплений своєю професією викладач може виховати інтерес у студента до дисципліни, яку він викладає. А шляхом бесід, роз'яснень важливості обраної спеціальності в масштабах держави, проведенням екскурсій на діючі підприємства, організації, відвідуванням виставок науково – технічних досягнень прищеплювати студентові повагу до майбутньої своєї професії, навчального

закладу, де він навчається. Інакше студент може зробити вибір на користь іншого навчального закладу, де він зможе краще розкрити свої здібності, творчий потенціал.

Четверта причина, яку можна визначити як головну, полягає у низькому рівні культури взаємостосунків між викладачем і студентом або навпаки. Це складний процес розвитку розуміння і взаємної довіри, що зумовлює здатність знайти свою провину та виправдати кривдника, терпляче ставлення до помилок іншої сторони, визнання своїх недоліків та трансформування їх у чесноти, можливість знайти в собі сили надати допомогу, розуміння того, що кожен іде своїм шляхом і знаходиться на різному рівні розвитку суспільної свідомості. Тому обов'язок кожного викладача полягає у тому, щоб не зашкодити жодному студенту в його русі до розуміння самого себе.

В окрему групу можна виділити причини не пов'язані з навчальним процесом. Це родинні проблеми; хвороби та додаткові витрати часу на оформлення довідок, лікарняних листів, направлень медичних обстежень; збір документів до військкомату студентами призовного віку; запізнення, пов'язані із побутовими проблемами, міським транспортом, поганим самопочуттям; заміни викладача, що сприяють несистематичному вивченню дисципліни тощо.

Способом вирішення таких проблем є виключно індивідуальний підхід, ретельне вивчення кожної конкретної ситуації з подальшим прийняттям справедливого рішення.

Таким чином проблема пропусків занять студентами підлягає детальному аналізу, виявленню головного і другорядного, що в свою чергу дозволить визначити, якими силами, засобами і в який конкретно термін можна її вирішити.

Ще один негативний аспект взаємозв'язків, який ставить під сумнів доцільність оволодіння спеціальністю окремою частиною студентів, полягає в значному збільшенні незадовільних оцінок. З року в рік відсоток їх зростає, визначаючи загальну тенденцію – зниження якості навчання.

Досвід показує, що кількість незадовільних оцінок суттєво впливає і певним чином відображує характер взаємовідносин між викладачем і студентами. За ними стоять взаємна повага, вміння слухати, чути, розуміти, аналізувати і оволодівати на практиці набутими теоретичними знаннями. У них закладено якість педагогічної майстерності, вміння викладача спонукати студентів до пізнавальної діяльності, допомогти їм повірити в свої сили, вказати шлях до оволодіння своїми можливостями.

Особливо засмучує той факт, що значну кількість незадовільних підсумкових оцінок виставляють досвідчені викладачі з великим стажем роботи, які володіють досить високим рівнем знань. Причини такої ситуації, як нам здається, полягають у небажанні таких викладачів взяти на себе всю повноту відповідальності у справі навчання і тому значну її частину вони перекладають на студента. "Він не хоче", "Він не працює" - саме такі висловлювання можна почути від "метрів" педагогіки. Зрозуміло, що подібні заяви відображують лише одну сторону проблеми, причини якої зумовлюють сферу моральних якостей.

Друга сторона проблеми полягає виключно в особистісних якостях викладача. І якщо замість шаблонних ярликів викладач зможе відшукати особливий підхід до кожного студента, побачивши в ньому особистість, що формується, то твердження "Він не хоче" само собою перетвориться у запитання: "Як розбудити прагнення до знань?". "Він не розуміє" може бути трансформоване у запитання до самого себе: "Як я можу допомогти йому зрозуміти?"

Тому спроможність студента до розуміння може розвинути викладач, який усвідомлює свою безумовну відповідальність за ті знання, що закладає в свідомості студента, так як помилка одного викладача множить на десятки і сотні помилок його учнів, з часом помилки укорінюються, перетворюючись в норму, що відображається в міжособистісних, виробничих і суспільних відносинах. Тому принцип "Не нашкодь" повинен міцно увійти у свідомість до кожного, хто бере на себе сміливість навчати і діяти згідно з ним. Виховувати слухняність, чітке виконання розпоряджень дотримання правил внутрішнього розпорядку навчального закладу може викладач, який сумлінно виконує свої обов'язки і добре знає права. Тоді ствердження "Він не відвідує занять" трансформується у запитання: "В чому моя провина, що студент не відвідує занять?"

І, звичайно, для студента немає нічого впливовішого, ніж особистий приклад бездоганного виконання викладачем своїх професійних обов'язків і зобов'язань. До такого викладача студенти регулярно, непримусово ходять на лекції, практичні і індивідуальні заняття, свідомо підвищуючи рівень знань.

Сумлінне виконання різнопланових завдань пробуджує у студента інтерес до знань і дає можливість йому виразно побачити реальну користь дисципліни і відповідального ставлення до своєї праці. Поглиблення знань і набуття практичних навичок із спеціальності завдяки старанності викладачів, неодмінно призведе до подальшого розвитку інтелектуальних здібностей молодих людей.

Ще одна причина зниження якості навчання, проявилась у зв'язку з введенням додаткових платних послуг за повторне вивчення дисципліни. Це призвело до різкого зниження відповідальності як з боку викладачів, так і з боку студентів. Досвід показує, що результати такої взаємодії не високі і мають негативні наслідки. З одного боку, практично повна відсутність бажання в студента повторно опанувати дисципліну змінена ним на тверде переконання, що раз вже існують такого роду платні послуги і він ними скористався, значить позитивну оцінку йому забезпечено. А тому немає потреби напружувати свої сили.

З другого боку, проблему поглиблює незацікавленість, можна навіть сказати, байдужість викладача: "Для чого докладати своїх зусиль в неперспективну справу, якщо все одно прийдеться ставити позитивну оцінку, адже студент вже заплатив гроші". Такого роду практика не додає знань студентові і не сприяє підвищенню авторитету викладача, а навпаки, погіршує взаєморозуміння між ними. Вирішенням проблеми може стати отримання додаткового вільного часу викладачем для індивідуальної роботи зі студентами за рахунок скорочення педагогічного навантаження, а саме аудиторного. Велике навантаження викладача, на жаль, не сприяє підвищенню успішності.

У сучасних навчальних закладах викладач вже не може бути тільки передавачем знань та інформації. Він повинен бути і педагогом, і психологом. Від цього багато в чому залежать успіхи його діяльності, його авторитет. Позитивні якості особистості вчителя становлять основу його авторитету – визнання учнями його інтелектуальної, моральної сили і переваги [4, с. 415]. А звідси – й глибока пошана до вчителя і віра в нього [6, 343]. Тому, ще одним напрямком виходу з такої ситуації може бути організація систематичного навчання з підвищення педагогічної майстерності викладачів безпосередньо у навчальному закладі, де вони працюють (проведення семінарів, курсів), а також отримання педагогічної освіти викладачами-інженерами, агрономами, екологами чи іншими спеціалістами, незалежно від стажу їх роботи в спеціалізованих навчальних закладах чи аспірантурі.

Заохочення до різного роду навчання для викладачів співробітників навчального закладу повинно стати звичайною справою. Навчаючись викладач зможе краще зрозуміти проблеми своїх студентів і допомогти їм у їх вирішенні.

У підсумку можна стверджувати, що головною дійовою особою порушеної проблеми є студент і головним завданням є виховання у нього свідомої дисципліни, відповідальності, сумлінної праці протягом усього часу, відведеного навчальним планом на опанування конкретної спеціальності, силами закоханих у свою справу викладачів, справжніх професіоналів при безумовному формуванні студентів цілеспрямованого прагнення до набуття теоретичних знань, практичних навичок, свідомо обраної професії.

Така гармонійна єдність породжує у людини розвиток громадянського обов'язку, неухильності у дотриманні встановленого порядку, розвиває щирість, довіру, справедливість, формуючи культуру взаємовідносин з тими, з ким пов'язує її життя, роблячи її справжнім майстром своєї справи.

Література:

1. Аврамчук Л.А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів // Педагогіка і психологія. 1997. №3. С.122-125
2. Бугрименко А.Г. Внутренняя и внешняя мотивация у студентов педагогического вуза // Психологическая наука и образование. 2006. №4. С.51-60

3. Васянович Г.П. Проблема морально-правової відповідальності особистості в контексті філософії культури *Діалог культур: Україна у світовому контексті: Матеріали перших міжнарод. Філософ.-культуролог. Читань* Ред. кол.: С.О.Черепанова (відп.ред.), В.Г.Скотний, Д.П. Кравич.- Львів: Каменярь, 1996. С. 101-108.

4. Волкова .Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів.К.: Академія, 2001. 576с.

5. Лапкин М.М. Мотивация учебной деятельности и успешность обучения студентов вузов / М.М. Лапки, Н.В. Яковлева // *Психологический журнал*. 1996. №4. С.134-140

6. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання.-К.: Міленіум, 2005. 520 с.

7. Смирнов С.Д. Секреты хорошей и плохой учебы студентов // *Психология в вузе*. 2003. №4. С.3-22

Волошин М.М.,

Волошина В.М.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Однією з найактуальніших проблем сучасності є взаємодія людини з природою. Як стверджує Бацилева О.В. проблема формування екологічної свідомості досить гостро виникла у ХХ столітті, відколи людство стало усвідомлювати згубні наслідки своєї діяльності, які призвели до екологічної кризи в цілому світі. Прояви цієї кризи ми спостерігаємо в різноманітних сферах життєдіяльності: забруднення навколишнього середовища, зникнення цілого ряду тварин та рослин, нераціональне використання природних ресурсів і т.д. Тому закономірним є те, що в наш час активізувалися філософські, екологічні, психологічні та інші дослідження, пов'язані з необхідністю розуміння взаємодії людини зі світом природи. Це призвело до наукового обґрунтування проблеми формування екологічної свідомості особистості. Дана проблема не є новою, проте залишаються взаємовиключними думками науковців як щодо питань визначення сутності та структури екологічної свідомості особистості, так і власне стосовно категорії свідомості, яка є, безумовно, первинною, і яку слід розглянути в першу чергу [1].

Процес формування екологічного знання досить довгий, на думку Дубового В. І. та Дубового О. В. він обумовлюється розвитком знання про людину та природу; специфіка екологічного знання, таким чином, полягає в його інтегративному характері – здатності концентрувати в собі не тільки філософське, а й природничо-наукове, соціально-гуманітарне знання [2].

Зазвичай під екологічною свідомістю розуміють певне психічне утворення (частину свідомості), пов'язане з відношенням «Людина – Природа». Єдиного тлумачення цього поняття немає. Сагдєєва Т. наводить декілька визначень екологічної свідомості [3]:

- науково-практичне відображення зв'язку людини та суспільства з теперішнім і майбутнім навколишнім середовищем, необхідність гармонізації відносин між ними;
- «...звичайна буденна людська свідомість, змістовно спрямована екологічними сенсами» (В. О. Скребець);
- сукупність екологічних уявлень, ставлень до природи, стратегій і технологій взаємодії з нею (В. А. Ясвін).

Для теоретичної інтерпретації екологічної свідомості важливі два моменти: по-перше, це система, яка включає розуміння, по-друге, це передбачення певної діяльності на основі тих знань, які має індивід [4]. Екологічна свідомість як духовна освіта формується в результаті відображення екологічних стосунків і екологічної діяльності. В ідеалі культурне природокористування повинне слідувати принципам нової екологічної свідомості, найсучаснішим науковим розробкам, природоохоронним юридичним нормам, загальним правилам екологічної поведінки, що відповідають гуманістичній етиці [2]. Є найважливішим компонентом екологічної культури, що об'єднує всі види і результати матеріальної і духовної діяльності людей, направленої на досягнення оптимальної взаємодії суспільства і природи, на екологізацію матеріального і духовного життя суспільства. Основною функцією екологічної свідомості є забезпечення оптимізації взаємовідносин у системі «суспільство–природа», запобігання глобальній екологічній катастрофі, розв'язання глобальної екологічної кризи.

Важливу роль у формуванні високої екологічної культури грає екологічна освіта і виховання. Екологічна проблема виростає в проблему перетворення стихійного впливу людей на природу, свідомо розвиваючи взаємодію з нею. Така взаємодія може бути здійснена при наявності в кожній людині достатнього рівня екологічної культури, екологічної свідомості, формування яких починається з раннього дитинства і продовжується все життя.

Метою екологічного виховання і освіти є цілеспрямоване формування у кожної людини на всіх етапах його життя глибоких і міцних екологічних знань, цілісних уявлень про біосферу, розуміння органічного взаємозв'язку і єдності людства і навколишнього середовища, ролі природи в житті суспільства і людини, необхідності і значущості її охорони і раціонального використання ресурсів, виховання особистої відповідальності за стан навколишнього середовища [5].

Фундамент почуття невід'ємного зв'язку з природою необхідно прищеплювати ще з самого дитинства - дитячого садку, створюючи кутки живої природи, інформаційні джерела. Вже тоді дитина не повинна займати пасивну позицію, а приймати активну участь.

Накопичувати і вдосконалювати свої знання необхідно далі в початковій школі, де треба довести молодшим школярам, що в природі все взаємопов'язано; допомогти зрозуміти, для чого людина повинна знати природні зв'язки; навчити дітей будувати власну поведінку в природі на основі знань про взаємозв'язки в ній та відповідної оцінки можливих наслідків своїх вчинків. Молодь може взяти участь в створенні громадських екологічних організацій, проведенні масових природоохоронних акцій, організації акцій щодо збереження біорізноманіття, проведення конкурсів, конференцій, фестивалів та виставок, організації екологічних таборів.

Кінцева мета такої освіти полягає в тому, щоб надати населенню можливість зрозуміти складний характер навколишнього середовища і необхідність для всіх країн розвиватися таким чином, щоб це узгоджувалося з навколишнім середовищем. Подібна освіта повинна також сприяти усвідомленню людством економічної, політичної і екологічної взаємозалежності сучасного світу, з тим щоб підвищити почуття відповідальності всіх країн, що стане передумовою для розв'язання серйозних проблем навколишнього середовища на глобальному рівні. Екологічні проблеми сучасності вимагають від системи освіти все більше приділяти увагу формуванню екологічної свідомості, розуміння навколишнього світу і місця людини в ньому. Виховання екологічної культури молодого покоління допоможе відновити втрачену рівновагу і гармонію у відносинах «людина-природа».

Формуючи екологічну свідомість громадян, в сучасних умовах, необхідно використовувати всі переваги інформаційного суспільства, основою якого є виробництво та використання інформації, що призводить до структуризації суспільства.

Будь яке знання не має сенсу, якщо не втілюється в практичній діяльності, буденному житті. Принцип єдності свідомості і діяльності, сутність якого полягає в тому, що відображення людською свідомістю об'єктивної дійсності завжди пов'язано з активною діяльністю людини, походить із неї,

здійснюється в ній. Активність, будучи невід'ємною властивістю особистості, виражає ставлення людини до мети діяльності, що виявляється у відстоюванні власних поглядів, діях, завершальною стадією яких є уміння; виступає «передумовою і результатом розвитку особистості». Переконавання дають можливість особистості робити той чи інший учинок свідомо, тобто з розумінням його доцільності. Обумовлюючи поведінку особистості, переконавання, зазвичай, набувають форми мотивів, якими вона керується у своїй діяльності.

Формування екокультури та екоосвідомості особистості є необхідними умовами подальшого існування усієї цивілізації. Людству потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість. Сьогодні в усіх розвинених країнах світу екологічна культура стає невід'ємною частиною функціональної освіченості населення. Подолання екологічної кризи залежить від морального вдосконалення людини, її культури і відносин із природою та іншими людьми. Для вирішення екологічної кризи суспільство потребує не тільки значних економічних та соціальних зусиль, а й докорінної перебудови існуючої на сьогоднішній день екологічної свідомості та системи екологічного знання.

Література:

1. Бацилева О. В., Пузь І. В. Навчально-методичний посібник з дисципліни Прикладні аспекти психології: Екологічна психологія для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Психологія». Вінниця, 2019. 195 с. URL:<https://r.donnu.edu.ua/bitstream/>
2. Дубовий В. І., Дубовий О. В. Екологічна культура: навчальний посібник. Херсон: Гринь Д. С. 2016. 256 с.
3. Сагдеева Т. Формування екологічної свідомості у студентів URL:<http://oldconf.neasmo.org.ua/node/>
4. Шедловська М. В. Концептуалізація поняття «екологічна свідомість» у соціогуманітарних науках Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2011. Випуск 5. С. 197
5. Пошуки шляхів виходу з екологічної кризи. URL:<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/>

Галайда Ю.Ю.,

Литовченко О.І.

*Національний університет харчових технологій
м. Київ*

ЕМПІРИЗМ ТА РАЦІОНАЛІЗМ У ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ

Новим часом називають епоху, яка розпочалася буржуазними революціями в Західній Європі (наприкінці XVI – на початку XVII ст. в Нідерландах, у середині XVII ст. – в Англії).

Головне своє завдання філософія Нового часу - розробка та обґрунтування методів наукового пізнання. На основі цього формуються в філософії XVII ст. два протилежні напрямки: емпіризм та раціоналізм.

Емпіризм (від лат. *dosvid*) – філософський напрям, який основою пізнання вважає життєвий досвід. Головна теза емпіризму полягає в такому трактуванні: "немає нічого в розумі, що до цього не пройшло через чуття". А першим філософом Нового часу, засновником емпіризму вважається Френсіс Бекон (1561–1626), який в свій час сформулював основне завдання науки – розробку такого методу пізнання, який підніс би ефективність науки на новий рівень. Він вважав, що найважливіша мета науки приносити користь людині, удосконалювати її життя. Так як тільки наукове знання збільшує владу людини над природою. Ф.Бекон вважав, що знання – це сила, однак дійсно справжньою силою наука стає лише коли ґрунтується на з'ясуванні істинних причин явищ природи,

керується пізнанням її законів. Він також розрізняв два види знання: «плодоносне» та «світлоносне». Плодоносне – це таке знання, яке приносить користь, а світлоносне – це те, що збільшує можливості пізнання. Знання, на думку Ф. Бекона, повинні ґрунтуватись на фактах, і від них йти до широких узагальнень [1].

Теоретичне обґрунтування емпіризму, що описав Ф. Бекон, визнається найбільш довершеним серед різних напрямів філософії та серед природознавців. Емпірія – досвід, спирання на експериментальне дослідження. Саме це є для нього вихідним пунктом нового наукового методу, який доповнюється систематичною логічною роботою. Логіку він розуміє як знаряддя пізнання – органом. На його думку, саме емпіризм уможливило звільнити пізнання від суб'єктивізму догматики, робить пізнання позитивним, незалежним від уяви. Вчений, який керується індукцією, підкоряє свою суб'єктивність властивостям дійсності, тому має знання, які не залежать від особистих уподобань, авторитету та інших ідолів пізнання. Об'єктивне знання природи проголошується ідеалом науки. Однак і чистий емпіризм не дає змоги піти далі фактів, явища до пізнання суті. Тому вважається, що потрібна інтелектуальна переробка емпіричного матеріалу [2].

Бекон систематично критикує побудовану на аристотелізмі схоластичну систему розуміння причин та наслідків, класифікацію родів та видів. Наголошуючи значення математики, він розробляє своє розуміння предмета пізнання. Пізнання форм реальності Бекон відносить до сфери метафізики (філософії), а пізнання природних причин, прихованої від чуття структури дійсності – до предмета фізики, яка широко використовує математику. Він пропонує три види таблиць, які роблять наукову індукцію послідовним засобом пізнання. Перша таблиця – позитивні інстанції. В гай збираються випадки, які з тими чи іншими властивостями узгоджуються, хоча носії цих властивостей виявляються не тотожними. Друга таблиця – негативні інстанції, тобто відхилення чи відсутність наявності очікуваного. Ця таблиця перелічує випадки, коли властивість відсутня, хоча за зовнішніми ознаками вона повинна бути присутньою. Третя таблиця – ступенів, чи порівнянь. Вона дає дослідникові ступені залежності присутності відповідної властивості від інших властивостей.

Закони науки відображають математично сформульоване відношення причин та наслідків, знаючи які можна успішно використовувати природу у людських потребах [3].

Основоположником протилежного, *раціоналістичного* напрямку був французький філософ Рене Декарт (1596–1650).

Філософія Декарта представляє собою новий, цільний і раціонально обґрунтований образ світу, не лише відповідаючий актуальному стану природознавства, але і повністю визначаючий напрямок його розвитку. Одночасно вона вносить і основоположні зміни в розвиток самого філософського мислення. Першу і вихідну визначеність всякої філософії Декарт бачить у визначеності свідомість-пізнання. Також Декартом був сформульований "*метод сумніву*". Вважав, що все те, що викликає сумнів, тобто може бути, або може й не бути, несе в собі момент суб'єктивності і тому має бути відкинуте [2].

Раціоналісти, до яких належав Р. Декарт, вважали, що емпіричний досвід має мінливий, нестійкий характер. За допомогою відчуттів людина сприймає світ залежно від обставин, і тому надії слід покладати на розум. Р. Декарт стверджував, що "пізнання речей залежить від інтелекту, а не навпаки".

Тому Р. Декарт сформував набір правил, яких потрібно дотримуватися.

Перше правило методу вимагає «включати в свої міркування тільки те, що інтелект уявляє так ясно і виразно, що жодним чином не дає приводу сумніватися». У цьому правилі наявні дві ознаки: ясність, що репрезентує силу переживання, і виразність, що показує чітке виокремлення фактів.

Друге правило методу вимагає ділити кожен складність, на яку натрапляє інтелект, на більш прості частини для подальшого її пізнання. Поділ на прості частини належить вести до появи у свідомості простих тверджень і питань, які виявляються інтелектуальною інтуїцією.

Третє правило методу вимагає керуватися ходом своїх думок, починаючи з предметів найпростіших і легко пізнаваних, підніматися поволі, як по сходинках, до пізнання найскладніших.

Четверте правило – повнота систематизації. Вимагає робити повсюди настільки повні реєстри, а також загальні огляди, щоб бути впевненим, що нічого не пропущено. Наближене до максимальної повноти знання прямує від надійності (переконливості) до очевидності, ясності, виразності. Тобто індукція прямує до дедукції, а далі до інтуїції. Таким чином, Декарт доводить, що повна індукція є окремим випадком дедукції.

Викладені ним правила лягли в основу характеристик будь-якого наукового пізнання.

Декартовий методологічний сумнів, або "критика усіх визначень", будується не як абсолютний скепсис, заперечення визначень взагалі, а як шлях, засіб уникнення помилок. Первинну форму істини Бекон вбачає у чуттях, в емпіричності. Для Декарта це — помилковий погляд, він перелічує випадки, коли чуття вводять людей в оману, і робить висновок, що неможливо вірити тим засобам пізнання, які "хоча б один раз обманювали нас". Таким чином, ні авторитет та здійснена з його допомогою дедукція, ані наш досвід та здійснена з його допомогою індукція, не можуть бути визнані як науковий метод. Тому Р.Декарт ставить питання про досягнення достовірності знання самого по собі, впевненості в істині, яка повинна бути вихідною посилкою і тому сама не може опиратися на інші посилки. Таку достовірність він знаходить у мисленні. "Якщо ми відкинемо та проголосимо помилковим усе, у чому хоч трохи можемо сумніватися, то ми не можемо сумніватися лише у тому, що здатність мислити свідчить про існування. Бо буде абсурдом вважати, що мислячи про самого себе, можна заперечувати факт існування думки про власне існування. Думка, яка заперечує існування самої себе, не варта жодної уваги. Тому факт, який висловлюється у словах: "Мислю, отже існую", найбільш достовірний з усіх, які перед кожним, хто філософує, виявляються" [3].

Література

1. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. Посібник. К., 1999. С. 52-76.
2. Петрушенко В.Л. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібн. Львів, 2001. С. 108-132.
3. Філософія Нового часу та Просвітництва [Електронний ресурс]. Кафедри філософії та методології науки КНУ. 2012. Режим доступу до ресурсу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dovi5.html>.

Гончарський І. Л.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ПОЧАТКИ СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Витоки аграрної науки на українських землях доцільно розглядати з часу появи навчальних закладів, що приділяли увагу й цим аспектам освітньої діяльності у провадженні навчального процесу. Своєрідну роль у розвитку аграрної освіти та науки в Україні відіграли учбові заклади, створені з ініціативи та безпосередньою участю митрополита Київського Петра Могили. У 1630 р. на основі об'єднання заснованих ним у Києво-Печерській Лаврі школи зі школою Київського братства Петро Могила заклав підвалини так званої Могилянської колегії. У 1701 р. навчальний заклад, створений П.Могилою, отримав статус Києво-Могилянської академії. Серед викладачів академії були фізіократ - природознавець Антін Прокопович-Антоновський, професор математики й фізики Іван Прокопович, Андрій та Петро Прокоповичи були основоположниками наукової агрономії України. Значна кількість випускників Київської академії працювала у сільській місцевості. Чимало із

них несли туди культуру, в тому числі з проблем агрокультури. Це позитивно впливало на освітній стан певних верств селянства.

У 1805 р. відкрився Харківський університет. Однак уряд у 1817 р. закрити Києво-Могилянську академію, напрям діяльності якої не влаштовував владу. Нарешті у Києві в 1834 р. почав діяти Університет Св. Володимира.

У складі Харківського університету діяв природничий факультет. Його випускниками були особи, які в подальшому стали відомими вченими і громадськими діячами. Зокрема, серед них був М.І.Туган-Барановський. З 1895 р. викладав у Петербурзькому університеті, політехнічному і комерційному інститутах. У 1906 р. - головний редактор журналу "Вестник кооперации". Після Лютневої революції повернувся в Україну. У 1918 р. очолював Українське товариство економістів, раду Українського центрального кооперативного комітету, редагував часопис "Українська кооперація", автор досліджень з проблем кооперації ("Соціальні основи кооперації").

На природничому факультеті Харківського університету навчався Є.Х.Чикаленко. За його ініціативи та активної участі у 1897 р. розпочато публікацію серії популярних брошур для селян, в яких розповідалося про раціональні методи господарювання ("Розмови про сільське господарство", "Чорний пар та плодозміна", "Як впорядкувати хазяйство в полі"). Є.Х.Чикаленко фінансував орган РУП - газету "Селянин".

З 1893 р. і до кінця свого життя працював у Харківському університеті відомий економіст В.Левитський. Улюбленою ділянкою його дослідження була економіка сільського господарства. Досліджуючи аграрні відносини у Франції, професор В.Левитський дійшов висновку, що великі хліборобські господарства не обов'язково є найбільш продуктивними. У праці "Сельскохозяйственный кризис во Франции (1862-1892)" (М., 1899) вчений акцентує увагу на малих і середніх господарствах, які мають більшу стабільність під час кон'юнктурних коливань.

У жовтні 1816 р. в Харкові створено інститут земельного господарства. Це був по суті перший сільськогосподарський навчальний заклад Російської імперії. В різні роки в ньому працювали всесвітньо відомі науковці. Серед них П.В.Будрін - піонер сидерального землеробства та системи сівозмін, Г.М.Висоцький - корифей степового лісорозведення, М.М.Кулешов - фундатор вітчизняного насіннєзнавства і наукової школи рослинників-екологів, В.Я.Юр'єв - видатний вчений-селекціонер, О.Н.Соколовський - засновник школи агрогрунтознавців, перший президент Української академії сільськогосподарських наук, О.М.Грінченко - засновник теорії окультурювання ґрунтів, В.Г.Аверін і О.О.Мігулін - організатор служби захисту рослин в Україні.

Одним із найстаріших сільськогосподарських технікумів в Україні є Бобровицький (Чернігівщина). Він створений у 1891 р., коли поміщиця-меценатка О. Майнова заповіла свій маєток і майже 500 дес. землі біля села Щаснівка колишнього Козелецького повіту (нині Бобровицький район) для створення сільськогосподарської та ремісничої школи.

В цей же час у Західній Україні діяла Дублянська рільнича академія. Аналіз навчальних планів і програм свідчить, що в ній прагнули підготувати спеціалістів з достатніми теоретичними знаннями і практичним досвідом. У навчальних планах домінували фундаментальні науки. Вони виконували засадничу функцію сільськогосподарського виробництва, на їхній основі ґрунтувалися теоретично поглиблені та розширені фахові предмети.

Значний вклад у розвиток сільськогосподарської науки наприкінці XIX - на початку XX ст. внесли вчені природничих кафедр Київського університету, який було відкрито у липні 1834 р. На його фізико-математичному факультеті були створені кафедри сільського господарства і лісівництва.

Певний внесок у вивчення рослинності України внесли професори ботаніки Київського університету ВТ.Бессер, Р.Е Трауфеттер, О.С.Рогович. Важливими учбово-допоміжними установами університету були кабінети: ботанічний, зоологічний, агрономічний, ботанічний сад.

У 1869-1873 рр. в Київському університеті працював основоположник порівняльної ембріології О.О.Ковалевський. Важливу роль у розвитку зоологічних досліджень в Україні

відігравали професори О.М.Паульсон, М.В.Бобрецький, В.К.Савинський. Тут працювали видатні ботаніки І.Г.Борщов, О.В.Баранецький, основоположник сільськогосподарської метеорології П.І.Броунов. Талановитими професорами університету були зоолог О.О.Коротнев, ботанік С.В.Навашин.

Вчені-природознавці зробили великий внесок в дослідження флори та фауни України та вивчення окремих груп рослин і тварин. Дослідженню флори Галичини, Волинської та Подільської губерній присвятив ряд праць професор кафедри ботаніки В.Г.Бессер (1784-1843 рр.). Багато зробив по вивченню флори Південно-Західного краю і учень В.Г.Бессера А.Л.Аджейовський (1785-1868 рр.).

Характеристиці флори Київської, Подільської, Херсонської губерній та загальним питанням систематики рослинного світу присвятив монографічні праці Р.Е.Траутфеттер, який понад двадцять років - з 1839 р. по 1859 р. - працював у Київському університеті, в тому числі у 1852-1859 рр. його ректором. З його іменем пов'язано створення в Києві університетського ботанічного саду.

Професор Київського університету, фахівець з геології, палеогеографії, герморфології, ландшафтознавства, фізичної географії України П.Тутковський (1858-1930 рр.) розробив одну з перших схем природно-географічного районування України. Він видав підручник "Загальне землеробство". До найголовніших елементів кожного з вирізнених ним краєвидів П.Тутковський включив також сільське господарство, побут населення.

На велику увагу заслуговує наукова та практична діяльність в галузі сільського господарства та фізіології рослин вихованця Київського університету С.М.Богданова (1859-1920 рр.), який працював в університеті з 1885 р. спочатку викладачем, а потім професором, завідувачем кафедрою агрономії. Особливий інтерес становлять його магістерська дисертація "Потребность прорастающих семян в воде" (1888 р.) та докторська - "Отношение прорастающих семян к почвенной влаге" (1889 р.).

Одним з перших сільськогосподарських вузів України був створений у Білій Церкві. Витоки його датуються 1610 р., коли у м. Вінниці було створено колегіум, який поступово був трансформований у Вінницьку (губернську) гімназію (1814 р.). У 1847 р. гімназію разом з педагогічними працівниками було переведено до Білої Церкви, де вже у 1750 р. існував Білоцерківський колегіум.

З 1844 р. в Одесі функціонувало Головне училище садівництва, завданням якого було готувати садівників і досвідчених науковців у галузі садівництва. На той час це був єдиний в Україні вищий навчальний заклад такого типу. У 1844-1868 рр. у його складі діяло два відділення: вище - готувало вчених садівників і лісівників, а друге - практиків цих галузей. У зв'язку з малосприятливими умовами для розвитку садівництва в районі Одеси Головне училище було переведене до Умані. З 1869 р. по 1903 р. воно мало назву "Уманське училище землеробства і садівництва", а в 1903-1921 рр. "Уманське училище садівництва і землеробства".

З кінця XIX ст. розширюється мережа сільськогосподарських навчальних закладів. В 1883 р. було видано Положення про нижчі сільськогосподарські школи, що успішно діяли і в українському селі. Згідно з положенням про сільськогосподарську освіту від 26 травня 1904 року навчальні заклади могли бути як чоловічі, так і жіночі. Вони поділялися на: 1) загальні, які відкривалися для навчання сільському господарству взагалі; 2) спеціальні, що мали за мету навчання окремим галузям сільського господарства. Сільськогосподарські навчальні заклади мали триступеневу підготовку спеціалістів для села, вони були нижчі, середні та вищі.

Таким чином, протягом XIX ст. відбувалося як розширення мережі навчальних закладів, що надавали знання в галузі аграрної науки, а й активно провадилися дослідження, видавалися перші підручники, розроблялися нові теорії. Усе це склало міцне підґрунтя для розвитку аграрної науки у XX ст.

Література

1. Аграрна наука: розвиток та досягнення / М.В. Зубець, В.А. Вергунов, В.І. Власов та ін. К.: ННЦ «ІАЕ», 2006. Т. IV. С. 24.
2. Вергунов В.А. Науково-організаційні засади функціонування сільськогосподарської дослідної справи на теренах України (друга половина XIX ст. – початок XXI ст.): автореф. дис. ... доктора історичних наук. 07.00.07 – Історія науки й техніки. Переяслав-Хмельницький. 2019. 56 с.
3. Носко Б.С. Сторінки історії агрономічних досліджень в Україні. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 142 с.

Дереш В.С.

Саніна К.А.

Херсонський державний університет

м. Херсон

ВИЯВИ АУТОАГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У сучасному суспільстві молоді люди, зокрема студентського віку, дуже часто власними діями завдають шкоду своєму здоров'ю. Це зумовлено швидким темпом суспільного розвитку, інформаційним простором, складними соціокультурними та економічними умовами, у яких перебуває наша країна. У соціумі поширюється мода на кримінальну субкультуру, чому сприяє криміногенна ситуація в суспільстві. Здійснюється пропаганда алкоголю, тютюнопаління, зброї, насильства, як атрибутів життя і кар'єри успішних людей. Позаяк молода людина є емоційно нестійкою та легко піддається імпульсивним діям, це призводить до прояви у неї саморуйнівної поведінки, яку дослідники трактують як аутоагресивну поведінку. Згідно даних Центру з дослідження самогубств ВООЗ, найвищий рівень саморуйнівної поведінки серед жінок відзначається в 15-24 роки, а серед чоловіків – у віці 12-34 роки [3]. Ці вікові межі включають студентство.

Замість того, щоб удосконалюватися, особистісно зростати, молодь своїми вчинками руйнує сама себе. Низький рівень моральних та духовних цінностей, який спостерігається у молодого покоління людей, спричиняє переключення уваги на задоволення примітивних матеріальних потреб, а також псевдозадоволення. Для молоді важливим є сам успіх, а не шляхи його досягнення. Таким чином, заради успіху і популярності, молодь жертвує високими ідеалами і гуманістичною спрямованістю особистості.

Дослідник Е. Шнейдман визначає аутоагресивну поведінку як «дії, спрямовані на нанесення якої-небудь шкоди своєму соматичному або психічному здоров'ю» [7, с. 7]. У науковому просторі вчені, поряд з терміном «аутоагресивна поведінка», вживають такі поняття як «саморуйнівна поведінка», «суїцидальна поведінка», «аутодеструктивна поведінка».

Саморуйнівна поведінка має такі форми поведінкових виявів, як «суїцидальна поведінка, харчова і хімічна залежність (зловживання психоактивними речовинами), фанатична, аутична, віктимна поведінка, діяльність з вираженим ризиком для життя (екстремальні види спорту, істотне перевищення швидкості при їзді на автомобілі та ін.)» [1]. Дослідниця О. Нечушкіна зазначає, що саморуйнівна поведінка включає в себе «активність індивіда, що призводить до погіршення здоров'я внаслідок його необізнаності стосовно правил самозбережувальної поведінки; активність, що суб'єктивно розглядається індивідом як така, що спрямована на збереження здоров'я, проте об'єктивно шкодить йому (суперечливі рекомендації традиційної, народної та «популярної» медицини); активність індивіда, що призводить до погіршення здоров'я, незважаючи на поінформованість про те, що подібна поведінка є шкідливою» [4, с. 322-323].

У «Вікіпедії» знаходимо, що «самогубство, суїцид (лат. sui caedere – вбивати себе) – умисне спричинення власної смерті, часто вчинене з відчаю, причину якого часто відносять до психічних розладів таких як депресія, біполярний розлад, шизофренія, алкоголізм чи наркотична залежність» [6]. Суїцидальна поведінка є виявом девіантної поведінки людини, адже це не є нормою, прийнятною у суспільстві.

Аутодеструктивна поведінка, на думку науковців, є ширшим поняттям, яке об'єднує суїцидальну поведінку, саморуйнівну поведінку і аутоагресивну поведінку. Така поведінка «відхиляється від психологічної норми, часто медичних норм, загрожуючи цілісності й розвитку особистості» [5]. Таким чином, можна сказати, що аутоагресія є проявом несуїцидальної саморуйнівної поведінки, що може в подальшому перерости у суїцид.

В основі класифікації аутоагресивної поведінки молоді можуть лежати різні мотиви, відповідно до яких виокремлюють такі види аутоагресії: неусвідомлювану аутоагресивну поведінку, ризиковану гру (ризиковану безпечність), наслідувана аутоагресивна поведінка.

Аутоагресивна поведінка має як суїцидальні прояви (суїциди, парасуїциди, суїцидальні думки), так і несуїцидальні прояви, які виявляються у психологічній аутоагресії (самозвинувачення, самоприпущення; почуття злості, ненависті, відрази до себе), фізичній аутоагресії (завдання болю, страждання) [2], неусвідомленій поведінці, що призводить до нанесення собі шкоди (алкоголізм, наркоманія, анорексія, переїдання, провокуюча поведінка, травматичні види спорту, ризикована сексуальна поведінка) [8]. Неусвідомлювана аутоагресивна поведінка спричиняється неусвідомлюваними потребами людини.

Ризиковані ігри, якими захоплюються окремі молоді люди, є екстремальними розвагами, адже можуть закінчитися фатально і можуть призвести до втрати здоров'я, або ж спричинити смерть. Проте молоді не зважає на це і, усвідомлено ризикуючи власним життям, очікує від оточуючих схвалення, захвату або ж наслідування власної поведінки. Інколи така екстремальна поведінка може супроводжуватися почуттям задоволення від діяння. Дуже часто така ризикована безпечність є наслідком вживання психоактивних речовин, зокрема, алкоголю чи наркотиків, наприклад: перевищення допустимої швидкості автомобіля, стрибки з мосту у воду, стрибки з недобудови, переміщення з балкону на балкон висотного будинку тощо.

Наслідувана аутоагресивна поведінка молоді провокується засобами масової комунікації, зразками поведінки, які молода людина спостерігає навколо себе.

До аутоагресії схильні дуже чутливі люди з низькою самооцінкою, нестійкою психікою, які орієнтовані на зовнішню оцінку більше, ніж внутрішню. Також аутоагресія може проявлятися у людей, схильних до емпатії і депресивних станів.

Причиною виникнення аутоагресії у студентської молоді можуть бути надмірні навантаження у навчанні, що негативно впливають на психологічний стан людини. Усю злість і ненависть, агресію студенти направляють на себе.

Прояв аутоагресії також може бути як демонстрація, коли людина хоче привернути увагу інших, добитися їх співчуття, допомоги. За демонстративною аутоагресією не завжди стоять сильні негативні емоції стосовно себе, але від цього вона не стає менш небезпечною. Адже через трагічну випадковість така «несерйозна» спроба покінчити життя суїцидом або нанесення собі травми може закінчитися смертю.

На прояв аутоагресії має вплив і оточення. Якщо в сім'ї не прийнято висловлювати невдоволення або взагалі обговорювати стосунки, негативні емоції будуть виявлятися у періодичних спалахах аутоагресивної поведінки. Студенти, які переїжджають з рідного дому в гуртожиток або винаймають квартиру, стикаються з проблемами самообслуговування і побуту, навчання, спілкування з однокурсниками, викладачами. Для них переїзд в інше місце проживання і вступ до закладу вищої освіти удвічі складніший ніж для тих, хто живе у звичних умовах з батьками. Різка зміна умов проживання негативно позначається на особистості, яка характеризується нервозністю, замкнутістю,

депресією. Важливе місце в психологічному комфорті гуртожитку грає мікроклімат у кімнаті, який впливає як на психологічний стан, так і на успішність у навчанні студента.

Окрему увагу слід приділити першокурсникам. Багато з них зазнають стресу, тривожності, апатії, які пов'язані з тим, що починається входження в доросле самостійне життя, пошук свого «Я», пошук нових знайомств і відносин, організація нового режиму навчання і відпочинку. Входження у студентське життя вимагає освоєння нових норм і осмислення соціального статусу, від якого буде залежати процес адаптації.

Отже, аутоагресивна поведінка студентської молоді може мати як суїцидальні вияви, так і несуйцидальні. Для попередження аутоагресивної поведінки у студентів потрібно до роботи залучати психологічну службу вищого навчального закладу. Її фахівці допоможуть молодим людям оволодіти соціальними навичками і вміннями подолання стресу; при необхідності будуть залучати студентів у групи соціально-психологічного тренінгу; проведитимуть психокорекційні заняття з метою підвищення самооцінки у молоді, розвитку адекватного ставлення до себе.

Література

1. Аутодеструктивна поведінка та її види. URL: <https://studfile.net/preview/5643767/page:7/> (дата звернення: 05.09.20).
2. Калашникова А. С. Психологические механизмы аутоагрессивных и гетероагрессивных действий с психическими расстройствами не исключают вменяемости : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06, 19.00.04. М., 2010. 273 с.
3. Коли несила жити. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/koli-nesila-zhiti-336087.html> (дата звернення: 10.11.20).
4. Практики здоров'я як елемент способу життя. Соціальні виміри суспільства: зб. наук. пр. К.: ІС НАН України, 2008. Вип. 11. С. 318-326.
5. Прояви, види, етапи та рівні девіантної поведінки. URL: https://pidru4niki.com/78541/pedagogika/proyavi_vidi_stali_rivni_deviantnoyi_povedinki (дата звернення: 17.10.20).
6. Самогубство. URL: <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%83%D0%B1%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&oldid=29617952> (дата звернення: 18.10.20).
7. Шнейдман Э.С. Душа самоубийцы. М. : Смысл, 2001. 315 с.
8. Cross-national prevalence and risk factors for suicidal ideation, plans, and attempts in the WHO World Mental Health Surveys [Text] / M. K. Nock, G. Borges, E. J. Bromet [et al.] // Br J Psychiatry. 2008. Vol. 192
- 9.

Дмітрієва Н. С.

*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Сьогодні актуальними стають вимоги до особистих якостей сучасного студента – вмінню самостійно поповнювати і оновлювати знання, вести самостійний пошук необхідного матеріалу, бути творчою особистістю. Орієнтація навчального процесу на саморозвиток особистості унеможливило процес навчання без урахування індивідуально-особистісних особливостей учнів, надання їм права вибору шляхів і способів навчання. З'являється нова мета освітнього процесу - виховання

компетентної особистості, орієнтованої на майбутнє, здатної вирішувати типові проблеми і завдання виходячи з набутого навчального досвіду і адекватної оцінки конкретної ситуації.

Вирішення цих завдань неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів над навчальним матеріалом, посилення відповідальності викладача за розвиток навичок самостійної роботи, за стимулювання професійного зростання студентів, виховання їх творчої активності та ініціативи.

Метою дослідження є висвітлення методики організації самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти.

Приставаючи до вивчення конкретної дисципліни, студент повинен уважно ознайомитися з методичними рекомендаціями студенту з освоєння навчальної дисципліни, вимог програми з даного курсу.

Методичними матеріалами, що направляють самостійну роботу студентів є:

- збірники основної освітньої програми спеціальності;
- методичні вказівки до практичних, семінарських і лабораторних занять;
- частина навчально-методичного комплексу з дисципліни (приклади розв'язання домашніх завдань, оформлення робочих зошитів і звітів по лабораторним і розрахунковим роботам, використання електронних інформаційних ресурсів);
- методичні вказівки щодо виконання курсових і дипломних робіт;
- списки основної та додаткової літератури в робочій програмі дисципліни.

Методичні вказівки звертають увагу студента на головне, суттєве з дисципліни, допомагають виробити вміння аналізувати явища і факти, пов'язувати теоретичні положення з практикою, а так само полегшують підготовку до виконання контрольних, курсових робіт і здачі іспитів [1; 2; 4].

Ефективність всієї самостійної роботи студентів багато в чому визначається рівнем самоконтролю. Основним об'єктом самоконтролю студентів в системі їх праці можуть бути: планування самостійної роботи і виконання індивідуального плану; вивчення предмета відповідно до тематичного плану, навчальній програмі; виконання контрольних, тестових робіт.

Самостійна робота може здійснюватися індивідуально або групами студентів в залежності від мети, обсягу, конкретної тематики самостійної роботи, рівня складності, рівня умінь студентів.

Сутність самостійної роботи студентів, як специфічної педагогічної конструкції визначається особливостями поставлених в ній навчально-пізнавальних завдань. Отже, самостійна робота не є самостійною діяльністю учнів по засвоєнню навчального матеріалу, а є особливою системою умов навчання, організованих викладачем.

Організація самостійної роботи включає в себе наступні етапи:

1. Складання плану самостійної роботи студента з дисципліни.
2. Розробка і видача завдань для самостійної роботи.
3. Організація консультацій щодо виконання завдань (усний інструктаж, письмова інструкція).
4. Контроль за ходом виконання і результатом самостійної роботи студента.

При складанні плану самостійної роботи обов'язково вказується кількість годин, виділених на кожну тему. Розподіл годин залежить від складності теми, наявності навчальних матеріалів по даній темі.

Ряд тем можуть бути повністю віднесені на самостійну роботу, інші можуть містити мінімум самостійної роботи або зовсім не містити її. Ряд тем можуть бути переадресовані до вивчення самостійного курсу, тим самим витримується міждисциплінарний зв'язок навчального процесу.

Викладачем розробляються завдання для самостійної роботи студентів. Це може бути посилання на конкретний підручник, збірник задач, навчальний посібник, нормативно-довідкову літературу.

При написанні збірників завдань доцільно показати методику рішення типового завдання, а потім запропонувати для самостійного вирішення аналогічні завдання. Рекомендується передбачити завдання підвищеної складності.

При видачі завдань на позааудиторну самостійну роботу рекомендується використовувати диференційований підхід до студентів. Перед виконанням студентами позааудиторної самостійної роботи викладач проводить інструктаж з виконання завдання, який включає мету завдання, його зміст, терміни виконання, орієнтовний обсяг роботи, основні вимоги до результатів роботи, критерії оцінки. В процесі інструктажу викладач попереджає студентів про можливі типові помилки, що зустрічаються при виконанні завдання. Інструктаж проводиться викладачем за рахунок обсягу часу, відведеного на вивчення дисципліни.

Засоби для організації самостійної роботи: робочі зошити, бланки завдань, тексти, аудіо-відео-записи, конспекти лекцій, збірники завдань, навчальні посібники, таблиці, схеми, тести, комп'ютерні класи, методичні кабінети [3; 5].

Контроль результатів позааудиторної самостійної роботи студентів може здійснюватися в межах часу, відведеного на обов'язкові навчальні заняття з дисципліни і поза аудиторну самостійну роботу студентів з дисципліни, може проходити в письмовій, усній або змішаній формі, з поданням виробу або продукту творчої діяльності студента [6].

Як форми і методи контролю позааудиторної самостійної роботи студентів можуть бути використані семінарські заняття, колоквиуми, заліки, тестування, самозвіт, контрольні роботи, захист творчих робіт.

Контроль самостійної роботи студента може бути встановлений в наступних формах:

- включення пропонованого для вивчення питання в перелік питань екзаменаційних білетів;
- тестовий контроль;
- захист письмових робіт в тому числі рефератів, курсових і контрольних робіт;
- виступ на семінарському занятті, конференції, участь в "круглому столі", діловій грі, олімпіадах.

Слід зазначити, що при оцінці письмових робіт необхідно дотримуватися наступних критеріїв:

- необхідний обсяг і структура роботи;
- логіка викладу матеріалу;
- використання відповідної термінології, стилю викладу;
- розповідь від третьої особи;
- наявність посилань на джерела інформації;
- постановка питань і ступінь їх розкриття;
- виконання необхідних розрахунків;
- формулювання висновків за підсумками роботи.

У разі невідповідності письмовій (курсової, контрольної) роботи студента зазначеним критеріям знайдені розбіжності повинні бути відображені в рецензії і прийняті до уваги при виставленні оцінки студенту за роботу.

Критеріями оцінок результатів позааудиторної самостійної роботи студента є:

1. Рівень освоєння студентами навчального матеріалу.
2. Уміння студента використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань.
3. Обґрунтованість і чіткість викладу відповіді.

Управління самостійною роботою студентів здійснюється через різні форми контролю та навчання:

1. Консультації (установчі, тематичні). В ході яких студенти повинні осмислювати отриману інформацію, а викладач визначити ступінь розуміння теми та надати необхідну допомогу.

2. Етапний контроль здійснюється на лекціях, семінарських, практичних та лабораторних заняттях. Він проводиться у формі співбесіди, усних відповідей студентів, контрольних робіт, тестів, організації дискусій і диспутів, фронтальних опитувань. Викладач фронтально переглядає наявність письмових робіт, вправ, завдань, конспектів.

3. Поточний контроль здійснюється в ході перевірки та аналізу окремих видів самостійних робіт, виконаних в позааудиторний час. Це, як правило, роботи індивідуального характеру: доповіді, реферати, курсові та дипломні роботи.

4. Підсумковий контроль здійснюється через систему заліків та іспитів, передбачених навчальним планом. Форми контролю повинні бути адекватні рівням засвоєння: рівню розуміння, відтворення, реконструкції, творчості. Поряд з усними відповідями за екзаменаційними білетами рекомендується ширше використовувати письмові форми підсумкового контролю.

Література

1. Быстрицкая Е. В. Роль самостоятельной работы студентов факультета физической культуры по предметам психолого-педагогического блока. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 2010. № 2. С. 56–62.

2. Высоченко В. В. Дистанционные формы организации самостоятельной работы студентов посредством учебника нового поколения по информатике. *Дистанционное и виртуальное обучение*. 2010. № 8. С. 85–107.

3. Георге И. В. Психолого-педагогические условия подготовки студента к самостоятельной работе. *Высшее образование сегодня*. 2011. № 8. С. 42–43.

4. Горяинова Л. В. Развитие познавательных компетенций студентов в процессе самостоятельной работы с целью формирования специалистов инновационного типа. *Открытое образование*. 2010. № 3. С. 18–25.

5. Смолина С. Г. Самостоятельная работа как средство формирования информационной компетентности студентов университета. *Научные и технические библиотеки*. 2009. № 12. С. 11–16.

6. Чуб Е. В. Моделирование самостоятельной работы студентов в образовательном учреждении. *Инновации в образовании*. 2011. № 5. С. 58–65.

Євтушенко О.Т.

Мінаков Р.В.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

м. Херсон

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА У КОНТЕКСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Перед людством постійною залишається практично єдина проблема – енергозабезпеченість власного існування. Сучасні темпи споживання енергетичних ресурсів із розрахунку на одного жителя планети зумовлюють невпинне скорочення обсягів існуючих запасів традиційних енергоресурсів. Так, за оцінками експертів, нафти вистачить лише на 44 роки, натурального газу – 159 років, вугілля – 409 років [1]. У зв'язку з цим об'єктивно загострюється проблема пошуку інших джерел енергії, одним із яких є виробництво палива біологічного походження. При цьому слід відзначити, що забезпеченість продовольством являє собою складову загальної енергетичної проблеми і продукти харчування виступають специфічним видом енергії – першочерговим за людськими потребами. Із сільськогосподарської сировини можна отримувати інші види енергії, зокрема й у вигляді біопалива, що об'єктивно зумовлює протиріччя між виробництвом біопалива та продуктів харчування. Виробництво біопалива можливе лише за належного рівня забезпечення людей продовольчими ресурсами.

Посилення мотивації розвитку і підтримки виробників біопалива у світі, й Україні зокрема, зумовлене високими темпами зменшення викопних видів палива, здорожчання його видобутку і доставки, збільшення населення та зростаюча потреба в енергоресурсах. До інших основних переваг

виробництва і застосування палива біологічного походження можна віднести: екологізацію навколишнього середовища, що набуває все більшого значення, самостійність господарств і держав у забезпеченні власних потреб у енергії, надійність і доступність постачання, економію на витратах, збільшення робочих місць, самозабезпечення розвитку вітчизняного сільського господарства і зростання економіки [2].

Проблематика розвитку виробництва біопалива в Україні та світі, представлення технологічних розробок та визначення їх економічної ефективності, аналіз можливостей забезпечення альтернативними видами пального та їх узгодження з проблемою продовольчого забезпечення досить широко висвітлені у працях В.С. Бондара, Г.Г. Гелетухи, Г.А. Голуба, М.Я. Гументика, В.О. Дубровіна, Г.М. Калетніка, І.Г. Кириленка, Т.В. Куць, Ю.Я. Лузана, В.Я. Месель-Веселяка, Є.А. Михайлова, М.В. Роїка, О.М. Шпичака та інших.

Відновлювані джерела енергії у майбутньому становитимуть значну частку в енергетичному балансі світу. Нині продовжують розвиватись явища, що ставлять виклики перед цивілізацією: вичерпуються традиційні джерела енергії, зростає вартість їх видобування, утворюється надмірна кількість органічних відходів промислового, сільськогосподарського та побутового походження, інтенсивно забруднюється природне середовище. Той факт, що світове виробництво енергії з поновлюваних джерел зростає й зростатиме надалі, не викликає ніякого сумніву. В багатьох країнах світу спостерігається справжній бум виробництва палива з відновлюваних ресурсів.

Біологічне паливо (англ. biofuels) – це відновлюване джерело енергії. Біопаливом вважається будь-яке паливо, що містить не менш ніж 80% (за об'ємом) матеріалів, отриманих від живих організмів. Біомасу в енергетичних цілях можна використовувати у процесі безпосереднього спалювання деревини, соломи, сапропелю (органічних донних відкладень), а також у переробленому вигляді як рідкі (ефіри ріпакової олії, спирти) або газоподібні (біогаз – газова суміш, основним компонентом якої є метан) палива.

Відповідно до Директиви 2003/30/EU Європейського Парламенту, відрізняють такі види рідкого біопалива:

- ✓ «Біодизель»: метиловий (етиловий) ефір жирних кислот, який виробляють з рослинного масла або тваринних жирів;
- ✓ «Біоетанол»: етанол, який виробляють з біомаси;
- ✓ «Чисте рослинне масло»: рослинне масло, який виробляють з масляних видів рослин шляхом пресування або екстракції.

Україна належить до енергодефіцитних країн – її забезпеченість власними енергоресурсами не перевищує 30%. Тому Україна просто приречена використовувати біопаливо, що дасть можливість покращити екологічну ситуацію, посилити енергетичну незалежність України і створити перспективу для сільського господарства.

В Україні щорічно використовується близько 200 млн. т умовного палива, з яких лише 80 млн. т власного видобутку із природних джерел. У цій ситуації важливим енергетичним ресурсом може стати біопаливо.

Одним із перспективних напрямів у нетрадиційній енергетиці України є використання фітодизеля та фітомаси. Відомо, що насіння олійних культур (ріпаку, суріпиці, гірчиці, льону та редьки олійної, сафлору, чуфи, рижю) є одним із найбільш перспективних джерел отримання альтернативного палива – біодизеля. В Україні заплановано за розширення посівів ріпаку отримання 9 млн. т ріпакового насіння, що може забезпечити до 3 млн. т біодизельного палива. Щорічний надлишок соломи і стебел основних сільськогосподарських культур становить 15–20 млн. т, що еквівалентно 7,3 млн. т умовного палива [3].

В Україні для проведення сільськогосподарських робіт щороку необхідно близько 1870 тис. т дизельного палива і 620 тис. т бензину. Для виробництва такої кількості пального використовується близько 4,5 млн. т нафти, що, переважно, імпортується. Таким чином, необхідно зменшити залежність

від імпорту нафтопродуктів за рахунок забезпечення сільськогосподарських товаровиробників біопаливом, що виробляється з біомаси.

Застосування біомаси та біопалив може допомогти також у вирішенні ряду важливих екологічних проблем. По-перше, це стан повітря, забрудненого шкідливими речовинами вихлопних та димових газів. По-друге, це великі обсяги викидів в атмосферу парникових газів – діоксиду вуглецю, метану та інших. Біомаса є відновлюваним, екологічно чистим паливом за умови екологічно раціонального виробництва та використання. Оскільки біомаса є CO₂-нейтральним паливом, її використання не призводить до підсилення глобального парникового ефекту. Впровадження біоенергетичних проєктів у межах механізмів Кіотського протоколу є ефективним шляхом зниження викидів парникових газів. З огляду на існуючу енергетичну та екологічну ситуацію, Україна має негайно приступити до широкого впровадження біоенергетичних технологій і застосування всіх видів біопалив – твердого, рідкого, газового.

Агропромислове виробництво України має значний потенціал біомаси, доступної для виробництва енергії. Основними складовими потенціалу є сільськогосподарські відходи та енергетичні культури. Серед сільськогосподарських відходів найбільший економічний потенціал мають відходи виробництва соняшника (стебла, кошики, лушпиння), потім йдуть відходи виробництва кукурудзи на зерно (стебла, листя, стрижні початків). Солома зернових культур та солома ріпаку посідають третє та четверте місця, відповідно.

Для багатьох регіонів України використання власного твердого біопалива доцільніше, ніж вугілля або нафтопродуктів, тому що вироблене з місцевої сировини біопаливо обходиться у 2–4 рази дешевше й не потребує значних транспортних витрат на його доставку. Тверде біопаливо використовують у вигляді солом'яних брикетів, гранул, зрубок та відходів сільськогосподарського виробництва. На сьогодні новітні котли для спалювання соломи та інших видів твердого біопалива встановлені у 17 селах Вінницької, Київської, Сумської, Рівненської, Волинської та Черкаської областей, де забезпечують теплом частину виробничих приміщень (тваринницькі ферми, птахоферми) та соціальних об'єктів – школи, лікарні, дитячі садки. На 14 підприємствах олійної галузі парові котли переведені на спалювання лушпиння, за рахунок чого зекономлено 152 млн. м³ газу. Як приклад, масложирова галузь використовує для спалювання в промислових котлах близько 500 тис. т лушпиння соняшнику. Крім того, близько 120 тис. т лушпиння щорічно гранулюється і продається на експорт та населенню [4].

Зважаючи на вищевикладене, відзначимо, що перспективними напрямками вирішення проблеми виробництва біопалива в Україні є такі:

- сприяння внутрішньому виробництву та споживанню (підтримка виробництва біопалива та його споживання шляхом пільгового оподаткування);
- сприяння виробництву біопалива в Україні на експорт (впровадження субсидій на виробництво біопалива для зниження виробничих витрат та встановлення експортних обмежень);
- посилення екологічної політики, зокрема, щодо сільськогосподарських підприємств (забезпечення дії закону про «зелений» тариф на практиці);
- реалізація дієвої державної програми розвитку відновлюваної енергетики, зокрема, біогазових технологій.

Література:

1. Ortiz R., Crouch J.H., et. Al. Bioenergy and agriculture: Promises and challenges. Bioenergy and Agricultural Reserch for Development. 2020 Vision for Food, Agriculture, and the Enviroment // Focus 14, Brief 3 of 12, December 2006.

2. Виробництво біопалива в Україні у контексті оптимального вирішення енергетичної проблеми / Шпичак О.М., Боднар О.В., Пашко С.О. // Економіка АПК. 2019. № 3 С. 13

3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.biofuel.nas.gov.ua/BIOFUELPROGRAM/PROJECTS/1/Pages/10.04.2009/condition.aspx>

4. Біоенергія в Україні (створення новітніх об'єктів, виробництво і використання біопалив) / [Дубровін В. О., Мельничук М. Д., Мельник Ю. Ф. та ін.]. К.: НУБіП України, 2009. 108 с.

Каранда В.О.

Херсонський державний університет

м. Херсон

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Одним із найдавніших соціальних інститутів є сім'я. Вона виникла значно раніше класів, націй та держав. Суспільна значимість сім'ї обумовлена відтворенням життя, вихованням дітей, формуванням індивідуальної свідомості. Саме сім'я закладає основи взаємовідносин та взаємозв'язків між близькими людьми, формує орієнтації на різні сфери життя людини.

Сім'я виступає як соціальний інститут, своєрідний ціннісно-нормативний комплекс, за допомогою якого регулюється й контролюється поведінка членів сім'ї, визначаються їхні соціальні ролі та статуси.

Сім'я відіграє ключову роль у практичному розв'язанні соціально-економічних та духовно-моральних питань життєдіяльності суспільства. У сім'ї відображаються всі суспільні процеси, вона випробовує на собі вплив усіх суспільних диспропорцій, суперечностей. Успішне виконання сім'єю своїх функцій визначається не тільки її внутрішнім станом, а й соціальним здоров'ям суспільства.

Феномен сім'ї досліджували вчені від Аристотеля до Ф. Енгельса: антропологи М. Мід, Леві-Строс, соціологи Т. Парсонс, М. Мацьковський, філософи М. Фуко, Е. Тоффлер та інші.

Значний внесок в дослідженні питань сім'ї зробили українські соціологи Л. Аза, Г. Ковтун, Б. Татенко, Л.Бучинська, Ю. Якубова.

На початку ХХ століття П. Сорокін зауважив: «під сім'єю ми розуміємо (застосовуючи до сучасного населення) легальний союз (часто довічний) чоловіка і жінки, з одного боку, союз батьків і дітей – з другого, союз родичів і свояків – із третього» [2].

За Я. Щепанським, «сім'я – це група, що складається з осіб, пов'язаних відносинами шлюбу і відносинами між батьками і дітьми». Щепанський акцентує увагу на сім'ї як на групі осіб, яка тримається на системі внормованих груповими (сімейними) правилами стосунків між ними [5].

Трансформації, які відбуваються сьогодні у суспільстві, призводять до змін у сімейному житті, котрі докорінно змінюють сімейні стосунки, а, на думку багатьох дослідників, ставлять під сумнів саме існування сім'ї.

Серед обставин, які найсильніше впливають на зміну уявлень про традиційну сім'ю виділяють економічні і культурні фактори [3].

Раніше співіснування професійної діяльності та сім'ї було природним, єдиним, зараз вони існують як окремі центри. Більшість обирає тільки одне: або професійну діяльність, кар'єру, або сім'ю. Причому існує стереотип, що поєднувати ці дві сфери не можливо.

Популярності за останні роки набуло укладання шлюбу за шлюбним договором. Можна припустити, що це явище набуватиме поширення у зв'язку зі зростанням соціальної диференціації суспільства. Знижується шлюбний вік. Молодь, що вступає до шлюбу менш підготовлена до сімейного життя в моральному та матеріальному планах [4].

Сьогодні за умов докорінних змін в українському суспільстві виокремлюються нові тенденції розвитку шлюбно-сімейних відносин: знижується тривалість шлюбних відносин; зростає сімейна девіація – зловживання алкоголем, наркотиками, сімейне насильство; зростає індивідуалізм, особливо серед молодого покоління; поширюються альтернативні форми шлюбних та сімейних відносин, зростає терпимість до них громадськості; швидкими темпами знижується стійкість та стабільність сімейних стосунків; розповсюджуються «модні» тенденції репродуктивної функції - відмова від народження дітей; зникають традиційні цінності інституту сім'ї [1].

Унаслідок того, що системні зміни сім'ї не встигають за динамічними змінами, що відбуваються у суспільстві, виникають, поширюються й урізноманітнюються її квазіформи, віддалені від «ідеальної» моделі. Прогресивна динаміка сучасної сім'ї супроводжується рядом об'єктивних і суб'єктивних труднощів, на тлі яких є актуальною потреба у вивченні та дослідженні сучасних тенденцій функціонування шлюбу та родини.

Література:

1. Склярук А.В. Психологія соціалізації особистості в проблемній сім'ї. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. Сєверодонецьк, 2019. 453 с.
2. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика // Семья как объект философского и социологического исследования. Санкт-Петербург : РХГИ, 2000. 462 с.
3. Соціологія: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.
4. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
5. Щепанський Я. Элементарные понятия в социологии. Санкт-Петербург : Летний сад, 2001. 349 с.

Капліна А.І.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Вступ. Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними тенденціями світового розвитку, які окреслили необхідність виховання особистості, готової до міжкультурної співпраці і кроскультурної взаємодії, що є свідомим і динамічним процесом взаєморозуміння та створення смислу в ході здійснення учасниками діалогу різновиду взаємозалежних і взаємозумовлених видів діяльності, яка сприяє їхньому взаємозбагаченню і розвитку індивідуальних новоутворень.

Нинішня ситуація у світі ставить перед людством нові серйозні виклики, що спричинено зростанням напруженості, спалахами воєнних конфліктів на теренах деяких держав, посиленням міжнародного тероризму. Єдиною запорукою позитивних змін і сталого розвитку є згуртованість, солідарність прогресивної світової спільноти. Миру й стабільності не можна досягти там, де панують агресивні ідеології, де порушуються ключові права та свободи людини. Врегулюванню конфліктних ситуацій у світі сприятиме дух єдності міжнародних спільнот: «Порядок денний на період до 2030 року спонукає нас виходити за межі вузьких і короткострокових національних інтересів і діяти в дусі солідарності і в розрахунок на тривалу перспективу. Ми більше не можемо дозволити собі думати і трудитися окремо один від одного. Тільки діалог і терпляча дипломатія можуть принести дивіденди»

(з виступу Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна на Саміті ООН в галузі розвитку на період після 2015 року).

Одним із значущих засобів потужних позитивних змін у сфері діяльності взаємодіючих культур є кроскультурна взаємодія, яка сприяє появі нових елементів і форм культурної активності, коригує ціннісні орієнтири, моделі поведінки і способи життя (як універсальні, так і культурно-специфічні).

Основна частина. Необхідність педагогічного моделювання зумовлена потребою в об'єднанні всіх знань про особистість, яка перебуває в просторі різних культур, особливостей її розвитку у кроскультурній взаємодії. У нашому дослідженні *об'єктом* є процес формування готовності учасників педагогічного процесу ВНЗ до кроскультурної взаємодії. *Результатом* педагогічного моделювання процесу формування готовності до кроскультурної взаємодії передбачаємо виникнення у підструктурах особистості інтегрального новоутворення – «посередника діалогу культур», чия особистісна культура характеризується розвиненою культурною сприйнятливістю, кроскультурною компетентністю, суб'єктністю в діалозі культур та проявляється в еталоні готовності особистості до кроскультурної взаємодії. Визначимо, що концептуальна модель формування готовності до кроскультурної взаємодії фактично містить у собі дві моделі: власне модель розвитку особистісної культури учасника взаємодії у вигляді еталону готовності до кроскультурної взаємодії та модель процесу, який відтворюється у вигляді інноваційної методики, аавдяки якій можна наблизитися до зазначеного еталону. Процес формування готовності до кроскультурної взаємодії як реалізація визначених нами педагогічних умов відбивається у внутрішньому контексті учасника взаємодії як новоутворення «особистісна культура», що, у свою чергу, збагачується новоутвореними якостями, вміннями та навичками. Загально визнано, що головними рушійними силами виникнення і практичного застосування сучасних педагогічних методик є можливість ефективного проектування всіх етапів взаємодії в педагогічному процесі ВНЗ з урахуванням необхідних процедур, методів і організаційних форм.

Успішність організації та управління діяльністю студентів у кроскультурному контексті залежить від форм організації цього процесу та вибору відповідних методів. Вирішення значущих проблемних ситуацій – *метод кейсів* здійснюється на основі групової рефлексії. Аналізується поведінка, мова учасників реальних ситуацій, пояснюється смисл дій, висловлюється думка щодо мотивів, причин і сенсу дій учасників. *Метод біографічної рефлексії* скерований на осмислення власної біографії з метою аналізу своєї культурної ідентичності та форм її прояву в повсякденному житті. За допомогою цього методу рефлексується природа ціннісних орієнтацій. *Метод кроскультурного аналізу і коментування контекстів взаємодії* здійснюється на основі аналізу та зіставлення культурних відмінностей у нормах поведінки носіїв іншої культури, їхнього світогляду, значущих особистісних якостей у кроскультурних ситуаціях. *Метод контекстного спостереження* полягає в аналізі та виявленні специфіки поведінки представників іншої культури та особливостей її прояву. *Метод самооцінки* характеризується аналізом учасниками свого типу поведінки в кроскультурній взаємодії. До аналітичних методів віднесено також і *кроскультурний інтегратор*, який детально буде описано нижче. *Метод Веб-квестів* – проектна діяльність із використанням ресурсів Інтернет) виводить студентів у реальний світ кроскультурної взаємодії. *Метод інтерактивного моделювання* спрямований на відтворення частотних типових ситуацій взаємодії та дає змогу усвідомити способи й види відносин у кроскультурних ситуаціях. Зазвичай, як моделі кроскультурного навчання використовуються описи поведінкових реакцій представників відповідних культур. Аналіз та оцінка інтерактивних моделей дає можливість учасникам краще, ніж у реальній дійсності, дізнатися та вивчити способи й види відносин у культурах, що контактують. Цінність цього методу полягає в тому, що: 1) він значно полегшує початок процесу навчання, оскільки створює більш природну обстановку для спільної діяльності; 2) кооперує й організовує учасників для спільної діяльності; 3) створює умови для розвитку більш відкритих відносин учасників; 4) змушує звертатися до минулого досвіду учасників і з урахуванням його оцінювати практичні ситуації взаємодії в

сьогоденні. *Метод рольових ігор* передбачає виконання ролей, що відтворюють типологічні ситуації спілкування представників різних культур. Такий метод передбачає наявність ігрового переживання, пізнання інтересів представників різних культур, форм їхньої поведінки, розвиває культурну сприйнятливості (сензитивність) до норм і цінностей інших культур. *Метод симуляції* полягає у штучному створенні конкретних ситуацій кроскультурної взаємодії та прогнозуванні можливих варіантів і результатів з урахуванням різних точок зору й аспектів. Симулятивні ситуації репрезентують узагальнений досвід кроскультурної взаємодії. Симуляційні ігри конструюють ситуації «зустрічі двох культур», у кожній із яких прийнято свої правила поведінки. Мета симуляційних ігор – отримання учасниками досвіду приналежності до уявної культури, норми, цінності та моделі поведінки якої, як правило, відрізняються від рідної культури учасників. Завданням подібних практик є спроба підвести учасників взаємодії до розуміння того, що не всі культурні норми універсальні, дати можливість отримати досвід адекватного реагування на нові, «інші» моделі поведінки в комфортній атмосфері.

Вважаємо, що саме так класифіковані методи становлять загальну основу тренінгу кроскультурної взаємодії, обраного в розробленій методиці як одного з основних методів (поряд із методом Веб-квестів та із запропонованим методом-технікою кроскультурних інтеграторів).

Тренінги культурної сприйнятливості передбачають розвиток: а) розуміння культурних контекстів взаємодії (параметрів і систем релевантності культур); б) вибірковості в цінностях; в) прагнення застосовувати етнорелятивізм до власної ідентичності; г) здатності проявляти культурну ініціативу; д) уміння поводитися в нестандартних ситуаціях взаємодії та коригувати власну поведінку. В основі такого виду тренінгів лежить техніка розвитку культурної сприйнятливості (М. Беннет, Г.Тріандіс), яка набула свого вдосконалення у представленій методиці на новому якісному рівні та стані у вигляді методу «кроскультурний інтегратор». *Тренінги розвитку продуктивної участі у взаємодії* спрямовані на розвиток кроскультурної компетентності шляхом набуття знань про культурне різноманіття світу, усвідомлення інших соціокультурних норм і особливостей поведінки в інших культурах, уміння піти на контакт із представниками інших культур, враховуючи культурну специфіку взаємодії, здатності керувати конфліктними ситуаціями, а також створювати власні стратегії взаємодії. Тренінги продуктивної взаємодії представлено такими: «Компетентність у кроскультурній взаємодії», «Як прочитати культурний контекст?», «Кроскультурне моделювання: лабораторія зі створення культур», «Бафа-бафа».

Особливістю таких тренінгів є використання в процесі їхнього проведення одного-двох із представлених методів класифікації, оскільки вони є доволі складними і потребують більше часу на реалізацію. Наприклад, тренінг «Кроскультурне моделювання: лабораторія зі створення культур» побудовано на методах інтерактивного моделювання і рольових ігор, тренінг «Бафа-бафа» – на методі симуляції тощо.

Завершуюча частина. Наведені стадії кроскультурного тренінгу створюють можливість поєднання методу тренінгу з лекцією як формою організації навчання у вищій школі: міні-лекція у процесі проведення тренінгу або лекція з елементами тренінгу. Міні-лекція стає важливим засобом надання необхідної інформації студентам про множину країнознавчих знань, ознайомлення з основними нормами, цінностями та правилами поведінки в іншій культурі та інструктажу. У такому разі міні-лекція використовується як метод орієнтування, описує на теоретичному рівні можливі проблеми кроскультурної взаємодії чи фокусується на окремих аспектах пристосування до нового культурного оточення. Студент має можливість отримати інформацію у стислій формі, проаналізувати різні погляди, виробити своє власне ставлення до проблеми, яка розглядається.

Література:

1. Black J., Mendenhall M. Cross-culture training effectiveness: a revive and theoretical framework for future research. *Academy of Management Review*. 1990. №15. pp.1131-1136.

2. Evans S. Conflict can be positive. HR Magazine. 1992. № 37 (5). pp. 49-51
3. Laurent A. The Cross-cultural Puzzle of International Human Resources Management. Human Resources Management. 1986. № 25 (1). pp.91-102.
4. Капліна А. І., Кириченко Н. В. Крос-культурні аспекти управління персоналом. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8258> (дата звернення: 03.11.2020). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.10.58](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.10.58)
5. Петрушенко Ю. Крос-культурні аспекти підвищення ефективності міжнародного бізнесу. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 5. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_5_1/pdf/146-148.pdf.
6. Романуха О. Роль крос-культурних комунікацій у менеджменті організацій. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 9. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/103.pdf.

Карнаушенко А.С.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Молодь – це та верства населення, від якої природно залежить розвиток нашої країни в найближчі 10 років. Молоде населення мають в наявності потрібні здібності, реалізація яких може досить вагомо покращити соціальну та економічну ситуацію в суспільстві та оживити національні, традиційні, патріотичні та духовні здобутки українського населення.

В українському законодавстві присутнє наступне визначення терміну «молодь»: «...це юридично дієздатні, повноправні члени суспільства, які перейшли від дитинства (життєвого періоду розвитку людини) до життя дорослого, усвідомленого, самостійного та незалежного».

Крім того, «молодий працівник – це фізична особа, громадянин України віком до 35 років, випускник професійнотехнічного або вищого навчального закладу (ВНЗ).

Україні властиве збільшення рівня безробіття серед молодого населення, здорожчення вартості нормальних соціальних умов проживання та рівня життя, змушує молодь раніше ставати самостійними та ставати незалежними. Внаслідок сучасних вимог суспільства вікові межі такої соціальної категорії як молодь може варіюватися.

Наприклад, аналітичні показники безробіття молодого населення в Європейському Союзі виділяють молодь у вікову групу від 15 до 24 р. Представників Міжнародного валютного фонду (МВФ) [1, с. 26–28] встановили, що кризи в економіці є фактором, що максимально зумовлює безробіття серед молоді, рівень такого безробіття в 3 рази перевищують рівень дорослого безробіття.

Високий рівень безробіття серед молодого населення є результатом фінансово-економічних криз в світі, адже економічний розвиток кожної країни нерозривно пов'язаний з забезпеченням молоді робочими місцями. Як зазначалося у звіті МВФ «Перспективи розвитку світової економіки» [3] аналітики передбачають підвищення швидкостей росту всесвітньої економіки у 2025 р. до 3,5%, а в 2030 р. – до 3,6%. Але, спостерігаючи та аналізуючи сьогодишню ситуацію яка склалася в світі є в наявності серйозні ризики, які взаємопов'язані та безпосередньо впливають на рівень безробіття та створення нових робочих місць.

Насамперед вищезазначені ризики пов'язані з слабкими та непродуктивними рішеннями державних органів, які не тільки негативно впливають на швидкість регенерації ринку праці, а й впливають на зайнятість молодого населення нашої країни. До негативних неекономічних чинників, які безпосередньо впливають на ринок праці, можна віднести внутрішньополітичну напруженість та воєнні дії на Сході України, корупцію, погана інфраструктура та ін.

Згідно дослідження Міжнародної організації праці (МОП), встановлено, що на планеті

всесвітній рівень безробіття молодого населення становить 13,1% та налічується майже 76 млн безробітних молодих людей віком від 15 до 34 р., що в 3 рази більше ніж рівень дорослого безробіття [4].

За прогнозами Світового банку, всесвітній рівень молодіжного безробіття зріз на 1,3% та в наступних п'яти років не передбачується тенденцій до зниження. На планеті налічувалося більше 71 млн молодого населення мали статус безробітного у 2018 р., та на початку 2020 р. даний показник становив 79 млн осіб.

Якщо аналізуючи кількість безробітних віком від 15 до 23 р., то очевидно, що в даному віці молоді люди навчаються і тільки деякі працюють, або шукають роботу. Після закінчення вищого навчального закладу перед молодими людьми віком від 23 р. постає проблема з пошуком першого робочого місця та працевлаштування. Молоді фахівці обирають два метода пошуку місця роботи:

1. пасивний: реєстрація у центрі зайнятості та очікування, доки з'явиться нове робоче місце, але поки випускник очікує - він тратить важливий час, який можливо б використати з більшим результатом.

2. активний: самостійно займаються пошуком роботи та працевлаштовуються на бажаній вакансії [5].

Але існує особлива група молодих людей, які обирають підприємницьку діяльність, як основний вид своєї діяльності. Згідно статистичних спостережень встановлено, що від 8 до 15% молодих людей здатні ризикувати, проявляють самостійність та організують власну справу.

Згідно головного нормативно-законодавчого документа нашої країни - Конституції України - кожному українцю надано право займатися підприємницької діяльністю. Вільний та свідомий вибір підприємницької діяльності, як основного виду діяльності є одним із властивостей цивілізованого суспільства, що наділяє кожному правоздатну фізичну особу правом покращувати індивідуальний добробут та добробут своєї сім'ї шляхом самозайнятості. Аналізуючи характерні особливості сучасної молоді, то одним із першочергових їх прагнень є отримання особистої і фінансової самостійності, але є певні причини які стримують молодь організувати власну справу: побоювання невдачі, нестача коштів і елементарна невпевненість у собі стримує молодь займатися підприємницькою діяльністю [3; 6].

Підприємницька діяльність є важливим джерелом доходу та зайнятості для населення країни, яка потребує стимулювання зі сторони державних органів, а також формування та реалізації державної політики з метою надання альтернативних можливостей зайнятості громадян, в тому числі, для працевлаштування молодих випускників. Молодь - найактивніша частина суспільства, яка швидко реагує на будь-які зміни в бізнесі та ефективно впроваджує їх у власне життя. Тому варто вважати, що молодь має куди більший потенціал і здатність до підприємницької діяльності, ніж інші вікові групи.

Молодіжне підприємництво – це основна деталь зниження рівня безробіття серед молодих людей та створення нового малого та середнього бізнесу і, відповідно, додаткових вакансій для інших громадян. Розвиток молодіжного підприємництва є одним із головних курсів економічної політики українського уряду [1; 3].

Але на даний час популяризація підприємництва серед молоді відбувається дуже повільно. В Україні сектор малого та середнього бізнесу налічує майже 2,0 млн. суб'єктів господарювання. Крім того, близько 12% молодого населення віком від 20 до 25 р. займаються підприємницькою діяльністю [4; 5]. В Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «передбачена державна підтримка підприємницьких ініціатив молодіжного підприємництва», але незадовільний суспільний та економічний стан нашої держави, не дає можливість виконати прописані норми даний закон та вповній мірі реалізувати вищезгаданий закон через дефіцит коштів в бюджеті країни. В разі якщо б норми та статті реалізувалися в повній мірі, то молоді підприємці мали б змогу отримати значну фінансову допомогу, а організувавши роботу щодо ефективного механізму

державної молодіжної політики зі зайнятості та працевлаштування – стимулювало б молодих підприємців створювати нові робочі місця. Але Державною службою статистики України під час збору статистичної інформації не здійснюються розмежування підприємців на вікові групи. І зв'язку з цим державні програми щодо підтримки підприємництва направляється для всіх підприємців не виділяючи молодих власників бізнесу.

Молодіжне підприємництво - це дуже складний сектор, який вимагає особливо серйозної уваги з боку державних органів та її підтримки не тільки в фінансовому плані, а й з приводу навчання, консультування, супроводження та консалтингу. На сьогодні в Україні існує чимало регіональних програм розвитку мікропідприємництва, але в них не робиться акцент саме на молодіжне.

Література

1. Tanklevska N., Petrenko V., Karнаushenko A., Melnykova K. World corn market: analysis, trends and prospects of its deep processing. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Vol. 6. No. 3. Pp. 96–111. URL: <http://are-journal.com>.
2. Боровік Л.В., Танклевська Н.С., Олійник В.С. Теоретичні аспекти системного підходу щодо реалізації державної інвестиційної політики у сільському господарстві. *Збірник наукових праць «Стратегія економічного простору України»*. 2020. Вип. 46. с. 127 – 137. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2020.46.127.137>
3. Петренко В. С., Карнаушенко А. С. Фінансування інноваційного молодіжного підприємництва шляхом залучення венчурних коштів. *Бізнес Інформ*. 2020. №7. С. 242–248. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-242-248>
4. Боровік Л.В., Танклевська Н.С. Концептуальні засади удосконалення інвестиційної політики розвитку сільського господарства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип.2 (19). с. 152 – 156. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/28.pdf
5. Боровік Л. В. Інновації–основний метод активізації інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Міжнародний науково-практичний журнал "Фінансовий простір"*. 2020. Вип.1 (37). с. 8 – 15. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.1\(37\).2020.201541](https://doi.org/10.18371/fp.1(37).2020.201541)
6. Trusova N.V., Cherniavska T.A., Kyrylov Yu.Y., Hranovska V.H., Skrypnyk S.V., Borovik L. V. Investment Attractiveness of the Economy of the World Countries in the Polystructural Space of Foreign Direct Investments. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2020. v. 11, n. 2, p. 645–660, URL: <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/article/view/5132>

Ковтун Д.М.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ СТРУКТУРИ СВІДОМОСТІ, ЇЇ ФУНКЦІЇ ТА РІВНІ

Поняття “свідомість” нерідко ототожнюється з поняттям “психіка людини”. Психіка більш складне утворення, яке включає дві сфери відображення – свідомість та несвідоме. Несвідоме – це сукупність психічних явищ, станів і дій, які перебувають поза сферою розуму. До несвідомого належать інстинкти – створена сукупність природжених актів поведінки людини Свідомість як внутрішній світ людини має свою структуру. Свідомість– це здатність людини пізнавати навколишній світ і саму себе за допомогою мислення та розуму, внаслідок чого формується інтелект особистості. Через свідомість людина здатна пізнати сутність навколишнього світу, розуміти його та одночасно знати про те, що вона знає або не знає [1].

Структурність свідомості значною мірою має досить умовний характер. Річ у тім, що елементи свідомості тісно взаємопов'язані один з одним. Однак за всієї умовності у свідомості можна вирізнити такі три елементи. Першим елементом є знання. Це головний компонент, ядро свідомості, засіб її існування. Знання - це розуміння людиною дійсності, відображення її у вигляді усвідомлених чуттєвих і абстрактних логічних образів. Завдяки знанням людина може осмислити все те, що її оточує і становить предмет пізнання. Знання зумовлює такі властивості свідомості, як спроможність через предметну діяльність цілеспрямовано передбачати хід подій, проявляти творчу активність. Свідомість - це ставлення до дійсності у формі знань з урахуванням потреб людини. Другим важливим елементом структури свідомості є емоції. Людина пізнає навколишній світ з почуттям задоволення, ненависті або співчуття, захоплення або обурення. Третім структурним елементом свідомості є воля. Воля - це усвідомлене цілеспрямоване регулювання людиною своєї діяльності. Це здатність людини мобілізувати і спрямовувати свої психічні та фізичні сили на досягнення мети, на розв'язання завдань, що постають перед її діяльністю і вимагають свідомого подолання суб'єктивних і об'єктивних труднощів та перешкод.

Мислення є елементом, що входить до структури свідомості і виражає процес пізнавальної діяльності індивіда, який характеризується відображенням дійсності. Воно завершує створення абстрактних понять, суджень, які є відображення суттєвих, закономірних відношень речей на основі відомого, почутого і тощо. Завдяки розумовій діяльності здійснюється проникнення в невидиме, що не можна відчутися та почути. Мислення дає знання про суттєві властивості, зв'язки і відношення. За допомогою мислення здійснюється перехід від зовнішнього до внутрішнього, від явища до сутності речей, процесів. До структури свідомості належать увага та пам'ять. Увага - це форма психічної діяльності людини, що виявляється в її спрямованості та зосередженості на певних об'єктах. Пам'ять - це психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні і відтворенні в мозку людини його минулого досвіду. Основними елементами пам'яті є запам'ятовування, збереження, відтворення й забування.

У суб'єктивній реальності людини має місце така важлива під-структура, як самосвідомість. Самосвідомість - це усвідомлення людиною себе як особистості, здатності приймати самостійні рішення і вступати у свідомі відносини з людьми та природою, нести відповідальність за прийняті рішення та дії. Це оцінка самого себе, свого морального обличчя, власних знань, думок, інтересів, ідеалів, мотивів поведінки, дій, моральних властивостей та ін.. За допомогою самосвідомості людина реалізує ставлення до самої себе, здійснює власну самооцінку як мислячої істоти, здатної відчувати. Об'єктом пізнання для суб'єкта є він сам і його свідомість [2].

Функції свідомості: пізнавальна, оціночна, регуляторна, цілепокладальна, прогностична, комунікативна, рефлексна. Пізнавальна функція реалізується в придбанні і накопиченні знань про природу, суспільство і саму людину. Оціночна функція - людина не тільки дістає дані про зовнішній світ, але й оцінює їх з точки зору своїх потреб і інтересів. Регулятивна функція упорядковує дії людини, а потім і дії людських колективів. Ця функція вплетена у взаємодію людини з навколишнім середовищем і виступає у двох формах: спонукальної та виконавчої регуляції. Спонукальна сила людини здійснюється через вчинки свідомо, цілеспрямовано, за своїми переконаннями. Виконавча регуляція приводить діяльність людей у відповідність з їх потребами, забезпечує розміреність мети і реальних засобів її регуляції. Цілепокладальна функція - це специфічна людська здатність, що становить кардинальну характеристику свідомості. Ціль - це ідеалізована потреба людини, яка знайшла свій предмет; це такий суб'єктивний образ предмета діяльності, в ідеальній формі якого передбачається результат діяльності людини. Цілі формуються на базі всього сукупного досвіду людства і сягають вищих форм прояву у вигляді соціальних, етичних, естетичних та інших ідеалів. Цілеспрямована діяльність людини обґрунтована невдоволеністю людини світом і потребою змінити його, надати йому такої форми, яка необхідна людині, суспільству. Прогностична функція - побудова образів майбутнього, планування подальшого життя. Дуже важливою є функція комунікативна. Люди

беруть участь у спільній праці і потребують постійного спілкування. Цей зв'язок здійснюється через мову, технічні засоби. Щоб інформація стала знаннями, вона повинна бути суб'єктивованою. Необхідні додаткові зусилля, спрямовані на перетворення інформації на знання. Рефлексивна функція - пізнання людиною самої себе як суб'єкта психічної діяльності [3].

Охарактеризуємо такі рівні свідомості та їх елементи. Базовим рівнем свідомості є чуттєво-афективний, до якого належать: відчуття, що безпосередньо діють на наші органи чуттів; сприйняття образу предмета в цілому, який не зводиться до суми властивостей та сторін; уявлення про конкретні образи предметів чи явищ, які в певний момент не викликають у нас відчуттів, але які раніше діяли на органи чуттів; різного роду афекти мимовільної реакції людини на зовнішні подразники. Ціннісно-вольовий рівень, до якого належать: воля людини ставити перед собою мету і мобілізувати себе для її досягнення; емоції людини на зовнішній вплив; мотиви, інтереси, потреби особи в єдності у досягненні мети. Абстрактно-логічне мислення в таких формах: поняття, що відображає в мисленні загальних, суттєвих ознак предметів, явищ об'єктивної дійсності, їх внутрішніх, вирішальних зв'язків і законів; судження думки; умовивід форми мислення, коли виводиться нове судження, в якому міститься знання про предмети та явища; різні логічні операції. Необхідним компонентом свідомості є самосвідомість виділення себе, ставлення до себе, оцінювання своїх можливостей, які є необхідною складовою будь-якої свідомості та рефлексія як форма свідомості, коли всі явища свідомості стають предметом спеціальної аналітичної діяльності людини [4].

Свідомість є особливою формою психічної діяльності, орієнтованої на відображення й перетворення дійсності. У зоні ясної свідомості знаходить своє відображення мала частина психічного. Психіка - це складний комплекс, який працює за певними закономірностями. Як складові цього комплексу виокремлюють несвідомий, підсвідомий, свідомий і над свідомий рівні, які взаємопов'язані і взаємодіють між собою. Кожен рівень виконує свої необхідні функції у цілісному функціонуванні всієї психіки. Усі вони надзвичайно важливі під час життєдіяльності людини. Сигнали, що потрапили в зону ясної свідомості, людина використовує для усвідомленого управління своєю поведінкою. Інші сигнали психіки також використовує для регулювання деяких процесів, але на підсвідомому рівні. Типові завдання, які часто трапляються у звичайній ситуації, людина розв'язує підсвідомо, реалізуючи автоматизми. Вони розвантажують свідомість від рутинних операцій для нових завдань, що в даний момент можна розв'язати лише на свідомому рівні. Підсвідомість - це уявлення, бажання, почуття, стани, психічні явища та акти, які колись упродовж життя були у свідомості, виявляються у відповідних ситуаціях автоматично, без чіткого і зрозумілого усвідомлення, але за певних умов їх можна повернути назад і усвідомити

Фрейд вивчав сновидіння, помилкові дії, невротичні симптоми як прояви підсвідомого. Проникнути в підсвідомість можна за допомогою таких методів, як аналіз описів, обмовок, запам'ятовувань, фантазій і снів людини, а також методу вільних асоціацій, проєктивних тестів тощо. Явища людської психіки дуже різноманітні. Психічна діяльність може виходити за межі підсвідомого, переміщуючись також на несвідомий рівень. Несвідомість - це сукупність психічних явищ, актів і станів, які виявляються на глибокому рівні функціонування психіки й цілковито позбавляють індивіда можливості впливу, оцінки, контролю і звіту в їхньому впливові на поведінку, вчинки, діяльність. Несвідоме виявляється, коли людина не усвідомлює наслідків своїх вчинків. Наміри не завжди виражаються в наслідках дій адекватно. Виявляється несвідоме і в психічних процесах. Навіть мислення людини може відбуватися на несвідомому рівні. Уява, інтуїція, творчість взагалі неможливі без несвідомих компонентів. Надсвідомість утримує психічні явища, акти й стани, які виникли внаслідок взаємодії зі світом, а також психічні механізми такої взаємодії. До надсвідомих явищ відносять творче натхнення, що супроводжується раптово новою ідеєю, а також випадки миттєвого розв'язання завдань, які тривалий час не піддавались свідомим зусиллям, і ті, явища, які називають парапсихічними, тощо. Людина має справу з комплексним використанням фактів свідомості та поведінки і може заглиблюватися в сфери неусвідомлюваного психічного. Властивості

відображення свідомості: ідеальність, універсальність, об'єктивність, предметність, цілеспрямованість, активність свідомості, суспільність свідомості, знарядність свідомості [5].

Самосвідомість є важливою умовою постійного самовдосконалення людини. виникнення і функціонування свідомості є складним і тривалим процесом, який пов'язаний із еволюцією форм відображення в живій природі та із соціальною формою руху матерії, завдяки якій свідомість набуває соціальної сутності. Вона може бути розкрита лише шляхом аналізу суспільних чинників, які сприяли становленню такого явища, як свідомість. За статусом свідомість є ідеальною і вона формує завершені, кінцеві та еталонні предметні характеристики реальності, набуваючи здатності вимірювати і оцінювати будь-що та не має просторово-часових вимірів [6].

Література

1. Структура та функції свідомості URL : http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/06H2R6_2.htm
2. Свідомість URL : <https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
3. Свідомість. Поняття про свідомість, її особливості та функції URL : <https://cutt.ly/EgVxMAH>
4. Структура свідомості та її основні рівні URL : <https://studfile.net/preview/5081810/>
5. Загальна психологія свідомість URL : <https://cutt.ly/CgVcXAY>
6. Функції свідомості URL : <https://cutt.ly/PgVc7Fs>

Костючков С. К.

*Херсонський державний університет
м. Херсон*

ПАНДЕМІЯ КОРОНОВІРУСНОЇ ХВОРОБИ: БІОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

XXI століття характеризується стрімкістю, мінливістю та непередбачуваністю соціальних, політичних та економічних процесів суспільного життя. Статус людини є підґрунтям сучасної системи суспільних ідей у буттєвому просторі, відтак – виникає потреба в постійному оновленні дослідницьких підходів до вивчення людини *per se*, адекватних соціокультурній реальності. Ситуація, що складається в сучасній науці, є надзвичайною: вона потребує від міжнародної академічної спільноти більш прискіпливої уваги до міждисциплінарних досліджень, сутність яких полягає у становленні й розвитку нових нетрадиційних галузей наукового знання та дослідницьких напрямів. Одним із таких напрямів постає біофілософія як один із ефективних продуктів цивілізаційної культури, що є специфічним конвергентним комплексом біології та філософії, орієнтованим на цілісне усвідомлення феномену життя на планеті Земля. Біофілософський підхід до вивчення різноманітних аспектів життя соціуму, зокрема – глобального, дає можливість створювати умови для розроблення загальної стратегії розв'язання глобальних проблем сучасності, серед яких – пандемія вірусної хвороби, що охопила світовий простір у 2020 році практично без реальних просторових меж і державних кордонів. Катастрофічна ситуація з лавиноподібним наростанням захворюваності етіологічно активізувала дослідницькі зусилля як в медичних науках, вірусології, генетиці, мікробіології тощо так і в науках соціальних – політології, соціології, демографії тощо. Тема таких досліджень значно підсилює свою актуальність також і в українських національних контекстах.

Як ми зазначали у своїх попередніх дослідженнях «В умовах XXI ст., коли критичний рівень екологічного стану планети, кліматично-геологічні катаклізми та нищівні пандемії стали найгострішими проблемами людства, коли розвинулися окремі аспекти біологічних досліджень, як-от

вірусологія, біоінформатика, генна терапія, клонування тварин, створення біогенераторів, дослідження так званих «безсмертних клітин», корекція соціальної поведінки людини нейрохімічними засобами, суспільно-політичний резонанс біологічних досліджень експоненціально зростає. Але недостатньо поясненими залишаються механізми синхронізації еволюційних процесів, тільки формується теорія глобальних біоценотичних криз у геологічній історії Землі; малодослідженим є характер взаємодії біологічних, геологічних і космічних процесів; таємницею залишається еволюційна роль фактів мінливості організмів, але вже ясно, що окремі положення популяційної генетики потребують ґрунтовної ревізії» [1, с. 117].

Формування нових біофілософських ідей обумовлено не тільки локальними проблемами й протиріччями, але ширше – масштабними трансформаціями в суспільному житті, змінами його станів, модернізацією моделей соціальної взаємодії з урахуванням нових цивілізаційних викликів, серед яких – пандемія коронавірусної хвороби COVID-19. Біофілософія вбачається тим ефективним інструментом, що дозволяє зрозуміти сутність життя як такого, намітити стратегічні цілі дослідження феномену життя у різних його аспектах. Реалістичний підхід до розв'язання проблем подолання пандемії коронавірусної хвороби передбачає виокремлення саме біофілософської домінанти, що становить підґрунтя для утвердження необхідних, загальних, сутнісних інтерактивних зв'язків між людиною, як найвищою формою існування живої, одухотвореної матерії та природою, враховуючи надзвичайне розмаїття форм життя. У сучасній науці в царину біологічних досліджень усе активніше інтегруються фахівці в сфері математики, фізики, хімії, космології, стимулюючи розвиток біофізики, нейрофізіології, біохімії, генетики, молекулярної біології, космобіології тощо. У той же час біологія рішуче інтегрується з суспільними науками, реалізуючи методологічну, пізнавальну та ціннісно-світоглядну цільність. У сучасних умовах на рівні глобального соціуму активно інтегруються принципи біофілософії: пріоритетними постають проблеми розвитку здібностей людини, задоволення її динамічно зростаючих потреб, забезпечення орієнтації на загальнолюдські та національні цінності, а також гармонізації в інтеракціях людини й оточуючого середовища, суспільства й природи.

Слід вказати на те, що так званий близькосхідний респіраторний синдром людини (Middle East Respiratory Syndrome (далі – MERS)) являє собою нове, особливо небезпечне інфекційне захворювання, викликане представником роду бетакоронавірусів. World Health Organization наголошує на тому, що сучасна наука вказує як хазяїв – резервуарів вірусу MERS-CoV – одnogорбих верблюдів, але роль цих тварин у процесі передачі вірусів не визначена, як і не виявлено шляхів його трансмісії. Такий же мінімум інформації щодо важкого респіраторного синдрому SARS, який став причиною масових панічних проявів у різних регіонах планети у 2003 р. World Health Organization визначила його як вірус тварин із доки ще невизначеного резервуара; можливо – летючих мишей, який поширився серед інших тварин, імовірно – диких кішок роду *Viverra*, а потім став причиною зараження людей у китайській провінції Гуандун. Саме у 2003 році World Health Organization зафіксовано незначну кількість зараження SARS унаслідок інцидентів у лабораторіях або, ймовірно, шляхом передачі від тварин до людини [2].

Автор, із позиції фахового біолога, вважає за доцільне викласти декілька ключових гіпотез утворення вірусів, спираючись на сучасні погляди провідних вірусологів, цитологів та мікробіологів. Гіпотеза перша («погресивна») спирається на положення стосовно того, що віруси – це фрагменти дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) або рибонуклеїнової кислоти (РНК), які «втекли» із генів організмів, уражених певною хворобою, та проникли в клітини-мішені, де вони діють відповідно до закладеної у ДНК або РНК вірусу програми. Гіпотеза друга, так звана «регресивна»: відповідно до неї, віруси – це редуковані клітинні організми, які на певних етапах еволюції паразитували на великих клітинах рослинних та тваринних організмів. Відтак, ця гіпотеза має ще одну назву – «редукційна». Гіпотеза третя базується на прематуральності вірусів, які з'явилися в природі раніше, ніж клітини, у яких вони паразитують (імовірно, синхронно з ними). Згідно із цією гіпотезою, віруси побудовані з молекул білків та нуклеїнової кислоти ДНК або РНК [1].

Слід зазначити: все, що сьогодні переживає людство у зв'язку з пандемією – це не просто перевірка на міцність, перш за все, медичних технологій, вияви якої фіксуються в пошуках ефективних інструментів боротьби з пандемією, а й детермінована цими процесами революція самої медицини – як теоретичної так і практичної. Як бачиться, наукові новації в медицині потенціують відкриття в суміжних галузях: крім молекулярної біології, це досягнення в когнітивній неврології, популяційній генетиці, еволюційній біології, нейрофармакології, соціальній біології тощо. Ураховуючи вищевикладене, фактично можна говорити про те, що біофілософські знання та пов'язані з ними технології покликані стимулювати філософську, наукову, медичну спільноту до розробки ефективних вакцин для боротьби з вірусними захворюваннями; а політичних керманців різних рівнів – до продукування принципово нових або модернізації механізмів локалізації, мінімізації або, в ідеалі, ліквідації наслідків пандемії на всіх рівнях – глобальному, державному та локальному.

Література

1. . Костючков С. К. Пандемія коронавірусної хвороби-2020: біополітична інтерпретація // С. К. Костючков // Актуальні проблеми політики – 2020. – Вип.65. – С. 117-124.
2. Website World Health Organization: 2020. URL: <https://www.who.int/ru>

Крюкова Т.

Чепок Р. В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

РОЗВИТОК КОМПОНЕНТІВ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА»

З огляду на потреби економічного та соціального розвитку України, гостро стоїть питання про обдарованість та, зокрема, про обдаровану студентську молодь. Пов'язано це з тим, у вищому навчальному закладі відбувається навчання і виховання майбутніх фахівців вищої освіти, які забезпечують країні прогрес у різних сферах діяльності. Підтвердженням важливості цього питання є створення «Програми роботи з обдарованою молоддю». Одним із перших завдань цієї програми є виявлення, розвиток та підтримка обдарованих дітей, учнів та студентів, формування їх творчих здібностей [3].

Метою роботи було визначення сучасних підходів до змісту структурних компонентів творчих здібностей та засобів їх розвитку при вивченні дисципліни «Економіка».

У процесі дослідження ми опиралися на роботи учених, які займалися проблемами творчої особистості. Найбільший внесок зробили А.Н. Лук, Я.А. Пономарьов, А.М. Матюшкін, Г.І. Щукіна, Н.В. Кічук, П.К. Енгельмейер, В.А. Моляко та ін.

Вчені-дослідники виділяють такі основні властивості творчої особистості: сміливість думки, схильність до ризику; фантазія; уявлення та уява; проблемне бачення; вміння долати інерцію мислення; здатність виявляти суперечності; вміння переносити знання і досвід у нові ситуації; незалежність; альтернативність; гнучкість мислення; здатність до самоуправління.

О. Кульчицька виділяє ще такі властивості творчої особистості: виникнення спрямованого інтересу до певної галузі знань ще в дитячі роки; зосередження на творчій роботі, спрямованість на обраний напрям діяльності; велика працездатність; підпорядкованість творчості духовній мотивації; стійкість, непоступливість у творчості, навіть упертість; захоплення роботою [4].

В. Моляко вважає однією з основних якостей творчої особистості прагнення до оригінальності, до нового, заперечення звичного, а також високий рівень знань, умінь аналізувати явища,

порівнювати їх, стійкий інтерес до певної роботи, порівняно швидке і легке засвоєння теоретичних і практичних знань у цій галузі, систематичність і самостійність у роботі.

Одностайні вчені у тому, що творчі здібності особистості – це синтез її властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності [2, 4].

Стосовно навчально-творчої діяльності в психолого-педагогічній науці виділені такі укрупнені компоненти творчих здібностей особистості: мотиваційно-творча активність і спрямованість особистості, інтелектуально-логічні здібності, інтелектуально-евристичні, інтуїтивні здібності, світоглядні властивості особистості, моральні якості, які сприяють успішній навчально-творчій діяльності, естетичні якості, комунікативно-творчі здібності, здібності до самоуправління особистості своєю навчально-творчою діяльністю [1, 4].

Виходячи з вимог, що висуваються до особистості майбутніх економістів-педагогів та враховуючи думку Н.В.Кичук ми виділили такі компоненти творчих здібностей: мотиваційний, інтелектуальний і предметно-практичний [1].

Мотиваційний компонент характеризує відношення студента до майбутньої професійної діяльності; його інтерес, спонукання до оволодіння відповідними знаннями й уміннями; прагнення самому використовувати інтерактивні технології у навчанні і вихованні молоді. Інтелектуальний компонент являє собою знання з дисципліни «Економіка». Формування цього компонента опирається на якісні й кількісні характеристики засвоєних знань.

Предметно-практичний компонент припускає освоєння засобів рішення творчих завдань під час практичних занять та самостійної роботи.

Нами розроблена система творчих завдань, що задовольняє таким вимогам як: психологічна комфортність, цільова орієнтація цільова достатність і повнота, наявність ключових завдань, рівнева диференціація та ін.

Література:

1. Кичук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. К.: Либідь, 1991. 96 с.
2. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика. М., 1976. 280 с.
3. Програма роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки. (10 лютого 2001) [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua/laws/search>.
4. Сисоєва С. О., Алексюк А. М., Воловик П. М., Кульчицька О. І., Сігаєва Л. Є. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / Академія педагогічних наук України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. К. : ВІПОЛ, 2001. 502 с. Бібліогр.: с.:485-502.

Кузнєцова В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні вища кола у більшій мірі зорієнтована на потреби абітурієнтів, ніж ринку праці. Значення ВУЗа як посередника між робочою силою і роботодавцем здійснюється не в повній мірі. Тому важливим залишається питання щодо напрямів оновлення економічної освіти, особливо в залежності від вимог, які висуваються роботодавцями до спеціалістів. У зв'язку з цим. Доцільно відмітити, що система освіти має базуватися на результатах періодичного моніторингу ринку праці з метою вивчення співвідношення професійних компетенцій випускників вищої школи вимогам роботодавців.

Моніторинг ринку праці виконує інформаційну, аналітичну, контролюючу і прогностичну функції. Він викликаний необхідністю професійно-освітньої підготовки кадрів, підвищенням якості робочої сили, реформуванням системи освіти. Адже потрібна підготовка кваліфікованих спеціалістів, які здатні на основі професійних компетенцій забезпечувати конкурентоспроможність продукції і послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках. Дослідження потенціалу розвитку пріоритетних професійних компетенцій дозволить визначити напрями модернізації економічної освіти.

За результатами проведеного дослідження можна виділити кілька груп випускників економічних факультетів, які якісно відрізняються один від одного.

Для першої групи фахівців відносимо тих, хто має досвід роботи під час отримання освіти із використанням комп'ютерних технологій. Представники даної групи володіють іноземними мовами та мають теоретичну підготовку на середньому рівні складності в майбутній професійній діяльності. Складнощі у майбутній професії розглядаються в якості відсутності необхідної кількості років для досвіду роботи.

Друга група спеціалістів характеризується найвищим рівнем практичної підготовки з досвідом роботи під час отримання освіти за спеціальністю, що в свою чергу забезпечує достатньо легкий вхід до професійної діяльності. Володіння іноземними мовами знаходиться на середньому рівні складності, як і знання суміжних наук.

Третя група спеціалістів використовують новітні технології, володіють іноземними мовами на середньому рівні, мають досвід роботи, здебільшого, не по спеціальності. Важлива роль для них відводиться не тільки професійним компетентностям, але й особистісним характеристикам.

Четверта група спеціалістів відрізняється найкращим володінням іноземними мовами, що пов'язується з їх майбутньою спеціальністю і становить конкурентну домінуюче становище на ринку праці навіть у випадках зміни сфери діяльності, трудовій мобільності.

Складнощі працевлаштування у представників п'ятої групи будуть обумовлені нестачею рівня володіння іноземними мовами. В той же час досвід роботи за спеціальністю та високі виконавчі якості допоможуть впоратися із ситуацією.

Перевагами представників шостої групи можна вважати використання новітніх технологій у професійній діяльності. Складнощі для працевлаштування можуть проявлятися у низькому рівні володіння іноземними мовами та з відсутністю досвіду роботи.

У цілому, професійні компетентності охоплюють дві ключові групи: володіння усною та письмовою комунікацією та компетентності із новітніми технологіями.

Специфіка професійної компетентності першої групи визначена з пріоритетом письмової комунікації та вмінням працювати у програмі 1 С. Особливістю професійних компетентностей другої групи є володіння новітніми технологіями на рівні не користувача, а програміста та присутні навички письмової комунікації. До основних професійних компетентностей третьої групи можна віднести усну та письмову комунікацію та володіння комп'ютером на рівні впевненого користувача. Для четвертої групи панівними професійними компетентностями є вільне володіння іноземними мовами, пріоритетними є комунікативні здатності, знання комп'ютера на рівні користувача. Для п'ятої групи характерно відмінне володіння програмним забезпеченням, комунікативні характеристики не конкретизуються. Ключовими компетентностями для шостої групи можна віднести усну та письмову комунікацію, широкий спектр володіння професійними комп'ютерними програмами на рівні користувача.

Таким чином, спостерігається високий ступінь співвідношення випускників економічних спеціальностей вимогам ринку праці. Це обумовлено стандартами, які прийняті в провідних економічних університетах. Так, головними принципами вищої економічної освіти запропоновано вважати: 1. тяглість освіти, її системність та всебічність; 2. інноваційність змісту освіти; 3. єдність фундаментальності та професіоналізму в змісті освіти; 4. корпоративність, партнерство всіх

учасників освітньої діяльності; 5. гнучкість освітньої діяльності в університеті; 6. облік ефекту співосвіти; 7. діяльнісний принцип освіти.

В цілому для української освіти залишаються актуальними такі тенденції: використання науково-інформаційних технологій і глобалізація. Остання, на думку Кременя В. Г., створить три групи держав в залежності від їх конкурентноздатності: 1. здатні продукувати технології, які будуть глобально розповсюджуватися; 2. здатні ефективно використовувати ці технології; 3. держави, які не зможуть ні того ні іншого, а тому залишаться на узбіччі цивілізації. Приналежність до конкретної групи в багатьох планах визначає рівень вищої освіти, що дозволить виявити пошук можливостей для її модернізації.

Доцільно відмітити, що модернізація освіти в умовах перехідного суспільства призведе до демократизації та гуманізації освіти. Така спрямованість є скоріше загальними орієнтирами для реалізації основних функцій. За результатами порівняльного аналізу попиту і пропозиції професійних компетентностей можна казати, що потенціалом для розвитку є наступні компетентності, які визначають напрями модернізації економічної освіти. 1. Компетентності пов'язані із інформаційним забезпеченням суспільства. 2. Компетентності, які відносяться до усної та письмової комунікації, проведення тренінгів, здійснення ділового листування та ін. Крім того, вітчизняна освіта на сьогоднішній день не використовує компетентності пов'язані з життям в полікультурному середовищі, але будемо сподіватися, що вони скоро будуть позитивно оцінені і введені до обігу в навчальному процесі.

Таким чином, були розглянуті необхідні компетентності, якими повинен володіти сучасний випускник із економічною освітою. Компетентності співвіднесені із вимогами роботодавців до якості професійних компетентностей, що дало змогу визначити найбільш перспективні шляхи модернізації економічної освіти. 1. Компетентності пов'язані із інформаційним забезпеченням суспільства. 2. Компетентності, які відносяться до усної та письмової комунікації, проведення тренінгів, здійснення ділового листування та ін. Розвиток таких компетентностей у ВНЗ буде відбуватися в умовах соціальних змін, які будуть основоположними в майбутньому розвитку особистості із економічною освітою в ході навчання, які будуть створювати середовище для розвитку особистості та стануть необхідними на ринку праці. В такому суспільстві основною метою стане не тільки передача досвіду і знань, а пошук та запровадження інновацій.

Література

1. Кремень В.Г. Освіта у XXI столітті. *Вища школа*. 2002. №4, 6. С.9–17.
2. Тимошенко О.В. Економічний освітній простір України: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. № 5 (156)/2014. С. 194-199
3. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні*. К.: К.І.С, 2003. 296 с.

Кучеренко А.А.

«Херсонська академія неперервної освіти»

Херсонської обласної ради,

м. Херсон

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ

<https://conf.zippo.net.ua/?p=263 - respond>Новий вектор освітніх можливостей тісно пов'язаний з Концептуальними засадами реформування середньої освіти «Нова українська школа» й має спрямування на активне впровадження в освітній процес педагогіки партнерства як одного із

основних факторів ефективної синергії його учасників. Виклики сучасності стимулюють до формування у закладі освіти організаційно-педагогічних умов плідної співпраці педагогів, ліцеїстів, батьківської громадськості, соціальних інститутів, закладів освіти та наукових установ з метою створення інноваційного розвивального середовища – «поля креативності», яке спонукає, мотивує, організовує та спрямовує їх до творчої діяльності в ім'я спільної мети — формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству [1].

На нашу думку, педагогіка партнерства, що включає в себе систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості, є найбільш відповідною системою підготовки сучасного учителя.

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість. Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. Стосунки партнерства складаються там, де діти і дорослі об'єднані спільними поглядами і прагненнями. Педагогіка партнерства бачить в учневі добровільного і зацікавленого соратника, одноступеня, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати. Сучасне навчання і виховання учнів вимагає нової педагогічної етики, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага та творче співробітництво вчителя та учня. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Принципово важливою є орієнтація партнерської діяльності вчителя та учня на розвиток творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах. Основні принципи: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей). Педагогіка партнерства ґрунтується на таких ідеях: – навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, В. Шаталов), що передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів; припускає наявність таких особистісних якостей вчителя, як гуманність, комунікативність, ціннісне відношення до дитини. Крім того вчитель повинен володіти знаннями про дитячу психологію, засади гуманної педагогіки, володіти прийомами мотивації, визнавати пріоритетності суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчальному процесі. Цього можна досягти шляхом знайомства з теоретичними засадами гуманної педагогіки, переглядом уроків педагогів-гуманістів, участю у коуч-тренінгах із суб'єкт-суб'єктною взаємодією; – ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у тому, що перед усіма учнями ставиться складна мета, водночас учитель всіма засобами має налаштувати учнів на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами. Передбачає готовність до інноваційної діяльності, що досягається шляхом включення вчителя до роботи у творчих групах, розробленням моделі інноваційної діяльності; – ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні учням опорних знаків

(символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді. Передбачає вміння вчителя з одного боку – систематизувати й перетворювати інформацію належним чином, з іншого – моделювати; – вільний вибір (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов) полягає у наданні дитині свободи вибору у процесі навчання, тобто учень може обирати завдання, задачу, тему твору. Професійна діяльність цілеспрямована на демократичність та скерованість вчителя на розвиток дитини, вміння «контактувати» з учнями є провідною педагогічною умовою ідеї вільного вибору; – ідея випередження (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов) дозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку [2].

Саме для реалізації вищезазначених завдань автором статті було запропоновано введення відповідного спецкурсу для вчителів історії під назвою «Використання художньої історичної літератури на уроках історії як складова формування професійної компетентності вчителя». Цей спецкурс дасть вчителям змогу збагатити свій педагогічний досвід з точки зору того, хто навчає і на якийсь час стати тим, кого навчають.

При викладанні історії вчитель повинен турбуватися не лише про засвоєння предметних знань і відповідних їм умінь в учнів, але й про соціальну спрямованість навчання, формування моральних якостей, формуванні почуття відповідальності у тих, хто навчається.

Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства, орієнтація на учня, виховання на цінностях в умовах реалізації Концепції Нової української школи створює у навчальному закладі комфортне навчальне середовище, як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу [3].

У викладанні історії гарним помічником у цьому питанні виступає художня література. Серед усіх допоміжних засобів і форм навчання, серед усього переліку шкільних дисциплін, на думку автора, одне з найліпших місць займає художня література, з її широким вмістом образів і вчинків, прикладів і подій, з її словом, яке має таку ж потужну силу, як і колись давно. Як зазначає А. Моріон, художня література виконує низку важливих соціальних функцій, зберігаючи емоційні, моральні, естетичні цінності та ідеали епох, народів. Вона має свою специфіку ступеню суб'єктивності, індивідуальності позиції автора, а водночас, має багатоаспектну спрямованість у читацькій аудиторії [4].

Саме під час опрацювання художніх текстів відбувається відкритий діалог, доброзичливе, гуманне ставлення до кожного учня. Учасники освітнього процесу обмінюються думками, учитель зазначає, на що треба звертати увагу, що є головним, а що другорядним під час опрацювання історичних художніх текстів на уроці.

Учитель історії повинен уміти пояснити учневі важливість ролі художнього образу, художнього мислення та художньої творчості в літературі. Аналізуючи художній твір, важливо вміти підкреслювати авторську позицію, виокремлювати емоційно-логічну природу художнього образу, відчувати своєрідність утілення національного та загальнолюдського, суспільного та індивідуального.

Важливим елементом використання художньої літератури є її виразне читання на уроці. Це сприяє формуванню яскравих образів в уяві та справляє позитивний вплив на навчальну діяльність учня.

Отже, художня література є гарним допоміжним інструментарієм у педагогіці партнерства. Відштовхуючись від думки дослідниці Л. де Бівар Блек, сучасне покоління учнів більш схильне до образного мислення, це покоління образу [4]. Так як візуальні джерела допомагають учителям історії формувати образність мислення, то, на думку автора, художня література здатна додати до цієї образності більшу рельєфність та глибину. Почуте художнє слово формує не поставлену картину, як це робить відеоджерело, а стимулює збудження власної думки у споглядача. Воно може ініціювати формування великого навчального потенціалу.

Література

1. Корінна Л.В. Педагогіка партнерства як основа оновленої системи особистісного та професійного розвитку учасників освітнього процесу. URL <https://conf.zippo.net.ua/?p=263> (дата звернення 04.11.2020 р.).
2. Кравчинська Т.С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL <https://lib.iitta.gov.ua/707221/.pdf>. (дата звернення 04.11.2020 р.).
3. Педагогіка партнерства на уроках історії. URL https://ray-osvita-brd.at.ua/news/pedagogika_partnerstva_na_urokakh_istoriji/2018-02-27-317.
4. Шутов Д.О. Застосування художніх творів на уроках історії як засіб формування компетенції вчителя історії. URL <file:///C:/Users/User/Downloads/167963-376202-1-PB.pdf> (дата звернення 31.05.2020).

Лишевська В.М.

*Херсонського державного аграрно-економічний університет
м. Херсон*

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ СПОРТИВНОЮ АКРОБАТИКОЮ

Постановка проблеми. Сучасні умови життя значно збільшили обсяг діяльності, здійснюваної в імовірнісних і несподівано виникаючих ситуаціях, який вимагає прояву винахідливості, швидкості реакції, здатності до концентрації і переключення уваги, просторової, тимчасової, динамічної точності рухів і їх біомеханічної раціональності. Всі ці якості або здібності в теорії фізичного виховання пов'язують з поняттям спритності – здатністю людини швидко, оперативно, доцільно, тобто найбільш раціонально, освоювати нові рухові дії, успішно вирішувати рухові завдання в умовах, що змінюються. Спритність – складна комплексна рухова якість, рівень розвитку якої визначається багатьма факторами. Основу ж спритності становлять координаційні здібності [3, с. 130, 4, с. 231].

Під рухово-координаційними здібностями розуміються здатності швидко, точно, доцільно, економно і винахідливо, тобто найдосконаліше, вирішувати рухові завдання (особливо складні і виникаючі несподівано) [4, с. 130].

Спираючись на дослідження таких науковців, як М. О. Бернштейн – про спритність та її розвиток; Л. В. Волков – про фізичні здібності дітей та підлітків; Л. П. Матвеев – про основи теорії та методики фізичної культури та спортивного тренування; В. І. Лях – про координаційні здібності школярів; Б. М. Шиян – про теорію та методику фізичного виховання школярів, Ю. Ф. Курамшин – про теорію та методику фізичної культури та ін., ми досліджували питання, пов'язані з методикою розвитку координаційних здібностей підлітків на заняттях спортивною акробатикою у позаурочний час.

На основі теоретичного аналізу було визначено, що, незважаючи на значну кількість досліджень з питання розробки методик розвитку різноманітних фізичних якостей, проблема розвитку координаційних здібностей підлітків у позаурочний час висвітлена недостатньо як в теоретичному так і в практичному аспектах існуючої системи фізичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підлітки 13-14 років відрізняються високою здатністю до засвоєння складних рухових координацій, що обумовлено завершенням формування функціональної сенсомоторної системи, досягненням максимального рівня у взаємодії всіх аналізаторних систем і завершенням формування основних механізмів довільних рухів [3, с. 131].

С. Родрі зазначає, що тренувальні впливи в так звані «сенситивні періоди» є найбільш ефективними [6, с. 129]. При цьому виникає більш виражений розвиток фізичних якостей – сили,

швидкості, витривалості, спритності та ін., найкращим чином відбуваються реакції адаптації к фізичним навантаженням, в найбільшій мірі розвиваються функціональні резерви організму.

С. Х. Памела вказує на те, що координаційні здібності маючи певну генетичну основу, розвиваються лише у результаті фізичної активності [3, с. 61–62]. Хронологічний вік, однак, презентує лише середній біологічний ступінь розвитку та дозрівання, які, в свою чергу, дуже сильно варіюються індивідуально. Багатьма дослідженнями доведено, що діти одного й того ж віку можуть мати різний фізичний розвиток. Діти, які відстають від свого біологічного віку, спочатку мають краще розвинені координаційні здібності, аніж їх однолітки з нормальним біологічним віком або акселерати. Згодом ця перевага пропадає. Це пов'язано з часовими рамками початку і закінчення у них пубертатного періоду.

С. Х. Памела наголошує, що спроба розробити оптимальну модель покращення координаційних здібностей підлітків інколи призводить до значних складнощів, адже треба врахувати велику кількість різних вікових факторів розвитку молодого організму [3, с. 73]. В цей період треба бути вкрай обережними наданням будь-яких рекомендацій, щодо розробки загальних програм розвитку даних здібностей. Для хлопців та дівчат підліткового віку такі програми потребують ретельної індивідуалізації.

Л. І. Прокопова зазначає, що у підлітковому віці слід при навчанні рухам і розвитку фізичних здібностей необхідно обов'язково враховувати індивідуальні відмінності між дітьми [2, с. 78]. У зв'язку з цим для окремих груп підлітків слід диференціювати завдання, зміст, темпи оволодіння програмним матеріалом, оцінку їх досягнень; слід більше, ніж у молодшому шкільному віці, врахувати статеві особливості учнів.

Як зазначає Б. М. Шиян, у повсякденній руховій діяльності різні координаційні здібності проявляються у тісній взаємодії між собою та з іншими фізичними якостями [4, с. 237]. Комплексно вдосконалюючи спритність школярів, використовують різні методичні прийоми, серед яких автор відзначає:

- виконання вправи з різних незвичайних вихідних положень і закінчення такими ж кінцевими положеннями;

- виконання вправи в обидва боки, обома руками і ногами в різних умовах;

- зміну темпу, швидкості і амплітуди рухових дій;

- варіювання просторових меж виконання вправи;

- виконання додаткових рухів;

- щойно засвоєну вправу виконують у різних комбінаціях з раніше вивченими.

Ж. К. Холодов зазначає, що завдання щодо забезпечення спеціального розвитку координаційних здібностей вирішуються в процесі спортивного тренування і професійно-прикладної фізичної підготовки [3, с. 132]. Автор вказує, що вправи, спрямовані на розвиток координаційних здібностей, ефективні до тих пір, поки вони не будуть виконуватися автоматично. Потім вони втрачають свою цінність, так як і будь-яка, освоєна до навички і виконувана в одних і тих же постійних умовах рухова дія не стимулює подальшого розвитку координаційних здібностей.

І. Джефрі вказує на те, що вдосконалення координаційних здібностей відбувається на основі розвитку точності диференціювання (розрізнення) напрямку, амплітуди, часу, темпу і швидкості рухів, інтенсивності м'язових зусиль і інших характеристик [5, с. 73]. Здатність тонко диференціювати окремі ознаки рухів багато в чому залежить від ступеня розвитку у підлітків зорових, слухових, тактильних і особливо м'язово-рухових відчуттів або, як нерідко кажуть, від здатності до кінестетичного розрізнення. Кінестезію називають також «м'язовим почуттям». У процесі вдосконалення цієї здатності формуються такі сприйняття і уявлення як «почуття простору», «почуття часу», «почуття зусиль, які розвиваються» та ін., від рівня розвитку яких залежить ефективність оволодіння технікою, тактикою і здатністю управління своїми рухами в цілому.

Як зазначає Ж. К. Холодов у нашій країні функціонує широка мережа позашкільних закладів різного типу, покликана займатися розвитком фізичної культури і спорту серед школярів у вільний від навчальних занять час [3, с. 208]. Позашкільні спортивні та культурно-оздоровчі заклади включають в себе різноманітні форми організації фізичного виховання дітей шкільного віку (ДЮСШ, СДЮШОР, заняття у фізкультурно-оздоровчих центрах, літні та зимові оздоровчі табори та ін.).

С. В. Кожевніков виділяє таку методику розвитку фізичних здібностей, в тому числі і координаційних, на заняттях акробатикою, вказуючи на те, що правильне планування роботи є запорукою успішного проходження навчально-тренувальних занять [1, с. 4–5]. Урок зі спортивної акробатики повинен складатися з чотирьох частин: вступної – 4-6 хвилин, підготовчої – 15-20 хвилин, основної – 25-30 хвилин та заключної – 8-10 хвилин. Вступна і підготовча частини мають на меті підготувати організм дітей до подальшого посилення фізичного навантаження у основній частині. В основній частині навантаження буває максимальним. Заключна частина має на меті поступове заспокоєння діяльності м'язів, внутрішніх органів і нервової системи. За даною методикою початківці тренуються тричі на тиждень, через день. Основними індивідуальними вправами акробатики є різні види стійок, перекиди, перевороти, рондати, фляки, сальто та їх поєднання; парні вправи мають на увазі різноманітні акробатичні елементи з партнером, а групові – з декількома партнерами. Автор зазначає, що з перших занять викладач повинен дотримуватися суворої послідовності вправ відповідно до рівня їх складності.

С. В. Кожевніков наголошує, що послідовний перехід до складних вправ, освоївши добре прості – неодмінна умова успішних занять з акробатики [1, с. 4]. Не можна також вивчати нові вправи, якщо старі, вже вивчені вправи, виконуються із напругою. Рекомендується проводити регулярні контрольні заняття. Дітей, які успішно виконують вправи слід виділяти в особливу групу, з відстаючими необхідно багато разів повторювати неосвоєні вправи.

На думку С. В. Кожевнікова, покращення рухової майстерності підлітків є можливим у позаурочний час за допомогою відвідування саме занять зі спортивної акробатики, які мають величезну координаційну різноманітність, високу емоційність, здатність різнобічно впливати на організм [1, с. 4]. Спортивна акробатика є прекрасною основою для гармонічного розвитку всіх фізичних якостей, завдяки чому вона може сприяти покращенню результатів у багатьох видах спорту, а мінімальна потреба в спеціальному інвентарі дозволяє виконувати вправи практично в будь-яких умовах.

Постановка мети дослідження. Означені проблеми обумовлюють мету статті, яка полягає у визначенні особливостей сучасної методики розвитку координаційних здібностей підлітків на заняттях спортивною акробатикою у позаурочний час.

Завдання дослідження:

Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури щодо особливостей сучасної методики розвитку координаційних здібностей підлітків на заняттях спортивною акробатикою у позаурочний час.

Визначити основні характеристики особливостей сучасної методики розвитку координаційних здібностей підлітків на заняттях спортивною акробатикою у позаурочний час.

Методи дослідження. Для вирішення обумовлених завдань нами було використано аналіз і узагальнення методологічної, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури та вивчення практичного досвіду.

Висновки. Результати дослідження дозволили нам зробити висновок, що система додаткової освіти сьогодні своїм пріоритетним завданням ставить фізичне та духовно-моральне виховання дітей, а особливо підлітків, які потребують значної індивідуалізації та диференціації виховних впливів.

Таку диференціацію може забезпечити існуюча різноманітність видів акробатики (стрибкова, парна, групова), яка дозволяє займатись дітям із різними фізичними даними практично у будь-яких умовах. Виконання акробатичних вправ сприяє розвитку у підлітків сили, швидкості, гнучкості,

швидкості реакцій, орієнтуванню в просторі, покращенню вестибулярного апарату, укріпленню м'язів та зв'язок суглобів.

Література:

1. Кожевников С. В. Акробатика / С. В. Кожевников. М. Искусство, 1984. 222 с.
2. Прокопова Л. І. Курс лекцій з теорії і методики фізичного виховання: [Навчальний посібник]. Суми: видавництво Вінниченко М. Д., 2009. 306 с.
3. Холодов Ж. К. Теория и методика физического воспитания и спорта. М. Академия, 2003. 450 с.
4. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. Т. Навчальна книга, 2008. 272 с.
5. Jeffrey I. Motor Learning : Application for agility, Part 1 // Strength and Conditioning Journal. 2006. № 28. pp.72–76.
6. Rhodri S. Lloyd Strength and Conditioning for Young Athletes : Science and
7. Application / Lloyd Rhodri S., Oliver John L. – Routledge : Oxon, UK., 2014. 234 p.

*Лишевська В.М.,
Петрушкевич І.І.*

*Херсонського державного аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ (ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ)

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві велика увага приділяється вихованню у людей свідомого ставлення до фізичного розвитку, стану свого здоров'я, адже особистість, яка знає і розуміє користь від регулярних занять фізичною культурою та спортом і вміє на практиці реалізувати ці знання, здатна на творчу, активну, суспільно-громадську діяльність. Модернізація освіти спонукає до пошуку нових освітніх і виховних технологій, до впровадження нетрадиційних форм і методів навчання та виховання. Ці технології та методи навчання спрямовують студентів на краще розуміння навчального матеріалу з предмета «Фізичне виховання», а також бажання студентів поліпшити свої спортивні досягнення.

Інновація (відновлення, новинка, зміна) – система або елемент педагогічної системи, що дає змогу ефективно вирішувати поставлені завдання, які відповідають прогресивним тенденціям розвитку суспільства. Інноваційна діяльність в аспекті освіти досліджується окремою галуззю педагогіки – інноватикою [1].

На сучасному етапі розвитку системи освіти значне місце приділяється впровадженню в навчально-виховний процес інноваційних технологій, орієнтованих на перспективу розвитку нетрадиційних форм та систем оздоровлення, що допоможе студентам встановити зв'язки з природою, навчитись керувати своїми емоціями, поведінкою, рухами, досягти гармонії між тілом і духом.

Результати дослідження. Аналізуючи дане питання, ми керувались Концепцією фізичного виховання в системі освіти України, де вказано основні форми та напрямки роботи викладача фізичного виховання щодо формування у студентів свідомого ставлення до свого здоров'я, зміцнення організму шляхом впровадження фізичних вправ під час занять у навчальному закладі, спортивних секціях, спеціальних медичних групах, на змаганнях різного рівня.

У житті студентів рухова активність повинна бути головним чинником покращення фізичного розвитку. Вона створює необхідні умови для росту та розвитку організму. Загальновідомим є той факт, що навчаючись у школі діти зазнають дефіцит рухової активності, оскільки більшість свого часу присвячують засвоєнню та переробці великого обсягу інформації, в наслідок чого виникає

нервово напруження. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є підвищення уваги до фізичного виховання, пошук нових форм та засобів навчання, впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій, які дозволяють навчально-виховний процес в світлі сучасних вимог.

Заняття на заняттях з фізичного виховання, поза аудиторна робота (спортивні секції, фізкультурно-оздоровчі заходи) повинні сприяти поліпшенню психологічного клімату в студентських колективах. Проте, як свідчить практика, однією із причин зниження рухової активності фахівці називають падіння інтересу до традиційних занять з фізичного виховання. Причиною низької мотивації студентів до занять з фізичного виховання є відсутність можливості вибору ними форм занять, ставлення самого викладача до проведення занять та незадоволеність студентів традиційним змістом занять з фізичного виховання.

Опитування студентів свідчить, що під впливом інтенсифікації навчального процесу, вони віддають перевагу проведенню дозвілля, пов'язаному із руховою активністю, а швидше вибирають: комп'ютерні ігри, прослуховування музики, перегляд телепередач, спілкування з друзями. Таким чином слабшає природна потреба в рухах.

Як відомо, молодіжний вік, вважається найбільш складним у процесі росту і розвитку, студенти доволі прискіпливі стосовно ставлення до себе. Це

спричиняє можливість скеровувати їхні прагнення до самовдосконалення через заняття фізичними вправами, які допоможуть позбавитися недоліків фігури, зайвої ваги, набути правильної постави, позбавлять від почуття неповноцінності. На підставі вище зазначеного виникає актуальність вивчення нових підходів до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах навчального закладу, нових засобів підвищення мотивації до систематичних занять фізичним вихованням в аудиторний та поза аудиторний час [2].

Оскільки традиційні заняття з фізичного виховання не можуть задовольнити потреби студентів в руховій активності, багато викладачів фізичного виховання прибігають до доповнень змісту базової програми, а інколи і до змін, в рамках 10% часу занять, що дозволено нині діючою програмою. Викладачі намагаються побудувати на заняттях навчальний процес так, щоб підвищити інтерес та зацікавленість предметом. Більшість з них доповнює програму вправами оздоровчої спрямованості, а саме вправами

ритмічної гімнастики, аеробіки, степ-аеробіки. Видозмінені заняття допомагають підвищити загальний рівень рухової активності студентів, удосконалити функціональну діяльність організму, забезпечити правильний фізичний розвиток, адже саме це важливо для студентів.

Для більшості студентів, які не займаються в спортивних секціях, єдиною формою занять фізичними вправами є заняття з фізичного виховання. Однак пропуски занять через незадоволеність змістом предмету «Фізичне виховання» не є виключенням. Саме тому ми вважаємо доцільним використання інноваційних технологій в навчально-виховному процесі за такими напрямками:

- заняття ритмічною гімнастикою, аеробікою та іншим на заняттях з фізичного виховання;
- використання елементів ритмічної гімнастики, аеробіки під час фізкультурних пауз, на теоретичних та практичних заняттях;
- використання оздоровчих програм для занять зі студентами підготовчої та спеціальної медичної групи;
- організація занять в поза аудиторний час в спортивних секціях;
- підготовка та участь, у спортивних конкурсних програмах (наприклад, з танцювальної аеробіки, силових багатоборство та ін.);
- підготовка та участь у змаганнях з різних видів спорту [3].

Запропонованим нестандартним методикам повинні бути характерні простота і доступність, можливість легко регулювати фізичні навантаження шляхом підбору вправ, кількості їх повторень і швидкості виконання. Такі заняття спонукають студентів до творчої самостійності, прагнення до самовдосконалення, появи мотивації займатися сучасними оздоровчими

технологіями системно.

Отже, використання сучасних технологій на заняттях з фізичного виховання дає змогу викладачу найбільш якісно виконувати одну із важливих вимог до сучасного заняття у поєднанні з освітньою спрямованістю досягти високої моторної щільності і компактності, динамічності, емоційності, які стимулюють інтерес студентів до занять фізичними вправами.

Література

1. Бачинська Н.В. Основи інноваційних технологій фізичного виховання // Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в сучасних умовах // Матеріали регіональної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2013. С.295-299.
2. Круцевич Т.Ю. Потребово-мотиваційний підхід до керування фізичним вихованням студентів // Теорія і методика фізичного виховання і спорту – науково-методичний журнал. № 2, 2008. С.69-73.
3. Операйло СІ., Ільченко А.І. Книга вчителя фізичної культури: довідково-методичне видання // Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 464 с.

Лишевська В.М.

Шаповал С.І.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. Фізична культура в системі вищого навчального закладу розвивається в її цілісній структурі і відбиває ті перетворення, якими нині живе суспільство.

Сьогодні відбувається активний пошук нових форм і методів організації фізичного виховання, які б сприяли підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Проте аналіз спеціальної літератури (А. І. Драчук, 2001; О. В. Дрозд, 1999; Л. П. Сущенко, 2005 та ін.) показує, що методи, які застосовуються в організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах, недостатньо ефективні для забезпечення належного рівня фізичної підготовленості студентів. За останні десять років методика проведення навчальних занять у вищих навчальних закладах особливо не змінилася, її ефективність відносно низька, що не відповідає сучасним вимогам вищої школи (С. М. Канішевський, 2002; Т. Ю. Круцевич, 2003; Р. Т. Раєвський, 2003) [3].

Рівень фізичного виховання у вищій школі не сприяє ефективному зменшенню дефіциту рухової активності студентів, що є однією з причин різного роду відхилень у їхньому здоров'ї. Встановлено, що впродовж терміну навчання у вищих навчальних закладах чисельність студентів, які віднесені до підготовчої і спеціальної медичних груп зростає.

Результати дослідження. Для нормального функціонування організму людини необхідна певна «доза» рухової активності. Обсяг рухової активності залежить від фізіологічних, соціально-економічних і культурних факторів: віку, статі, рівня фізичної підготовленості, способу життя, умов праці й побуту, географічних та кліматичних умов тощо [2].

Найбільш сприятливими для покращення здоров'я й фізичної підготовленості студентів є триразові заняття з фізичного виховання на тиждень, що обумовлено фізіологічними особливостями організму людини. Проте реалії сьогодення не дають змоги більшості ВНЗ планувати таку кількість годин, навіть дворазові заняття в деяких ВНЗ вважають зайвими та, застосовуючи одноразові заняття на тиждень, заощаджують на здоров'ї студентів, що неприпустимо. Дефіцит рухової активності студентів вимагає від викладачів подальшого пошуку прихованих резервів і способів оптимізації навчального процесу з фізичного виховання. Одним із таких резервів є самостійна робота студентів, яка, хоч і не може повністю замінити регулярні заняття, але деякою мірою доповнити обсяг

одержаних навантажень різної спрямованості цілком спроможна. Другим доказом необхідності такої роботи є набуття студентами навичок самостійної роботи над власним здоров'ям і фізичною підготовленістю, які їм дуже знадобляться в подальшому житті [1].

Органічним продовженням навчальної роботи є участь студентів у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій діяльності: секційні заняття з

різних видів спорту, спортивні змагання, спортивні свята. Окремим напрямом самостійної роботи розглядаються заняття студентів фізичними вправами за місцем проживання. Самостійна робота студентів – це форма виконання студентами певного завдання. Самостійні заняття фізичними вправами, заповнюють дефіцит рухової активності, сприяють більш ефективному відновленню організму після стомлення, підвищенню розумової й фізичної працездатності, поліпшують здоров'я людини. Здорова людина – звичайно життєрадісна людина, оптимістично настроєна, інтереси її широкі й різноманітні, їй легше обходити життєві перешкоди, переборювати труднощі на шляху до мети. Приступаючи до регулярних самостійних занять, необхідно засвоїти основні правила тренування, навчитися оцінювати різні сторони своєї рухової підготовленості й особисті досягнення.

Для організації самостійних занять студентам запропоновано наступні види фізичної активності: вправи з масажним м'ячем, стрибки зі скакалкою, вправи з амортизатором, вправи з обручем та вправи з футболом.

Вправи з масажним м'ячем. Масажний м'яч – це гумовий голчастий (з шипами) м'яч, призначений для масажу, рефлексотерапії та релаксації всіх частин тіла. При перекочуванні м'яча наявні на його поверхні шипи впливають на нервові закінчення, покращують приплив крові і стимулюють кровообіг. Великий гімнастичний масажний м'яч використовується для гімнастики, ЛФК, розвитку гнучкості, зміцнення хребта, формування постави, посттравматичної або післяопераційної реабілітації. Маленькі м'ячі розвивають дрібну моторику рук, тому дуже рекомендовані для профілактики хвороб суглобів; вони дозволяють добре опрацювати будь-яку проблемну зону на тілі. М'ячики маленького діаметру добре зарекомендували себе в боротьбі з целюлітом і зайвою вагою. Вправи з ними прості та ефективні. Регулярні заняття з масажними м'ячами благотворно впливають на організм в цілому, покращують живлення тканин, сприяють відновленню м'язових функцій, зменшують болісні відчуття, підвищують пружність шкіри.

Стрибки зі скакалкою. Скіпінг – напрям у фітнесі пов'язаний зі стрибками через скакалку. В усьому світі скіпінг вважається окремим видом спорту. Скіпінг дозволяє спалювати до 1000 ккал в годину. За такого тренування підвищується частота серцевих скорочень, а при дотриманні техніки безпеки навантаження на суглоби зовсім незначне. Стрибки розвивають гнучкість, поставу, почуття рівноваги та координацію рухів. До роботи залучаються не тільки м'язи сідниць та ніг, а й м'язи рук, плечей та преса. Протипоказання: краще відмовитися від скіпінга, якщо ви страждаєте гіпертонією або є проблеми з серцево-судинною системою. Починати стрибки необхідно з невеликою частотою, поступово збільшуючи темп. Приземляйтеся не на повну стопу, а на подушечки пальців. Під час руху лікті притиснуті до боків, працюють передпліччя та кисті.

Вправи з ексертьюбом. Ексертьюб – один з самих доступних спортивних снарядів. Використання ексертьюбу дозволяє опрацювати всі групи м'язів не гірше, ніж у тренажерному залі. Іноді навіть краще, ніж з гантелями, оскільки, тренуючись з ексертьюбом необхідно прикладати зусиль навіть у вихідному положенні, натягуючи снаряд. Вправи з амортизатором залучають до роботи м'язи-стабілізатори, особливо вони підходять для м'язів плечового поясу. Він підходить навіть для тренування спортсменів. Застосування ексертьюбу дозволяє виконувати велику кількість різноманітних вправ, стоячи або сидячи на ньому, перекинувши його через нерухому опору, тренуючись у парі.

Вправи з хулахупом. Обертаючи хулахуп, доводиться прикладати певні зусилля, що сприяє підвищенню пульсу і збільшенню споживання кисню. Це

означає, що тренується серце, а клітини активно насичуються киснем. Рухи стегнами по спіралі підсилюють роботу всього корпусу і змушують тіло спалювати близько 4 кілокалорій у хвилину. Це спортивне знаряддя можна використовувати для опрацювання м'язів ніг, корпусу, рук. Обертати хулахуп рекомендовано до 10 хвилин в одному темпі. Обертання треба чергувати з паузами для відновлення дихання і виконання вправ на гнучкість. Для кращого опрацювання м'язів можна використовувати більш важкий обруч. Так, 30 хвилин простих обертань обруча дозволяють спалити 150-200 калорій, а ускладнене заняття з обручем допоможе втратити 250-300 калорій.

Висновки. Підсумовуючи все вище зазначене, необхідно відзначити, що сучасні можливості для організації самостійної роботи студентів дуже різнобічні. Темп поновлення оздоровчих технологій, якість спортивного інвентарю й обладнання, особистість фахівців-професіоналів позитивно впливають на залучення студентів до рухової активності. Саме викладачу фізичного виховання належить провідна роль у формуванні потреби студентів в систематичних самостійних заняттях.

Література

1. Вихляєв Ю. Планування та контроль самостійної роботи студентів із фізичного виховання // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол.: А. В. Цьось та ін.]. Луцьк, 2012. № 2 (18). С. 160-163.
2. Левків В. І. Шляхи оптимізації фізичного виховання в освітніх закладах // Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді. Львів, 2001. С. 56–58.
3. Пильненький В. В. Організаційно-методичні основи організації оздоровчого тренування студентів з низьким рівнем соматичного здоров'я : дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. за спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2005 р.

Логінова А.О.

Кітов М.Г.

*Національний університет харчових технологій
м. Київ*

РОЛЬ НАУКИ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Наука – соціально важлива сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність. Також наука є складовою частиною духовної культури суспільства [1].

Наука є найвищою сходинкою розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури. Вона може сформуватися тільки за певних умов. Поняття "наука" існує з часів великих давньогрецьких мислителів Платона й Аристотеля. Але в середньовіччі воно було відтиснуте на периферію людського буття. В епоху Відродження науку знову відновили в правах. Відтоді її позиції були непохитними [2].

Наука - сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і систематизація об'єктивних знань про дійсність; одна з форм суспільної свідомості. У процесі історичного розвитку наука перетворилася на продуктивну силу і важливий соціальний інститут. Вона істотно впливає на державне, соціальне і громадське життя.

Поняття "наука" охоплює як діяльність, спрямовану на отримання нового знання, так і на результат цієї діяльності - суму здобутих за певний час знань, сукупність яких створює наукову картину світу. Наука, як діяльність є процедурою узагальнення реальності, а наука, як система знань - це сума суджень, що узагальнюються [3 – 5].

Наука завжди розвивається у конкретних історичних умовах, які зумовлюються в першу чергу рівнем розвитку суспільства. Властиві йому засоби виробництва і технології ставлять перед наукою конкретні завдання, створюють можливості реалізації її досягнень. Так, наприклад, важко уявити Париж без Ейфелевої вежі Густава Ейфеля, яка сконструйована з металевих деталей. В той же час якби не «залізна революція» людство не змогло б плавити залізо та виготовляти з нього різноманітні знаряддя праці чи деталі. З іншого боку, будівництво Ейфелевої вежі прямопропорційно залежало від будівництва знаменитих єгипетських пірамід, які є символом архітектурної і культурної спадщини Землі. Це пояснюється тим, що вже під час будівництва одного з семи чудес світу люди користувалися такими науками як: математика (потрібно було точно розрахувати всі блоки з яких складається піраміда, архітектура (піраміда, якій вже близько 5000 років й досі перебуває у відмінному стані), фізика (блоки з яких побудована піраміда необхідно було поставити один на одний на висоту близько 130 м, при цьому середня вага кожного блоку становить 2,5 т).

Можна навести й інший приклад з історії людства. Відкриття Александром Белом телефону не відбулося б без фундаментальних відкриттів в області електрики, якими займалися Томас Едісон та Ніколо Тесла [6 – 7].

Тобто, з вищезгаданого можна зробити висновок, що розвиток науки відбувається поетапно на основі вже отриманої і систематизованої інформації. Значні досягнення науки і техніки стають основою для подальших відкриттів. У наш час навіть можливе поєднання науки в різних сферах, які ще років сто тому важко було уявити. Так, відкриття Патона в області містозварювань стало основою для розроблення методу електрозварювання м'яких тканин в медицині [7 – 9].

Історії відомо чимало прикладів, коли суспільні відносини гальмували розвиток науки, перешкождали використанню її відкриттів. У свою чергу, досягнення науки, технічний прогрес сприяють розвитку суспільства. Наука передбачає процес отримання нового знання і результат цього процесу (систему об'єктивних знань, що адекватно відображають реальність). Вона наділена суттєвими ознаками, що принципово відрізняють її від інших можливостей пізнання світу [10].

Отже, протягом тисячоліть історії людства виразно проявилася тенденція посилення залежності продуктивних сил суспільства від розвитку наукового пізнання світу.

Ще на початку ХХ століття люди не могли собі навіть уявити, що таке атомна електростанція, комп'ютер чи інтернет, мобільний телефонний зв'язок, лазер, томографія, молекулярні мікрочіпи, реактивна авіація, телебачення, синтез пластмас, нанотехнології, радіолокація, термоядерний синтез - це далеко не повний список досягнень ХХ століття.

Технічні відкриття цього століття стали безпосередньою продуктивною силою, що зумовила якісні зміни в житті людини. Але в той же час ці відкриття були б неможливими без попередніх досягнень науки і техніки: парового двигуна, електрики, автомобіля тощо.

За період ХХ століття було впроваджено більше науково-технічних розробок, ніж за всі попередні століття.

Наука є об'єктивною, має апарат дослідження та певні схеми доведень, здатна відрізнити істинне знання від помилкового або суб'єктивного. Наука прагне до пізнання внутрішньої сутності явищ і до побудови системи знань, на протипагу об'єктивному емпіричному знанню, отриманому на основі практичного досвіду, яке описує лише зовнішні аспекти явища

Наука є узагальненням реальності, сумою знань суджень, що відповідають конкретному масштабу узагальнення. Наука є однією з продуктивних сил суспільства, її мета, як стверджував німецький філософ Готфрід-Вільгельм Лейбніц, - благоденство людства, досягнення всього, що корисне для людей.

Література

1. Добронравова І. С. Філософія та методологія науки: підручник. К.: Київський університет, 2008. 223 с

2. . Семенов Н.Н. Наука и общество [Текст]. М.: Наука, 1973
3. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень. К. 2003. 115 с
4. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень К.: 2004. 113 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень. К.: 2003. 136 с
6. Пікашова Т.Д. Розвиток наукових знань у ХІХ столітті [Текст]. К.: Видавничо-поліграф. центр “Київ, ун-т”, 2001.
7. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого-світоглядний аналіз [Текст]. Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2010.
8. Патон Б.Е. Наука. Техника. Прогресс [Текст]. М.: Наука, 1987.
9. Latour B. Science in Action, How to Follow Scientists and Engineers through Society: Harvard University Press, 1987.
10. Степин В.С. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. М., 1994.

Макарчук В. Р.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ПОНЯТТЯ ІДЕАЛЬНОГО У ФІЛОСОФІЇ

Ідеальне – головна властивість свідомості. Протягом багатьох століть проблема ідеального залишається однією з найбільш актуальних і складних у світовій філософії. Саме з протилежного ставлення до природи та ідеальному у філософській думці народжується протистояння матеріалізму та ідеалізму

Філософська інтерпретація ідеального еволюціонує від питання про співвідношення ідеї свідомості і матерії, предметів реального світу. Ідеалістична традиція розглядає ідеальне як конструктивно перетворюючу сутність дійсності, імпульс зміни і розвитку матеріального світу, а світ матеріальних явищ як сферу реалізації, вираження і прояву ідеального.

Інформаційне відображення має сигнальний характер. Фактори зовнішнього середовища живий організм сприймає для реалізації своїх потреб, закладених програм щодо забезпечення життєдіяльності.

Стан і фактори зовнішнього середовища не пов'язані безпосередньо з існуванням організму, тобто вони не задовольняють його біологічні потреби, але виконують роль сигналу, що означає настання ситуації, яка уможливує їх задоволення. Таким чином, механізм інформаційного відображення опосередковується внутрішньою програмою організму. Наприклад, темрява не задовольняє потребу в їжі нічних мисливців, але настання темряви подає сигнал про початок полювання.

Інформаційне відображення має вибіркового характеру. Сприймаються не всі явища, сукупний вплив зовнішнього середовища, а лише ті його фактори, які мають значення для реалізації внутрішньої програми організму.

Велике значення проблема ідеального набуває на сучасному етапі розвитку науки, з посиленням ролі науки в розвитку суспільства. Проблема ідеального тісно пов'язана з приватними науками, в різній мірі задіяна у всій системі наук. Наприклад, у фізиці вона виступає у зв'язку з антропним принципом. Поняття психічного як ідеального грає ключову роль у психології та педагогіці.

У психології актуальним залишається питання, яким чином і до яких меж психічне (ідеальне) здатне впливати на фізичне. У логіці проблема ідеального коштує як питання про природу та походження ідеальних логічних об'єктів як особливого роду ідеалізованих об'єктів, що володіють особливим буттям (абстрактні об'єкти науки, фігури, загальні поняття, числа). Розвиток теорії

штучного інтелекту в природничому плані йде повним ходом, а філософський аналіз цього явища значно відстає. У свою чергу наукове розуміння проблеми ідеального дасть основу для подальшого наукового прогресу в галузі технічного моделювання розумових процесів.

Література

1. Абрамян Л.А. Ідеально чи ідеальне? (Кілька зауважень в ході дискусії) // Питання філософії.
2. Дубровський Д.І. Проблема ідеального. М.: Канон.

Макухіна С. В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Незважаючи на розмаїття методичних досліджень, проблема вибору підходів до навчання іноземної мови професійного спрямування залишається актуальною та затребуваною. Серед сучасних підходів до навчання іноземної мови, науковці виділяють такі: когнітивний, інформаційний, інноваційний, комунікативний, інтуїтивно-свідомий, «тематичний», прагматичний тощо. Сьогодні існує також багато інших підходів до навчання іноземної мови, які зрушують з місця традиційну систему, та створюють інтерактивне навчальне середовище, і вносять зміни у зміст і форми навчання. Серед них можемо виділити такі: проблемно-орієнтоване навчання (problem-based learning), «перевернутий клас» (flipped classroom), навчання з перервами (Space Learning), колаборативне навчання (collaborative learning), міждисциплінарне навчання (interdisciplinary learning) тощо. Так, колаборативне навчання (з англ. collaborative learning) визначається як спільна організація навчання, за якої студенти з різними здібностями та інтересами співпрацюють у малих групах із метою завершення проекту чи вирішення проблеми. На відміну від кооперативного навчання, при якому кожен студент відповідає за власну частину роботи, під час колаборативного навчання всі члени команди співпрацюють разом для вирішення спільної проблеми. Розрізняючи поняття кооперативного та колаборативного навчання, Дж. Мейерс стверджував, що кооперативне навчання є орієнтованим більше на викладача, який формує групи, організовує позитивну взаємозалежність та навчає студентів кооперативним навичкам. Колаборативне навчання, у свою чергу, дає змогу студентам самостійно формувати групи за інтересами, дружніми стосунками та побажаннями, а для навчання міжособистісних 4 навичок застосовуються дослідницький та контекстуальний підходи. Вільний діалог між студентами є ключовим у вирішенні поставлених завдань. Вважаємо за необхідне додати, що у процесі навчання іноземної мови професійного спрямування можуть застосовуватись такі організаційні форми і методи кооперативного та колаборативного навчання як використання діалогічних ситуацій, рольових та ділових ігор, кейс методу тощо. Інший підхід до викладання іноземної мови професійного спрямування – «навчання з перервами» (з англ. Space Learning) – полягає у тому, що стислий навчальний зміст повторюється тричі, з двома 10-хвилинними перервами, коли студенти виконують, наприклад, фізичні або ігрові вправи. Така методика заснована на механізмі формування довгострокової пам'яті, який досліджував Д. Філдз. Ученим доведено, що постійна стимуляція клітин мозку під час навчання вмикає механізм формування зв'язків (тобто відбувається процес запам'ятовування), але важливо, щоб періоди стимуляції мозкової діяльності замінювалися періодами спокою. Це дає змогу, на думку П. Келлі, автора даного підходу, швидко перейти до іншого виду діяльності, побудувати асоціативні зв'язки та зробити перерву для відпочинку перед тим, як перейти до вивчення іншого розділу або виконання іншого виду завдання.

Важливо, щоб протягом перерви не стимулювалися ланцюжки пам'яті, що формуються, тобто завдання під час перерви не повинні бути пов'язані з навчальним матеріалом. Це пов'язано з тим, що повторна стимуляція ланцюжка пам'яті показує її важливість, і допомагає мозку швидше її знайти, коли необхідна інформація з даного ланцюжка пам'яті. Тому, коли після перерви викладач повертається до закріплення начального матеріалу, студенти краще його запам'ятовують. Отже, «навчання з перервами» допомагає студентам як запам'ятовувати нову інформацію, так і закріплювати навчальний матеріал. На нашу думку, ефективним під час викладання іноземної мови професійного спрямування є один із методів мовленнєвого підходу – метод візуального мислення (з англ. Visual Thinking Strategies), що був розроблений педагогом Ф. Єнавіне та психологом А. Хаузенем, і який базується на тому, що навчання, як у дітей, починається з природної здатності спостерігати, використовуючи уяву. Так, викладач, звертаючи увагу студентів до запропонованого на слайді зображення, ставить відкриті запитання типу: Що відбувається на зображенні? Що навело Вас на таку думку? Що ще ми можемо побачити? Обґрунтуйте Вашу відповідь тощо. Студенти розмірковують та дають відповіді. Сам процес обговорення зображення здатний розвивати критичне мислення, іноземне усне і писемне мовлення, впевненість, співпрацю, а також візуальну грамотність. Протягом процесу вирішення поставленої викладачем проблеми, студенти, наприклад, розглядаючи зображення або дивлячись навчальний відеоматеріал, намагаються презентувати свої ідеї та думки, уважно прислухаючись до думок своїх однокурсників. Завданням викладача є ретельний відбір зображень або відео, керування дискусією, аналіз проблематики з різних сторін (соціальної, економічної, б культурної, екологічної, моральної тощо), звернення уваги студентів на ключові моменти та основну ідею. Інший сучасний підхід, який наразі використовується в Одеському національному економічному університеті, під назвою «гнучкі п'ятниці» (з англ. flexible Fridays) полягає у тому, що протягом навчання визначається день, у який студенти вивчають тему або підрозділ, який вони не закріпили або ж мають труднощі у виконанні певного завдання. Деякі студенти повторюють, деякі вивчають та консультуються з викладачем, що є зручним для засвоєння певної частини навчального курсу. Так само, вони не витрачають багато часу на виконання незрозумілого або складного завдання вдома. Такий підхід до навчання дає змогу студентам усвідомити ключові поняття з теми, закріпити матеріал, розширити свої знання з теми. Зазначимо, що близько 25% від загального часу заняття витрачається викладачем на організаційний момент, інші види діяльності, пояснення домашнього завдання, що впливає на якість та об'єм засвоєного матеріалу. Інший підхід до навчання у вищій школі, що має назву «навчання на місці» (з англ. place-based learning), полягає в тому, що викладачі та студенти беруть участь у вирішенні проблем громади. Такий підхід відрізняється від традиційного аудиторного навчання тим, що першочерговим джерелом навчання є місцева історія, культура, економіка, література та мистецтво, що і є місцем навчання. Метою даного підходу є навчити студентів, перш за все, не національним чи глобальним темам та проблемам, а ознайомити їх з актуальними місцевими проблемами та питаннями, тому що, на думку розробників методу, студенти повинні дізнатися спочатку про оточуюче середовище якомога більше й отримати базові знання з історії, економіки, культури тощо. Іноді такий підхід ще називають «навчання послугам та залучення до громадського життя» (з англ. Service Learning and Community Engagement). Одним з яскравих прикладів такого підходу до навчання є чотирирічна мандрівна школа «Мисли глобально» (Think Global School), студенти якої кожен семестр навчаються у новій країні та поглиблюють свої знання з різних дисциплін.

Отже, сьогодні спостерігається більша студентська мобільність, межі авторитету викладача руйнуються, а задоволення від навчання стає вагомішим за оцінки. Тому, використання сучасних підходів до навчання іноземної мови дасть змогу зробити довгострокове навчання улюбленим для студентів, стимулювати навчання незалежно від наявності викладача, навчити критично та креативно мислити, розвинути самовпевненість у студентів та бажання навчатися, працювати та правильно

інвестувати власні сили у навчання. Нові підходи і методи навчання закликають покращити якість навчання, залучити студентів в освітній процес, тому що інновації означають прогрес та розвиток.

Література

1. Коваленко Ю. В. Ефективність сучасних підходів у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням у ВНЗ. – 2010. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Pedagogica/5_57388.doc.htm 9
2. Al Ibrahim, Ibrahim Abderrazaq. Education in the Age of Globalization: Educational Basics to Interact with Life Process. – Education 140. – Hamdan, Mohammed Zayd, 2002. – p.139.
3. Kelley P. Making Minds: What's wrong with education - and what should we do about it? – Routledge, 2008. – 200 pp.
4. Myers J. Cooperative Learning / John Myers. – Vol. 11. – #4. – 1991. – Режим доступу: <http://www.londonmet.ac.uk/deliberations/collaborativelearning/panitz-paper.cfm>
5. Srinivas H. Collaborative Learning. Collaborative Learning Structures and Techniques / H. Srinivas. – Texas : Teaching Resource Center. – Режим доступу : <http://www.gdrc.org/kmgmt/c-learn/methods.html>

Мельниченко А.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м.Херсон*

ВИХОВАННЯ У ВУЗІ: ВИДИ, ЗАСОБИ І МЕТОДИ

Виховання - це процес постійного творчого пошуку. Сьогодні воно може і повинно бути не як одночасна передача досвіду від старшого покоління до молодшого, але й як взаємодія і співробітництво викладачів і студентів у сфері освіти, їх спільній навчальній та позанавчальній діяльності. Виховна функція освіти полягає у забезпеченні процесів соціалізації особистості та її громадянського становлення, передачі новим поколінням вітчизняного та світового культурно-історичного досвіду.

Виховання у вузі (виховна діяльність) - цілеспрямований процес, що представляє собою діалектичну єдність об'єктивних умов і суб'єктивних факторів виховного впливу та взаємодії суб'єктів виховання. При цьому формована особистість та студентський колектив виступають одночасно і об'єктами виховного процесу, і активними учасниками в якості суб'єктів виховання та самовиховання, процесу соціалізації, залучення молоді до високої культури, соціальної самореалізації.

Необхідною умовою створення у вузі індивідуальної моделі виховної системи є забезпечення цілісності й єдності сфери навчання і позанавчальної діяльності. Навчально-виховна діяльність є невід'ємною частиною виховання у вузі, здійснюється в межах навчального процесу й обумовлюється, перш за все, державним освітнім стандартом, регламентується відповідним документами і реалізується у відповідних формах діяльності. Позанавчально-виховна діяльність - організована взаємодія викладача і студента, особистості і групи, особистості і соціуму, спрямування на розвиток, удосконалення і самоудосконалення особи, формування у неї соціальних корисних якостей. Позанавчальна виховна діяльність у вузі припускає поняття суті її взаємовідносин з процесом навчання, знання основної системи компонентів, поняття характеру вузівської спільноти.

Виховна функція економічної освіти - це процес формування економічної особи вихованця або, що те саме, економічних якостей і властивостей людської особистості. До них відносять: економічні можливості, потреби, цінності, інтереси, цільові установи і плани життєдіяльності, мотиви, критерії оцінки, економічна свідомість, економічна моральність, норми, стандарти і звички економічної поведінки, економічні почуття. Потребує свого уточнення поняття «економічної якості» особи. Загальноприйнято відносити до них тільки матеріальні потреби, можливості і цінності орієнтації і

протиставляти їм духовні якості особистості, до них відносять і матеріальні, і духовні параметри особистості. Тому поділ на економічне і духовне виховання є помилковим. Логічно вірним буде протиставлення економічного і неекономічного виховання. Економічна і духовна сфера життєдіяльності перетинаються. Існує економіка духу та дух економіки, як мета економічного виховання. Включення викладачів і співробітників вузу до класу виховуваних пояснюється тим, що процес виховання особи, у тому числі й освіти, - процес безперервний і взаємоспрямований (вихователь виховує вихованця, вихованець виховує вихователя).

Засоби та методи виховання можуть бути економічними (матеріальні, фінансові, трудові) і неекономічними, заохочувальними і репресивними, гуманними і негуманними. Як основні органи управління процесом виховання виступають структурні підрозділи вузу: ректорат, деканати, кафедри, громадські організації, у тому числі профспілкові.

Ця загальна теоретична модель системи виховання може бути покладена в основу її практичного формування та розвитку кожного вузу, а також її наукового аналізу і моніторингу. При цьому настрій окремих елементів та блоків системи виховання необхідно конкретизувати з урахуванням сучасних вимог. Наприклад, деталізація методів виховних функцій економічної освіти припускає виділення наступних основних методів формування економічної особи (вихованості): переконання (економічні бесіди, лекції, диспути);

- вправи (навчально-практичні, режимні, спеціальні у розвитку економічних навиків);
- навчання (репродуктивні, продуктивні та проблемні методи навчання раціональній та гуманній економічній поведінці та дії);
- стимулювання (економічні змагання, заохочення, покарання);
- контроль та оцінка економічного виховання.

Основні принципи сучасного виховання у економічному вузі такі:

- принцип виховання на випередження - виховання людини «нової економіки» та нового постіндустріального глобалізованого суспільства. При цьому вихователь повинен перевершити самого себе, вийти за межі свого традиційного кругозору і потенціалу;

- принцип розвитку фундаментального політико-економічного мислення, що дозволяє вільно орієнтуватися у сучасній економічній політиці, класових відносин праці та капіталу, програмах уряду та партій. Це потребує установлення викладання політичної економії у вузах;

- принцип розвитку гуманістичного погляду на економіку й економічну діяльність. Економіка має усвідомлюватися як найважливіша сфера гуманістичної діяльності, а людина - як центральний об'єкт і суб'єкт усіх видів економічного пізнання та практики;

- принцип розвитку системного економічного мислення (визначає місце та роль економіки у суспільстві, місце та роль людини в економіці та економіки в людині);

- принцип розвитку системи економічних можливостей - бути ефективним власником, підприємцем, менеджером, спеціалістом, інвестором, домогосподарем;

- принцип забезпечення системи виховання усіма необхідними ресурсами: кадровими, матеріальними, фінансовими, просторово-часовими та ін. Безкоштовного виховання, у тому числі економічного, не буває.

Які ж актуальні напрями розвитку та удосконалення виховної функції економічного виховання? Перш за все, це послідовна орієнтація економічного виховання на виконання головної функції - формування економічної вихованості студента та випускника вузу, економічного людського потенціалу. Другий напрямок - пропорційний розвиток та координація усіх елементів системи виховання на всіх рівнях, усунення «слабких місць» та «нестиковок» у цій системі. Третій - координація усіх форм вузівського та позавузівського (сімейного, суспільного, виробничого) економічного виховання молоді.

Література

3. Боровік Л. В. *Розвиток інноваційного мислення як основа підготовки сучасного професіонала* [Міжнародна інтернет конференція "II Шкловські читання "Проблеми сучасних природничо-математичних наук та методик їх викладання"] 28 жовтня 2020. С. 176 – 177.

4. Borovik L. The role of information in the development of the economy of the enterprise and its management in the periods of coronavirus and post-coronavirus pandemics [«The role of technology in the socio-economic development of the postquarantine world»]. Collective monograph, Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. С. 205 – 211. ISBN 978-83-957298-9-8

Мороз О.С.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР МЕТОДУ НАВЧАННЯ ТА МОТИВАЦІЯ

У педагогічній літературі представлено широкий спектр методів навчання. Але які методи навчання містять оптимальні навчальні можливості? Підхід, в якому вдало узагальнено алгоритм «оптимальний вибір методу навчання», запропонував Ю.К. Бабанський. Він складається з семи кроків:

- рішення про те, чи буде матеріал вивчатися самостійно чи під керівництвом педагога; якщо студент може без зайвих зусиль і витрат часу достатньо глибоко вивчити матеріал самостійно, допомога педагога виявиться зайвою. В іншому випадку в тій чи іншій формі вона необхідна;

- визначення співвідношення репродуктивних і продуктивних методів. Якщо є умови, перевага повинна віддаватися продуктивним методам;

- визначення співвідношення індуктивної і дедуктивної логіки аналітичного і синтетичного шляхів пізнання. Якщо емпірична база для дедукції і аналізу підготовлена, дедуктивні і синтетичні методи цілком під силу для дорослої людини. Вони як найбільш суворі, економні є найбільш близькими до наукового викладу;

- міри і способи поєднання словесних, наочних, практичних методів;

- рішення про необхідність введення методів стимулювання діяльності студентів.

- визначення «точок», інтервалів, методів контролю і самоконтролю;

- обмірковування запасних варіантів на випадок відключення реального процесу навчання від запланованого.

Які б методи навчання не використовувались для підвищення ефективності професійної освіти важливо створити такі психологічні, викладацькі умови, в яких студент може зайняти активну особисту позицію та повною мірою виявити себе як суб'єкт навчальної діяльності.

Універсально ефективних або неефективних методів не існує. Усі методи навчання мають свої сильні та слабкі сторони, і тому в залежності від цілей, умов, існуючого часу необхідно їх оптимально поєднувати. Ось чому, точніше кажучи: «Процес навчання може бути активним (де студент бере участь як суб'єкт власного навчання) або пасивним (де студент відіграє тільки роль об'єкта будь-якого впливу).

Якість освіти складається з якості навчання і якості виховання. Якість навчання може бути досягнутою тільки у результаті забезпечення ефективності кожної сходинок навчання. Тобто, весь процес навчання будується за схемою:

сприйняти - осмислити - запам'ятати - використати - перевірити. Для того, щоб досягти якості навчання, необхідно послідовно пройти через усі ці сходинок пізнавальної діяльності. Використання різноманітних форм і методів у процесі навчання сприяє підвищенню якості навчання.

Основні форми та методи навчання, які сприяють підвищенню якості навчання - це: рольові ігри, ділові ігри, семінари, повторно-узагальнюючі заняття, конференції, диспути, діалоги, проблемне навчання, самостійна робота, захист рефератів, індивідуальна робота, творчі роботи, доповіді, повідомлення; тестування, програмований контроль, дослідна робота та ін.

Важливу роль у навчальному процесі відіграють методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності. До них належать методи формування пізнавальних інтересів і методи формування почуття обов'язку та відповідальності у навчанні.

Методи формування пізнавальних інтересів вимагають застосування таких прийомів: 1) створення емоційно-моральних ситуацій, ситуацій цікавості, цікавих аналогій, здивування (внаслідок незвичайності наведеного факту, парадоксальності досвіду тощо); 2) зіставлення наукових та життєвих тлумачень, наприклад, явищ природи.

Важливішим прийомом цих методів є емоційна, яскрава, якоюсь мірою художня мова педагога, що захоплює слухачів та стимулює їх навчально-пізнавальну діяльність.

Цінним методом стимулювання інтересу до навчання може бути метод пізнавальної ділової гри. Він з'явився у педагогіці порівняно недавно (близько 30 років тому). Для сучасної освіти ділові пізнавальні ігри важливі передусім тим, що можуть активізувати навчальний процес, а також слугують засобом розвитку теоретичного і практичного мислення, актуалізації знань. Основними компонентами гри є сценарій, ігрова обстановка і регламент. Сценарій включає характеристику ігрової обстановки, правила гри та опис виробничої обстановки. Гру можна проводити перед викладенням нового матеріалу (лекції), після нього або організувати на її основі весь матеріал. Досвід показує, що навчальні ігри порівняно з традиційним навчанням мають багато переваг, особливо на практичних заняттях: ті, хто навчається проявляють працездатність при вивченні програмного матеріалу, тому що гра цікава для них.

До методів стимулювання і мотивації навчання належить метод створення пізнавальної суперечки (навчальні дискусії, навчальні диспути). Його призначення - створення підвищеного інтересу до теми. Включення тих, хто навчається до ситуацій наукової суперечки не тільки поглиблює його знання, а й викликає на цій основі особливий інтерес до навчання. Як бачимо, пізнавальний інтерес до навчання виникає не сам по собі; він залежить від тих потреб і мотивів, що спонукають людину до діяльності.

Мотиваційна сторона процесу навчання має три групи мотивів: зовнішні (заохочення і покарання);

змагальні (успіх порівняно з ким-небудь-то або із самим собою); внутрішні (що розкриваються як поле для плідної діяльності).

Внутрішні мотиви забезпечують найбільш стійкий інтерес до навчання. Тому правильне розуміння мотивації слугує необхідною передумовою продуктивної праці викладача, який використовуючи інноваційні методи і підходи до навчання, активізує, цілеспрямовано розвиває та поглиблює пізнавальний інтерес до предмета вивчення, залучаючи тих, хто навчається, до експериментальної діяльності, застосовуючи форми і методи активного навчання (проблемного та інших видів).

Розвитку і поглибленні пізнавальних інтересів тих, хто навчається важливе місце займають методи і прийоми самостійної роботи студентів. До них відносять методи роботи з підручником, довідковою літературою, виконання завдань за алгоритмом, проведення експериментів, аналізу тими, хто навчається невідомих для них ситуацій, генерування суб'єктивно нової інформації, методика написання курсових і дипломних робіт.

Відзначимо, що без навиків самостійної роботи, без стійкого прагнення до постійного удосконалення знань у процесі самостійної роботи навчання у вузі неможливе.

В процесі самостійної діяльності студент повинен:

- оволодіти загальними прийомами її раціональної організації;

- навчитися виокремлювати пізнавальні задачі та обирати способи їх розв'язання;
- виконувати вмільний і оперативний самоконтроль за правильністю розв'язання поставленої задачі;
- вносити корективи у самостійну роботу;
- удосконалювати навички реалізації теоретичних знань;
- аналізувати загальний підсумок роботи, порівнювати ці результати з визначеними раніше, намічати шляхи їх усунування у подальшій роботі.

Організація самостійної роботи та загалом вибір методів навчання дають більший ефект у тому випадку, коли викладач відмінно знає свою дисципліну, а також педагогічні і психологічні закономірності процесу навчання.

Література

5. Боровік Л. В. *Розвиток інноваційного мислення як основа підготовки сучасного професіонала* [Міжнародна інтернет конференція "II Шкловські читання "Проблеми сучасних природничо-математичних наук та методик їх викладання"] 28 жовтня 2020. С. 176 – 177.

6. Borovik L. The role of information in the development of the economy of the enterprise and its management in the periods of coronavirus and post-coronavirus pandemics [«The role of technology in the socio-economic development of the postquarantine world»]. Collective monograph, Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. С. 205 – 211. ISBN 978-83-957298-9-8

Морозова О.Г.

Морозов Р.В.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

м. Херсон

НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ СУБ'ЄКТ

Активний процес формування ринкових відносин в Україні корінним чином змінив економічне середовище. Діяльність економічних суб'єктів набуло ринкового характеру, для якого властиві відповідальність за свої результати, ініціатива, ризик тощо. У таких умовах зазнає змін діяльність не тільки підприємств виробничого сектору, а й багатьох закладів соціальної сфери.

Важливу роль у дослідженні проблем економіки освіти відіграли праці вітчизняних учених, таких як Т.М. Боголіб [1], І.С. Каленюк [2; 3], О.С. Падалка [3] та ін. Їхні напрацювання заклали підґрунтя для формування положень теорії управління освітою. Водночас, зважаючи на стрімкий розвиток науки, виникають нові аспекти даного питання, які потребують подальших наукових пошуків.

Підвищення ефективності функціонування освітньої галузі потребує впровадження елементів відповідальності за результати своєї діяльності, гнучкості й адаптивності навчальних закладів щодо мінливих умов ринку праці. Актуальною проблемою є необхідність забезпечення достатнього рівня оплати висококваліфікованої праці педагогічного складу навчальних закладів. Вирішення цих і багатьох інших проблем розвитку закладів освіти неможливе без розширення їх самостійності та можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття в Україні була сформована нормативно-правова база для створення нових умов функціонування закладів освіти. Правові основи діяльності навчальних закладів регулюються такими законодавчими та нормативними документами: Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту» та багатьма іншими. Законодавчими актами значно розширено можливості розвитку

підприємницької діяльності в освітній сфері. Ці можливості пов'язані, перш за все, з розвитком форм власності – крім державних навчальних закладів створено умови для появи та функціонування навчальних закладів, заснованих на інших формах власності.

Класифікація закладів освіти здійснюється за такими ознаками: як суб'єктів навчального процесу та суб'єктів господарювання. Як суб'єкти здійснення навчального процесу всі заклади освіти поділяються на дві великі групи згідно з характером навчальних програм, які вони забезпечують: загальноосвітні або професійні програми.

На основі загальноосвітніх програм заклади освіти забезпечують дошкільну, початкову загальну, базову загальну, повну загальну середню освіту. Навчальні заклади, що надають професійні освітні програми, забезпечують професійно-технічну, базову вищу, повну вищу освіту, післядипломну підготовку.

Як суб'єкти господарювання навчальні заклади розрізняють залежно від форми власності, вони поділяються на державні та недержавні. Засновником державних закладів виступає держава в особі її повноважних органів, залежно від чого навчальні заклади можуть знаходитися в загальнодержавній власності та підпорядковуватися центральним органам (Кабінету Міністрів, Міністерству освіти і науки, та іншим міністерствам і відомствам) або – у комунальній власності та підпорядковуватися місцевим органам державної виконавчої влади.

Недержавні навчальні заклади залежно від своєї суспільної місії можуть бути приватні та недержавні неприбуткові заклади. Приватні, або комерційні навчальні заклади створюються з метою отримання прибутку. Основною діяльністю для реалізації цієї мети виступає надання освітніх послуг на платній основі.

Створення недержавних навчальних закладів, як і будь-яких інших суб'єктів підприємництва, відбувається на підставі діючого законодавства України. Типи приватних навчальних закладів згідно зі специфікою їх освітніх програм визначаються законодавством про освіту, тобто аналогічно державним закладам. Приватні навчальні заклади можуть самостійно визначати питання своєї внутрішньої діяльності: структури та змісту навчальних курсів, педагогічного навантаження й оплати праці викладачів. Незалежно від свого статусу та належності навчальні заклади освіти зобов'язані забезпечувати якість освіти в обсязі вимог державних стандартів освіти.

Особливу роль у процесі успішного функціонування освітньої сфери виконують недержавні неприбуткові навчальні заклади, для яких отримання прибутку не є головною метою. Вони створюються для досягнення більш високого рівня освіти громадян або забезпечення конкретної суспільної мети (релігійна освіта, освіта для національних меншин тощо).

Зазначимо, що менеджмент навчального закладу – це систематичний процес управління діяльністю навчального закладу з метою ефективного задоволення потреб суспільства в освітніх послугах. Здійснення таких важливих функцій менеджменту, як організація, планування, координація, контроль, мотивація, створює умови для продуктивної й ефективної праці всіх співробітників навчального закладу та досягнення результатів згідно з цілями, поставленими перед освітньою установою.

Нині важливе значення набуває необхідність розширення сфери застосування менеджменту, як системи наукового управління, пояснюється тим, що діяльність організацій суспільного сектору, у тому числі освіти, здійснюється на основі використання матеріальних, фінансових і людських ресурсів. Досягнення поставлених цілей організації, навіть якщо вони не економічного характеру, чималою мірою визначається кількісним і якісним складом наявних ресурсів і тим, наскільки ефективно вони поєднуються для спільних дій. Управління процесом ефективного використання ресурсів для досягнення суспільно важливих цілей і становить зміст менеджменту суспільних організацій.

Особливість освітянського менеджменту полягає в тому, що перед ним стоять дві великі групи цілей: педагогічного характеру й економічного. Первинними є цілі педагогічного характеру. Згідно зі

статусом навчального закладу певного рівня та ступеня освіти, його місією є задоволення потреб населення в освітніх послугах конкретного типу. Продукування освітніх послуг потребує фінансових коштів для забезпечення цього процесу матеріальними ресурсами (обладнанням для навчальних аудиторій, лабораторій, канцелярським приладдям, комп'ютерною та друкарською технікою тощо) і кадрами для організації навчального процесу (педагогічного складу, керівників підрозділів, відділень або факультетів, допоміжного персоналу).

Сучасні менеджери закладу освіти повинні не тільки добре розуміти специфіку діяльності навчального закладу, а також мати спеціальні знання та навички з управління педагогічними колективами, уміти їх застосовувати в практичній діяльності. Вимоги до професійної компетентності освітніх менеджерів можна умовно поділити на три групи. Першу становлять знання й уміння виконувати управлінські функції: уміння обґрунтовувати та приймати рішення; здатність управляти ресурсами, планувати та прогнозувати роботу навчального закладу; володіти засобами підвищення ефективності управління; уміння використовувати сучасну інформаційну техніку, засоби комунікації та зв'язку тощо. До другої групи вимог, необхідних менеджерів освіти, відносяться глибокі знання щодо функціонування та розвитку навчального закладу, розуміння сутності та змісту навчальної роботи. Третя група вимог до професійної компетентності менеджерів освіти пов'язана з їх здатністю працювати з людьми й управляти самим собою.

Підсумовуючи, слід відзначити, що неодмінною частиною діяльності закладу освіти, незалежно від його типу, ступеня, підпорядкованості та форми власності, є завдання економічного характеру. Успішна реалізація всього комплексу завдань, що стоять перед навчальним закладом, потребує відповідної системи менеджменту. Ця важлива сфера суспільної діяльності потребує компетентних фахівців, які займатимуться управлінням на професійній основі. Відправним пунктом менеджменту закладу освіти є його цілі та завдання, на основі яких визначаються обсяги та напрями управлінської роботи.

Література:

1. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період : монографія. К. : Міленіум, 2006. 506 с.
2. Каленюк І.С., Куклін О.В. Розвиток вищої освіти та економіка знань : монографія. К. : Знання, 2012. 343 с.
3. Падалка О.С., Каленюк І.С. Економіка освіти та управління : навчальний посібник. К. : Педагогічна думка, 2013. 184 с.

Немченко К.В.,

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

На зараз відбувається зміна соціально-економічної ситуації у країні і в світі і, відповідно, змінюється і ринок праці. Зрослі вимоги до рівня професійної підготовленості кадрів, актуалізують проблеми професійної орієнтації молоді. На сучасному етапі розвитку суспільства одна з найважливіших завдань – підготовка фахівців, які відповідають вимогам ринкової економіки. Профорієнтаційній роботі в освітніх установах приділяється недостатньо уваги, відсутні кваліфіковані фахівці, які відповідали б за цей аспекти соціально-педагогічної роботи. Як наслідок, назріла необхідність поставити гостро питання про підготовки таких фахівців на провідні посади в освітніх установах. Адже здійснювати профорієнтаційну роботу з підлітками необхідно починати із дитинства. Людина, яка правильно зробила свій професійний вибір і працює із задоволенням в тій чи тій сфері економіки, що показують високу продуктивність праці – важливий стратегічний ресурс для

держави і суспільства, що гарантує стабільність і зростання. Підготовка таких фахівців – найважливіше завдання всієї освітньої системи держави.

Зразковий педагогічний досвід, результати наукових досліджень дають підстави стверджувати, що тільки комплексний підхід до вирішення трудового самовизначення молоді буде сприяти успіху профорієнтаційної діяльності. Професійна орієнтація в сучасному суспільстві це не тільки сукупність заходів, які дозволяють людині обирати професію із урахуванням її запитів і можливостей. Професійна орієнтація – це державна за масштабами, економічна за результатами, соціальна за змістом, педагогічна за методам складна і багатогранна проблема.

Профорієнтація повинна сприяти раціональному розподілу трудових ресурсів суспільства відповідно до інтересів, схильностей, можливостями особистості і потребами країни у кадрах певних професій. До того ж, сучасний світ, з його інтенсивним ритмом розвитку, віддає перевагу тим працівникам, які володіють не однією, а кількома спеціальностями. Кар'єрне зростання у таких людей розвивається швидше, а заробіток приносить задоволення. Сформована на сьогоднішній день економічна і політична ситуація звертає увагу на зростаючі вимоги до індивідуальних психофізіологічних особливостей людини.

Ринкові відносини в корені змінили характер і цілі праці: зростає його інтенсивність, зростає напруженість, потрібен високий професіоналізм, витривалість і відповідальність. У зв'язку з цим велику увагу необхідно приділяти проведенню цілеспрямованої профорієнтаційної роботи на всіх щаблях освіти, починаючи з дошкільної освіти і закінчуючи випускниками шкіл. Але, звичайно, особливо інтенсивно профорієнтаційна робота повинна проводитися у школах. Вибір професії для школярів – це дуже важливе життєве рішення.

У старших класах вибір професії для школярів постає особливо гостро. І в цей момент система профорієнтаційної роботи повинна працювати із високою інтенсивністю, об'єднуючи і батьків, і професійні навчальні заклади, і медичних працівників, і психологів, і фахівців підприємств і установ. Як показують соціологічні дослідження, існує низка проблем, які перешкоджають повноцінній роботі профорієнтації:

- невизначеність цілей професійного самовизначення;
- відсутність загальноприйнятих в суспільстві образів життєвого і професійного успіху;
- слабка взаємодія профорієнтаційної науки із суміжними науками і сферами пізнання;
- відсутність фахівців і недостатній час, відведений в освітніх установах для профорієнтаційної роботи;
- недостатня робота з батьками учнів;
- слабка увагу до профорієнтації різних соціальних інститутів.

Профорієнтацію в школах необхідно проводити з урахуванням кадрових потреб суспільства. За допомогою профорієнтації соціальний педагог повинен навчити учнів зіставляти власні можливості з професійними вимогами, а також допомогти здійснити вибір з урахуванням індивідуальних особливостей.

Фахівці соціально-психологічної служби освітньої установи (психолог і соціальний педагог), спільно з класними керівниками, активізують у старшокласників процеси професійного самовизначення, розвивають здібності професійної адаптації. Основна особливість профорієнтаційної роботи полягає в наданні допомоги старшокласникам усвідомлено вибрати майбутню професію, сформувані у них власний погляд на трудову діяльність, навчити оцінювати свої можливості.

У практиці роботи навчальних закладів широкого поширення набули виступи фахівців, цільові екскурсії на підприємства міста, області, оформлення стендів, виставок, вітрин, навчання у навчально-виробничих комбінатах. Велику роль в професійній агітації відіграють засоби масової інформації. Для підвищення ефективності професійного освіти соціальному педагогу потрібно дотримуватися таких принципів опису тієї чи тієї професії:

- точна характеристика позитивних і негативних спрямувань професії, що дозволяє зменшити ризик помилки вибору професійного навчального закладу;
- суспільна значущість професії з точки зору історії, економіки, суспільних відносин;
- показ можливостей, що в кожній професії є простір для прояву творчості та кмітливості;
- розкриття психологічних і фізіологічних вимог, що висувуються професією до людини. Зростаюча складність техніки привела до підвищення вимог до швидкості реакції, розподілу і переключення уваги, пам'яті, мислення, точності координації рухів і до інших психофізіологічних якостей і властивостей особистості;
- системність і послідовність розкриття здібностей професійної діяльності.

Розповідь про професії повинен будуватися за певним планом з урахуванням різних сторін і особливостей даної професії. Важливе місце в профорієнтаційній роботі займає професійна консультація. Її метою є повідомлення школярам рекомендацій про вибір роду діяльності на основі всебічного вивчення особливостей особистості, нахилів, здібностей, темпераменту тощо.

Професійний підбір і професійний відбір мають на меті надати рекомендації школяреві щодо конкретної професії у відповідності з його можливостями та інтересами, з одного боку, і вимогами до діяльності – з іншого боку. Профорієнтаційна робота також повинна бути націлена на організацію зв'язків між школою і професійними навчальними закладами та сім'ями учнів. У багатьох вишах працюють спеціальні профорієнтаційні відділи. Їх представники проводять лекції, бесіди, надають індивідуальні та групові консультації, здійснюють професійну діагностику, соціально-психологічні тренінги. Працівники вишів виїжджають на профорієнтаційні заходи в школи, інформують про факультети і спеціальності, знайомлять старшокласників із багаторівневою системою освіти.

Таким чином, профорієнтація – це науково обґрунтована система соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-фізіологічних і виробничо-технічних заходів із надання підліткам допомоги у виявленні та розвитку здібностей і схильностей, професійних і пізнавальних інтересів у виборі професії, а також формування потреби і готовності до праці в умовах ринку, багатокладності форм власності та підприємництва.

Література

1. Капустіна О.В. Активізація професійного самовизначення старшокласників // Навчальні інновації та їх вплив на якість освіти. Київ: КНЕУ, 2003. С. 437-438.
2. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді : [монографія] / За ред. М.П.Тименка. Київ: Інститут педагогіки України, 2006. 268 с.

Непша О.В.
Гришко С.В.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

РОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Метою вищої географічної освіти є професійне формування соціально-мобільного та відповідального випускника, здатного успішно працювати в сфері географічних знань і практик, готового до продовження освіти і включенню в інноваційну діяльність на основі оволодіння універсальними і професійними компетентностями. Компетентність при цьому слід розуміти як інтегральну якість особистості, що здатна вирішувати завдання на основі знань, досвіду, мотивації та

ціннісних орієнтацій. Компетентнісний підхід дозволяє розробляти критерії оцінки якості освіти в цілому, а також оцінювати успішність освоєння студентом різних освітніх завдань [1, 3].

Навчальні практики з географічних дисциплін проводяться з метою розвитку прикладної складової теоретичної основи навчальної дисципліни, а також оволодіння і відпрацювання професійних навичок і їх подальшого застосування в професійній сфері [2, с. 172]. Навчальні практики сприяють розвитку як мотиваційно-особистісних якостей (комунікативних та організаторських здібностей), так і професійних (педагогічна майстерність, створення умов для проведення дослідницьких робіт).

Всі практики спеціальностей природничого напрямку в педагогічних вишах поділяються на дві категорії: навчальні (польові) і виробничі (педагогічні) практики. В системі вищої освіти навчальні практики є ланками теоретичного, навчально-методичного та наукового становлення майбутніх фахівців.

Завдяки особливостям організації, навчальні польові практики мають значний потенціал для формування професійних компетентностей у майбутніх учителів. Професійна компетентність учителя географії – це здатність до вирішення різних професійних завдань – методичних, предметних, діагностичних та ін. [1, 3].

Ґрунтуючись на особливостях професійних компетентностей, розрізняють їх три рівня: компетенції в області географічної культури, що формуються в основному в процесі освоєння дисциплін профільної підготовки; методичні компетенції, що реалізуються в системі методичної підготовки (взаємозв'язок різних форм організації освітнього процесу, дисциплін професійного циклу, виробничих практик) і компетенції в області туристично-краєзнавчої діяльності, які закладаються в ході навчальних практик і при вивченні краєзнавства та географії рідного краю [2, с. 173].

Компетентності, що формуються в процесі навчальних практик, диференціюються відповідно до виду діяльності (науково-дослідної, проектно-виробничої, організаційно-управлінської, просвітницько-педагогічної). Наприклад, набуті в рамках навчальної практики з туризму загально-професійні компетенції дозволяють студентам: вчитися працювати як самостійно, так і в команді, використовуючи оптимальні методи, форми і засоби навчання і виховання; здійснювати самоосвіту, розвиваючи навички самостійної роботи з навчальною, довідковою, науковою літературою та іншими джерелами інформації, одночасно самовдосконалюючись у професійній діяльності; володіти навичками здоров'язбереження; ефективно реалізовувати навчальну і використовувати виховну діяльність.

До профільно-спеціалізованих компетентностей, формування яких можна організувати в рамках навчальної практики з географії ґрунтів, віднесемо: професійно-профільовані знання і практичні навички в загальній геології; теоретичної і практичної географії, загального ґрунтознавства та володіння здатністю їх використовувати в області екології та природокористування; вміння застосовувати методи фізико-географічних досліджень для обробки, аналізу і синтезу польових і лабораторних джерел фізико-географічної інформації, методи фізико-географічного районування; здатність самостійного проведення досліджень, використання сучасних інформаційних технологій; виявляти взаємозв'язки природних, економічних і соціальних компонентів в географічних комплексах [2, с. 173].

Оскільки закладення і розвиток професійних компетенцій у майбутніх педагогів географії здійснюється під час навчальних практик, тому сучасні заклади вищої освіти виявляють підвищений інтерес до організації і до якості їх проведення. Більш того, номенклатура компетентностей визначається потребами, що пред'являються роботодавцями, вона залежить і від особливостей цільової аудиторії. При цьому зростає роль методичної організації практики, з цією метою розробляють і впроваджують нормативні та навчально-методичні матеріали, в тому числі діагностичні та оціночні.

Література

1. Борисенко К. Б. Формування фахових компетентностей майбутніх учителів у процесі навчальних практик : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2019. 350 с.
2. Воровка В. П., Непша О. В. Відтворення краєзнавчого принципу дослідження при проведенні польових практик фізико-географічного циклу. Соціально-економічна трансформація суспільства в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. м. Мелітополь, 6 травня 2005 р. Мелітополь, 2005. С. 172–173.
3. Тімець О. В. Професійна компетентність вчителя географії : навч. посіб. Умань : СПД Сочинський, 2008. 320 с.

*Павлусів Н. М.
Львівський національний університет
ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
м. Львів*

КОРОНОКРИЗА У СВІТЛІ КАНТІВСЬКОЇ «СУПЕРЕЧКИ ФАКУЛЬТЕТІВ»

Актуальність нашого дослідження зумовлено світоглядною кризою, яка виникла в західній цивілізації внаслідок пандемії коронавірусу. На сьогодні друга хвиля пандемії, 10 тисяч захворювань щодня. Американський філософ Френсіс Фукуяма у своїй статті зазначає, що коронакриза поставила перед людством низку викликів, в т.ч. світоглядного характеру.

Іспанський соціолог релігії Хосе Казанова (зараз працює в США) у своїх роботах з питань секуляризації ще в 90-ті роки вказував, що задана Просвітництвом традиція раціоналізації світогляду та соціальних структур конкурує у різні періоди з релігійним світоглядом, пов'язаним з Контрреформацією.

Ці дві великі парадигми змінювали та доповнювали одна одну, обидві залишалися впливовими чинниками соціального життя. Дієвість релігійного чинника у житті європейського суспільства 19-20 століття, зазначений вчений пояснює нездатністю Просвітництва вирішити низку поставлених ним світоглядних питань. Ознайомившись з працями Хосе Казанови (перекладеними і виданими в Українському католицькому університеті) ми побачили у подіях коронакризи збереження цих двох великих інтелектуальних традицій. Проблема закриття храмів, обмеження присутності на богослужіннях, можливості зараження під час уділення церковних таїнств, зрештою, сенс та доцільність релігійних форм та методів боротьби з епідемією- все це стало предметом гострої полеміки між представниками церков, науково-технічною інтелігенцією, світською владою. Дуже швидко сторони, вичерпавши практично-побутовий рівень проблеми вийшли на рівень світоглядний: хто така людина, в чому сенс її життя, як жити в такому неспокійному мінливому світі, як, кого і чого боятися, як боротися зі страхами тощо.

Відтак нам спало на думку прослідкувати проблему *ad fontes*, звернувшись до фундаментальної філософської праці німецького філософа Іммануїла Канта «Суперечка факультетів». Адже всьому спектру підходів до розв'язання коронакризи відповідає структура «суперечки між факультетами»: філософським, юридичним, медичним та теологічним. Кожну позицію, висловлену як фахівцями відповідної галузі, так і пересічними громадянами, можна пов'язати з однією з цих чотирьох галузей пізнавально-практичної діяльності.

«У вченій спільноті, в університеті, обов'язково повинен існувати ще один факультет, який, будучи незалежним від урядових наказів, повинен мати свободу не віддавати розпорядження, а обговорювати всі розпорядження, що стосуються інтересів науки, тобто істини, коли розум матиме право говорити публічно, так як без такої свободи істина (на шкоду самому уряду) ніколи не стане відомою, а розум за своєю природою вільний і не сприймає ніяких наказів вважати щось істинним...» [1, с 85].

Таким чином, раціоналізм як такий не мислиться Кантом обмеженим тими чи іншими релігійними, моральними, соціальними установленнями, зокрема державною владою. У цьому зв'язку варто зазначити, що і наука, і релігійні організації, незалежно від конфесії зазнали суттєвого втручання з боку держави саме у період коронакризи. Органи державної влади та їх посадові особи самі визначали, якою мірою та до яких поглядів прислухатися, які рекомендації і наскільки повно впроваджувати в життя. Точно так само релігійні організації (церкви) були зв'язані обмеженнями, накладеними державною владою. Відтак держава взяла на себе функцію розв'язання суперечки між факультетами, тобто, чим у кожному конкретному випадку керуватися: нормами права, рекомендаціями вчених-медиків або приписами релігійної моралі. У межах кожної з держав можна простежити весь спектр зазначених рішень. Так, голова одного з львівських районних суддів закрив провадження щодо порушення карантинних норм, мотивуючи своє рішення тим, що епідемія тимчасова, а Конституція вічна. А через два тижні вже його районний суд закрили на карантин у зв'язку з хворобою одного суддів.

Іммануїл Кант як педантичний німець намагався у своїй праці «Суперечка факультетів» визначити, в межах якої професії, під яким кутом зору повинен розглядати та вирішувати ті чи інші питання і, що найважливіше, наскільки такі рішення повинні бути обов'язковими для суспільства.

На початку коронакризи реакція очільників церков та їх спікерів також вразила розгубленістю та відсутністю теологічно обґрунтованої позиції.

«Якщо поставити питання не стільки про те, що таке християнство, скільки про те, як повинен навчати учитель, щоб воно дійсно було в серцях людей (що рівнозначно такому завданню: що потрібно зробити, щоб релігійна віра сформувала більше моральних людей), то хоча мета одна і та ж і не може спричинити за собою сектанства, проте вибір методів для досягнення її може зумовити його, тому що для одного і того ж дослідження можна мислити собі кілька причин. Отже, відмінність в думках і суперечки про те, який з цих методів досягає мети і є божественним може спричинити розбіжність в принципах, які мають стосунок (в суб'єктивному сенсі) до самої суті релігії взагалі» [1, с. 131].

На нашу думку, загальна інтегрована реакція суспільства виявила неспроможність ні раціоналістичної, ні релігійно-традиційної шкіл мислення забезпечити адекватні відповіді на посталі виклики. Ні кожна з них окремо, ні поєднання їх обох проблеми вирішити не змогло.

Ймовірно, людство чекає синтез знання, даного у науці через досвід, та отриманого через релігію як одкровення.

Висновки. Актуальність філософської спадщини Іммануїла Канта несподівано стала відчутною в умовах розгортання світової кризи COVID-19. Окремим громадянам різних держав довелося практично ad hoc обирати критерій постановки та розв'язання проблем: молитися, одягати маску, сидіти вдома, очікуючи виготовлення вакцини від коронавірусу.

Кожен філософ, рефлексуючи власні відчуття і думки у цей період змушений визнати, що кантівська суперечка пріоритетів та функцій факультетів у неймовірний спосіб розгортається на очах наших сучасників.

Література

1. Кант И. Спор факультетов. Калининград: Издво КГУ, 2002. 286 с.
2. Філософія: Підручник. К.: «Знання», 2009. 850 с.

3. Філософія: Підручник. К.: Вища школа, 1995. 455 с.

Polishchuk G.V.

Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodimir Vinnichenko

Організація співробітництва в процесі діалогізації освітнього процесу як необхідна умова формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Organization of cooperation in the process of dialogization of educational process as an important condition of formation of conflictological competence of future foreign language teachers

The usage of dialogization in the process of formation of conflictological competence (conflictological competence is viewed as the ability of a teacher to use special psychological pedagogical knowledge, skills of behavior in conflict situations and the ability to predict them in educational process [2, с. 47]; to minimize the destructive forms of conflict and lead them in socially positive direction [1, с. 29]) of future foreign language teachers is conditioned by the necessity of creation of comfortable environment of educational process. It means that its participants in the process of communication influence each other through penetration into the world of feelings and emotions of each other. Consequently, the students acquire the qualities of active participation, mutual understanding and sympathy to each other. Thus, following Radchuk G, educational dialogue is regarded as processing entire form of active teaching directed at exchange of the inner experience of future teachers to gaining new experience; a humanitarian form of education which may be regarded as the outer impulse of inner appreciation of personal professional development of future specialist and the development of sense evaluative sphere of the students [3, с. 16].

Dialogic interaction is understood as active cooperation and productive communication of the participants of educational process with the aim to gain a concrete result where the skills of social interaction are developed necessary to resolve conflicts in educational process and to give psychological support in overcoming difficulties (psychological support is important presupposing adequate and tolerant cooperation between teachers and students). Different forms of organization of educational process in high educational establishments are helpful: lectures, seminars, extracurricular activities, individual work with the students etc. Dialogization presupposes the usage of the following interactive methods of teaching as discussions, communicative exercises, business game etc. that is very important for foreign language teachers. Also problematic questions to the students, individual choice of the tasks and ways of its fulfilment, comparison of certain phenomena, prognosis of individual activity and its assessment criteria are widely used in educational process.

The analysis of psychological pedagogical publications reveals the main conditions of organization of educational activity; positive interdependence of the participants of the dialogue i.e. the desire for common achievements of the result, understanding that success of one person means the success of others; interpersonal interaction, mutual aid as the condition of common solving of educational tasks; common work at developing norms and principles of group interaction; concrete definition of personal and group aims, personal and group responsibility; common assessment of the results of group work; creation of organizational conditions such as locality of groups, time limits of each stage of common activity; special position of the teacher in the role of the manager of common activity, its facilitator [3, с. 18].

In summary, careful investigation and account of mentioned above conditions will lead to successful cooperation in the process of dialogization of educational process of future teachers of foreign languages.

Література

1. Браніцька Т. Р. Формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери в Росії. Теорія і практика управління соціальними системами. 2013. № 4. С.24-30.
2. Левкович А. Конфліктологічна компетентність майбутнього вчителя початкової школи: теоретичний аналіз. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Сер.: Педагогічні науки. 2015. № 1 (302). С. 46-49.
3. Радчук Г. Освітній діалог як інноваційна гуманітарна технологія професійного становлення особистості у ВНЗ. The pedagogical process: theory and practice. Series: Psychology. 2017. № 1 (56). С. 15-21. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2017_1_4

Протасов В.В.

*Житомирський торговельно - економічний коледж КНТЕУ
м. Житомир*

БІНАРНЕ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ З ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ТЕМУ «СКЛАДАННЯ ФОРМИ 1- ОПТ »

При сучасній системі освіти цілісна картина світу руйнується через кордони між навчальними дисциплінами. Водночас саме бінарні заняття сприяють тому, щоб знання поставали перед здобувачами освітніх послуг взаємопов'язаними, формувалася діяльнісний підхід в навчанні, увиразнювалась практична значимість та застосовуваність набутих знань.

Особливостям проведення нестандартних занять присвячено роботи багатьох відомих педагогів: Т. Вахрушевої, І. Зязюна, Л. Пироженко, О. Пометун, А. Фасолі, В. Химинець та інших, але потребує додаткових досліджень проведення бінарних занять при підготовці фахівців обліково-економічних спеціальностей.

Метою роботи є розгляд деяких особливостей проведення бінарних практичних занять з фінансового обліку та звітності підприємства при вивченні питань, пов'язаних з порядком складання статистичної звітності про наявність та продаж товару в оптовій торгівлі.

Бінарні заняття вимагають ґрунтовної підготовки всіх учасників освітнього процесу і проводяться для систематизації знань, формування переконань через поєднання предметів і є важливим етапом у формуванні світогляду студента, розвитку його мислення. Використання інтегрованих методів має переваги в тому, що дозволяє урізноманітнювати навчальну діяльність, позбавлятися шаблонів, сприяє підвищенню активності студентів, а отже – і ефективності заняття. Моделюються реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома спеціалістами, наприклад представником двох різних наукових шкіл чи теоретиком і практиком. Наявність двох джерел змушує порівнювати різні точки зору, приймати якусь з них чи формувати власну [3, с. 120].

Для прикладу розглянемо бінарне практичне заняття з фінансового обліку та звітності підприємства, яке можна провести при складанні форми 1-опт «Звіт про обсяг оптового товарообороту». Для ефективного проведення заняття для студентів складено робочий зошит. В ньому наведено господарські операції, пов'язані з надходженням та реалізацією покупцям товару, які оформлені у вигляді таблиці, що містить також кореспонденцію рахунків та суми за перші три місяці року. Завдяки цьому студенти бачать взаємозв'язок даної теми з фінансовим обліком та звітністю підприємства, записи не дублюються та економиться час.

На організаційному етапі заняття викладачі повідомляють тему, мету заняття, розкривають міждисциплінарні зв'язки. З метою мотивації навчальної діяльності викладач звітності підприємства наголошує на тому, що подання підприємствами і організаціями статистичної звітності має для

підприємств обов'язковий характер та передбачає періодичне або одноразове подання органам державної статистики заповнених статистичних формулярів встановленого зразка за певною тематикою. Такий обов'язок регламентований Законом України «Про державну статистику» [1, с. 311]. Викладач фінансового обліку звертає увагу студентів на те, що товари відносяться до запасів, вони є важливим елементом діяльності підприємства і займають значну частину серед його активів. Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності регламентує Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [2, с. 72].

На початку основного етапу заняття з метою активізації та корекції опорних знань проводимо опитування студентів. Питання стосуються документального оформлення руху товару в оптовій торгівлі, кореспонденції рахунків. Особливістю заняття є те, що студенти заповнюють статистичну звітність за перші три місяці року та складають звіт за перший квартал. Викладач фінансового обліку пропонує студентам в робочих зошитах вказати первинні документи, відсутні суми, кореспонденцію рахунків в господарських операціях по надходженню товару від постачальника, відвантаженню товару покупцям, визначенню собівартості реалізованого товару, проведенню оплати за січень. Наприклад, беремо одне найменування для продовольчих товарів та два – для непродовольчих, одиниці виміру для товарів відповідають формі звітності. Для наступних місяців беремо цей же товар, змінюючи кількість, для економії часу ціни придбання та продажу не змінюємо. Вказані кореспонденції рахунків використовуємо при проведенні подібних обчислень в наступних місяцях. Під керівництвом викладача фінансового обліку студенти заповнюють оборотну відомість по руху товару за січень.

Викладач звітності підприємства пояснює особливості заповнення форми 1-опт «Звіт про обсяг оптового товарообороту» за січень. Студенти, використовуючи господарські операції про відвантаження товару покупцям, під керівництвом викладача складають звіт за січень. Звертаємо увагу, що звіт потрібно здати не пізніше 4-го числа місяця, наступного за звітним, в даному випадку не пізніше 4 лютого.

Викладач фінансового обліку пропонує студентам в робочих зошитах знайти господарські операції по руху товару за лютий та провести необхідні обчислення, заповнити оборотну відомість по руху товару.

Під керівництвом викладача звітності підприємства студенти, використовуючи господарські операції про відвантаження товару покупцям, складають форму 1-опт за лютий. Звертаємо увагу, що звіт потрібно здати не пізніше 4 березня.

Викладач фінансового обліку пропонує студентам в робочих зошитах знайти господарські операції по руху товару за березень та провести необхідні обчислення, заповнити оборотну відомість по руху товару.

Під керівництвом викладача звітності підприємства студенти, використовуючи господарські операції про відвантаження товару покупцям, складають форму 1-опт за березень. Звертаємо увагу, що звіт потрібно здати не пізніше 4 квітня.

Після заповнення статистичної звітності за кожен місяць, викладач звітності підприємства пояснює особливості заповнення форми 1-опт «Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі» за перший квартал. Під керівництвом викладача звітності підприємства студенти складають форму 1-опт за перший квартал. Обсяг оптового продажу в натуральному вираженні та оптовий товарооборот за звітний квартал беремо з господарських операцій за три місяці. Запаси товарів на кінець звітного кварталу беремо з оборотної відомості товару за березень. Звертаємо увагу, що звіт потрібно здати не пізніше 25 квітня. Якщо є можливість, можна заповнити бланки звітності, використовуючи комп'ютерні бухгалтерські програми.

Важливим етапом заняття є узагальнення та контроль знань. Для цього пропонуємо знайти помилки в розрахунках, установити відповідність між терміном та його значенням, тощо. На заключному етапі заняття підводимо підсумки, оголошуємо домашнє завдання.

Запропонований варіант проведення бінарного заняття застосовується в найбільш підготовлених студентських групах. В інших групах можна на підставі звіту за січень заповнити звіт за перший квартал та зменшити обсяг роботи на занятті. Загалом проведення бінарних занять відповідає провідним тенденціям розвитку освіти, вносить новизну, оригінальність в педагогічний процес навчання студентів при проведенні практичних занять з фінансового обліку та звітності підприємства.

Література

1. Звітність підприємств: навч. посіб. (для студ. вищ. навч. закл. за спец. «Облік і оподаткування») / [В. П. Пантелеєв, О. А. Юрченко, Г. М. Курило, К. В. Безверхий; за заг. редакцією д. е. н., проф. В. П. Пантелеєва]. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агент-ство», 2017. 432 с.
2. Фінансовий облік: підруч. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь [та ін.]. 4-те вид. [доп. і перероб.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 352 с.

Прохорова Л.А.

Непша О.В.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

м. Мелітополь

ГЕОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ТЕХНОГЕНЕЗ

Геологічне середовище (грунти, приповерхневі горизонти літосфери та утворений ними рельєф) утворюють морфолітогенну основу екосистем. Її розвиток підпорядкований як природним факторам (ендогенних і екзогенних процесів), так і техногенного впливу. У свою чергу, вплив геологічного середовища має різноманітний характер на процеси в зовнішніх оболонках Землі і на господарську діяльність людини. Таким чином, проблеми екології геологічного середовища або екологічної геології можна розглядати в вузьких «геологічних» рамках, і в той же час їх розгляд в тій чи іншій мірі зачіпає всю сукупність екологічних проблем [4].

Екологічні проблеми, глибоко проникли в наше життя, не обійшли стороною вони і геологію, яка являє собою систему наук про Землю (літологія, тектоніка, геофізика, геохімія, гідрогеологія, інженерна геологія, геоморфологія і ряд інших). Причиною цього є численні і складні взаємні зв'язки геологічного середовища з зовнішніми оболонками Землі (атмосферою, гідросферою і біосферою) і з господарською діяльністю людини – техногенезом [1].

Вплив на геологічне середовище зовнішніх оболонок різний за формами і різноманітний в регіональному плані. Фізичний вплив зачіпає рельєф і самі верхні горизонти гірських порід. Повсюдним є вплив температурного і вологісного режиму на процеси вивітрювання та підготовки уламкового матеріалу до переміщення. Від рослинного покриву залежить активність біологічного вивітрювання. Вітер, вода (лід) і рослини – провідні чинники екзогенного рельєфоутворення. Процеси зовнішніх оболонок визначають напруженість природних екологічних ситуацій. У регіонах активної водної та вітрової ерозії, частих повеней, розвитку зсувних, обвальних-осипних і криогенних процесів ця напруженість особливо велика.

Господарська діяльність людини набула таких масштабів, що її відносять до потужного геологічного фактору розвитку природного середовища. Навіть побічно, через зміну клімату, поверхневого стоку, ґрунтів і рослинності людина змінює стан геологічного середовища. Прямий вплив техногенезу (кар'єри, шахти, свердловини, підземні газосховища) зачіпає літосферу на глибини

багатьох сотень метрів і в ряді випадків на кілометри. Сумісно з природним фоном техногенний вплив дає інтегральні показники порушення і забруднення геологічного середовища.

У свою чергу, будучи морфолітогенною основою ландшафту, геологічне середовище обумовлює механізм багатьох процесів у зовнішніх оболонках Землі. Великий кругообіг води в природі, в якому бере участь літосфера, включає динаміку атмосфери та гідросфери, впливає на розподіл опадів, норми стоку, умови формування ґрунтово-рослинного покриву. При цьому досить активну роль відіграє рельєф, створюючи кліматичні бар'єри, висотну поясиність, впливаючи через похили території на водний баланс, а через експозицію схилів на мікроклімат і диференціацію ландшафтів.

Нарешті, можна навести чимало прикладів впливу геологічних (інженерно-геологічних, сейсмотектонічних, геоморфологічних) умов на технологію і організацію робіт при різних видах інженерного освоєння територій. Методи видобутку мінеральної сировини цілком залежать від його запасів, глибини залягання, умов обводнення родовищ. Для будівельників важливі категорії розробки ґрунтів, рельєф місцевості, глибини залягання підземних вод, сейсмічність території. Навіть в сільському господарстві велике значення має урахування похилів і розчленування рельєфу, процеси ерозії, механічний склад ґрунтоутворюючих порід, умови зволоження, підтоплення і заболочування сільськогосподарських угідь.

Серед розглянутих вище численних прямих і зворотних зв'язків в системі: геологічне середовище-зовнішні оболонки Землі-техногенез першорядне значення для екологічної геології має техногенний вплив на геологічне середовище – забруднення і порушення. Однак, цей вплив в різним ступенем зачіпає інтереси окремих геологічних наук. При цьому в кожній науці виникли екологічні проблеми можуть вирішуватися різними методами. З проблемами екологічного типу перш за все стикаються прикладні геологічні науки, у сфері інтересів яких знаходяться процеси взаємодії техногенезу і геологічного середовища. Для інженерної геології і геоморфології першорядним є фізичний вплив на геологічне середовище, а для гідрогеології та геохімії – хімічний.

Взаємини людини і природи безперервно ускладнюються, і це відбивається на екологічних проблемах геології. Вплив техногенезу на процеси в літосфері часто важко прогнозувати, що призводить до частого виникнення територій з небезпечною деформацією гірських порід, їх обводнення або забруднення. З іншого боку, зростаючі небезпеки змушують удосконалювати технології в гірничорудній і нафтовидобувній промисловості, будівництві, меліоративному проектуванні.

Території активного техногенного впливу на геологічне середовище – родовищ корисних копалин, транспортних комунікацій, промислового будівництва – відносяться до одних з найбільш складним в екологічному відношенні. Це обумовлено наступними основними причинами:

1. Різноманіттям видів видобутих сировинних ресурсів. В даний час з надр Землі видобувається більше 400 видів сировини, з яких за вартістю переважають горючі копалини – 80%, далі йдуть метали – 12% і будівельні матеріали – близько 2%, причому останні знаходяться на першому місці за обсягами видобутку. Гірничодобувні комплекси забруднюють всі компоненти природного середовища вуглеводнями, сірчистим газом, багатьма металами – ртуттю, кадмієм, свинцем, хромом, міддю, нікелем. Велика частина сполук відрізняється стійкістю і великою міграційною здатністю.

2. Різноманіттям систем використання природних ресурсів надр, які включають відкриті (кар'єрні) види розробки, підземні (шахтні), проходку свердловин, технології підземної газифікації вугілля, вилуговування солей, виплавки сірки та інші. Кожна з перерахованих основних систем має свої модифікації і складові, які залежать від конкретних умов. Відкрита розробка пов'язана з обсягами розкривних робіт, проблемами розміщення відвалів і їх наступною рекультивацією. Глибокі кар'єри вимагають відкачування підземних вод і скидання їх в поверхневі водойми. Шахтний видобуток стикається з багатьма складними проблемами: труднощами розробки малопотужних і похилих горизонтів, проривами підземних вод, обвалами, розтеплення багаторічно-мерзлих порід,

вибухами рудничних газів. Для більш ефективної видобутку нафти використовуються куші свердловин, похиле буріння, закачування в нафтоносні горизонти великих обсягів води і поверхнево-активних речовин. Одна з технічних новинок – підземні ядерні вибухи для підвищення віддачі продуктивних горизонтів. Технологія бурових робіт безперервно удосконалюється з метою збільшення глибини і швидкості проходки, оптимізації режиму експлуатації, боротьби з обводненням і розтепленням ґрунтів, прихватами і корозією труб.

3. Комплексним активним впливом на природне середовище, яке охоплює великі площі (на відміну від ряду інших галузей промисловості) і зачіпає всі природні компоненти, в тому числі глибокі зони літосфери.

4. Тривалою розтепленням ґрунтів, протягом десятиліть, а іноді і століть розтепленням ґрунтів, експлуатацією родовищ, що призводить в кінцевому рахунку до глибоких і незворотних змін природного середовища [2,3,5].

Технологічні і регіональні особливості систем використання ресурсів надр і їх вплив на геологічне середовище в загальному випадку залежать від типів родовищ корисних копалин і закономірностей їх розподілу, рельєфу місцевості, інженерно-геологічних і гідрогеологічних умов.

Література

1. Екологічна геологія: підручник / За ред. М. М. Коржнева. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2005. 257 с.
2. Калашников Г.А. Техногенез и геологическая среда. Минск: БНТУ, 2006. 182 с.
3. Малахов І. М. Техногенез у геологічному середовищі. Кривий Ріг, 2003. 252 с.
4. Непша А.В., Сапун Т.А. Геоэкологические проблемы использования геологической среды человеком. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (8 грудня 2017 р.). Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2017. С.238-240.
5. Паранько І. С., Смірнова Г.Я. Основи екології геологічного середовища: конспект лекцій. Кривий Ріг, 2004. 64 с.

Проценко А.А.

Котова О.В.

Суханова Г.П.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У процесі професійної підготовки фахівців з вищою освітою практика розглядається як її невід'ємна складова. Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь за відповідною спеціальністю. Практика передбачає безперервність та послідовність її проведення при отриманні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до різних освітніх та кваліфікаційних рівнів.

Закон України «Про вищу освіту» відносить практичну підготовку студентів до основних форми організації освітнього процесу у вищій школі разом із навчальними заняттями, самостійною роботою та контрольними заходами. Практична підготовка «здійснюється шляхом проходження ... практики на

підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними вищими навчальними закладами договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку» [5].

Згідно з Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (1994), її метою є «оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності» [9]. Рекомендації про проведення практики (2013) конкретизують мету практик згідно з сучасними потребами – «формування та розвиток у студентів професійного вміння приймати самостійні рішення в умовах конкретного виробництва, оволодіння сучасними методами, формами організації праці, знаряддями праці в галузі їх майбутньої спеціальності» [10, с.2].

Залежно від конкретної спеціальності (спеціалізації) основними видами практики можуть бути:

- навчальна (екскурсійна, ознайомлювальна, мовна тощо) для придбання первинних професійних умінь та навичок;
- виробнича (технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, лікувальна, економічна, юридична, організаційно-управлінська, обліково-аналітична науково-дослідна);
- переддипломна [10, с.3].

Педагогічна практика, вказує Л. Кравець, – «є формою професійного навчання у закладах вищої освіти, що базується на фахових знаннях, орієнтується на певний теоретичний фундамент, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів педагогічної діяльності, засвоєння засобів її організації. Її результатом є не лише отримання і поглиблення знань, засвоєння окремих професійних умінь, але й формування особистості майбутніх педагогів, зміна їх внутрішнього світу, психології поведінки, розроблення основ індивідуального стилю діяльності із яскраво вираженою рефлексією» [7, с.80]. Важлива форма професійної підготовки учителів, педагогічна практика здійснюється в умовах, максимально наближених до професійної діяльності. Це, вказує С. Гончаренко, «спосіб вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів. Мета педагогічної практики – виробити у студентів вміння й навички, необхідні в майбутній педагогічній діяльності, закріпити теоретичні знання, застосувати їх у педагогічній практиці» [4, с. 268].

Педагогічна практика у процесі професійної підготовки стає першим кроком на шляху практичного засвоєння професії. Вона сприяє виробленню складових професійної компетентності майбутніх учителів у єдності її особистісно-мотиваційного, змістового та операційно-діяльнісного елементів. Саме під час педагогічної практики майбутні фахівці отримують можливість не лише ознайомитися із специфікою обраної професії, а й виявити свою професійну компетентність як реалізаційну здатність до здійснення професійної діяльності в її реальних умовах. Зміст практики охоплює всі функції та види професійної діяльності учителя фізичної культури. В процесі виконання програми практики, у взаємодії з колегами, учнями та їхніми батьками під педагогічним супроводом керівників практики та викладачів закладів вищої освіти майбутні учителі долучаються до роботи з школярами різних вікових категорій, стану здоров'я та фізичного розвитку. Педагогічна практика забезпечує практичний досвід планування, організації та здійснення різних видів професійної педагогічної діяльності в умовах закладів освіти різного типу, сприяє професійній рефлексії, професійному саморозвитку та самореалізації студентів, становленню та розвитку в них професійно важливих якостей, забезпечує їх успішну професійну адаптацію [9].

Під час педагогічної практики відбувається інтенсивне засвоєння усіх аспектів майбутньої професії, формується критичне та осмислене ставлення до професійних знань, розвиваються професійно необхідні вміння, навички, способи дії, виявляється потреба у професійному саморозвитку, розкриваються мотиви професійної діяльності, поглиблюється інтерес до професійної

діяльності. Таким чином, педагогічна практика є визначальною ланкою в системі формування професійної компетентності майбутніх вчителів.

Ми вважаємо принциповою думку О. Абдуллої, що вказувала на двоєдину природу педагогічної практики як засобу формування системи професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів – це «вид практичної діяльності студентів, спрямований на вирішення різних педагогічних завдань. Специфікою цієї діяльності є те, що в ній більш якісно (у порівнянні з навчально-пізнавальною) здійснюється ідентифікація з професійною діяльністю вчителя. Практика проводиться в умовах, адекватних самостійній педагогічній діяльності. Робота студентів в період практики характеризується тим же різноманіттям функцій (навчальної, виховної, громадсько-політичної) і відносин (з учнями, їх батьками, вчителями, студентами), що і робота педагога.

Педагогічна практика – форма професійного навчання у вищій школі, і як така, ґрунтується на професійних знаннях, спирається на певний теоретичний фундамент, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, оволодіння способами її організації [1, с.102-103].

На думку багатьох дослідників (О. Абдуллої, О. Браславська, Т. Бельчева, Л. Донченко, І. Макаревич, Г. Черкас та ін.) педагогічна практика виконує декілька функцій:

– адаптаційна функція практики виявляється в тому, що майбутні учителі знайомляться з різними типами навчально-виховних закладів, організацією роботи в них, адаптується до умов педагогічної праці, ритму педагогічного процесу, звикає до школярів, починає орієнтуватися в системі внутрішньо-шкільних стосунків і зв'язків, реально уявляти труднощі й можливі досягнення педагогічної діяльності;

– навчальна функція практики полягає в практичній перевірці знань, набутих у процесі теоретичної підготовки. Відбувається процес вироблення основних педагогічних умінь і навичок, формування педагогічної свідомості та професійних цінностей, педагогічна рефлексія, що дозволяє моделювати і виконувати власну професійну діяльність;

– виховна функція практики виявляється в тому, що студент може навчитися любити і розуміти дітей різного віку, виробити в собі терпіння, відповідальність, почуття обов'язку, витримку, сформувати потребу в самоосвіті й самовихованні;

– розвивальна функція забезпечує розвиток практичних вмінь та навичок професійної діяльності студента, який навчається думати і діяти в реальних професійних ситуаціях. Формуються і розвиваються педагогічні здібності студента, виробляються компенсаторні вміння, якщо якісь здібності сформовані недостатньо;

– діагностична функція педагогічної практики виявляється у забезпеченні студентіві можливості оцінити недоліки в теоретичній підготовці, свій емоційний стан при спілкуванні з дітьми, вчителями, батьками, адміністрацією, усвідомити свої сильні і слабкі сторони як майбутнього вчителя, напрями подальшого професійного самоудосконалення [1, с. 28; 2, с.23; 3, с.54-55; 5, с.122; 11, с.159].

Література

1. Абдуллої О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. Заведений.* М.: Просвещение, 1990. 139 с.
2. Бельчева Т.Ф. та ін *Компетентнісний підхід до організації виробничої практики майбутніх викладачів вищої школи: навчальний посібник.* Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького. – 106 с.
3. Браславська О.В., Макаревич І.М. Сучасні підходи до створення організаційно-педагогічних умов педагогічної практики студентів ВНЗ. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету.* 2014. Ч. 1. С. 52-58.
4. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник.* К. : Либідь, 1997. 375 с.

5. Донченко Л.М., Іванова В.М., Непша О.В., Сапун Т.О. Роль і місце виробничої практики в професійному становленні майбутніх учителів географії. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 126-130.
6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, поточна редакція від 30.11.2016, підстава 1731-19. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
7. Кравець Л. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 55. С. 80-86.
8. Проценко А.А. Виробнича практика як складова підготовки майбутніх учителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2016. Вип. 47 (100). С. 317- 321.*
9. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. Наказ Міністерства освіти України від 08.04.1993 № 93. Редакція від 20.12.1994. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
10. Рекомендації про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. Державна наукова установа «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти». Київ, 2013. 27 с.
11. Черкас Г. В. Педагогічна практика у системі підготовки вчителів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 155-158.

Пулавська В.В.
Пулавський А.А.
Дегтярьова В.М.

*Херсонський державний аграрно-економічний
Університет
м. Херсон*

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ СПОРТИВНОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми пов'язана з необхідністю виявлення змін, які відбудовуються в підготовці фахівців галузі фізичної культури і спорту, змін поведінки учасників освітнього і навчально-тренувального процесів, пошуком ідей спортивної освіти в ХХІ столітті.

У сучасній науці поняття «парадигма» трактується як система теоретичних, методологічних та аксіологічних установок, котрі взяті за зразок у вирішенні певних задач і які розділяються більшістю членів наукового співтовариства. Стосовно формату освітнянської парадигми, то її можна визначити як науково обґрунтовану модель або стратегію розвитку освіти. Ця стратегія зумовлюється часом та обставинами функціонування конкретного суспільства і може змінюватися відповідно до його потреб.

Соціальним запитом сучасної вітчизняної освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1]. Тому, з огляду на суспільні потреби, людиноцентричність стає характерною особливістю національної освітнянської парадигми на порозі ХХІ ст.

Нова ідея освіти повинна бути націлена на активний процес пізнання, формування інноваційної людини, здатної самостійно приймати нестандартні рішення, бути винахідливою, творчою особистістю. На досягнення цієї мети спрямована й спеціалізована спортивна освіта.

В основу такої підготовки фахівців в фаховому спортивному коледжі покладене формування компетентностей, які забезпечують здатність застосовувати базові знання професій на практиці, володіння навичками організації і спортивно-тренувального процесу в різних типах освітніх закладів та установ, застосовуючи сучасні методи, технології, прийоми і засоби навчання з фізичної культури і спорту. Важливою умовою є розумне поєднання навчально-виховного і спортивно-тренувального процесів, бо саме ці дві складові забезпечують виховання спортсмена – свідомого, суспільно-активного громадянина своєї держави. Організація освітнього процесу в закладі побудована на засадах ступеневої освіти (загально-освітня школа – фахова передвища освіта) за наскрізними освітніми програмами. Студенти, в процесі навчання, набувають вмінь, які забезпечують їх конкурентоспроможність в сучасному світі. Це вільне володіння державною мовою, загальна культура і екологічна компетентність, комп'ютерна грамотність, економічна компетентність.

Освітня парадигма – це спосіб діяльності конкретної педагогічної спільноти в конкретну епоху. Тож будь-яка освітня парадигма ґрунтується на певному баченні потреб і сутності людини і суспільства в цілому.

Спеціалізована спортивна, освіта поєднує в собі навчально-тренувальний і освітній процес є соціокультурним простором, що характеризується підвищеною інтенсивністю інноваційних процесів.

Модель особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту охоплює три основні компоненти: когнітивний, функціональний і діяльнісний. До першого компонента моделі відносяться види професійних знань: філософські, методологічні, управлінські. Другий компонент – види професійних знань, які мають набути майбутній фахівець (теоретичні, тактичні, рівень майстерності з виду спорту, яким займається здобувач). Третій компонент має містити види професійних функцій. Отже під моделлю формування професійної компетентності фахівця в галузі фізичної культури і спорту слід розуміти професійні, креативні й особистісні якості професіонала. І відповідно до сучасної парадигми освіти ми повинні навчити наших студентів в процесі навчально-тренувальної і освітньої діяльності розглядати оточуючий світ, як сферу пізнавальної та практичної невизначеності і послідовність різноманітних труднощів, що необхідно подолати (підвищення спортивної майстерності, участь в змаганнях більш високого рівня тощо).

Тож провідною метою для них стає формування власної дослідницької позиції, процес переходу в освітній діяльності від «школи пам'яті» до роботи і розвитку мислення. Обов'язковою умовою становлення креативної особистості є свобода. Взаємозв'язок освіти і свободи розкривається в критичній педагогіці де освіта і спортивна підготовка постає, як практика свободи і неодмінна умова процесу становлення особистостей. Для сучасної філософії освіти важливого значення набуває модель саморозвитку молоді людини світі що швидко змінюється, можливість знайти своє місце в ньому.

Згідно з філософським поглядом, людина – відкрита система і який будь-якій відкритій системі, їй не можна нав'язати шляхи розвитку. Вона сама обирає свій шлях і несе відповідальність за зроблений вибір.

Нові перспективи розвитку людства висувають нові вимоги до розвитку системи освіти. І це нове становище освіти вимагає нової філософської парадигми освіти яка б включала теоретично-методологічні операціонально-технологічні аспекти освітньої діяльності.

Сьогодні освіта на будь-якому її рівні повинна враховувати зміну стереотипів поведінки, образу мислення зміну моделей освіти, способи трансляції досвіду поколінь. Сучасні знання все більше орієнтуються на гуманітарні цінності.

Освіта в спортивному навчальному закладі покликана забезпечити належний рівень професійної компетентності майбутніх тренерів, розвиток здібностей до педагогічної, керівної діяльності під час проходження тренерської практики і відповідно до професійних посад спортивного спрямування в умовах динамічного й глобального світу.

Таким чином, майбутнє вітчизняної освіти безпосередньо пов'язане з формуванням засад нової особистісно-орієнтованої освітньої парадигми, що відповідатиме вимогам глобалізованого суспільства, і в якій ключовими ціннісними орієнтиром є гуманізм та людиновимірність. Вона покликана вирішити нагальні проблеми освіти та мати достатній потенціал для її подальшого розвитку.

Література:

1. Безкоровайна Л.В. Модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технології спортивного менеджменту// Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2008. Вип.10. С.20-26
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?lang=ru#Text>
3. Навчальний посібник з курсу «Філософія освіти» для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». Харків: ХНМУ, 2015 63 с.
4. Чумак О.В. Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konfl/Chumak.pdf

Ртищева В. С.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Професійне самовизначення молоді є значущою складовою розвитку майбутніх спеціалістів в умовах сучасної ринкової економіки. Адже випускник школи обирає не просто спеціальність, а затребувану професію на ринку праці, соціальні гарантії та власне місце в суспільстві. Підготовка старшокласників до самовизначення має бути направлена не тільки на розвиток індивідуальних особливостей особистості, а й на зміну якостей майбутнього спеціаліста. Сутність профорієнтації полягає в тому, щоб допомогти учневі зробити з самого початку правильний вибір.

Проблема професійного самовизначення залишається актуальною для молодих людей і після вступу до ВНЗ. Це пов'язано з формуванням відповідних якостей у зв'язку з обранням професійним спрямуванням, прийняттям вимог майбутньої професії та усвідомлення свого місця в структурі професійної діяльності. Для частини першокурсників у результаті неусвідомленого професійного вибору виникають внутрішні сумніви, переживання через нереалізовані здібності, відчуття невідповідності обраному профілю діяльності і, як наслідок, виникає стан незадоволеності обраною спеціальністю, який впливає на подальшу успішність студента, його професійну мотивацію.

Поваренків Ю.П. визначає професійне самовизначення як критерій професійного розвитку, який свідчить про якісні та кількісні особливості прийняття людиною: себе, як професіонала; конкретної професійної діяльності, як способу самореалізації та задоволення потреб; системи ціннісних норм, характерних для даної професійної спільноти [2]. Під цим розуміємо, що професійне становлення особистості починається з того моменту, коли людина уперше замислюється про свою майбутню діяльність, намагаючись визначити цим коло своїх інтересів та обсяг знань, необхідних для досягнення мети.

Ситуація на ринку праці багато в чому залежить від того наскільки правильно в професійному плані зорієнтована сьогодні молодь. Важливо, що соціальне становлення старшокласників відбувається в умовах, коли природне прагнення до самоствердження, успіху стикається з віковою

конкуренцією, високими вимогами до особи на ринку праці [6]. Учні не готові адекватно оцінити обстановку на ринку праці. Їм бракує об'єктивної інформації про необхідних фахівців. Вони не здатні оцінити свої можливості, а це веде до того, що вибір ВНЗ або іншого навчального закладу часто відбувається спонтанно. Тому на сьогоднішній день програми профорієнтації повинні не лише формувати систему уявлень про світ професій, а й намагатися надати можливість старшокласникам розвинути впевненість у власних силах при виборі особистих цілей в майбутній професійній діяльності, засобів та способів досягнення поставлених цілей.

Для оволодіння тією або іншою професією людині необхідно мати певні індивідуально-психологічні якості, що відповідають вимогам професії. В такому випадку особистість легко і швидко може опанувати обрану професію і адаптуватись до тривалої роботи, досягаючи при цьому високих результатів. В разі невідповідності фізіологічних можливостей особи вимогам, що пред'являються професією, людина або насилу опановує її, або ж досягає певних успіхів, але за рахунок перенапруження власних сил, що може призвести до нервових розладів, травматизму, крім того, такі люди, як правило, погано закріплюються в колективі та на виробництві.

Сучасна ситуація соціального розвитку вимагає формування самостійної особистості як необхідної якості, яка сприяє успіху в житті та професійній діяльності. Суспільство розширює можливості життєвого самовизначення молоді, надаючи право самостійно докласти свої зусилля та здібності в найрізноманітніших сферах діяльності для його розвитку.

Профорієнтація передбачає проведення комплексу взаємопов'язаних заходів: пропаганда, просвіта, професійне консультування. В межах профорієнтації може бути передбачена також спеціальна система психолого-педагогічних впливів, спрямованих на активізацію людини в формуванні та самовдосконаленні, психічних, інтелектуальних і фізичних якостей, які зумовлюють успішність в тій чи іншій професії [13]. Адекватність вибору професії буде досягнута тільки тоді, коли людина сама усвідомлює необхідність вибору спеціальності, відповідної її здібностям і інтересам. При цьому на самовизначення учня має великий вплив наявність життєвих цілей, планів і перспектив.

Компетентність фахівця сьогодні передбачає, крім власне професійної технологічної підготовки, ряд інших компонентів, що мають в основному позапрофесійний або надпрофесійний характер, але водночас необхідних в тій чи іншій мірі кожному фахівцю. Ці компоненти останнім час отримали назву «базисних кваліфікацій» - це самостійність, творчий підхід до будь-якої справи, вміння постійно вчитися і оновлювати свої знання, володіння «наскрізними» вміннями: робота на комп'ютері, користування базами і банком даних, розуміння екології, економіки, бізнесу та інші [14]. При цьому необхідно також враховувати, що сьогодні потрібно бути готовим до того, що знань і умінь, отриманих за період навчання в молодості, не вистачить на все трудове життя. Розвиток здатності до самопізнання, рефлексії, самовдосконалення, самореалізації є необхідною умовою освіти і підготовки молоді до самовизначення. Ось чому підготовка старшокласників до самовизначення повинна бути заснована не тільки на обліку індивідуальних особливостей і особливості професії, а й на обліку можливих змін якостей людини і вимог професії, а також змін в самому суспільстві. Необхідна підготовка фахівця, здатного до функціональної адаптації в різних сферах діяльності, вміє самостійно проектувати і реалізовувати свої освітні та професійні цінності (потреби, знання різного рівня і спрямованості), підготовка людини, здатної до розвитку протягом всього свого життя.

Найважливішим етапом професійного самовизначення людини є професійна адаптація. На цьому етапі виявляються недоліки попередньої професійної орієнтації і підготовки, здійснюється процес формування нових установок, потреб, інтересів у сфері праці, і, нарешті, виявляється, наскільки життєві плани виявилися реальними. Тому адаптація є своєрідним критерієм ефективності профорієнтаційної роботи з молоддю. Професійна адаптація є процесом пристосування учнів до майбутньої професії в загальноосвітніх школах, профтехучилищах, технікумах, вищих навчальних

зкладах і так далі до умов їх професійної праці, в результаті чого відбувається закріплення кадрів [14].

При проведенні профорієнтаційної роботи в освітній установі, необхідно враховувати різноманітність форм, засобів і методів. До методів професійної орієнтації відносяться:

- інформаційно-довідкові, просвітницькі методи: професіограми - короткі описи професій; професійна реклама та агітація; екскурсії школярів на підприємства і в навчальні заклади; зустрічі школярів з фахівцями; пізнавальні та просвітницькі лекції, профорієнтаційні уроки; навчальні фільми; використання засобів масової інформації; різні ярмарки професій та їх модифікації;

- методи професійної психодіагностики (в ідеалі - допомога в самопізнанні): бесіди-інтерв'ю закритого типу; відкриті бесіди-інтерв'ю (з можливістю деякого відволікання від задалегідь заготовлених питань); опитувальники професійної мотивації; опитувальники професійних здібностей, особистісні опитувальники, спостереження, збір непрямой інформації, психофізіологічні обстеження, професійні проби, використання різних ігрових та тренінгових ситуацій;

- методи морально-емоційної підтримки: групи спілкування, тренінги, публічні виступи, профорієнтаційні активізуючі методи з елементами психотренінгу, різні позитивні приклади самовизначення [13].

Профорієнтація старшокласників включає в себе ряд різних напрямків. Професійне просвітництво, метою якого ознайомлення учнів з професіями, їх змістом, функціями, вимогами, пред'являються до особистісних характеристик людини. Необхідно показати, що в кожній професії є простір для прояву творчості та кмітливості. Розкриття психологічних і психофізіологічних вимог, що пред'являються професією до людини. Розповідь про професії повинна будуватися за певним планом з урахуванням різних сторін і особливостей даної професії.

Професійне просвітництво умовно можна поділити на дві форми: професійну інформацію і професійну пропаганду (може здійснюватися у вигляді бесід про професії в освітньому закладі). Професійну інформацію можна використовувати для ознайомлення молоді з основними професіями та їх спеціальностями, відомості про зміст праці, оплаті, режиму праці та відпочинку, формах і термінах навчання, можливості посадового і кваліфікованого зростання. Особлива увага приділяється висвітленню основних вимог, які пред'являє дана професія до станом здоров'я людини, особистісним якостям, рівня загальноосвітньої і соціальної підготовки.

Професійна пропаганда використовується для формування позитивного ставлення до проблем вибору професій і прагнення у молоді до освоєння професій сучасного виробництва. Велику роль у професійній пропаганді відіграють засоби масової інформації (кіно, радіо, телебачення, мережа Einternet). З пропогоандою потрібно бути обережними. Адже надмірна пропаганда може привести до збільшення потоку бажаючих працювати в даній області діяльності.

При використанні професійного підбору особистості рекомендується конкретна професія відповідно до її можливостей і інтересів. Найпоширенішим та результативним є професійна консультація, метою якої є повідомлення старшокласникам рекомендацій про вибір роду діяльності на основі всебічного вивчення особистості, її нахилів, здібностей, рис характеру. Професійна консультація передбачає орієнтацію молоді на великі сфери професійної діяльності, всередині якої йому пропонується розгалужений перелік професій.

Професійна консультація є одним із структурних елементів профорієнтаційної роботи. Під консультацією розуміється система психолого-педагогічного вивчення особистості школяра з метою надання йому допомоги в професійному самовизначенні [7]. Основна мета професійної консультації є дослідження психологічних і фізіологічних особливостей індивіда, його поведінки в різних умовах і факторів, що впливають на професійне самовизначення.

Основними етапами проведення процедури професійної консультації є встановлення контакту зі старшокласниками та проведення психодіагностичного обстеження. На першому етапі налагоджується контакт, на якому необхідно пояснити цілі та завдання дослідження, гарантувати

його конфіденційний і анонімний характер. На другому етапі, за результатами дослідження, можна отримати об'єктивну інформацію про школяра, особливості його пізнавальної та мотиваційної сфер. При проведенні психодіагностичного обстеження використовуються традиційні методи психології, серед яких основна роль належить тестовим методикам. Широке застосування отримали імітаційні ігри, які дозволяють підвищити рівень усвідомленості, самостійності та обґрунтованості в ухваленні рішення про вибір професії.

Одним з важливих і обов'язкових елементів профорієнтаційної роботи є профконсультаційна бесіда, в якій передбачається донесення інформації про різновиди професій, шляхах і реалізації професійних планів, визначення особливостей поведінки та особистості старшокласника. Необхідно донести до молоді, що від того, наскільки правильно обраний життєвий шлях залежить суспільна цінність, задоволеність роботою, фізичне і психічне здоров'я, радість і щастя в особистому житті.

Сутність профорієнтації полягає в тому, щоб допомогти учневі зробити від самого початку правильний вибір. Адже адекватність вибору і рівень освоєння професії впливають на всі сторони і загальну якість життя. Тому так важливо для людини, що вступає в світ професій, зробити правильний вибір. При реалізації профорієнтаційної роботи не слід забувати й про те, що особливістю сучасного світу професій є поліпрофесіоналізм, тобто людині необхідно прагнути опанувати не одну професію, а кілька суміжних. Саме тому профорієнтація є необхідною умовою для професійного самовизначення особистості старшокласника і навіть студентів та випускників вищих навчальних закладів.

Література

1. Щербакова І.М. Актуальні питання професійного самовизначення старшокласників в умовах соціально-економічної трансформації суспільства // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2012. №8 (26). С.213-217.
2. Поваренков Ю.П. Психологическая характеристика профессиональной идентичности/ Поваренков Ю.П. // Кризис идентичности и проблемы становления гражданского общества. Сборник научных трудов. Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2003. С. 154–163.
3. Хомюк І.В. Професійна мотивація як засіб забезпечення професійної мобільності/І.В. Хомюк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2011. №4-5 (14-15). С. 305-313.
4. Вітковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації.-К.: Науковий світ, 2001. 92с.
5. Боднар А.Я. Взаємодія колективності та індивідуальності в стимуляції професійного самовизначення.-Автореф.дис. ... канд.психол.наук. К.,1994. 18 с.
6. Романенко О.В. Передумови формування особистісної успішності студентів у процесі професійної підготовки // Тези доповідей міжнародної науковопрактичної конференції "Успішність особистості: потенціал та обмеження", м. Київ, Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова, 18 березня 2010 р. С. 206–208.
7. Губанова М. И. Педагогическое сопротивление социального самоопределения старшеклассника // Педагогика. 2002. № 9. С. 32-39.
8. Методика дослідження готовності студентів-першокурсників до навчальнопрофесійної діяльності (навчальне видання). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 72с.
9. Гриценко Л.І. Формування навчально-професійної мотивації у студентів в умовах вищого навчального закладу // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції "Актуальні питання психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах", м. Київ, КНУВС, 21 травня 2010 р. С. 50–53.
10. Балл Г.О. Формування готовності до професійної праці у контексті гуманізації освіти // Психологічні аспекти гуманізації освіти. Книга для вчителя. Київ-Рівне, 1996. 128 с.

11. Мельник, О. Зміст, форми та методи профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання. К., 2008. С.26.
12. Болдина М.А., Деева Е.В. Понятие и сущность профориентационной работы в образовательном учреждении-Социально-экономические явления и процессы-№12 (046). 2012.
13. Грищенко В.И. Концепция компетентного подхода и профильное воспитание в школе // Высшее образование сегодня. 2008. № 2. С. 81-84.

Саракун Л. П.

*Національний університет харчових технологій
м. Київ*

МАРГІНАЛЬНІСТЬ ЯК МОДУС СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Характеризуючи маргінальність як стан периферійного перебування індивіда чи групи у межах певного соціального середовища, слід зазначити, що її вплив на суспільні процеси й життя сучасної людини надзвичайно посилюється. Маргінальність постає суттєвою ознакою часу. Суспільні перетворення – зміна соціально-економічних відносин, руйнуванням ціннісно-сміслової сфери, криза ідентичності, втрата ідейних орієнтирів – породжують лакуни в культурі та є однією з найбільш актуальних проблем сьогодення. Аномія, фрустрація, апатія виступають як супутники і показники сучасного соціуму. Соціальна система, що змінюється, об'єктивно створює маргінальну ситуацію, яка характеризується внутрішньою конфліктністю, невизначеністю. Очевидно, що в таких умовах не помітити маргінальне – значить удавати, ніби такої проблеми не існує.

Маргіналізація – це стан дезадаптованості. Якщо у пристосуванні до змін досягається результат, то людина засвоює нову систему соціальних зв'язків, інтеріоризує їх, психологічно сприймає. Якщо ж процес адаптації (пристосування) є невдалим (причиною може бути і сам суб'єкт, який не бажає змінювати свій спосіб життя, цінності, світогляд), у такому випадку це явище проявляється як маргіналізація – невдала адаптація. Американський соціолог Р. Парк уперше сформулював визначення маргінальності, як стан індивідів, які знаходяться на межі двох різних, конфліктних між собою життєвих культур, способів життя [7]. Підтримуючи описані риси маргінальної людини Р. Парком японський американський вчений, професор Каліфорнійського університету Т. Шибутані, виокремив наступні ознаки маргінальності індивіда: невпевненість у власній повноцінності, невизначеність і постійний страх бути несприйнятим соціумом; схильність уникати невизначених ситуацій (для подолання принижень); самотність; надмірні переживання щодо майбутнього та страх перед будь-якою ризиковою справою; невміння насолоджуватися і впевненість у тому, що оточуючі ставляться до нього несправедливо [5, с. 475]. Маргіналізація особи, за словами сучасного дослідника М. Шульги, це «її відрив, відхід від якогось соціального локусу – статусу, позиції, норм, цінностей, стилю життя. Внаслідок цього особа позбавляється багатьох засобів для відтворення своєї ідентичності» [6].

Маргінальність, маргінальні процеси, маргінальна людина, маргінальна особистість – явища, які сьогодні стали частиною суспільного та індивідуального життя. Маргінальність – це не тільки одна із сторін життєдіяльності людини це – результат конфлікту з загальноприйнятими нормами, вираження специфічних відносин з існуючою соціокультурною дійсністю. Означене явище не виникає поза різким реальним чи надуманим зіткненням з оточуючим світом. Воно передбачає розрив традиційних зв'язків і створення свого власного, зовсім іншого світу.

Маргіналізація соціуму реанімує і навіть посилює агресивно-споживацькі настрої, поєднані з політичною пасивністю і загальною «загальмованістю». Система цінностей, до якої тяжіє суспільство, лежить у площині консюмеризму. Почуття соціальної відповідальності поступається

місцем філософії відстороненості, системі самовиправдань, прагматичному кар'єризмові, моральному релятивізму. Оскільки різні соціальні групи чи індивіди, шукають нові «точки опори» в сучасних площинах соціального буття, все більше поглиблюється відчуття розриву єдиного духовного простору, з'являються значні коливання і відмінності у визначенні базових цінностей, загострюється полеміка навколо напрямів подальшого розвитку українського суспільства [3, с. 178].

Існують різні шляхи, на думку О. Бутиліної, що приводять суб'єктів у маргінальну ситуацію. «По-перше, перехід з однієї соціальної групи в іншу, інтеграція нового суб'єкта в упорядковану систему. Маргінальні елементи виникають, так би мовити, «на межі» соціальної групи. По-друге, виникнення в межах існуючої системи елементів, що порушують порядок, змінюють традиції, ламають стереотипи, створюють нові форми існування. Вони повністю не заперечують старої моделі устрою, але не вважають її ефективною, пропонують та відстоюють нові (інші) засади існування» [1, с. 19]. Зазначимо, що в обох ситуаціях як процес виникнення, так і процес витіснення маргінальних елементів на периферію супроводжується загостренням протиріч, конфліктів та протистоянь.

Маргінали можуть провокувати соціальні, в тому числі й міжнаціональні конфлікти. Виникнення цих конфліктів зумовлено недостатнім рівнем культурного розвитку суспільства та неготовністю конфлікуючих сторін до пошуку різних форм діалогу, а іноді явною неповагою цінностей іншої культури. Відповідно становлення національної ідентичності в сучасних трансформаційних умовах відбувається через складний процес політичної, соціальної та культурної маргіналізації. Це соціальний і психологічний процес, що призводить до стану маргінальності. Маргіналізація різко послабляє соціальні позиції людини, позбавляє її включеності в соціум, робить чужою, а отже, й уразливою до ненормативного поведіння.

Таким чином можемо стверджувати, що Маргіналізація є прямим наслідком структурних змін і пов'язується із втратою самоідентифікації в соціумі. Маргінальний стан властивий значній частині сучасного українського суспільства. Він постає своєрідним модусом його існування. Соціальний простір маргінальності – це особлива сукупність соціальних статусів, відносин, взаємозв'язків, що конституують маргінальний стан. Маргінальна ситуація, як система зовнішніх та внутрішніх умов існування, виникає внаслідок широкомасштабних якісних нееволюційних суспільних змін, яким притаманна зміна державного устрою, трансформація соціальної структури та ціннісно-нормативної системи світосприйняття. Це структурна маргінальність [4], причиною якої є виключення індивідів та соціальних груп із системи виробничої діяльності, відсторонення від виконання суспільних та політичних функцій, споживання духовних цінностей. В Україні численне безробіття, зубожіння значної частини населення, масова зміна соціального та професійного статусу зумовлюють маргіналізацію соціуму.

Література:

1. Бутиліна О.В. Маргінальна ситуація: структура та соціальні наслідки // Український соціум. 2012. № 2(41). С. 17-25.
2. Литвинчук О.В. Ідентичність як проблема маргінального індивіда: соціально-філософський аналіз / Оксана Литвинчук [монографія]. Житомир : ЖДТУ, 2018. 196 с.
3. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. К.: ІПіЕНД, 2002. 271с.
4. Пілецька Л. Маргінальність у контексті проблем соціальної мобільності особистості / Любомира Пілецька // Режим доступу file:///C:/Users/Pavel/Downloads/znpsp_2011_16(1)__3.pdf.
5. Шибутани Т. Социальное изменение и развитие личности // Социальная психология. М.: «Прогресс», 1969. 535 с.
6. Шульга М. Маргінальність як криза ідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. № 3. С. 166-170.

7. Park R. E. Human migration and the marginal man // American Journal of Sociology. Chicago, 1928. Vol. 33, № 6. P. 881-893.

Сложинська В.

Ковтун В.А.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

М. Херсон

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА БІРЖОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Багато що в цьому глобалізованому світі взаємопов'язане і взаємозалежне. І це, зокрема, переконливо засвідчує поширення коронавірусної пандемії та її відлуння у бізнесовому світі, у тому числі на ринках фондових торгів. У спокійні часи широкий загал мало цікавить, які ситуації переживають біржі. А от нині до них – підвищена увага не тільки фахівців ділової сфери, а й багатьох із нас – здавалося б, далеких від неї. Бо від «температури» на біржах залежить курс національних валют, у тому числі й нашої гривні, життєдіяльність фірм, корпорацій, банків, наявність робочих місць у них, а отже, зрештою, життя кожного з нас.

У четвер 12 березня 2020 року «термометр» зашкалив на найбільш авторитетній на планеті біржі – в Нью-Йорку. За підсумками торгів фондовий індекс Доу-Джонса обвалився на 9,5 відсотка. Цепадіннябулоназване «чорним четвергом». Воно стало рекордним за останні 33 роки – після «чорногопонеділка» 19 жовтня 1987-го. Причиною падіння стало оголошенняВсесвітньоюорганізацієюохорониздоров'япандемії і невтішні для інвесторівпрогнозиослабленнязростанняглобальноїекономіки в результатірадикальнихзаходів у світі по стримуваннюпоширеннякоронавірусу.Коронавірусна хвороба 2019 (англ. Coronavirusdisease 2019, аббревіатура COVID-19 затверджена як офіційна скорочена назва) — інфекційна хвороба, яка вперше виявлена у людини в грудні 2019 року в місті Ухань[1].

.В наш час біржі в Україні переживають період відродження і становлення. Курс нашої країни на ринкову економіку неможливо реалізувати без бірж, особливо фондових. Адже механізм біржі дає змогу не через емісію грошей, а шляхом емісії цінних паперів, фондових паперів залучити необхідні кошти для покриття дефіциту державного бюджету і розвитку економіки. Без біржі неможливо вести мову про міцну національну грошову одиницю. Сильні гроші, як, приміром, та ж японська ієна, завжди зберігаються в банках, а не по кишенях. Українська проблема в тому, що величезна кількість наших грошей знаходиться поза банками. І українські банкіри вкотре вже говорять про те, що назад їх можна повернути тільки одним способом: зробивши з них сильні й стабільні гроші. Сфера обігу слабких грошей – це, насамперед, «тіньова» економіка. Виникає замкнене коло: чому слабкі гроші? Тому що вони некеровані. Чому некеровані? Тому що перебувають поза сектором, який підлягає державному контролю.Поступово, не так швидко, як хотілося б, в Україні формується фондовий ринок.

За станом на червень 2020-го діє кілька фондових бірж, про який знає діловий світ. Серед них – Українська біржа, Фондова біржа ПФТС, Українська міжбанківська валютна біржа, Фондова біржа «Перспектива».Так, наші біржі не мають таких приміщень і технічного оснащення, як на Нью-Йоркській, Лондонській чи Токійській біржах. Але головна проблема не в приміщеннях і техніці. А в тому, щоб на нашому українському ринку була потреба в такому інструменті, як фондовий товар. А підтримуватиметься вона тоді, коли в цьому буде по справжньому зацікавлений головний клієнт – держава. Саме держава для покриття дефіциту має шукати гроші на біржі, а не в Національному банку[2].

Наслідком пандемії стало падіння ділової активності практично в усіх куточках планети. Після «чорного четверга» 12 березня, коли відбулося майже десятивідсоткове падіння індексу Доу Джонса,

на Нью-Йоркській біржі почалося повільне зростання індексу, яке на 24 березня склало 11,3 відсотка. Це сталося на фоні очікувань на ухвалення законопроекту про підтримку економіки США в період пандемії коронавірусу, а також ряду інших екстрених заходів. 27 березня цей закон вступив у дію. Ним передбачено стимулювання американської економіки у розмірі більше двох трильйонів доларів – це найбільші за всю історію США заходи з надання допомоги.

Ситуація у світовій фінансово-економічній системі у ці дні мінлива і нестабільна. Що й підтверджують чутливі «термометри» – провідні фондові біржі світу. Так, 11 червня цього року індекс Доу Джонса знизився на 6,9 відсотка. Це відбулося на тлі негативних прогнозів Федеральної резервної системи США і побоювань щодо відновлення пандемії коронавірусу. На це істотно вплинуло і різке зростання державного боргу Сполучених Штатів: він перевищив 26 трильйонів доларів. Причому за три роки, відколи президентом США став Дональд Трамп, держборг виріс на 6 трильйонів, 4 з яких пов'язані з виділенням коштів на програми протидії пандемії. Наскільки, не зважаючи на величезні відстані, пов'язані біржеві ринки, переконливо засвідчує відлуння вже згадуваного «чорного четверга» на Нью-Йоркській біржі. Уже наступного дня, у п'ятницю, в далекій від Уолл-Стріт Японії, на Токійській біржі, індекс Nikkei 225 знизився на 9,5 відсотка, втративши 1830 пунктів, що стало найбільшим падінням з квітня 1990 року. Через десять з лишком годин цю «естафету падінь» підхопила і продовжила Лондонська біржа, на якій індекс FTSE-100 встановив ще більший антирекорд – 10,87[3].

На тлі спалаху нової хвороби інвестори переглянули свої погляди на майбутнє світової економіки. Введені обмежувальні заходи в різних країнах негативно вплинули практично на всі галузі, пов'язані з споживчою активністю: туризм, торгівля, громадське харчування, розваги та інші. В умовах карантину люди витрачають і пересуваються менше. Учасники торгів стали позбуватися від акцій авіакомпаній, нафтовиків, виробників споживчої електроніки і інших компаній, чекаючи падіння виручки і доходів. Індeksi провідних світових бірж обвалилися. Один тільки італійський індекс FTSE MIB з 19 лютого по 11 березня втратив 29,8%. Цікаво, що китайський фондовий ринок почав поступово відновлюватися, в той час як в інших країнах він продовжив падати.

Поширення COVID-19 по всьому світу призвело до зменшення попиту на нафтопродукти: бензин, авіаційний гас і інші. Тому фінансові аналітики очікували, що міністри країн групи ОПЕК + узгодять на зустрічі у Відні 4-6 березня додаткові заходи по скороченню нафтовидобутку на 1,5 млн барелів на добу. Однак ключові учасники зустрічі Саудівська Аравія і Російська Федерація не змогли не тільки підписати нову угоду, але і продовжити старе. Відмова від угоди викликав обвал нафтових котирувань 9 березня більше ніж на 20%. За повідомленнями ЗМІ, після невдалої зустрічі ОПЕК + головні нафтові експортери розв'язали цінову війну за основні ринки збуту. Джерела агентства Bloomberg заявили, що Саудівська Аравія запропонувала європейським і азіатським споживачам свою нафту марки ArabLight з великим дисконтом до ринку - по \$ 25 за барель при біржових котируваннях Brent вище \$ 32. Такий же крок зробили Ірак і Кувейт [2].

Учасники ринку очікують, що поширення коронавірусавиллється в подальші кроки щодо пом'якшення грошово-кредитної політики Федеральної резервної системи. Згідно з контрактами CME GroupFedWatch, трейдери оцінюють імовірність зниження ставки в березні в 23%. Економічне планування в умовах поширення коронавірусу: сподіватися на краще, але готуватися до гіршого. Країни, що постраждали від раптової і непередбачуваної надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я зіткнулися зі скороченням своїх бюджетів, викликаним необхідністю долати гуманітарні та економічні наслідки епідемії.

Урядам потрібно буде наростити обсяги витрат для протидії наслідкам вірусу. При цьому вони можуть відчувати скорочення доходів через зниження економічної активності. Країни можуть також зіткнутися зі зниженням доходів від експорту, обумовленим зменшенням надходжень від туризму або падінням цін на біржові товари. Все це може посилитися в разі раптового припинення припливу капіталу. У сукупності це може привести до виникнення термінової потреби в фінансуванні

платіжного балансу для подолання розриву між припливом і відтоком іноземної валюти. Навіть якщо якийсь окремії країні пощастить уникнути поширення вірусної інфекції, вона все одно може випробувати збої в економічній діяльності, викликані зовнішніми ефектами відбуваються в світі подій або розривами в виробничо-постачальницьких ланцюжках.

Впливом вірусу на організм людини будуть займатися медичні працівники, а МВФ може посприяти в пом'якшенні економічних наслідків COVID-19. Найбільшу підтримку в таких надзвичайних ситуаціях Фонд може надати за допомогою надання своєчасної фінансової допомоги. На екстрену фінансову допомогу в середньому припадає 20 відсотків від усієї підтримки, яку просять країнами-членами від МВФ. Швидке надання фінансування може мати вкрай важливе значення для поповнення міжнародних резервів, отримання гостро необхідного імпорту або збільшення бюджетних ресурсів. Під час спустошливої дії вірусу Ебола на деякі райони Африки, яка обернулася серйозними гуманітарними та економічними проблемами для Гвінеї, Ліберії та Сьєрра-Леоне, МВФ надав цим трьом країнам екстрену допомогу на пільгових умовах в розмірі 378 млн дол. США, що складало 2,3 відсотка їх сукупного ВВП. Поряд з цим МВФ надав цим країнам допомогу в скороченні боргового тягара, використовуючи для цього кошти Трастового фонду для обмеження наслідків катастроф та полегшення тягара заборгованості (Catastrophic Containment and Relief Trust), ресурси якого можуть бути найближчим часом поповнені за рахунок внеску Сполученого Королівства в розмірі 150 млн дол. США [4].

Відповідно до двома інструментами екстреного фінансування МВФ - Механізмом прискореного кредитування і Інструментом для прискореного фінансування - країни-члени можуть отримувати фінансування для протидії шоків, в тому числі викликаним великими стихійними і медичними лихами. Переваги цих двох механізмів кредитування полягають в їх розмірі, швидкості і гнучкості. Коли на Мозамбик обрушився циклон Ідай, проміжок часу від запиту до затвердження склав близько чотирьох тижнів. На відміну від програм Фонду, в рамках яких фінансування надається протягом певного періоду часу, надання коштів за зазначеними два інструменти здійснюється у вигляді разової виплати, призначеної для покриття термінових потреб платіжного балансу і не підпадає під традиційні умови МВФ.

Єдине, що має зробити країна, це продемонструвати, що її борг є стійким, і взяти на себе зобов'язання проводити економічну політику, яка допоможе подолати надзвичайну ситуацію. За оцінками експертів, в разі серйозного спаду, викликаного COVID-19, від Фонду може очікуватися надання коштів в розмірі до 50 млрд дол. США на цілі екстреного фінансування початкових заходів у відповідь в країнах з ринком, що формується і країнах, що розвиваються. Можуть бути виділені додаткові обсяги допомоги, коли проясниться масштаб проблем. Зокрема, країни з низьким рівнем доходу могли б отримати близько 10 млрд дол. США з цієї суми, в основному на пільгових умовах. Крім екстреного фінансування країни-члени можуть також звернутися за наданням нової позики - за рахунок наявних у Фонду коштів на надзвичайні мети в розмірі близько 1 трильйона доларів США у вигляді квот і позикових ресурсів, - а існуючі позичальники можуть збільшити обсяги своїх діючих кредитних домовленостей. Спостерігаючи, як і вся світова спільнота, за розвитком надзвичайної ситуації в області охорони здоров'я, МВФ сподівається на краще. Разом з тим, завдяки наявності екстреного фінансування, ми готові до гіршого, що дозволяє нам, якщо скористатися словами американської письменниці Майї Анжелу, постаратися зустріти без подиву все, що лежить між цими крайнощами [5].

Література:

1. «Радіо свобода» URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-poxodzhennia-versiji/30410585.html>
2. Михайло Сорока. «Укрінформ» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3050068-aka-temperatura-na-birzah-svitu.html>
3. «Московская биржа» URL: <https://place.moex.com/useful/koronavirus-i-fondovij-rynok>

4. Дмитрий Михайлович «Коммерсантъ» URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4267573>

5. Мартин Мюлейзен «Блог МВФ» URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/03/12/blog031220-coronavirus-economic-planning>

Смоленська О.М.,

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

КЕЙС-МЕТОД У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Економічні дисципліни відіграють значну роль у професійній підготовці фахівців. Адже вони встановлюють базові знання вже засвоєних спеціальних дисциплін і є формою організації самостійної роботи студентів і розвитку їх пізнавальної активності.

Найпопулярнішим методом, який використовується у викладанні економічних дисциплін, є кейс-метод, який дозволяє поєднувати теоретичне і практичне навчання. Кейс-метод необхідно віднести до методів проблемного навчання. Суть його в тому, що під час навчання пропонують осмислити і знайти рішення для ситуації, що має відношення до реальних життєвих проблем і опис якої відображає будь-яке практичне завдання. Відмінною особливістю цього методу є створення проблемної ситуації, яка спирається на факти із реального життя.

Кейс-метод можна уявити як складну систему, в яку входять інші, більш прості методи пізнання, такі як: моделювання, системний аналіз, проблемний метод, ігрові методи, уявний експеримент, методи опису, класифікації. Кожен із цих методів відіграє у кейс-метод свої ролі.

Також можна відзначити, що при реалізації кейс-методу в процесі співпраці викладача і студента зусилля будуть спрямовані на те, щоб все знання, які даються цьому студенту, могли б реалізовуватися на практиці. Найважливіше, що результат цього методу спрямований на формування навичок навчальної роботи, які будуть у майбутній професійній діяльності дуже затребувані.

Важливим плюсом кейс-методу вважається формування цінностей, життєвих установок учнів, студентів. Ще велика перевага цього методу в тому, що його застосовують в навчанні і за кордоном. Уперше він був застосований у навчальному процесі на факультеті права Гарвардського університету.

Кейс - метод ґрунтується на таких принципах:

- принцип партнерства, співпраці з учнями – заснований на визнанні учнів партнерами в освітній діяльності, на взаємодії і колективному обговоренні ситуацій;
- принцип зміщення ролі викладача з трансляції та «розжовування» знань до організації процесу їх добування – зростання ролі педагога як експерта і консультанта, який допомагає студентові;
- принцип творчості, який передбачає перетворення кейсу і заняття з його застосуванням в індивідуально креативний результат.

Використання кейс-методу дозволить розвивати у студентів такі групи навичок:

- аналітичні: здатність відрізнити дані від інформації, класифікувати, виділяти суттєву і несуттєву інформацію, аналізувати, представляти її, знаходити пропуски інформації і вміти відновлювати їх;
- практичні: застосування в практиці цих методів і принципів;
- творчі: пошук творчих рішень в ситуаціях, які не можна розібрати логічним шляхом.
- комунікативні: здатність вести дискусію, переконувати оточуючих, використовувати наочний матеріал та інші медіа-засоби, кооперуватися в групі, захищати власну точку зору, переконувати опонентів, складати короткий, переконливий звіт.
- соціальні: в ході обговорення CASE формуються певні соціальні навички: оцінка поведінки людей, вміння слухати, підтримувати в дискусії або аргументувати протилежну думку і т.д.

- рефлексивні: незгода в дискусії сприяє усвідомленню та аналізу думки інших і свого власного. Виникаючі моральні і етичні проблеми вимагають формування соціальних навичок їх розв'язання.

Також студенти зможуть ефективно працювати з навчальною літературою та інформацією, отримувати нові теоретичні та практичні знання, класифікувати їх; оперувати базовими поняттями, основними поняттями навчального курсу; вирішувати пізнавальні та економічні завдання; логічно вибудовувати усні відповіді та письмові тексти. Щоб все це можна було «втїлити в життя», викладачам важливо створити такі умови в процесі навчання, щоб вони були опорою для розвитку нестандартного мислення студентів, намагатися розкрити творчий потенціал кожного при вивченні економічних дисциплін.

Способів цього розкриття багато, наприклад, написання есе з актуальних економічних тем, проведення дискусій по соціально-економічних питань. Тобто намагатися занурювати студентів в таке середовище, яке змусить їх нестандартно думати, міркувати і не боятися озвучувати свою точку зору і навіть відстоювати її, приводячи різні аргументи.

Якщо використовувати кейс-метод в навчанні, то це допоможе підвищити якість професійної підготовки фахівців.

Впровадження цього методу в навчальну практику вищої освіти в цей час є досить актуальним, і він може активно застосовуватися при вивченні таких дисциплін, як економіка підприємства, глобальна економіка, економічна теорія, інституційна економіка, маркетинг і т.п.

Література:

1. Варнавська І. В. Кейс-метод у формуванні комунікативної компетентності студентів економічного напрямку з української мови (за професійним спрямуванням) // Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (17 жовтня 2019 року). Переяслав-Хмельницький, жовтень, 2019. С.125-128.

2. Гумметова А.Ю., Ступина Є.В. Кейс-метод як сучасна технологія особистостно-орієнтованого навчання [Електронний ресурс] <http://www.uchportal.ru/publ/15-1-0-507>

Смолінська О.Є.,

Прончак М. В.

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
м. Львів*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ НАУКОВОГО, ПОЛІТИЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (історико-педагогічний етюд)

У громадських колах дискусія з приводу того, наскільки національно-, культуроорієнтованою повинна бути вища освіта точаться постійно, хоча й мають хвилеподібний перебіг. Якщо проаналізувати період відновлення незалежності, то можемо виокремити певні періоди. Починаючи з 1991 року (в Західному регіоні – з початком у 1985 році проголошеної М. Горбачовим, президентом СРСР, політики перебудови), у вищій освіті суттєво активізувався власне етнокультурний компонент. Почали виникати художні колективи, зокрема хорові, які включали до свого репертуару заборонені до виконання в СРСР патріотичні пісні. В Західній Україні це були спочатку пісні Січових Стрільців – першого військового формування УНР, яке було сформоване в Києві в листопаді 1917 з українців – галичан та буковинців – російських військовополонених австро-угорської армії, які перебували в Наддніпрянській Україні та добровільно згодилися захищати Українську

Центральну Раду перед наступом більшовиків [2]. Їх командиром від початку створення і до завершення існування цього збройного підрозділу був Є. Коновалець, перший голова ОУН, один з ідеологів українського націоналізму. Авторами великої кількості пісень Січових Стрільців були М. Гайворонський (“Їхав стрілець на війноньку”, “Гей, там на горі Січ іде”), Р. Купчинський (“Як з Бережан до Кадри”, “Пиймо, друзі”, “Ірчик”), Л. Лепкий (“Гей, видно село”, “Журавлі” (на слова його брата, Б. Лепкого)), які служили в армії УСС. Ці твори, за замовчуванням, стало можна виконувати, а оскільки їх теми відповідали настроями саме молоді, бо йшлося про кохання, війну та Україну, серед студентських колективів вони набули особливої популярності.

Тоді ж, в кінці 80-их – на початку 90-их рр. ХХ століття, послабили обмеження щодо релігійних обрядів, було зупинено вимогу до закладів освіти контролювати студентсько-викладацький склад з приводу святкувань релігійних свят. Коли у вересні 1989 року УГКЦ вийшла з підпілля і, підтримана значною кількістю людей, стала вимагати легалізації, яку було дозволено вже в грудні 1989 року внаслідок зустрічі того-таки М. Горбачова із Папою Римським Іваном Павлом II, разом із релігійними обрядами стали відновлюватися і фольклорні, пов’язані з ними: вертеп, щедрування, гаївки, святкування на Купала тощо. І, знову ж, основним ініціатором їх вивчення та активним виконавцем стала студентська молодь. Уже у жовтні 1990 року розпочалася Революція на граніті, ініційована Українською студентською спілкою та львівським Студентським братством. Тим часом на схід України виїжджали студентські колективи, які популяризували українські патріотичні пісні.

Отже, бачимо, що осередком відновлення національно-культурної складової в Україні ще до відновлення нею незалежності стали студенти закладів вищої освіти. Цей період також ознаменувався переглядом існуючих в тогочасних вишах традицій та обрядів, наприклад у нашому університеті була запроваджена принципово нова посвята у студенти.

Наступний період, 1995-2004 рр., став періодом т.зв. “повзучих” перетворень, коли національно-культурні традиції у вищій освіті розвивалися еволюційно, поступово просуваючись на схід. У цей період відновлені імена тих науковців, культурних діячів, які були примусово “забуті” з ідеологічних міркувань. Ця культурно-наукова реабілітація повернула в культурно-освітні простори університетів тих, хто був їх творцями, таким чином гармонізувалася внутрішня культурна політика закладів освіти. У цей же період назрівали зміни, пов’язані зі вступом України до Болонського процесу, одною із цілей якого було “формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу Європи; підвищення престижності у світі європейської вищої школи” [1]. Це означало, по-перше, увагу до культурних процесів, що відбуваються у закладах вищої освіти, по-друге, їх поєднання з європейською освітою на рівноправних засадах. У плані національного відродження цей період завершився Помаранчевою революцією, рушієм якої, знову ж, стали студенти.

У період з 2005 до 2013 року заклади освіти розвивалися в руслі Болонського процесу як автономні, формуючи власні підходи до освітніх програм, статутних документів, внутрішньої політики, зокрема в царині культури. Однак національно-специфічний контекст повільно став втрачати позиції, в тому числі через одвічну дискусію між прихильниками технократичного і культурологічного підходів у вищій освіті. Не будемо визначати, хто правий, але студентське середовище теж відповідно поділилося. Однак у ньому залишилися переосмислені на особистісному рівні такі національні ідеї, як свобода, незалежність, натомість увага до національно-культурної ідентифікації ослабла. Наслідком цього стали, з одного боку, знову ж, початок нової національно-визвольної революції в 2013 році, з іншого – відтік молоді на навчання за кордон.

Складна політична ситуація, що триває вже понад 7 років, поділ держави на окуповану та неокуповану територію, пандемія COVID-19 – серйозні виклики, в тому числі щодо вищої освіти, змоги виконання нею культурологічної, ідентифікаційної (в т.ч. національно-ідентифікаційної) функцій. Судячи з хронологічної тенденції, саме зараз освіта, в т.ч. вища, не лише в Україні, а й у світі переживають нову кризу культурологічного типу. Її наслідки ще не відомі, тоді як культурологічний характер вже увиразнився, оскільки, з одного боку, через закриття фізичних кордонів підвищується увага до національних освітніх систем, з іншого – через відкриття віртуальних освітніх кордонів – нівелюється фактор культурної самотності освітніх систем.

Проблема етнокультурної компетентності випускників закладів вищої освіти, таким чином, стає актуальною не лише в аспекті глобалізації, мультикультуралізму, а й у формуванні ідентичності особистості. Дистанційне навчання висуває значні вимоги саме в площині індивідуалізації, суб'єктність (узагальнений образ викладача, студента) конкретизується, освітні комунікації перетворюються на міжособистісні, вони ґрунтуються на відповідному типі відносин, які, багато в чому, нагадують патріархальне тлумачення вчительства як місії. Відповідно, не можуть існувати в узагальненій формі освітні суб'єкти, вони отримують власні “обличчя”, ніби “оживлюються”: і університети, і викладачі, і студенти. Таким чином, відбувається переосмислення співвідношення компонентів технологічної підготовки фахівця у руслі формування професійно підготовленої особистості з відповідною системою цінностей. Це може бути здійснено завдяки соціальному вихованню, складовою якого є етнокультурна компетентність.

Література

1. Болонський процес [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://vzn.org.ua/bolonskyj-protses>
2. Січові стрільці: вікіпедія [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%96%D1%87%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%86%D1%96

Столяров О.Я.

*Національний університет харчових технологій
м. Київ*

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА, ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Мало хто сьогодні буде заперечувати, що екологічні проблеми є одними з найгостріших серед глобальних проблем сучасності. Нині виокремлюється три глобальні тенденції: зміна складу атмосфери; посилення «парникового ефекту»; потепління клімату, що може призвести до розтавання льодів і катастрофічного підвищення рівня океану. Системна екологічна криза спричинена різким загостренням суперечностей між людською діяльністю і природними процесами внаслідок надмірного і не контрольованого впливу на природу з боку суспільства. Негативні наслідки цього впливу проявляються в порушенні природних процесів і екологічних зв'язків, у забрудненні навколишнього середовища, вимиранні представників флори й фауни і, нарешті, у поширенні відхилень у розвитку і масових захворювань, що поставило під загрозу існування біосфери і самих людей.

Причиною того, що філософія звертається до проблематики екологічних проблем є те, що екологічна криза невпинно сповзає у екологічну катастрофу, яка тим або іншим чином торкнеться кожного жителя планети Земля. Серед тих, хто вніс помітний вклад у філософське

осмислення екологічних проблем стоїть ім'я сучасного німецького філософа Вітторіо Гьосле, який не просто спробував надати цим проблемам гостро-актуального забарвлення, але показав їх глибинний філософський зміст. Загальним питанням сьогодення є розробка нової філософії природи, яка врахувала б набуте філософією та культурою у минулому та реалії нашого часу. Така філософія була б вкрай необхідною як фундамент сучасної філософії екології. На думку В. Гьосле, нова філософія природи зобов'язана вирішити два важливих питання: по-перше, пояснити, яким чином виявляється можливим апріорне знання про природу (вірність цього положення представляється незаперечним, що доводить, окрім іншого, застосування математики до пізнання природи); по-друге, нова філософія повинна відповісти на питання, чому людська суб'єктивність, не дивлячись на приналежність її до природного світу, має здатність протистояти цьому світові [5]. Відношення людини до природи постає таким, що людина одночасно і включена у природні зв'язки, і протистоїть їм. Людина – це організм; з іншого боку, вона – духовна істота. Це додає додаткові труднощі для розуміння взаємовідносин людини та її природного оточення. Стародавнім грекам навіть у голову не могло прийти протиставити людину і природу, оскільки природа розглядалася як *kosmos*, тобто світовий порядок, і людина вважалася частиною цього порядку. Можна повністю погодитись з думкою В. Гьосле, що вихід полягає в примиренні природи та духу. Акцентуючи увагу на проблемі екології, ми не можемо обійти стороною діяльність сучасного німецького філософа Маєра-Абіха Клауса Міхаеля. Його практична філософія – це філософія відповідальності і за збереження людства, і за збереження природи. Це має бути не тільки відповідальність за інших людей, не тільки відповідальність за тварин і рослин, а й відповідальність за всі речі, створені людиною і не створені нею, оскільки “не людина є мірою всіх речей, а все, що нас оточує, є мірою нашої людяності” [3]. Нині ситуація у взаємодії природи й суспільства дійшла до такого стану, коли людина не може без кінця нехтувати законами, а також управляти екосистемами, які підтримують у рівновазі численні форми життя. Такий основний принцип екології було сформульовано ще в XVII столітті філософом

Ф. Беконом: «Ми не можемо керувати природою інакше, як підкорятися їй». Не заглиблюючись у всі аспекти проблеми вирішення екологічних проблем, можемо зазначити, що основою подолання екологічних викликів є, в першу чергу усвідомлення необхідності подолання філософії свідомості та розкриття онтологічних, телеологічних, аксіологічних засад взаємодії (комунікації) в системі “людина – природа”. Тільки адекватне розуміння ситуації, що склалася, та спільні зусилля політиків, громадськості, вчених та бізнесу – «революції на захист природи», за словами К.М. Маєр-Абіха [3], – можуть завадити найгіршому розвитку подій.

Перед людством сьогодні особливо гостро стоять три головних взаємозалежних проблеми – забезпечення харчуванням, енергією та екологічна безпека. У розв'язанні цих проблем особливе місце належить енергетиці, від розвитку якої залежить економічний стан суспільства, а також стан навколишнього середовища. Концентруючи величезні матеріальні та переробляючи колосальні паливно-енергетичні ресурси, активно втручаючись у гідро-, літо- і атмосферне середовище, енергетика може змінити і вже змінює навколишнє природне середовище. Одним зі шляхів запобігання екологічній кризі є розвиток та використання відновлюваних джерел енергії як інструменту протидії змінам клімату. Більш очевидними є низка переваг ВДЕ для довкілля: вони невичерпні, не порушують екологічного балансу планети, несуть незрівнянно менші ризики для навколишнього середовища, не продукують викиди парникових газів і інших шкідливих речовин, а отже є більш безпечними для здоров'я людей. Але навіть цим переліком переваги відновлюваної енергетики не обмежуються. Соціальні здобутки є менш очевидними, але не менш ваговими: 1.1 млрд. людей у світі живуть без електропостачання. Розвиток відновлюваної енергетики не тільки дозволяє скоротити прірву нерівності і надати більш справедливий доступ до енергетичних ресурсів. Отже, переваги відновлюваної енергетики

варіюються від дотримання нами екологічних зобов'язань перед майбутніми поколіннями до соціально-економічних переваг, які дають поштовх для подальшого інноваційного розвитку без завдання шкоди навколишньому середовищу. Доступ до ВДЕ є цінністю для всього суспільства, зокрема для тієї її частини, де надійне енергопостачання може сприяти значному покращенню рівня життя та зростанню економіки. Сонячна енергетика – загальносвітовий тренд. 2017 рік став знаковим для сонячної фотоелектричної енергетики – у світі ввели в експлуатацію найбільше сонячних потужностей порівняно з іншими типами технологій виробництва електроенергії. За оцінками експертів економічно – доцільний потенціал впровадження ВДЕ станом на 2030 рік оцінюється у 16-22 ГВт. Виконання цього прогнозу дозволить економити близько 7 млрд. м.куб. природного газу щороку. В Україні встановлено СЕС загальною номінальною потужністю 4925 МВт, які генерують 1,265 млрд кВт-год електроенергії.

Література

1. Варвянський С. М. Світоглядні аспекти сучасної екологічної проблеми. О.: Актуальні проблеми філософії та соціології, 2014. С.45-48
2. Майер-Абіх К. М. Повстання на захист природи. Від доквілля до спільноті : пер. з нім., післямова, примітки А. Єрмоленка. К. : Лібра, 2004. С. 96 .
3. Резнікова Н.В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі: екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин. К.: Вістка, 2016. С. 9-18
4. Хёсле В. Философия экологии / Электронный ресурс. [http:// filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000805/](http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000805/)
5. Шаповал. М. Філософські аспекти екологічних проблем сучасності в тлумаченні В.Гёсле. П.: Філософські обрії, 2011, № 25. С. 106-115

Терьохіна К.В.,

Варнавська І.В.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

ЗАСОБИ І МЕТОДИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ СЕРЕДНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У педагогічній науці існують поняття: кошти, методи і прийоми виховання, а також форми організації навчально-виховного процесу. Ці поняття в особливій мірі стосуються теорії і методики навчання та виховання, і, зокрема, до методики морального і морально-етичного виховання. Для нашої роботи це віграє істотну роль, оскільки процес морального виховання серед студентів навчальних закладів також пов'язаний із використанням різних педагогічних засобів, методів і прийомів.

Засоби морального виховання – це види педагогічної діяльності, спрямовані на розвиток особистості, такі, як праця, спілкування, пізнавальна діяльність, гра, спорт. У процесі діяльності людина досягає заздалегідь наміченої мети, вчиться практично долати труднощі, набуває позитивний досвід поведінки тощо. У процесі діяльності створюються сприятливі передумови для формування моральних і вольових якостей особистості.

Методи морального виховання – це такі способи виховного впливу на особистість, які застосовуються педагогом із метою формування морально-етичних установок і переконань.

Правильний вибір методів морального виховання і адекватні дії студентів сприяють вирішенню виховних завдань, що стоять перед педагогом і навчальним закладом в цілому. Однак

вибір цих методів завжди знаходиться в залежності від характеру майбутньої професійної діяльності студента, обраної ним спеціальності, а також особистісних і психологічних особливостей студента і, безумовно, від педагогічної компетентності викладача і від його власних моральних якостей.

Форми організації виховної роботи за своєю суттю дуже схожі до методів виховання. Серед них виділяються такі:

- масова (організація свят, естафет, тижнів науки, творчих вечорів, змагання – спортивні, поетичні, професійні),
- групова (клуби за інтересами, гурткова робота, курси за вибором),
- індивідуальна.

У науковій літературі описано чимало класифікацій методів морального виховання, проте на цей час найбільш поширена традиційна класифікація методів виховання:

- 1) Методи переконання.
- 2) Методи вправи і привчання.
- 3) Методи заохочення.
- 4) Методи покарання.

Використання педагогом цих методів дозволяє вирішити два основні завдання: набуття студентами позитивного досвіду поведінки і розвиток їх свідомості.

Так, зокрема, методи, спрямовані на формування моральної свідомості, моральних понять і почуттів, зазвичай називають методами переконання. Вони спрямовані на розвиток моральних норм і правил поведінки, на навчання студента вмінню оцінювати свою власну поведінку і поведінку товаришів. Знання і поняття полягають в основі переконань, коли вони підкріплюються прикладом і закріплюються у практиці поведінки.

Метод вправи передбачає планомірне і послідовне систематично виконується студентами ту чи ту дію з метою вироблення у них тих чи тих звичок, навичок і умінь. Хоча вправа – це метод, який в структурі навчального процесу в коледжі більш притаманний формуванню професійної компетенції (наприклад, вправи у процесі практичного заняття), він повною мірою можна застосувати і до цілям морального виховання. Наприклад, вправи, спрямовані на вироблення поваги до професії, до праці, до громадських доручень. Зокрема, таким вправою може бути взаємодопомога студентів у процесі навчання, доручення надати допомогу в ремонтних роботах в навчальному закладі, регулярні доручення в групі як в навчальному колективі (наприклад, виконання обов'язку старости, відповідального за відвідуваність, або навчального сектора – так званий актив групи).

Привчання – це суміжне із вправою, але набагато більш вузьке поняття, його можна вважати початковим етапом або прообразом вправи. В якості ілюстрації цього можна привести приклад привчання бути на практичні заняття без запізнь, приносити з собою робочу форму або необхідний для занять інвентар, містити навчальне місце і аудиторію в чистоті.

Метод заохочення – це метод виховної роботи, який виражається в позитивній оцінці дій студента. Цей метод служить виробленні стимулу до навчальної діяльності, до вироблення певної моделі поведінки, до підвищення почуття відповідальності. Однак педагогу слід розрізняти поняття «заохочення» і «запобігливість»: останнє є одним з негативних пережитків радянської педагогічної моделі, де деякі педагоги незаслужено застосовували заходи заохочення не в силу будь-яких позитивних дій студента, його успіхів або заслуг в чому-небудь, а в силу суб'єктивного ставлення викладача і (або) адміністрації навчального закладу або їх залежності від його батьків.

Заходи заохочення повинні відповідати реальним вчинкам студента і не повинні бути занадто частими: в іншому випадку це може спричинити розвиток егоцентризму і помилкове відчуття самоствердження в колективі. Наприклад, категорично неприпустимо протиставлення будь-якого окремо взятого студента (нехай навіть і найуспішнішого) всьому колективу, а також недоречна похвала. Однак при застосуванні заходів заохочувального характеру важливо враховувати характер відносини студента до педагога або до навчального закладу в цілому. Зокрема, навіть прості слова

схвалення або похвали від улюбленого викладача можуть для студента означати більше, ніж будь-який цінний подарунок: це породить прагнення глибше опанувати предметом, старанніше ставитися до навчання і, звичайно ж, посприє розвитку почуття поваги до праці педагога.

Міри покарання висловлюють негативне ставлення до тих чи інших дій студента. Саме слово «покарання» семантично походить від слова «наказ», яке в сучасній російській мові є рідко вживаним і означає «повчання» або «заклик» до тих чи інших дій або, найчастіше, навпаки, не робити чого-небудь повторно. Як і в інших сферах життя, покарання в процесі морально-етичного виховання повинно відповідати ступеню провини і попереджати вчинення подібних дій надалі, підвищити ступінь критичного ставлення до своїх вчинків і почуття провини перед тими, кому було завдано подібними діями шкоду. Міри покарання за своєю суттю різні: це може бути догана, громадський осуд, розбір вчинків, переказ вчинку гласності, тимчасове відсторонення від занять, покладання обов'язку принести вибачення перед тією людиною, який був ображений, і ін. При цьому відзначимо, що покарання з боку людини, якого поважає студент, завжди виявляється більш ефективним і допомагає переглянути свою поведінку, ставлення до кого-небудь або чого-небудь і змінити точку зору. Так, наприклад, покарання з боку куратора групи, якого поважає студент, за прогул занять без поважної причини у вигляді суворого попередження і повідомлення завідувачу відділенням допомагає переглянути своє ставлення до навчання, усвідомити неприпустимість подібних дій, їх згубність для оволодіння навчальним планом, а, можливо, і для майбутньої кар'єри фахівця.

У той же час, ні за яких обставин неприпустимо в якості міри покарання застосовувати будь-які образи, приниження людської гідності і заподіювати студенту моральні або, тим більше, фізичні страждання.

У наукових дослідженнях мають місце різні засобів і методів морального виховання студентів навчальних закладів середньої професійної освіти, проте всі вони повинні перебувати у взаємодії один з одним і, тим самим, забезпечувати цілісність і безперервність виховного процесу.

Література

1. Лозова В. І., Тройко Г. В. *Теоретичні основи виховання і навчання*. Харків: «ОВС», 2002. 400с.
2. *Практикум з педагогіки* / За заг.ред. О.А.Дубасенюк, А.В.Іванченко. Житомир: Житомир.держ.пед.ун-т, 2002. 482с.

Ференц В. Г.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт є важливими соціальними феноменами, які пронизують всі рівні сучасного соціуму, впливаючи на основні сфери життєдіяльності суспільства, на національні відносини, ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності й здоровий спосіб життя людей [3]. Заняття фізичною культурою і спортом необхідні для всіх людей, а не тільки для тих, професії яких вимагають особливої фізичної сили або особливого розумового зусилля, ще й тому, що сучасні умови життя (як на виробництві, так й у побуті) призводять до неминучого зниження рухової активності людини – знижена рухова активність, у свою чергу, веде до зниження тренуваності організму, що впливає на зниження розумової й фізичної працездатності.

Фізичне виховання вирішує завдання зміцнення здоров'я, всебічного розвитку фізичних й духовних сил, підвищення працездатності студента. У процесі фізичного виховання здійснюється

морфологічне й функціональне вдосконалення організму, розвиток фізичних якостей, формування рухових вмінь, навичок, спеціальної системи знань й використання їх у суспільній практиці й повсякденному житті студента [4].

Методи дослідження. Вивчення й аналіз літературних джерел.

Результати дослідження. Сучасна педагогічна теорія й практика освіти у виші орієнтується на пошуки шляхів, які сприяють повноцінному формуванню особистості студента. Фізична культура і спорт представляють собою засоби створення гармонійної особистості, які допомагають мобілізувати фізичні, нервово-емоційні й морально-вольові ресурси організму з метою досягнення поставленого завдання, покращують й підвищують працездатність і дисциплінованість, сприяють появі потреби в здоровому способі життя. Заняття фізичною культурою і спортом у вільний час студентів сприяють розвитку здоров'я студентської молоді й всебічного розвитку за допомогою занять різними видами спорту, як ефективного засобу виховання, оздоровлення, соціальної адаптації й системи розвитку особистості студента [1].

Фізична культура і спорт мають у своєму розпорядженні великі можливості для виховання всесторонньо розвинутої особистості студента – в процесі систематичних занять відбувається моральне, розумове, трудове й естетичне виховання, при цьому вплив фізичної культури і спорту на особистість є достатньо специфічним й не може бути замінено або компенсовано якими-небудь іншими способами:

1. Моральне виховання. Фізичне виховання органічно пов'язане з моральним. На учбово-тренувальних заняттях й особливо під час спортивних змагань студент має значні фізичні навантаження, які сприяють формуванню таких якостей характеру, як сила волі, сміливість, самовладання, рішучість, впевненість у власних силах, витримка й дисциплінованість. Заняття фізичними вправами і спортом носять цілеспрямований характер й проходять, як правило, у колективі. тому заняття спортом виховують почуття колективізму й відданість своєму колективу. У спортивній боротьбі розкриваються такі моральні якості як чесність, повага до суперника, здатність підкорити свою поведінку нормам спортивної етики.

2. Розумове виховання. Систематичні заняття фізичною культурою і спортом відіграють важливу роль у підвищенні розумової працездатності – засвоєння сучасних навчальних програм, наприклад, для студентів ВНЗ, пов'язано зі значним нервово-психічним навантаженням. Високий рівень фізичної підготовленості є одним із важливих факторів, що забезпечують стійкість розумової працездатності протягом всього навчального року. Зазначимо, що в системі "стан організму – оптимальне фізичне навантаження – розумова працездатність" остання ланка перебуває в прямої залежності від двох перших.

3. Трудове виховання. Суть трудового виховання полягає в послідовному й систематичному розвитку якостей особистості студента, які визначають рівень його підготовки до навчальної діяльності й життя. Основними якостями при цьому є працьовитість, свідоме відношення до роботи, оволодіння культурою праці. Працьовитість виховується безпосередньо в процесі навчально-тренувальних занять і спортивних змагань, коли студенти для досягнення результатів у фізичній або спортивній підготовці виконують й повторюють фізичні вправи, тобто вони систематично "працюють", переборюючи втому. Цілеспрямованість й наполегливість у досягненні поставленої мети і працьовитість, що виховуються під час занять фізичною культурою і спортом, переносяться у подальшому на навчальну й трудову діяльність.

4. Естетичне виховання. Студент, який займається фізичною культурою і спортом, постійно знайомиться із проявами "прекрасного": під впливом фізичних вправ форми тіла розвиваються гармонійно, рухи й дії стають більш скоординованими, енергійними і гарними. Багато з тих хто займається спортом, керуються не тільки певними практичними цілями – зміцнити здоров'я, встановити рекорд тощо, значною мірою їх залучає можливість одержати естетичне задоволення від занять, від можливості постійно спостерігати "прекрасне" й самим творити його у вигляді рухів,

граціозного, до віртуозності, володіння власним тілом тощо. Зв'язок занять фізичною культурою і спортом з естетичним вихованням має діючий характер, тому що дозволяє не тільки формувати ззовні гарний вид, але й одночасно ефективно впливати на виховання морально-вольових якостей, естетики вчинків й поведінку в сучасному суспільстві.

Проблема оптимізації педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі є традиційно актуальною, один зі шляхів її вирішення полягає в посиленні професійного значимих якостей особистості студентів [2]. У завдання вишу входить організація психолого-педагогічного супроводу навчання студентів, що мають перешкоди для появи основних психологічних новотворів на шляху становлення їх особистості й з високим рівнем ризику порушень соціалізації.

Висновки.

1. Фізична культура і спорт є одним із головних засобів виховання рухів, вдосконалення їх тонкої й точної координації, розвитку необхідних людині рухових фізичних якостей.

2. У процесі занять фізичною культурою і спортом загартується воля й характер, вдосконалюється вміння управляти собою, швидко й правильно орієнтуватись у різноманітних складних ситуаціях, вчасно приймати рішення, розумно ризикувати або втримуватися від ризику.

3. Спортсмен тренується поруч із товаришами, змагається із суперниками й обов'язково збагачується досвідом людського спілкування і вчиться розуміти інших, завдяки чому виховується сміливість, сила, швидкість й обачність, вміння не здаватись й радіти перемозі інших – всі ті кращі вольові й фізичні якості, які виховують заняття фізичною культурою і спортом.

Література

1. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. Л., 1988. 270 с.
2. Грибань Г. П. Життєдіяльність та рухова активність студентів. Житомир: Вид-во Рута, 2009. 593 с.
3. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры: Введение в предмет: учеб. для высш. спец. физкульт. учеб. заведений. Изд. 4-е, стер. СПб.: Лань, 2004. 159 с.
4. Стригин В. В., Петров А. Ю. Здоровьесбережение в современном образовательном учреждении: монография. Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2004. 171 с.

Ходанич Ю.М.

*Ужгородський національний університет
м. Ужгород*

РОЗУМІННЯ «ІСТИНИ» В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

Слово «істина», вжите в темі нашої розвідки, взято в лапки не дарма. Справа в тому, що філософи-постмодерністи доволі критично та навіть у деякій мірі нігілістично ставляться до цього поняття. Тому про істину в її класичному розумінні, сформованому в Новому часі, не йдеться. Водночас проблема істини піддалась суттєвій трансформації в працях представників постмодерністської філософії.

Світ науки епохи Модерну «страждає» пошуком об'єктивної істини, усіляко намагається її осягнути, хоча й, скоріше за все, відчуває неможливість такого осягнення. Модерністська наука утверджувала віру в усемогутність вченого, який здатен відкривати істинні закономірності. На протигагу цьому, постмодернізм пропонує не один підхід до розуміння того чи іншого явища, а велику, навіть необмежену кількість можливих підходів та позицій.

В цілому можливо виділяти два основні аспекти об'єктивності наукового знання: по-перше, як адекватна відповідність знання реальному об'єкту; таке розуміння пов'язано з тим, що на кожному етапі людського пізнання присутній момент відносної істинності; по-друге, як відстороненість

вченого від тих чи інших суб'єктивних уподобань, його неупередженість щодо оцінки результату наукового дослідження, свободу від групових чи інших інтересів; таке трактування пов'язане з соціальним та аксіологічним аспектами науки [8, с.70].

Поштовхом до зміни «статусу» істини, з точки зору представників постмодерністської філософії, стали результати наукових досліджень в рамках неklasичної та постнеklasичної науки. Останні довели, що «всі істини є відносними, що повна і остаточна істина недосяжна. Вона нагадує горизонт, до якого, як відомо, ніколи не можна наблизитися» [7, с.70].

Філософи-постмодерністи передбачають можливість існування не лише різноманітних підходів та тлумачень, але й зрівноваженість кожного з них, що передбачає певні вихідні позиції «однаковості». В такий спосіб кожен дослідник має однакові вихідні позиції щодо сприйняття чи несприйняття його позиції. Разом із тим, дослідник не може претендувати на досягнення абсолютної чи об'єктивної істини. Істина перетворюється на предмет свого роду «домовленості», коли дослідники перебувають в «невідомості» щодо того, чи будуть сприйняті їх ідеї та як вони будуть сприйняті. Постмодернізм тому не допускає примусу одного дискурсу чи позиції щодо іншого. Навпаки, постійно заохочуються нові погляди та думки. Постмодернізм, отже, це відкрита система висловлювання, якій невідомі експансія, насильство тощо.

Постмодерністи йдуть далі щодо розуміння істини. Більшість з них пропонують відмовитися від істини взагалі, адже: а) оскільки не існує реальної дійсності як такої, про жодну відповідність знання реальному об'єкту говорити не доводиться; б) знання залежить від мови, культури, історичного розвитку, особливостей світогляду епохи тощо, тому неможливо провести якусь одну «лінію» істинності знання крізь віки; в) всяке знання є конструкція чи проекція певних поглядів та інтересів, а не відображення порядку речей, яким він є насправді [7, с.71]. Звідси, отже, знання перестає володіти істинністю як своїм основним атрибутом. Натомість, основною характеристикою його стає здатність служити дискурсу, до того ж обмеженому.

З точки зору Г. Зикової, можливо визначати наступні риси «істини» в постмодерній концепції науки: 1) істина тлумачиться не «як зліпок з реального об'єкту, не як характеристика знання, а як опис способів діяльності з ним»; відповідно, в силу того, що «таких способів може бути багато, можливий і плюралізм істин, тобто виключається монополія на істину, виявляється зв'язок істини з інтересами людей»; 2) істина створюється, це характеристика мови, тому істин може бути багато; звідси головний критерій істини – «не її відповідність дійсності, а практична користь чи зміцнення комунікативних зв'язків між людьми»; 3) істина є недосяжною, так як «обґрунтування знання в науці та філософії здійснюється в формі тих же метаоповідей, недовіру до яких Ж.-Ф. Ліотар вважав найбільш істотною рисою постмодернізму» [2, с.171].

В рамках релятивізму як методологічного підходу в постмодернізмі розставляються інші ціннісні орієнтації: гнучкість та варіативність аналізу, інтерпретація, плюралізація поглядів. Як зазначає І. Чудова, «на вихідній релятивістській установці будується постмодерністський рольовий образ дослідника: якісник – це іронічний шизофренік (Р. Рорті, Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Дельоз), що прийшов замінити параноїдального кількісника» [9, с.104]. До прикладу, Р. Рорті схиляє до окреслення релятивізму як солідарності. «Не проповідуючи релятивізм, він стверджує просто, що об'єктивність в науковому пізнанні повинна уступити своє місце солідарності між вченими в оцінці того чи іншого твердження. Істина, згідно з Р. Рорті, це не дещо трансцендентне, але те, що ми прагнемо відшукати; істина – це те, що має відношення до тут і зараз, до практики того чи іншого товариства» [4, с.54]. Як вважає Н. Юліна, мова йде про «солідарність з прагматичними віруваннями свого товариства». Вказане стає можливим, «якщо піднятися з логічного рівня на метафоричний, герменевтичний, де можливо множити мови, давати нові та нові інтерпретації, й де метою вже не є істина, але сама розмова та її естетичний бік» [10, с.87]. В свою чергу, французький філософ-постмодерніст Ж. Дельоз виходить з того, що пізнає не наука як така, а людина, що здійснює

пізнавальну діяльність, а тому наука це не абстрактно незалежний від людини феномен, що має абсолютний статус [3, с.87].

О. Муха наводить дві стратегії наближення до істини в дискурсі постмодернізму: 1) воля до істини – лінійний рух у напрямку до істини, векторна спрямованість, необхідна порядку дискурсу, що передбачає «вписуваність» в конкретно-історичні моделі; 2) турбота про істину, згідно з якою істина не є метою, вона принципово процесуальна та в цьому змінному процесі самодостатня. При цьому, «якщо воля до істини відсікає, то турбота про істину, навпаки, турбується про дискурс, виганяє з нього владу» [6, с.64-65].

На підставі визнання «ігрового» характеру наукового дискурсу в постмодернізмі кожен «набуває право на свою істину, але ніхто вже не в змозі зробити її всезагальною» [5, с.66]. Вказане пов'язується зі свого роду «забороною» на холізм, який на рівні культури й моралі набуває форму тоталітаризму, асиміляції, поневолення. Справді, якщо ми говоримо про те, що певне твердження чи навіть теорія є істинною, то це сприяє визнанню чи обвинуваченню інших тверджень або теорій (альтернативних) як хибних. Відбувається їх відкидання, заперечення, «анафема». В таких умовах неможливо вести конструктивний діалог, натомість має місце вивищення одного та заперечення іншого. За такої ситуації науковий дискурс немає розвитку, він залишається «мертвим» і нерухомим. Відпадає взагалі потреба займатися науковим пошуком, пізнавати та досліджувати.

Тотальність чи холізм модерної науки ґрунтувався на незмінному еґо (суверенному суб'єкті пізнання), який був здатний, вивчаючи навколишнє середовище (об'єктивну реальність), відкривати «істину». Постмодернізм, на протигагу такій установці, стверджує про те, що людина більшою мірою «конструює істину-реальність, що відповідає її цілям та інтересам. Жодна істина не виживає поза обставинами, в яких створюється та в яких функціонує» [1, с.191]. У постмодерну добу істина отримує статус відносною чи навіть її доцільність заперечується через те, що вона невіддільна від обставин суб'єктивного та об'єктивного характеру, в яких здійснюється наукове дослідження. Звідси така «істина» набуває ситуативного характеру, нестабільності та інтегрованості в навколишнє природне, культурне, наукове середовище.

«Ігровий» характер наукового дискурсу впливає на утвердження поняття «ігор істини». Головними характеристиками такої «істини» постають: відсутність онтологічного статусу; процесуальність характеру та ігрова природа; реалізованість виключно в контексті мовної діяльності. Окрім цього, дослідниками виділяються й певні критерії (якщо так допустимо висловлюватись) «ігрової істини». Серед них: 1) соціально-операційна значимість (контекст, що переносить нас у відкриту систему тексту чи мовної реальності, актуальної для суб'єкта рефлексії); 2) соціально-політичний фактор (ефект влади, що виникає в результаті когнітивного вольового зусилля, а саме через процедуру фальсифікації); 3) естетичний фактор (ефект як такий, що замінює значення, реальність суб'єкта) [6, с.65].

Таким чином, представники постмодерністської філософії вважають за необхідне переглянути розуміння істинності в науці та суспільній практиці. Більшість з них пропонують відмовитися від істини взагалі, виходячи з того, що, оскільки не існує реальної дійсності як такої, про жодну відповідність знання реальному об'єкту говорити не доводиться. Знання залежить від мови, культури, історичного розвитку, особливостей світогляду епохи тощо, тому неможливо провести якусь одну «лінію» істинності знання крізь віки. Всяке знання є конструкція чи проекція певних поглядів та інтересів, а не відображення порядку речей, яким він є насправді. Істина постає як характеристика мови, тому набуває «ігрового» характеру. Звідси володіє правом на істину, але не вправі зробити її обов'язковою для інших. Істина втрачає примус як свій атрибут. «Відхід» істини як характеристики знання на неповідне місце пов'язаний зі зверненням уваги до текстів, мови як реальності. Відповідно, якщо мова йде про текст, то кожен із них ніби володіє локальною істинністю без домінантної складової в цьому становищі. Текст як прояв досвіду суб'єкта, що здійснює пізнання, в тому числі й наукове, ніби замикається на самому собі, є проявом реальності, що оточує людину, а,

відповідно, й сам стає деякою мірою реальністю. Звідси впливає той факт, що не існує єдиної об'єктивної реальності, натомість мають місце значна кількість «реальностей» як проявів індивідуального статусу суб'єкта.

Література

1. Вандышев В.Н. К вопросу о философии постмодернизма // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Вип. 37. С. 85-193.
2. Зыкова Г.Н. Постмодернистская культура и социальное познание // Философия и общество. 2001. № 4. С. 156-175.
3. Кадикало А. Відносність як поняття у філософії та науці: історична панорама та сучасність // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». 2011. № 692. С. 85-90.
4. Мамчур Е.А. Объективность науки и релятивизм: (К дискуссиям в современной эпистемологии). М., 2004. 242 с.
5. Мартыанов В.С. После постмодернизма // Вестник НГУ. Философия. 2012. Т. 10. Вып. 3. С. 64-73.
6. Муха О.Я. Критерии истинности и научности постмодернистского знания // Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Серия 1: Богословие. Философия. Религиоведение. 2012. № 39. С. 58-66.
7. Силичев Д.А. Постмодернизм: экономика, политика, культура. уч. пос. М., 1998. 196 с.
8. Смоляга М.В. Стратегии концептуализации действительности и проблема объективности научного знания // Вісник НТУ «ХПІ». 2014. № 37. С. 66-71.
9. Чудова И.А. Постмодернистская социология и качественная методология // Социальная реальность. 2008. № 6. С. 102-110.
10. Юлина Н.С. Постмодернистский прагматизм Ричарда Рорти. Долгопрудный: Вестком, 1998. 100 с.

Черненко Н.І.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Інтенсивне розширення інформаційного поля суспільства, зростання пізнавального інтересу до самоосвітнього процесу різних верств населення призводить до суперечностей між швидким темпами розвитку сучасної цивілізації і традиційною системою освіти, вирішити які можливо лише завдяки безперервній освіті, що має тривати упродовж усього життя людини.

В Україні, освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована більш на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки, основними складниками якої є: післядипломна освіта; професійне навчання працівників; курси перепідготовки та підвищення кваліфікації; безперервний професійний розвиток [1].

У світі стан розвитку освіти протягом життя постійно перебуває в центрі уваги різноманітних європейських інститутів. Відсоток людей віком від 25 до 64 років, задіяних у різноманітних формах навчання протягом життя, складає 9,7% у межах ЄС. У країнах ЄС велику увагу навчанню своїх працівників приділяють на підприємствах. Кількість усіх підприємств, які забезпечили навчання своїм працівникам, складає від 21% у Греції до 90% у Великій Британії і 60% у середньому по ЄС. Позитивна динаміка спостерігається у більшості країн, що останнім часом приєдналися до Євросоюзу. Початкове професійне навчання у межах підприємств найбільш розвинене у Німеччині,

Великій Британії, Австрії, Данії, Нідерландах, Італії та Франції – близько 50% робітників. Численні дослідження із проблем неперервної освіти, дистанційного навчання, освіти для дорослих виявили особливості неперервного навчання, що дозволило визначити перелік вимог до систем неперервного навчання: середньорічний темп приросту нових знань складає 4–6%, тобто близько 50% професійних знань фахівців має бути набути після завершення навчання, а обсяг часу, необхідного для поновлення професійних знань фахівців із вищою освітою, складає 28% від обсягу часу, який має працівник протягом усього працездатного періоду [4].

Однак, за останні десятиліття кардинально змінилася уся система генерації і передачі знань, а їх обсяг багаторазово зріс. Сьогодні не можливо за 5–6 років підготувати людину до професійної діяльності на все життя. Нині щорічно оновлюється близько 5% теоретичних і 20% професійних знань. Одиниця виміру старіння знань фахівця, прийнята у США (зниження її на 50%) унаслідок появи нової інформації, показує, що за багатьма професіями цей період настає менш ніж за 5 років, тобто стосовно до нашої системи освіти часто раніше, ніж закінчується навчання [2]. Отже, закінчивши навчання сьогодні, майбутній фахівець є носієм застарілої інформації, яка завтра буде повністю неконкурентоспроможною. Тож в реаліях сьогодення, освіта протягом життя покликана підвищувати не тільки рівень загальних знань, а й розширювати можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни. Вона повинна сприяти посиленню позиції людини в професійній діяльності. Тому, необхідність неперервності освіти перестає бути вже перспективою єдиного періоду в житті людини, оскільки неможливо задовольнити пізнавально-інформаційний інтерес дорослої людини в рамках існуючих форм освіти. У цих умовах потрібен новий погляд на роль і значення освіти дорослих, назріла необхідність у розробці теоретично обґрунтованих, практично значимих і переконливих концептуальних підходів до організації системи неперервної освіти в Україні, яка б відповідала сучасним освітнім потребам.

Отже, навчання протягом життя на національному рівні повинне бути визначене як повноправне освітнє поле з відповідною увагою до контролю й перевірки якості та забезпеченням визнання різноманітних форм освіти. Насамперед необхідно, щоб державою визнавалися всі можливі форми, формати й методи навчання, а не тільки формальна освіта. Важливо, щоб в Україні сформувалася загальна культура навчання – щоб навчання цінувалося, заохочувалося й було доступним всім бажаним, стало невід’ємною частиною трудових відносин [2].

У змісті безперервної освіти прийнято виділяти три основні значимі компоненти, пов’язані з навчанням дорослого населення: навчання грамотності в широкому сенсі, включаючи комп’ютерну, мовну, соціальну та ін.; професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації (job qualification); загальнокультурну додаткову освіту, не пов’язану із трудовою діяльністю (life qualification). Відповідно, за цілями, які ставляться й реалізуються в системі неперервної освіти, її умовно можна поділити на три складові:

- перша складова системи освіти протягом життя – додаткова професійна освіта – сприяє формуванню професійної основи кадрового потенціалу сучасної високотехнологічної економіки. Споживачами послуг даної частини системи неперервної освіти є соціально адаптована частина населення, яке отримує освіту послідовно на всіх її рівнях;

- друга частина системи освіти протягом життя забезпечує різноманітним групам населення можливість адаптуватися до мінливих умов життя. Ця підсистема передбачає освіту, спрямовану на адаптацію й реабілітацію соціальних і професійних груп, не здатних самостійно пристосуватися до швидкозмінного соціального середовища. Крім того, до цієї підсистеми залучаються громадяни, що через різні причини не мають доступу до формальної системи професійної освіти, що створює для них загрозу десоціалізації;

- третя складова забезпечує задоволення різноманітних індивідуальних освітніх потреб громадян, наприклад, мовну підготовку, отримання психологічних, культурологічних та інших знань, комунікативних навичок, спеціальних умінь тощо [2].

Освіта дорослих як складова освіти впродовж життя уможливорює набуття й оновлення знань, розвиток і саморозвиток дорослих на різних вікових етапах, їх самовдосконалення, а також професійну самореалізацію. Така освіта сприятиме підвищенню задоволеності особистості якістю свого життя шляхом розширення можливостей професійної та особистісної самореалізації [3, с. 59]. Однак, в умовах інтенсивної розбудови економіки України, активного розвитку ринкових відносин, набуває актуальності формування адаптивних здібностей та здатності прийняття рішень у складних та нестандартних ситуаціях. Також, у процесі оновлення знань доцільно враховувати специфіку менталітету, теперішній стан історії і культури та передовий світовий досвід. Передусім це пов'язане зі світовими соціально-економічними процесами інтеграції, інформатизації, збільшенням активного віку людини, міжкультурною взаємодією, зростом міграцій, збільшенням ролі людського капіталу, що активізує стрімкий розвиток системи освіти дорослих.

Література:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка: Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku>
3. Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика. К.: ПООД НАПН України, 2016. 354 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/709978/>
4. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя. Х., 2004. 111 с.

**Чернозуб О.В.,
Варнавська І.В.**

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м.Херсон*

СУТНІСТЬ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Становлення культури особистості як найважливішої умови її самоорганізації і саморозвитку – одне із важливих завдань сучасної освіти. При цьому на перший план виходить ідея формування «функціональної культури», що свідчить про те, що «особистість не тільки засвоїла сукупність певних фундаментальних культурологічних знань, а й ефективно реалізує їх в професійно-трудова, суспільно-політичної і духовній сфері, в сім'ї, в побуті, в дозвіллі, в спілкуванні і наодинці з собою. Визнання культуротворчим функції освіти, значимість культурної розвитку особистості в освітньому процесі вишу закріплено в державних стандартах вищої освіти України, де у вимогах до освоєння основний освітньої програми названі загальні компетенції (ЗК). Це обумовлює необхідність здійснення оцінки культурної компетентності студентів як важливого результату освіти. Для ефективного вирішення цього завдання потрібно визначити як поняття культурної компетентності, так і основні напрями, принципи і технологію її оцінки в освітньому процесі вишу. Тому варто зупинимось на аналізі теоретичних положень, що дозволяють надати педагогічну характеристику оцінки культурної компетентності студентів.

Поняття «компетенція» і «компетентність», які придбали в цей час міждисциплінарний характер, створюють теоретичну підставу для розуміння змісту культурної компетентності студентів вишу. Спираючись на наукові роботи В. І. Байденко, І. А. Зимової, А. А. Кірсанова, В. А. Сластенина, Ю. Г. Татура, А. В. Хуторського та ін., правомірно розглядати компетенцію як наявність

знань, умінь, інтелектуальних і особистісних здібностей, необхідних для ефективного виконання завдання певного рівня складності в двох основних значеннях: а) коло повноважень, наданих законом; б) знання і досвід в певній галузі. Зіставляючи поняття компетенції з поняттями «знання», «вміння», «навички», дослідники підкреслюють, що компетенція є більш складною соціально-особистісною структурою, заснованою на прийнятті тих чи інших цінностей, досвіді, знаннях, потребах і спрямованості. Вона виявляється в мобілізації особистістю отриманих знань, досвіду, в конкретних ситуаціях для вирішення різноманітних завдань. Під компетентністю розуміють, найчастіше, практичне володіння особистістю відповідними компетенціями.

Оснвою для розуміння сутності і змісту культурної компетентності студента становлять наукові положення про людину та її розвитку, обґрунтовані вченими: а) людина є суб'єкт спілкування, пізнання, діяльності (Б. Г. Ананьєв і ін.); б) людина проявляється в системі відносин до суспільства, людей, до себе, до праці (В. Н. Мясіщев); в) компетентність людини має вектор акмеологічного розвитку (А. А. Деркач, Н. В. Кузьміна).

Ці положення звучать в характеристиці груп ключових компетенцій, виділених І. А. Зимової: а) компетенції, що відносяться до самої людини як особистості, суб'єкта діяльності й спілкування; б) компетенції, що відносяться до соціальної взаємодії людини і соціального середовища; в) компетенції, що відносяться до діяльності людини [1]. Спираючись на наведені положення, культурну компетентність правомірно трактувати як здатність людини реалізувати в діяльності сукупність культурних (ключових) компетенцій. Формування культурної компетентності студентів вишу слід розуміти як динамічний процес зміни людини, його становлення як культурної особистості. Ця особливість повинна знайти відображення при оцінці культурної компетентності студентів.

У сучасних умовах значення оцінки культурної компетентності зростає в зв'язку з підвищенням вимог до якості вищої освіти. Б. А. Жигалов, вивчаючи оцінку якості освіти в вишу, пропонує розглядати її як систему, з точки зору єдності загального, особливого і одиничного [2]. Це положення представляється продуктивним з точки зору методології розробки оцінки культурної компетентності студентів в освітньому процесі вузу, так як дозволяє створити цілісну систему оцінки культурної компетентності з урахуванням її багатоаспектності, динамічного і діяльнісного характеру її формування у студентів вишу. У зв'язку з цим відзначимо, що спільним є уявлення про оцінку як типовому педагогічному явищі з властивими йому складовими (метою, принципами, змістом, методами, результатами), особливе – напрями, параметри і методи оцінки культурної компетентності як інтегральної якості особистості, одиничне – оціночні дії, необхідні для оцінювання конкретних культурних компетенцій.

У напряму педагогічного знання системний розгляд оцінки пов'язано з єдністю її теоретичного і технологічного аспектів. Теоретичний аспект оцінки, поряд з трактуванням поняття культурної компетентності, представлений комплексом принципів. Для здійснення оцінки культурної компетентності студентів мають значення наступні принципи: цілісності, динамічності, безперервності, інформативності, циклічності, послідовності, результативності. Застосування комплексу названих принципів направлено на виявлення стану і перспектив розвитку культурної компетентності студентів як цілісного якості особистості, на оцінку сформованості ключових компетенцій, забезпечення доцільною технології та поєднання різних форм і видів оціночної діяльності, отримання достатньої інформації про якість процесу становлення культурної особистості студента.

Оцінка культурної компетентності базується на сукупності педагогічних підходів – нормативного, компетентнісного, особистісного, культурологічного, технологічного.

Нормативний і компетентнісний підходи дозволяють визначити основні напрями оцінки культурної компетентності – співвіднести необхідні держстандартом загальнокультурні компетенції із групами ключових компетенцій і виконати необхідну їх конкретизацію в конкретній ситуації оцінки. Модель оцінювання, заснована на стандартах, передбачає можливість відповідності цим

стандартам більшості учнів, створює підставу для уніфікації освітнього процесу і рівності умов формування культурної компетентності для всіх студентів.

Особистісний підхід дозволяє врахувати при оцінці сутнісну специфіку культурної компетентності студента – вона відображає об'єктивну зв'язок індивіда і культури. Студент не тільки розвивається на основі об'єктивувати суті людини (культури), а й вносить в неї щось нове, тобто стає суб'єктом культури. Концепція культурологічного підходу в освіті органічно доповнює і вписується в особистісний підхід. Це проявляється в тому, що процес інкультурації походить від особистості до цінностей культури, а сам процес оволодіння ними індивідуальний і пов'язаний з особливостями, здібностями, потребами кожного студента.

Технологічний підхід сприяє забезпеченню організаційної послідовності оціночних дій. Технологія оцінки культурної компетентності включає ряд компонентів: мета, задана за допомогою деякого безлічі показників оцінюваного об'єкта; вихідний об'єкт (культурна компетентність), описаний з допомогою набору певних характеристик; послідовність виконання оціночних операцій, описана у вигляді плану або технологічної карти; оціночні засоби (вхідні, проміжна, підсумкова діагностика); зворотний зв'язок, що забезпечує істинність отриманої фактичної інформації.

Технологічна організація оціночної діяльності передбачає визначення основних напрямів оцінки. Ці напрями доцільно виділити відповідно до основними групами ключових компетенцій, а саме: оцінка компетенцій, що відносяться до студента як особистості, суб'єкта діяльності й спілкування; оцінка компетенцій, що забезпечують взаємодії студента в соціумі; оцінка компетенцій, що забезпечують діяльність (пізнавальну, комунікативну та ін.).

У педагогічній науці до сьогодні не визначені точні параметри, показники та критерії, відповідно до яких можна було б точно і однозначно оцінити культурну компетентність студента. Це частково пов'язано з тим, що ключові компетенції, що характеризують культурну компетентність студентів, - не окрема частина навчального плану, вони інтегровані в його зміст. Труднощі такого визначення обумовлена також ціннісним характером культури і процесу її присвоєння особистістю. Переклад культури на мову компетенцій в освітньому процесі не усуває цієї проблеми. На відміну від структурованого предметного навчання, культурне становлення особистості носить надпредметних характер і пов'язане з визначенням ціннісних орієнтацій та особистісних позицій студентів, становленням ціннісних відносин, що дозволяють їм адекватно сприймати, розуміти і пояснювати світ, вибірково ставитися до навколишніх явищ дійсності, розуміти їх об'єктивну і суб'єктивну значимість, тобто орієнтуватися в світі духовної і матеріальної культури.

Наявні в науковій літературі положення компетентнісного підходу і вказівки на ключові культурні компетенції, що містяться в нормативних документах, визнання вченими «людського виміру» культурної компетентності, ціннісна сутність культури і процесу її присвоєння дозволяють визначити три основних критерії оцінки культурної компетентності студентів:

- когнітивний критерій (оцінка знань в області культури особистості, діяльності і соціальних взаємодій, розуміння їх значимості в життєдіяльності людини);
- діяльнісний критерій (оцінка навичок і умінь в області різних видів діяльності студента);
- критерій ставлення (оцінка особистісної активності, культурних ціннісних орієнтацій і переваг, потреб в діяльності і т.п.).

Дотримання даним критеріям дає можливість зробити висновок про здатність студента до усвідомленої культурної життєдіяльності в суспільстві, про наявність різних складових культури особистості: культури поведінки, спілкування і комунікації; культури пізнання і мислення в навчальному процесі; включеності в соціально значиму (суспільну) діяльність і соціальну взаємодію; наявність потреб у пізнанні, розвитку, творчої самореалізації, здатність до саморозвитку, саморегуляції і т.п. Вивчення культурних потреб і ціннісних орієнтацій студентів дозволяє уявити перспективи розвитку культурної компетентності.

У низці показників культурної компетентності студентів можна виділити пріоритетні показники, які найбільшою мірою визначають можливість молодих до розвитку в різних напрямках. До числа таких показників правомірно віднести володіння культурою спілкування, комунікації та взаємодії, володіння культурою пізнання і мислення, володіння культурою роботи з інформацією та інформаційними джерелами.

Провідним механізмом зворотного зв'язку в технології оціночної діяльності, що забезпечує досить повну інформацію про культурної компетентності, виступає систематичний моніторинг досягнень студентів в цій області. Моніторинг забезпечується комплексом оціночних методів (спостереження, анкетування, опитування, тестування, експертиза, рейтинг ціннісних уподобань і культурних потреб, інтерпретація, узагальнення).

Один і той же стандарт може бути досягнутий різними способами, тому ефективно формування культурної компетентності студентів в освітньому процесі закладів вищої освіти залежить від умов, створених для цього в вузі. У зв'язку з цим найважливішим показником при оцінці культурної компетентності студентів є достатність умов, що сприяють формуванню цієї якості.

Завершуючи розгляд педагогічних положень про оцінку культурної компетентності студентів вузу, відзначимо, що в педагогічній науці склався теоретичний базис, який дозволяє змістовно і організаційно розробляти оцінку процесу культурного становлення студентів вузу. Дослідження, проведене автором цієї статті, показало, що в практиці освіти вишу поки не вдається уникнути однобічності та обмеженості в оцінці культурної компетентності; певні труднощі виникають в питанні її цілісного уявлення як результату якісної освіти. Проблема оцінки культурної компетентності вимагає цілеспрямованого вивчення з урахуванням специфіки освітнього процесу ВНЗ різного профілю, індивідуальних особливостей присвоєння культури студентами і володіння ключовими компетенціями.

Література:

1. Каган М. С. *Філософія культури*. СПб: ТОВ ТК «Петрополіс», 1996. С.10.
2. Лайл М., Спенсер-мл., Спенсер С. М. *Компетенції на роботі*. Пер. з англ. М.: НІРРО, 2005. 384 с.

Чичков А.Г.

*Український державний хіміко-технологічний університет
м. Дніпро*

ЛЮДИНА І МАЙБУТНЄ (ЧИТАЮЧИ І.КАНТА)

Гаслом XXIV Всесвітнього філософського конгресу у Пекіні, що відбувся в 2018 р., було висловлювання Конфуція «Вчитись бути людиною». Проблема людини, проблематика людяності, її меж та можливостей, майбутнього людини, трансформацій через навчання, виховання, вплив соціально-культурного контексту завжди є актуальними, що і підкреслили дискусії на згаданому конгресі. Розвиток сучасної цивілізації, як підкреслюють дослідники, пов'язується не тільки з технологіями, наукою, виробництвом, а безпосередньо і з розвитком самої людини, її можливостями, творчістю, активністю та мобільністю, адаптованістю до різних культур та ментальностей, викликів природи. Сучасний підхід до навчання і виховання як у новій школі, так і в університеті, ставить людину (школяра, студента, магістра) у центрі педагогічних і виховних процесів. Ймовірно, це справедливо, адже навіть антропний принцип, сформований у середині ХХ століття, передбачає, що всі властивості Всесвіту виводяться з особливостей людини, а не навпаки. У той же час ми хотіли б підкреслити слова відомого культуролога М. Шелера про те, що наша

епоха є першою, коли людина стала абсолютно проблематичною. Вона більше не знає, що вона таке, але в той же час, знає, що вона цього не знає.

Україна сьогодні оновлюється у багатьох напрямках. Більшість українців розуміють, що зміни в економіці та житті на краще можливі тільки завдяки інтенсифікації виробництва, підвищенні рівня зайнятості та зміцненні ринкового продукту України у рамках світової економіки. Мотивація стосовно розвитку та становлення національного продукту, насамперед, полягає в активності людини, її свідомості, емоціях та меті. Водночас, нам відомо і те, що всім нам необхідний прорив в інноваційних технологіях, вхід до нової цифрової епохи, ознайомлення з новими хмарними технологіями, інформаційними технологіями, які можна використовувати в економіці, суспільстві, в побутовій сфері, оздоровленні та освіті людини. Ми також знаємо і впевнені, що без навчання і виховання ми не отримаємо на «виході» зі школи або університету ті компетентності, які забезпечать цей прорив в майбутнє.

I. Кант написав невеликий трактат «Про педагогіку» (1803 р.), де сформував ідею, що краще виховання дітей «тим самим визиває до життя краще майбутнє» [2, с.452]. Він так вважав тому, що у вихованні прихована велика таємниця удосконалення людської природи, і це, скоріше або пізніше, відповідатиме ідеалу людяності. Це сподівання, за словами I. Канта, відкриває перед нами перспективу майбутнього та шлях до зрощування щасливішого покоління людей. Водночас, він розумів, що «мистецтво керувати та мистецтво виховувати» є найскладнішими серед людських винаходів. Зараз ми також маємо змогу підтвердити ці творчі думки. Кант наводить таке визначення виховання: «Виховувати – це виховувати особистість, виховувати істоту, яка вільно діє, може оберігати саму себе і стати членом суспільства, має внутрішню цінність у своїх особистих очах» [2, с.459].

Кант розгортає принцип мистецтва виховання, в якому стверджує, що «діти повинні виховуватися не для теперішнього часу, а для майбутнього» [2, с. 451], тобто «для ідеї людства», що і є загальним призначенням, і що, в свою чергу, повинно «визивати для життя краще майбутнє». Але не всі це розуміють... Деякі батьки піклуються тільки за соціальне та матеріальне влаштування дітей у сучасному житті, також і деякі правителі дивляться на своїх підданих як на «засіб для своєї мети». І ті, та інші не ставлять мети загального добробуту, до якого прагне людство. План виховання, за Кантом, має бути побудовано з «космополітичної точки зору», коли загальний добробут сприяє нашому особистому добробуту, тому що «добре виховання... є те, із чого виникає все добро на світі» [2, с. 452]. І людство до цього має всі здібності. А людину виховувати треба, тому що в людині лежать лише зачатки добра.

I. Кант пропонує деякі поради у вихованні людини, які є актуальними і в сучасній Україні, що буде новою українською школою. Перше – це привчити до дисципліни, що є витримка та приборкування природної дикості людини, у рамках якої людина має навчитися, як користуватися власним розумом. Дисципліна не дає людині відійти від свого призначення та людяності. Дисципліна підкоряє людину законам людяності і змушує її відчувати владу законів соціуму. [2, с. 446]. По-друге, людину треба розвивати в розумності, що потребує навчання. Людині треба давати також і практичні навички, щоб вона володіла якоюсь здібністю, яка була б достатньою для планування особистої мети [2, с. 454].

Третьою особливістю виховання, за I. Кантом, є те, що зветься володінням родом культури, який зветься «цивілізованістю». Для цього необхідні знання манер та вміння ними користуватися, ввічливість і знаний такт – все це разом дозволяє побудувати стосунки між людьми та просуватися до поставленої мети. І четверта порада – це виховання моральності. Людина має бути готова до формування різних цілей, але потреба виховання полягає в тому, щоб «виробити такий образ думок, щоб людина обирала виключно добрі цілі» [2, с. 454]. Кант з деякою самоіронією підкреслює, що ми живемо в епоху дисципліни, культури та цивілізованості, але ще далеко не в епоху поширення моральності. Моральна культура має ґрунтуватися на принципах, не на дисципліні. Остання застерігає від зловживань, а перша – виховує спосіб мислення. І для розвитку морального характеру,

за Кантом, це – «мудра помірність» [2, с. 491], людина повинна володіти звісною внутрішньою гідністю, що надає їй благородство у порівнянні з усіма іншими істотами; її прямий обов'язок – не зрікатися від цієї загальнолюдської гідності в своїй особистості.

Експерти ООН вважають, що до 2030 року в суспільстві серед випускників вузів будуть затребувані найбільше наступні навички та вміння: вміння комунікувати, спілкуватися, практичні вміння та навички і тільки на третьому місці - знання як такі. Спілкування передбачає всі форми комунікації, як прямі, так і за допомогою сучасних технологій. А знання будуть пропонуватися в таких різноманітних формах, що їх освоєння дуже сильно буде опосередковано сучасними інформаційними технологіями.

Потреба в нових інформаційно-комунікативних і цифрових технологіях стає все більш явною. Споживачі нового в цій сфері все більше підтримують цю тенденцію. Публікації з характерними назвами, такими як: «Підвалини цифрового розуму», «Цифрове правосуддя», «Соціокультурні виклики цифрової епохи» та подібні свідчать про стійкий інтерес до цього. Трансформації культурного простору в добу інформаційних технологій викликані появою і вкоріненням інформаційної культури, яка генерує нові програми культуротворення.

Цифровий інформаційний простір стає соціальним простором и мабуть ширшим... Звісно, що світ сучасна людина, в більшості випадків, сприймає скрізь призму змісту комунікативного простору соціальних та інформаційних мереж, більшість споживачів дивляться і оцінюють тільки гучні назви новин або відео. Це явно однобічна, вибрана іншими блогерами інформація, де змістовний пласт та причини подій явно не подаються. Активність суб'єкта в комунікативному просторі стає легкодоступна, «лайкова», що не потребує великого напруження розуму.

Ще в ХХ ст. представник Римського клубу Л. Мамфорд вважав, що раз техніка створюється цілеспрямованою працею самої людини для задоволення її потреб, то в цих взаємовідносинах має місце взаємний вплив: техніки на людину і суспільство і навпаки, людини і суспільства на техніку. А тому необхідний контроль не техніки, а тих цінностей і цілей, які закладає сама людина в нові технології. І це є ключовим во взаєминах людина –техніка і технології. І саме це, на наш погляд, повинно бути світоглядною стратегією держави в розвитку технологій і техніки сучасності [1].

Інформаційні технології, проникаючи в життєдіяльність людини і суспільства, кардинально змінюють повсякденне буття людей: їх цінності, ідеали, поведінкові практики, комунікації, спосіб життя. І розвиток людського в сучасній людині і є розвитком антропологічних цінностей, які мають людський вимір. І це все в остаточному рахунку досягається вихованням, навчанням, в тому числі і інформаційної культури як в практичному досвіді, так і в стилі мислення.

Література

- 1.Мамфорд Л. Світ машини. Техніка и розвиток людства. М.: 2001 // Електронна публікація: Центр гуманітарних технологій. 25.06.2010. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/3115> .
2. Кант І. Про педагогіку // Трактати та письма. М., Видавництво «Наука, 1980. 441 504 с.

Chornomord Ye. Ye.

Simon Kuznets Kharkiv national university of economics

INDEPENDENT WORK OF THE STUDENTS DURING DISTANCE LEARNING USING THE LAST INFORMATION TECHNOLOGY

In the context of the modernization of the economy in Ukraine, distance education makes a significant contribution to solving a number of complex socio-economic problems. It provides the population with access to higher levels of education, and thereby serves to improve the skills of workers in connection with

the transition to new technologies. Distance learning is more accessible to people than full-time education, as it allows you to combine study with work. The cost of part-time education is much lower, since a small number of teachers cover large masses of students.

Part-time students, as a rule, are adults, mature people with professional and industrial experience. The correspondence student knows why he came to the university, he is already in many respects ready for future professional activities and is interested in obtaining this particular education. The motives for his admission to the university are socially significant and professionally oriented. Among them are the prospects of social life, the need to learn new things, ideological and moral foundations, the desire for self-improvement. The realized need for acquiring a profession dictates to him the desire to use the knowledge gained in life and professional activity, and vice versa, allows him to rely on personal professional experience in training.

For effective teaching of part-time students, it is important to take into account their personal characteristics. Adult students are characterized by the presence of self-management skills, a stable volitional focus on educational activities, the desire to participate in the choice of the content of education, perseverance, independence, the ability to overcome difficulties. An adult has an individual style of thinking, logical and semantic memory, he has a value not only to knowledge, but also to his cognitive processes, methods, techniques.

Acting as an active subject of social and working life, industrial students see themselves in learning as independent subjects, so that the learning process in their eyes acquires the meaning of activity [2].

A specific feature of distance learning is the predominant nature of independent work. State educational standards assume that a student's study time in the full-time department of a university is divided into equal parts: 60% - classroom studies and 40% - independent work. Curricula and distance learning programs are derived from curricula and programs of full-time education, but for correspondence education the ratio of classroom and extracurricular work is 1: 6. Independent work of students is supposed between sessions, and if it is not thought out in advance and is not organized properly, then in fact it is not carried out by the student. More than half of the students in the intersessional period work without a predetermined plan, and the number of those who systematically study at this time is 7%. Thus, there is a contradiction between the predominantly independent nature of the educational activity of part-time students and the insufficient organization of their independent work.

For correspondence departments of higher educational institutions, the heterogeneity of the contingent is characteristic: students can differ significantly in age (not only adults, but also school graduates), in terms of education (secondary education, specialized secondary, higher education in another specialty), in territorial distance from the university, in the duration of the break in training, according to the level of knowledge. The peculiarities of independent work of correspondence students are limited pedagogical regulation, limited contact "student-teacher", reliance on personal experience, episodic feedback, as well as a large volume of educational material and an acute lack of time.

In the context of informatization, the traditional organization of independent work of part-time students does not meet the requirements of the humanization of education and the possibilities of modern information technologies. The main idea of our research is to model, create and introduce into the educational process an information and learning environment that ensures the effectiveness of independent part-time students. To develop an information and educational environment, it is necessary to simulate the independent work of part-time students in the context of the informatization of education.

In traditional teaching, the goal set by the teacher is realized, on the one hand, in creating students' positive motives for learning and in their acceptance of the goals of studying a specific material, and on the other hand, in the teacher's choice of teaching methods and means, the implementation of the learning process, diagnosis and correction of its results.

The student's teaching activity, on the one hand, is determined by the goal of his teaching, and on the other hand, each stage of it (the choice of means and methods, the process of activity and its result) is directly organized and directed by the teacher.

In the course of independent work in the context of the use of information technologies in distance learning, the teacher only sets goals and prepares (or chooses) the means of organizing independent work, which should provide all components of the student's activity, both external and internal. Therefore, the defining component of the model of students' independent work in the conditions of informatization of education is the means of organizing students' independent work on the basis of information technologies.

The information-learning environment ensures the implementation of pedagogical conditions for the effective organization of independent work, reflecting the characteristics of part-time students [1].

The limited pedagogical regulation of the independent activity of extramural students in combination with a large amount of material to be mastered requires the structuring of the content of education, which provides the technology of students' independent work. The effectiveness of orientation in educational material largely depends on how well the system of tables of contents, indexes, links, navigation is organized. The sequence of transitions, on the one hand, reflects the natural structure of the educational material, and on the other hand, it can be changed by the student based on his individual characteristics and preferences.

Reliance on the student's personal experience, taking into account his individual characteristics dictate the use of interactive illustrations as a means of organizing the student's educational and cognitive activities. Visual material is not just information in a sensory form of presentation, but an information model of some pedagogical experience. Students are offered tasks to be solved under the supervision of an "electronic teacher". An interactive solution, allowing the student to show initiative and independence in finding a solution to the problem, gently leads him to the correct way of solving.

The information-learning environment allows to overcome the episodic nature of feedback in distance learning by introducing monitoring of students' educational achievements based on diagnostics and self-diagnostics. The study of each topic ends with the control of students' knowledge, and if gaps are found, correction is carried out by returning to the theoretical or practical part of the corresponding section. With each call to testing, the results are recorded by a computer and stored, which makes it possible to see the full picture of students' knowledge in dynamics. Receiving information about the results of diagnostics, the student acquires additional motivation for educational activities.

References

1. Innovatsionnyye obrazovatel'nyye tekhnologii v vuze. 2019. Access: <https://www.examen.ru/news-and-articles/articles/innovatsionnyye-obrazovatelnyie-tekhnologii-v-vuze/>
2. Kulyutkin YU. Individual'nyye razlichiya v myslitel'noy deyatel'nosti vzroslykh uchashchikhsya. 1971. 111 p.
3. Zaochnoye i vecherneye obucheniye: komu eto podkhodit? Access: <https://www.education.ua/articles/77/>

Шановал С.І.

*Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Херсон*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХОЛОГІЙ У СФЕРУ ТУРИЗМУ

Актуальність: На сьогодні туризм для України є важливим чинником соціально-економічного розвитку як у середині держави, так і в зовнішньоекономічній діяльності. Проте, Україна практично неконкурентоспроможна на світовому ринку: слабка матеріально-технічна база, яка потребує реконструкції або нового будівництва привабливих для туристів об'єктів, низький рівень сервісу, відсутність необхідної індустрії розваг, поганий стан пам'яток історії та культури, екологічні проблеми тощо.

Пошвиднення розвитку туризму України та подолання негативних тенденцій можливе шляхом впровадження нововведень. Активізація використання інноваційного чинника призведе до створення конкурентоспроможної туристичної індустрії країни [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій У наукових дослідженнях знайшли своє відображення такі проблеми та особливості розвитку туризму: передумови виникнення, принципи функціонування підприємств рекреаційно-туристичного комплексу, класифікація їх форм і видів, організація діяльності у ринкових умовах, методологія розробки і реалізації державної та регіональної туристичної політики, особливості обліку та аналізу результатів роботи, планування фінансово-господарської діяльності, світовий досвід організації туризму. Зазначена проблематика висвітлюється у наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних учених як В. Азара, К. Борисова, Дж. Боузна, В. Главацького, Л. Гринів, Б. Данилишина, М. Долішнього, В. Євдокименка, І. Зоріна, В. Квартальнова, В. Кифяка, Ф. Котлера, В. Кравціва, О. Любіцевої, Дж. Майкенза, В. Мацоли, А. Мельник, В. Мікловди, Н. Недашківської, М. Нудельмана, В. Павлова, Г. Папіряна, М. Пітюлича, Сеніна, С. Харічкова, О. Шаблія, І. Школи та інших.

Вивчення опублікованих з проблеми розвитку туризму наукових праць, методичних розробок і практичних рекомендацій підтверджує, що питання розробки і впровадження нововведень в туризмі досліджені недостатньо, що негативно позначається на розвитку туризму в цілому. Тому вирішення даної проблеми в даний час має особливу актуальність.

Мета і методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи наукового дослідження :теоретичний аналіз наукових літературних джерел, синтез, узагальнення, порівняння.

Результати дослідження. Туризм походить від французького «tourisme» – прогулянка, подорож – подорожі у вільний час пов'язані з від'їздом за межі постійного проживання; один з видів активного відпочинку, який поєднує відновлення продуктивних сил людини з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурними розважальними цілями. Туризм складає частину фізичної культури і спорту, оскільки він служить проявом здорового способу життя, розвитку, досконалістю і збереженню фізичної працездатності і всебічної підготовки.

Туризм на початку ХХІ ст. є видом економічної діяльності, що стрімко і динамічно розвивається, випереджаючи за темпами зростання доходів нафтовидобування й автомобілебудування. Феноменальний успіх туризму зумовлений також тим, що в його основі – задоволення постійного прагнення людства пізнати навколишній світ. Завдяки такому пізнанню у формі туризму в багатьох країнах постійно підвищується життєвий рівень населення, розвиваються транспорт, інформаційні та інші технології, відбуваються процеси глобалізації в цілому.

Отже, метою світової туристичної галузі є трансформація туристичних пріоритетів згідно з новими тенденціями на світовому ринку туризму (нові пропозиції, модернізація обслуговування клієнтів тощо). Туризм має стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного і місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку й оздоровлення.

Вперше термін «інновація» було використано австрійським економістом Йозефом Алоїзом Шумпетером, який під інновацією розумів суттєву форму зміни функцій товару, що виробляється, яка складається в новому поєднанні і комерціалізації всіх нових комбінацій, заснованих на використанні нових матеріалів і компонентів, впровадженні нових процесів, відкритті нових ринків, впровадженні нових організаційних форм [2], хоча сутність цього явища розглядалася ще його попередниками: видатним українським економістом М. Туган - Барановським та його учнем і послідовником М. Кондратьєвим.

Слово «інновація» походить від англійського «innovation», що значить введення нового, відновлення, нововведення, а слово «новація» походить від латинського «novatio» - оновлення, зміна.

Інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або нового підходу до соціальних послуг.

Новіков В.С. досліджуючи інновації в туризмі додає, що інновація це новий продукт, нове явище або дія на ринку (підприємстві), яка має за мету привабити споживача, задовольнити його потреби та одночасно принести дохід підприємцю [2].

У сучасній економіці роль інновацій значно зросла. Це викликано тим, що в ринковій економіці інновації є методом конкуренції, оскільки інновація веде до зниження собівартості, цін і зростання прибутку, до створення нових потреб, до надходження грошових коштів, до підвищення іміджу (рейтингу) виробника нових продуктів, до виходу і насичення нових ринків, у тому числі і зовнішніх.

Інновації в туризмі слід розглядати як системні заходи, що мають якісну новизну і призводять до позитивних зрушень, що забезпечує стійке функціонування і розвиток галузі в регіоні та країні.

Сюди відносяться правове забезпечення туристських проектів, здатність організації нових видів туристської діяльності, створення кардинально нових тур продуктів і товарів для подорожей, інформаційно - рекламне забезпечення туристського попиту, що включає в себе сучасні технології. Основні зусилля щодо розвитку інновацій в туризмі спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств, на значне поліпшення туристського сервісу [1].

Туризм здійснює різноманітні спортивні, оздоровчі, рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції, але через низку чинників рівень їх реалізації на сьогодні не відповідає потенційним можливостям туристсько-спортивного руху в Україні [1].

Головна особливість туризму полягає у тому, що він, на відміну від більшості інших видів спорту, потребує новітнього оснащення, так як, по - перше, допомагає туристові полегшити проходження маршруту та подолати перешкоди, по-друге, допомогти розвитку нових напрямів спортивного туризму екстремального, пригодницького, вітрильних та інших подорожей, проведення комбінованих за видами туризму подорожей з використанням наявних природно-рекреаційних, історико-культурних та кадрових ресурсів країни, не тільки створює умови для залучення до активних занять спортивним туризмом населення України та світу, а й має стимулюючий вплив на розвиток міжнародного та зарубіжного туризму, сприяє загальному розвитку туристичної галузі України як потенційно високорентабельної галузі економіки та її входженню до світового туристичного ринку.

Однак, на сьогодні, незважаючи на наявні потенційно великі можливості, свою соціальну і економічну значущість, туризм в Україні розвинутий недостатньо. Труднощі, з яким зіткнувся в своєму розвитку спортивний туризм, в першу чергу, пов'язані з економічними проблемами розвитку суспільства, а також з майже повною відсутністю державної та громадської підтримки цього виду спорту, недосконалістю методичної та інформаційної бази, яка б враховувала його реалії, а також внутрішніми організаційними проблемами в самому туристсько-спортивному русі, що накопичились за останні роки.

Висновок. Отже, для покращення конкурентоспроможності туристичної індустрії країни треба створювати нові туристичні продукти, освоювати нові туристсько-рекреаційні території. Впроваджувати передові методи навчання, підготовки та перепідготовки працівників туристичного бізнесу, розробляти нові види матеріально-технічного забезпечення туристичного обслуговування. Забезпечувати державне та регіональне управління туристичною індустрією.

Література:

1. Спортивний туризм : Інформаційно-методичний збірник // ФСТУ. 2008. № 25.
2. Малахова М. М. Инновации в туризме и сервисе. М.: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2008. 224 с.

3. Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм: навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2008. 280 с.
4. Грабовський Ю. А. Спортивний туризм : Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2009. 304 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Аверчева Наталія Олександрівна**, кандидат економічних наук, доцент, завдувач кафедри загальноекономічної підготовки Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Алещенко Людмила Олександрівна**, асистент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Алієва Ілона Вікторівна**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Афанасьєва Юлія Іванівна**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Біла Тетяна Анатолівна**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри науки про Землю та хімії Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Бойко Вікторія Олександрівна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Бокшань Галина Іванівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Боліла Світлана Юріївна**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри менеджменту і маркетингу Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Боровік Л. В.** доктор економічних наук, доцент Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Варнавська Інна В'ячеславівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Варнавський Олексій Васильович**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Власенко Іван Миколайович**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Виноградова Тетяна Іванівна**, старший викладач кафедри загальноекономічної підготовки Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Волошин Микола Миколайович**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри гідротехнічного будівництва, водної інженерії та водних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Волошина Валерія Миколаївна**, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Галайда Юлія Юріївна**, аспірантка Національного університету харчових технологій;
- Гончарський Іван Львович**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Гришко Світлана Вікторівна**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної географії і геології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;
- Дереш Валентина Станіславівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету;
- Дегтярєва Вікторія Миколаївна**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;
- Дмітрієва Ніколь Субханівна**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Євтушенко Ольга Тарасівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Каранда Віра Олександрівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного університету;

Капліна Анастасія Іванівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Карнаушенко Алла Сергіївна, кандидат економічних наук, асистент кафедри економіки і фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Кітов Микола Миколайович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету харчових технологій;

Ковтун Валентина Андріївна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Ковтун Дар'я Миколаївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Костючков Сергій Карпович, доктор філософських наук, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету;

Котова Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Кузнецова Вікторія Володимирівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету

Кучеренко Алла Алімівна, кандидат історичних наук, доцент, викладач кафедри теорії й методики викладання навчальних дисциплін КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;

Лишевська Валентина Михайлівна, кандидат наук фізичного виховання та спорту, доцент кафедри загальноекономічної підготовки Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Логінова Анна Олегівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Ляшенко Євген Володимирович, кандидат хімічних наук, доцент, доцент кафедри науки про Землю та хімії, Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Макарчук Вікторія Романівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Макухіна Світлана Володимирівна, викладач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Мельниченко А., здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Мінаков Руслан Вікторович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Мороз О. С., здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Морозова Ольга Григорівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Морозов Роман Володимирович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Немченко Крістіна Вікторівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Непша Олександр Вікторович, старший викладач кафедри фізичної географії і геології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Охріменко Олена Вікторівна, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри науки про Землю та хімії, Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Павлусів Надія Михайлівна, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького;

Петрушкевич Іван Іванович, викладач кафедри загальноекономічної підготовки Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Поліщук Ганна Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

Протасов Володимир Володимирович, викладач економічних дисциплін Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ;

Прохорова Лариса Анатоліївна, кандидат геологічних наук, доцент кафедри фізичної географії і геології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Прончак Марія Вікторівна, здобувач Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького;

Проценко Андрій Анатолійович, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання і спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Пулавська Вікторія Вікторівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Пулавський Андрій Анатолійович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Ртіщева Віталія Сергіївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Саніна Каріна Андріївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного університету;

Саракун Лариса Петрівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Національного університету харчових технологій;

Сложинська Вікторія, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Смоленська Оксана Миколаївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Смолінська Олеся Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького;

Столяров Олександр Ярославович, аспірант кафедри електропостачання та енергоменеджменту Національного університету харчових технологій;

Суханова Ганна Петрівна, старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання і спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Терьохіна Крістіна Вячеславівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Ференц Вадим Геннадійович здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Ходанич Юрій Михайлович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Ужгородського національного університету;

Чепок Роман Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Черненко Наталія Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Чернозуб Ольга Валеріївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету;

Чичков Анатолій Григорович, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та українознавства, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» ;

Чорноморд Євгенія Євгеніївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця;

Шаповал Сергій Іванович, старший викладач кафедри загальноекономічної підготовки Херсонського державного аграрно-економічного університету;